

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**DE TRIBVS BONORVM || operum generibus,||
ELEEMOSYNA,|| IEIVNIO ET ORATIONE;|| de que eorundem
operum vi, vsu, & || ratione, LIBRI TRES,|| AVCTORE ||
THEODORO PELTANO SO-||cietatis IESV Theologo.|| AD ...**

Peltanus, Theodor Anton

Ingolstadii, 1580

Capitvm Omnium Et Singulorum Libri de Oratione synopsis. [Liber Tertius.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46891](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46891)

DE ORATIONE

LIBER TERTIVS.

De deuotione, eiusdemq; causis & effectis.

CAPVT PRIMVM.

NTER virtutes iustitiæ annexas primatum obtinet religio. Appellamus autem religionem, virtutem iustitiæ adiunctam non absolutè iustitiam; quia, licet ad alterum spectet, & debitum reddat, (quorum vtrumque cum iustitia commune habet) non reddit tamen, quantum debet, sed quantum potest. Etenim si parentibus, aut præceptoribus, vel aliàs præclare de nobis meritis par reddere non possumus, multò minùs DEO, cui totum, quod habemus & possumus, debemus insolidum, par reddere poterimus. Ad perfectam autem iustitiæ rationem pertinet, vt id totum integrè dependatur, quod debetur.

Religio virtus iustitiæ annexa.

DEO nemo par reddere valet.

RELIGIONI autem duplices actus assignari solent: alteri interni, alteri externi. De externis, quòd latè pateant, & ad nostrum institutum non ita multùm faciant, in præsentiarum nihil; de internis ea solùm, quæ ad id, quod explicandum hoc loco suscipimus, sunt omnino necessaria, vel certè admodum opportuna. Inter internos religionis actus primas tenent deuotio & oratio. Deuotio aliud ferè nihil est, quàm vehemens quædam animi ad ea, quæ pertinent ad DEI cultum, debitumque eius honorè & reuerentiam applicatio; vel, est talis quædam voluntatis affectio, qua homo se suaque omnia promptè alacriterque diuino mancipat obsequio. Breuiter, est voluntas promptè famulandi DEO.

Duplices religionis actus.

PRIMARIÆ deuotionis causæ sunt duæ: Interna vna, externa altera. Externa, quæ principatum obtinet, est DEVS. Hic vnus enim est, qui quoscunque visum fuerit temporis puncto deuotos, sibi que addictos efficit. Interna complectitur ea omnia, quæ serio animo versa pertractataq; nostram erga DEVM fiduciam & charitatem excitare nata sunt. Nam cum deuotio sit peculiaris

Deuotionis causæ sunt duæ, interna vna, externa altera.

quidam voluntatis actus, omnisque eiusmodi oriatur ex aliqua intelligentia (est enim voluntatis obiectum, bonum intellectum) non potest ea animi alacritas & promptitudo, qua voluntas in res diuinas fertur, ex aliqua intellectus consideratione non proficisci.

MEDITATIONIS autem deuotionem ciere & excitare idonea materia patet latissimè. Verùm ad nostrum institutum quod spectat, tota ad duo capita reduci potest: nempe ad attentam diuine erga nos clementiæ & benignitatis, summèque eiusdem excellentiæ considerationem, & frequentem nostræ malitiæ misericordieque contemplationem. Etenim cum homo beneficia, quæ à Deo Opt. Max. iam antè accepit, subindeque accipit; & mala itidè tam pœnæ quàm culpæ, quæ per eiusdem misericordiam euasit & identidè euadit, diligenter considerat, fieri vix potest, vt ad redamandum tantum benefactorem, tanquam benignum parentem nõ inardescat; notum est enim illud regij vatis: *In meditatione mea exardescit ignis.* Amor autè suapte natura acuit & excitat deuotionem, sicut deuotio vicissim fouet & auget dilectionem. Rursum cum suam erga Deum ingratitude, miseriam, imbecillitatè, frequentes lapsus, vanitatem, secentaque; eiusmodi alia crebro seriòque; mète pertractat, fieri plane nequit, vt sibi non displiceat, totaque; mox fiducia in Deum reiecta, eiusdem opem & misericordiam submissè non imploret. *Ad Dominum,* clamat Propheta, *cum tribularer, clamaui.*

Qui se ergo ad deuotionem excitare desiderat (vt vnusquilibet Christianorum meritò desiderare debet) is primùm omnium toto pectore totaque; animi submissione Deum Opt. Max. vt pro sua immensa clementia & benignitate deuotionis gratiam impetiri dignetur, roget & obsecret: Mox grata animi memoria tam priuata quam communia eiusdem beneficia recolat. Perpendat, inquam, secum, quòd ad Dei imaginem sit conditus; quòd Filij Dei morte & sanguine à dæmone, inferno, & morte assertus; quòd baptismi Sacramèto initiatus & expiatus; quòd CHRISTI carne & sanguine toties passus; quòd tanta patientia ad pœnitentiam expectatus; quòd tot medijs modisque; ad meliorem vitæ frugem excitatus; quòd ex tot animæ corporisque; periculis liberatus; quòd occæcato & curioso hoc seculo ab errore & heresi clementer cõseruatus. Postremo ob oculos ponat defectus, quibus scætet; cogitet & doleat, se

tantis

Vniuersa meditationis materia, quæ latè alioqui patet, ad duo capita reduci potest.

Psal. 38.

Amor acuit & excitat deuotionem,

Psal. 119.

Quid facere debeat, qui deuotionis gratiam consequi desiderat.

tantis Dei beneficiis tam frequenter tamq̄; impudenter abufum. Expendat & damnet mentis suæ cæcitatem, voluntatis prauitatē, incensam carnis libidinem, cordis mutabilitatem, fœdam virtutum omnium orbitatem, innatam in bene agendo ignauiam, in malè operando alacritatem, frequentem sensuum mentisq̄; euagationem, ceterasq̄; vitæ miseras & morum labes; certus, nisi id fecerit, & quidem crebrò & diligenter fecerit, haud temerè ad deuotionis apicem se peruenturum. Quandoquidem, vt effectus sine causa, finis absque medio, insularis portus absque nauigatione, ordinaria via non obuenerit; ita deuotio quoque vel religio in actu absque meditatione, crebrâque earum rerum, quas nunc obiter & ex parte tantum attigimus, pertractatione non facillè alicui obtingit.

Deuotio exigit meditationem.

DICIS; Si hinc diuinæ potentia, sapientia, clementia, maiestatis &c. inde humanæ miseria, infirmitatis, malitiæ, ingratitude &c. consideratio, deuotionis causa existit, ergo quò quisque fuerit acutior rebusque sublimibus vel subtilibus contèplandis aptior, eò erit deuotior; At certa rerum experiètia oppositum ostendit. Videmus enim homines rudes, simplices & indoctos magnis saepe Theologis & Philosophis multis partibus deuotiores esse. Sic quoq; magis plerunq; ad sui còtemptum incensumq; Dei amorè inflammantur, qui incarnati Verbi œconomiam, hoc est, Christi Dñi nostri natiuitatem, vitam, crucem, mortem, resurrectionem, damnatorum cruciatus, eorundemq; miseriam, mortis, & quæ huic coniungitur, iudicij qualitatem, aliâque eiusmodi corporalia attentè considerant, quàm qui Trinitatis mysteria vel naturæ secreta anxie indagant.

NAE ita res habet, interim ea quorundâ perspicacium vel eruditorum tepiditas non prouenit ex indolis bonitate, aut præstantis eruditionis vbertate: neq; rursus nonnullorum simpliciū deuotio ex naturali eorundè tarditate per se oritur; sed vtrumq; ex bono vel malo vtriusque qualitatis vsu proficiscitur. Etenim excellenti doctrina vel ingenio præditi, eruditionis suæ excellentiam, ingeniique perspicacitatem magnificentes, magisque hæc ipsa interdum quàm diuinam benignitatem admirantes, viribus suis multum tribuunt, de DEO verò rebusq; diuinis parum, aut certè multo quàm par est, minùs solliciti sunt. Cùm ergo diuinis donis ad

Vnde proueniat quòd rudes, debiles, obscuro & infortunati magis plerunq; sint deuoti, quàm ingeniosi, validi, illustres, fortunati &c.

tum-

tumorem & fastum abutantur, suamque quam DE I gloriam studiosius nonnunquam aucupentur, iusto DE I iudicio in sua miseria & tepiditate deferuntur; & quod grauius est, quandoque tanquam putidi & insanabiles omnino abiiciuntur. At verò rudes & simplices suæ simplicitatis & infirmitatis non ignari, DE O eiusdemque prouidentia & gubernationi se totos submitunt atque permittunt; Et quia eiusmodi homines nullum obstaculum diuino influxui ponunt, fit, vt DE V S, qui mites & humiles magni ubique facit, liberalissimè se illis communicet.

E A D E M est causa, cur fœminæ pleræque omnes magis sint deuotæ quàm viri, eoque deuotiores, quò se fragiliores, hebetiores, pluribusque naturæ donis destitutas intelligunt. Pauperes rursus quàm diuites, debiles quàm sani validoque corpore præditi, obscuri quàm illustres, aduersæ fortunæ fluctibus tandem iactati quàm fortunati, adeoque, vt multò plura vota in ægritudine & aduersitate quàm in sanitate & prosperitate edantur. Interim sanitas, vel alia quæcunque fœlicitas per se non sunt causæ illius frigiditatis & indeuotionis. Nam si eruditi, robusti, fortunati &c. agnoscerent, se eiusmodi naturæ vel fortunæ beneficia ex se non habere, sed gratis à DE O accepisse, iuxta illud Apostoli: *Quid habet, quod non accepisti?* quodque strictam de omnibus rationem olim sint reddituri, & quòd, nisi DE V S pro sua bonitate illa conseruaret, temporis puncto interirent omnia, non se efferrent, sed humiliter pro acceptis beneficiis gratias agerent, Christoque Domino, vt ea conseruaret, & ad bonum vsum dirigeret, demisso animo supplicarent.

P O R R O autem quòd res sensibus obiecta, & inter eas, quæ ad CHRIST I humanitatem pertinent, magis, dum animo pertractantur ad dilectionem, animique deuotionem quandoque excitant quàm cœlestia, cæteraque à materia vel sensibus abstracta, isthuc non prouenit ex rei, quæ consideratur, natura, sed ex mentis nostræ conditione. Neque enim nos spiritus sumus, vt Angeli, sed caro & sanguis, iisque, quæ sub sensum cadunt, iam inde ab ineunte ætate perpetuò assueti. Quare licet diuina maiestas & bonitas animo concepta & pertractata animi deuotionem excitare secundum se sint maximè idoneæ (est enim DE V S amabilis super omne amabile, incensus autem amor incensum generat feruorem,

Cur plura vota edantur in aduersitate quàm prosperitate.

1. Cor. 4.

Cur sensibus obiecta magis plerumque moueant ad pietatem & deuotionem quàm abstracta & spiritalia.

norem, ingentemque animi deuotionem) attamen, quia homines sumus sensu præditi, carneque vestiti; quemadmodum ad diuinorum mysteriorum cognitionem egemus sensili quadam *χρησθησώμεθα*, ita quoque ad obtinendam diuinam dilectionem, internamque animi deuotionem. Inter ea autem **CHRISTI** humanitas & quæ in illam salutis nostræ causa inciderunt, principem locum obtinent. Quod de naturalium secretorum pertractatione addebatur, leue est: Constat enim, non quæuis sublimia vel subtilia animo pertractata deuotionem parere; sed ea solum vel potissimum, quæ **DEI** dilectionem, veramque animi submissionem procreare nata sunt. Quæ autem ad hæc non faciunt, vt rerum naturalium consideratio, deuotionem eleuant sæpe magis quam augent.

PARIT autem deuotio per se quidem lætitiã, per accidens verò tristitiã, sed talem, quæ sit secundum **DEVM**. Quomodo autem vtrumque affectum alia & alia ratione generet, ex iis, quæ de deuotionis causa proximè in medium allata sunt, spectandum venit. Dicitur enim, deuotionem ex duplici capite dimanare; hinc nimirum ex diuinæ clementiæ pertractatione; inde verò ex nostræ miseriæ consideratione; Summa illa summi **DEI** erga genus nostrum clementia & bonitas animo concepta per se quidem offert causam lætitiæ, per accidens verò tristitiæ. Quandoquidem animus diuino amore incensus, **DEVM** totius fœlicitatis fontem apprehendit vt absentem; hoc autem absentis desiderium sua natura affligit, afflictumque cum Propheta exclamare compellit: *Sitiuit anima mea ad DEVM fontem viuum; quando veniam et apparebo ante faciem DEI.* Item: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea desiderat ad te DEVS.* Item: *Heu me, quia incolatus meus prolongatus est.* At verò propriæ miseriæ propriæque infelicitatis & abiectionis contemplatio per se quidem est causa tristitiæ, per accidens autem lætitiæ. Nam dum iustus suum in hac lachrymarum valle exilium, suam miseriam & quotidianam crucem mente reuoluit, meritò suspirat & gemit: at verò cum harum calamitatum finem per **DEI** benignitatē suo tempore futuram animo perpendit, gaudet in Domino, & cum Apostolo exultans dicit: *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam,*

Christi humanitas & passio per idoneam meditationis argumentum subministrant.

Deus secundum se conceptus animi recreat, conceptus autem vt absens amanti, animo moerore generat.

Deuotio lætitiã & tristitiã parit, sed alia & alia ratione.

Psal. 41.

Psal. 41.

Psal. 119.

Rom. 8.

2. Cor. 5.

stra dissoluatur, quòd habemus domum non manu factam æternam in cælis.

Christi Domini mors & passio alio & alio modo lætitiã & tristitiã excitant.

Contemplatio nõ modò internam deuotionẽ, sed externas quoque lachrymas excitat.

Intensum gaudium interdum necat.

Tetrici morosique homines perrarò deuoti.

Tristitia quæ secundum Deum est, semper cum gaudio coniuncta est.

QVOD de DEI Opt. Max. excellentia & benignitate, nostræque naturæ infirmitate hîc assertum est, hoc ipsum ad CHRISTI passionem & mortem trahi quoque potest. Nam hæc ipsa etiam vtrumque affectum excitare nata sunt. Tristitiã quidem, dum pœnarum acerbitas earundemque causa, quæ vti que peccata nostra fuere, animo pertractatur; lætitiã verò, dum singularis illa DEI misericordia & charitas, qui hominem vsque adeò dilexit, vt proprij Filij morte & sanguine, vulneribus illius mederi voluerit, seriò perpenditur. Ad externas verò lachrymas quod attinet, eã non modò ex vera animi tristitiã oboriuntur, verùm interdum quoque ex quadam sensus teneritudine contemplationisquæ suauitate. Liquefcit enim animus, & in lachrymas diffluit, dum immensam illam DEI erga hominem benignitatem & clementiam intensè expendit: Sed & in humanis quoque, dum rei afflictæ & quasi deploratæ inopinatum aliquod gaudium vel gaudij argumentum accedit, aliquid eiusmodi nonnunquam contingit. Comperti sunt enim non semel, qui quòd præter spem in amicos vel liberos, quos extinctos putabant, fortè incidissent, præ lætitiæ magnitudine illachrymarentur, nonnulli quoque, qui omnino dissoluerentur.

COLLIGERE hinc licet, homines morosos, tetricos, agrestes &c. qui absque molestia & tædio cum nemine viuere, cum nullo pacatè versari queunt, perrarò vera deuotione ornatos esse. Siquidem verè deuoti & spiritales non solùm ex primaria lætitiæ causa, quæ est diuina benignitas animo oblata, in Domino sunt læti & affabiles; verùm etiam ex secundaria, quæ est priuatæ miserix, prout sanabilis olimque per CHRISTVM sananda concipitur, consideratio; Quandoquidem tristitia, quæ secundum DEVM est, qualis solet esse Sanctorum, semper cum gaudio coniuncta est. Hinc illud Augustini: Doleat, & de dolore gaudeat. Sic magnos quosdam Sanctos semper hilares, semper in Domino lætos, nec non omnibus, quibus cum agebant, gratos acceptosque extitisse legimus. Et de deuotione, eiusdemque primariis causis & effectis hæc breuiter; de oratione, quæ secundum inter

inter internos religionis actus locum obtinet, similia ferè in considerationem veniunt.

DE ORATIONE SECUNDVM SE,
eiusdemq; partibus.

CAPVT SECVDVM.

ETSI verò oratio propter singularem virtutem & excellentiam, qua pollet, vsumq; necessarium, virtus à nonnullis appellatur: imò verò virtutum omnium maxima; per se tamen non est aliqua infusa vel innata vel acquisita virtus: Quandoquidem omnino veræ rationis virtuti aliquod semper vitium opponitur, orationi autem nullam peculiare vitium aduersatur. Ad hæc virtus est bona mentis qualitas, qua & rectè viuatur, & nullus malè vitur: Oratio autem neque mentis qualitas est, nec semper quoque cum bono vsu coniuncta est. Constat enim, fures, adulteros, sicarios, aliosq; id genus nequam & sceleratos homines, ne in crimine vel flagitio, quod animo conceperant, deprehendantur, multum sæpe orare. Tandem Hugo Victorinus constituit tres cõreptionis partes, lectionem, orationem, & meditationem: sed lectio & meditatio non habentur inter virtutes: ergo neque oratio quoque inter eas censenda est, cum ipso authore par omnium sit ratio. Sed neque si qua virtus quoque esset, omnium statim prima vel maxima esset: Quia licet concedi posset, inter morales primatum obtinere, Theologicis tamen inferior esset, præsertim Charitate; hæc enim secundum Apostolum inter omnes arcem tenet.

EST autem oratio proprius religionis actus. Nam etsi nos nostra oratione nihil quicquam Deo Opt. Max. præstemus, si id solum spectemus, quod orantes petimus; sed aliquod potius beneficium ab eo expectemus; præstamus tamè illi aliquid, si ipsam petitionem secundum se, vel ipsum petitionis modum consideremus. Nam quicumque aliquid ab aliquo petit, ipsamet petitione se inopem, alteriusq; ope & gratia indigentem ostendit, adeoque illi, à quo, quod sibi deest, petit, tanquam superiori, opulenti-

Oratio nõ est virtus propriè, sed virtutis actus.

Quamuis oratio virtus esset, non omnium tamen præstantissima esset.

Oratio est actus latræ, vel religionis.

tiori, & præstantiori sese submittit. Rursum quicumque alterius opem implorat, in eo, cuius fidem implorat, potentiam ad iuandum, promptum animi studium ad volendum, iustitiam ad iniuriam illatam vindicandum, clementiam ad offensam condonandum, si venia fortè poscatur, aliâque eiusmodi posita agnoscit. Atqui hæc, aliâque his cognata de DEO concipere, vocæne vel alio symbolo exprimere, aliud nihil est, quàm honorem, cultum, & reuerentiam eidem tanquam primo summoque rerum omnium moderatori, primoque; intelligentis nature principio & fini, bonorumque; omnium eiusdem causæ deferre; hoc autem ad religionem pertinere, nemo est qui dubitat. Siquidem proprium illius munus est, animum impellere & inclinare, uti DEVM rite decenterque colat. Oratio itaque est actus vel vsus religionis, quam Græci λατρεία appellant. Et quia soli DEO latria debetur, consequens fit, orationem, ut est proprius latriæ vel religionis actus, in solum DEVM conuenire, verum de hoc, loco magis idoneo postea.

Oratio trifariâ accipitur.

Cap. 1.

Lucæ 18.

Matth. 14.

Oratio intellectus & voluntatis actum includit.

CAETERVM oratio, ut supra quoque meminimus, trifariam accipitur; Generalissimè, communiter, & propriè. Generalissimè sumpta complectitur omnem honestam actionem. Quo sensu glossa exponit illud Lucæ: *Oportet semper orare, & nunquam deficere*. Homo, ait illa, nunquam desinit orare, nisi quando desinit iustus esse. Item: Semper orat, qui semper agit bona. At communi quadam ratione comprehendit omnem contemplationis, laudationis, & gratiarum actionis actum. Iuxta quam notionem Damascenus scribit: Orationem esse mentis in Deum ascensum. Augustinus: Pium in DEVM mentis affectum. Bernardus: Hominis DEO adhærentis affectionem, illuminataque mentis stationem ad fruendum DEO, quamdiu licet. Hugo Victorinus: Conuersionem in DEVM, per pium & humilem affectum, Spe, Fide, & Charitate subnixam. Iuxta eandem notionem Pharizæus in templum ascendisse scribitur, ut oraret; & DOMINVS in montem solus, & Apostolos monuisse, ut vigilarent & orarent. Oratio autem propriè sumpta, est interni desiderij explicatio, vel petitio apertè vel tacitè DEO oblata.

Ex qua orationis definitione planum euadit, quod perplexam alioqui disputationem habet, nempe orare, neque solius ratio-

rationis, neque solius rursus voluntatis opus esse, sed vtriusque simul, etsi istud alia & alia ratione. Etenim si efficax oratio deprecationem apud se constituere debet, quid sit petendum, qua via vel ratione, quod petitur, impetrandum; Tandem si orare, est mentis desiderium symbolo aliquo patefacere, profecto plena oratio absque rationis opere constare non potest. Rursus si orare, est desiderio in DEVM tendere, si ratio nihil deliberat, nihil ordinat, nihil considerat, quod voluntas antè non imperarit, si denique oratio est internus religionis actus, & hæc pars iustitiæ, quæ omnium iudicio in voluntate infidet, euidens sit, voluntatis opus à perfecta oratione seiungi non posse.

ABSOLUTA proinde suisque numeris perfecta oratio vtriusque facultatis opus includit. Nihil enim serio petitur, quod actu non desideratur: neque serio rursus id desideratur, quod oblata occasione illi non panditur, qui desideria nostra explere potest, & explere nihilominus paratus est. Verum enimvero licet res ita habeat, attamen quod orationis nomine petitio communiter designari & accipi soleat, quæ non est absque interno vel externo verbo, imò verò est ipsamet interna vel externa locutio; concedi potest orationem voluntatis imperium & desiderium ita includere, ut tamen proprium practicæ rationis opus existat. Ratio autem practica hoc à theórica discrepat, quod hæc tantum apprehendat, non etiam efficiat; illa verò vtrumque præstat.

AT verò practica ratio bifariam aliquid efficit. Vno modo absolute imperando; ut cum corporis membris, vel inferioribus viribus, vel subditis, in quos absoluta potestas est, hoc vel illud simpliciter iniungit. Altero modo non absolute imperando, sed qualitercunque persuadendo, vel inducendo; ut cum ab eo aliquid concedi vel effici cupit, qui nulla ex parte ipsi est subditus: Non enim tunc imperat; sed cum quadam animi submissione rogat, causasque & rationes, cur hoc vel illud fieri conveniat, in medium adfert. Hoc ipsum in oratione quoque locum habet. Nam cum rem aliquam à DEO impetrare volumus, non modò nos nostraque omnia humiliter illi submittimus, supplicesque eidem sumus, verum si rectè cordatèque orationem instituimus, nonnullas quoque rationes & causas, cur id, quod petimus, concedi debeat, vel

Oratio propriè
est practicæ ra-
tionis opus.

Practicæ ratio
bifariam accipi-
tur.

conueniat, exponimus. Vel enim allegamus illius promissionem, vel potentiam, vel clementiam, vel aliquam aliam eiusdem perfectionem, vel nostram necessitatem, vel hostium iniquitatem, vel aliquod aliud istiusmodi; quæ omnia sua mouendi & impetrandi vi pollent.

Ve quisque affectus est, ita orat.

PORRO autem ad priuatos precandi modos quod attinet, tot eiusmodi assignari poterunt, quot precantium sunt affectiones: vt enim quisque affectus est, ita orare consuevit. Constat namque, aliter orare, qui læto rerum successu exultant: Aliter, qui malorum mole pressi, animum penè despondent: Aliter, qui temptationibus nõ vulgaribus pulsantur: Aliter qui largo spiritaliũ consolationum hauustu inebriantur: Aliter, qui peccatorum veniam precibus vrgent: Aliter, qui virtutum augmentum oratione efflagitant: Aliter, qui gehennæ diuinæ iudicij terrore concutiuntur: Aliter, qui futurorum bonorum spe dilatantur, vel eorundem desiderio inflammantur: Aliter, qui cœlestium arcanorum patefactione illuminantur: Aliter, qui spiritus sterilitate internæque mentis ariditate constringuntur: Aliter demum, qui alio aliõque modo afficiuntur. Nam ex vario animorum statu, tam varia oriuntur orationum formæ, vt certo numero comprehendere vix queant.

QVOD si orationum discrimini, quod ex diuersa orantium affectione petitur, ea addere discrimina lubeat, quæ peti possunt ex re quæ petitur, vel ex persona, ex qua vel pro qua petitur, vel ex causis, propter quas petitur, vel ex principiis, è quibus oratio proximè vel mediatè proficiscitur, modorum precandi nullum facile modum inueniemus. His itaque quasi infinitis, artisque rationem fugientibus posthabitis, de ea solùm orationis partitione breuiter hoc loco agere placet, quæ & certior, & apud eruditos receptior est.

Oratiõis in suas partes diductio. Quid mentalis, quid item vocalis oratio.

ORATIONVM itaque alia est mentalis tantùm, alia verbalis aut scripta tantùm, alia ex vtraque mixta. Mentaliter tantùm orat, qui internum animi desiderium, quo in DEVM propter rem aliquam fertur, nullo externo signo manifestat. Vocaliter tantùm orat, qui inter orandum vel recitandum, castra, vt dici solet, in aère fabricat, hoc est, qui nihil prorsus, quid dicat, aut quò tendat, attendit. Mentaliter & vocaliter simul orat, qui mentis aciem

aciem in id, quod petit, vel ad eum, à quo voce vel scripto aliquid petit, defigit.

ORATIONVM rursus alia est bona, alia mala. Bona est, quæ nulla debita parte, aut circumstantia destituta est. Mala est, quæ prava aliqua circumstantia vitata est, aut necessaria aliqua parte orbata est. Quòd autem non omnis oratio sit bona, id ex sacris literis manifestum est; scriptum est enim: *Oratio eius fiat in peccatum.* Item: *Maledicam benedictionibus,* hoc est, orationibus *vestris:* Siquidem omne omnino sacrificium, cultusque diuinus aut oratione constat, aut oratione perficitur.

Orationum alia bona, alia mala, & quæ utraque.

ORATIONVM tandem alia est priuata, alia publica. Hæc nomine totius Ecclesiæ, pro populi salute per publicos ministros, & plurimum in publico loco funditur; illa pro se vel alio à priuato depromitur, & priuatim quoque frequentius, quamuis publicus locus neutiquam illi repugnet.

Nullum constat sacrificium citra orationem. Orationum alia priuata, alia publica.

APOSTOLVS PAVLVS, vbi discipulum suum Timotheum de pastoralis muneris ratione instituit, quatuor orationis mēbra vel species insinuat. Scribit is autem in hunc modum: *Obsecro primum omnium, fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: hoc enim bonum & acceptum est coram Salvatore nostro DEO, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Hæc ille, qui de obsecratione, oratione, postulatione, & gratiarum actione loqui videtur, tanquam de diuersis orationis speciebus. Certè Casianus, ex sententia Abbatis Isaac, ad distinctas orationis formas isthæc spectare haud obscure insinuat; inter cætera autem ita scribit:

1. Timoth. 2.

OBSECratio est imploratio vel petitio, p peccatis. Orationes sunt, quibus DEO aliquid offerimus, vel vouemus. Postulationes, p aliis, dum sumus in feruore spiritus constituti, solemus emittere. Gratiarum actiones mēs DEO refert, cū pterita recolit beneficia, vel p sentia contēplatur; vel cū in futurum, q̄ & quāta preparauerit DEVS his, qui diligunt eū, prospicit. Obsecratio de compunctione peccatorū nascitur. Oratio de fiducia oblationū & consumatione votorū profluit. Postulatio de charitatis ardore procedit. Gratiarum actio de beneficiorum DEI consideratione generatur. Prima species pertinet ad incipientes, qui adhuc vitiorū suorū aculeis ac memoria remordentur. Secunda ad illos, qui in profectu spiritali appe-

Coll. 9. c. 11.

Quomodo oratio, obsecratio, postulatio, & gratiarum actio inter se differant secundum Casianum.

appetitúq; virtutum consistunt. Tertia ad eos, qui perfectionem votorum suorum operibus adimplentes, pro aliis quoque intercedere prouocantur. Quarta ad illos, qui iam, pœnalis conscientia spina de cordibus euulsa, securi munificentias Domini ac miseraciones, quas vel in præterito tribuit, vel in præsentem largitur, vel præparat in futuro, mente purissima pertractâtes, ad illam ignitâ, & quæ ore hominum comprehendî & exprimi nō potest, orationem feruentissimam raptantur, & nonnullis interiectis subdit:

Hæc quatuor supplicationum species ita Dominus exemplo suo initiari dignatus est, vt in hoc quoque impletet illud, quod de ipso dicitur: *Cæpit I E S V S facere & docere*. Nam obsecrationis genus assumpsit, cū dixit: *Pater si possibile est, transeat à me calix iste*. Oratio est, cū dicit: *Ego te clarificauit super terrâ, opus consummavi quod dedisti mihi vt facerem*. Postulatio est, cū dicit: *Pater quos dedisti mihi, volo vt tibi ego sum, & ipsi sint mecum*. Gratiarum actio est, cū dicit: *Matth. 11. Confiteor tibi pater celi & terræ, quia reuelasti ea paruulis*. Item: *Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me*; *Ioan. 11. Ego autem sciebam, quia semper me audis*. Hæc compendio ex Casiano.

HAYMO Apostoli locum edifferens, quatuor illas orationis partes ita exponit, vt singulas singulis præcipuis sacre liturgiæ partibus accomodat. Obsecrationis nomine ea complectitur, quæ mysteriorum consecrationem antecedunt: In iis enim recolitur CHRISTI doctrina & vita: Referuntur hinc quoque Sanctorum suffragia & merita: & alia quædam ad obtestationem pertinentia. Orationis verò ea, quæ ad corporis & sanguinis CHRISTI consecrationem faciunt. Hæc enim deposcunt summam mentis in DEVM eleuationem, summamq; ad ea, quæ præ manibus sunt, attentionem. Postulationis autem ea quæ à consecratione vsq; ad Sacramenti sumptionem decurrunt: multa enim in hac parte pro viuus vitâq; defunctis certò ac determinatè petuntur. Gratiarum actionis tandem ea, quæ post communionem vsque ad sacrificij finem sequuntur.

De vit. solit.

BERNARDVS obsecrationem tum demum locum habere docet, cū homo causæ suæ parum fidens, non per se, sed per aliū DEVM interpellat; vt si dicat, sancte Petre vel Paule, ora pro me. Orationem verò cū per se aliquid efflagitat. Postulationem autem cū nullius amplius noxæ sibi conscius, pro se vel altero gloriam

riam postulat: Gratiarum actionem tandem, cum ad eam perfectionem deuenit, vt prius quodammodo à DEO audiri mereatur, quam salutaria vel necessaria ab eo petat. Non multum ab his disident, quæ Glossa ordinaria ad Apostoli locum adfert. Monet enim, obsecratione difficilia peti; vt impij conuersionem, aut insignis alicuius calamitatis depulsionem; Oratione, virtutum, celestiumq; donorum ornamenta; Postulatione interminabilis vitæ felicitatem; Gratiarum actione autem & hæc ipsa, & cætera quoque, quæ diuinitus obtigere, quadantenus pensari.

EN omnes isti Patres de quatuor illis partibus, quas Apostolus assignat, perinde loquuntur atque de quatuor orationis speciebus, cum tamen re ipsa non sint orationis species, sed integrales orationis partes. Nam vt D. Thomas rectè alicubi annotauit, ad orationem perfectam deposcuntur tres conditiones. Harum prima est ascensus vel eleuatio mentis in DEVM: Oraturus enim animo pertractare debet DEI potentiam, clementiã, sapientiam, maiestatem, aliãq; eiusmodi, quæ inter orandum interdum quoque exprimentur; vt cum ita precamur: Omnipotens sempiternæ DEVS &c.

ALTERA est petitio, quæ postulationis vocabulo exprimitur, siue determinatè aliquid petatur, vt si quis cum Salomone ita precetur: *Duo rogavi à te, vanitatem & verba mendacij longè fac à me: mendicitatem & diuitias ne dederis mihi:* siue indefinitè, vt si quis cum Psalmista DEVM eiusmodi oratione interpellet: *DEVS in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.* Vel cum Publicano ita oret: *DEVS propitijs esto mihi peccatori.* Vel cum cæco illo Euangelico, eiusmodi precatione CHRISTVM adeat: *IESV fili David, miserere mei.* Siue factum aliquod simpliciter narret, vt si cum sororibus Lazari CHRISTVM in hunc modum compellet: *Domine ecce, quem amas, infirmatur.* Hoc petitionis genus insinuationem vocant, sicut primum postulationem, medium autem supplicationem.

TERTIA & postrema est ratio impetrandi id, quod petitur. Hæc autem ex parte DEI, est illius beneficentia, clementia, sanctitas &c. propter quæ exaudiri petimus. Atque huc pertinet obsecratio, quæ aliud nihil est, quam quædam per sacra obtestatio, vt cum ita oramus: per crucem & passionem tuam libera nos
y Domi-

Membra orationis, quæ Apostolus assignat, sunt quatuor potius orationis partes, quam species. 22. q. 83 a. 17. Perfecta oratio tres conditiones deposcit.

Prouerb. 30.

Psal. 69.

Luc. 18.

Marc. 10.

Ioan. 11.

Quid propriè sit obsecratio.

Domine. Hoc orationis genere utitur Ecclesia in omnibus penè precibus, quas dirigit ad patrem; semper enim sub orationis finem adiungere solet per **CHRISTUM** Dominum nostrum. Quin ad Filium quoque preces suas transmittens, semper ferè eius mortem vel crucem vel aliquam aliam æconomiam illius partem interponere consuevit. Ratio verò impetrandi ex parte petentis est gratiarum actio: Qui enim dona accepta grata memoria recolunt, ut semel collata augeantur, conferuntur & perficiantur, certa quadam ratione promerentur; sicut è diuerso, qui per ingratitude beneficentem non agnoscunt, viam ad alia beneficia impetranda sibi quodammodo obstruunt. Pertinent ad hunc etiam locum illustria **DEI** opera, eiusdemque promissa & dicta, quæ precibus inter orandum interdum quoque admiscuntur, ut cum ita inuocatur: Omnipotens sempiternæ **DEVS**, qui hoc vel illud fecisti, dixisti, promissisti, &c.

Ingratitudo benevolentiam fontem obstruit.

OMNES hæ partes precandæ formulæ in vna sæpe oratione comperiuntur, ut cum Ecclesia in hunc modum orat: Omnipotens sempiternæ **DEVS**, mæstorum consolatio, laborantium fortitudo, perueniant ad te preces de quacunque tribulatione ad te clamantium, ut omnes in necessitatibus suis misericordiam sibi gaudeant adfuisse, per **CHRISTUM** Dominum nostrum. Hic ð omnipotens sempiternæ **DEVS**, ad orationem; Illud verò, mæstorum consolatio, laborantium fortitudo ad gratiarum actionem, ð autem perueniant ad te preces &c. ad petitionem vel postulationem, (Apostolus enim vtrumque pro eodem usurpat: Nam ut ad Timotheum scribit: *Obsecro fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus*; ita ad Philippenses: *In omni oratione, & obsecratione, & gratiarum actione, petitiones vestra innotescant apud DEVM.*) Illud denique per **CHRISTUM** Dominum nostrum, ad obsecrationem. Similes orandi formulæ occurrunt aliæ non pauca. Ex quo planum fit, quæ Apostolus de oratione exponit, ita seorsim in Psalmis & alibi posita comperiri, ut tamen rectius appellentur vnius perfectæ orationis partes integrales, quàm diuersæ orationis species. Quare non est necessum, ut orationis definitio de singulis ex æquo & reciproce semper prædicetur; sed sat est, si de omnibus simul sumptis. Verùm de orationis partibus cæterisque, quæ ad quidditatis illius

1. Timoth. 2.

Cap. 4.

Illius notitiã faciunt, satis; proximum est, vt de eiusdem qualitate & quantitate, aliisque id genus circumstantiis nonnulla quoque in medium adferamus.

De orationis qualitate, quantitate, forma ceterisque eiusdem comitibus & circumstantiis.

CAPVT TERTIVM.

VID, cuius facultatis, cuius item virtutis opus sit oratio, tum quæ eiusdem sint partes vel species, expositum est hæcenus: proximum est, vt de iis nonnulla etiam proponamus, quæ ita orationi adiuncta sunt, vt propriam tamen & intrinsecam illius rationem nõ ingrediantur. Etenim solãne mente DEO vota tua pendas, an mente & voce simul: rursum paucisne id præstes, an multis; manene, an vesperi, an alia diei parte; domine an foris, hoc est, in templone an alio loco; corporene erecto, an prono, vel prostrato &c. id orationis substantiam nõ mutat. Nihilominus quòd hæc omnia suas difficultates habeant, eaque, quæ rem circumstant, magnam in moralibus sæpe vim adferant, prætermittere non potuimus, quin aliquid quoque hisce de rebus in medium adferremus. Pono hinc autem, duplex orationis genus esse. Alterum commune & publicum; alterum priuatum & certa quadam ratione secretum. Ad orationem publicam vel communem pertinent horæ Canonicæ, sacrificium Missæ, publicæ Litaniæ, preces funebres, aliæque eiusmodi, quæ totius populi nomine & loco per publicos Ecclesiæ ministros persoluantur. Ad priuatam omnes omnino preces, quæ per publicos ministros non depromuntur, vbiunque tandem vel per quoscunque promantur.

IAM hoc fundamento præiacto, facile est respondere ad questionem, qua quæri hinc solet, mentaline oratione vtendum sit tantum, an verò mixta, hoc est, mentali & vocali simul. Certum est enim orationem communem & publicam solo interno mentis actu constare non posse. Oportet enim de eiusmodi precum ratione & qualitate communitati certò compertum esse; tum quòd se publicorum ministrorum studio conformet,

Quæ re circumstant magna vim habent.

Publica oratio solo interno mentis actu absolui non potest, & quare.

mentemque iuxta ea, quæ publicè decantantur, vel recitantur, in DEVM subleuet; tum etiam, quò suisne votis ac legibus fiat satis, an secus, apertè cognoscat. Nam cum per occupationes ingen- statumque DEO cultum per se deferre non valeat, propriis im- pensis & sumptibus ministros alit, qui vicem illius expleant, proq; communi omnium salute statas solennesque preces diuinæ ma- iestati quotidie offerant; sacramenta itidem administrent, aliq; id genus munera Ecclesiastica publicè obeant. Sed & ipsi quoque Ecclesiæ eiusdemue Hierarchis de ministrorum suorum fide & diligentia palàm constare debet: At nulli hac de re certò con- stare potest, nisi preces ordinariæ clara & intelligibili voce per- soluantur.

*In publicis & p-
sertim liturgicis
precibus bifariâ
peccatur.*

DEBENT proinde publicæ preces mente & voce simul exol- ui; & quidem tali, quæ ab astantibus vtcunque intelligi queat. Quæ in re bifariam à quibusdam peccatur: Sunt enim, qui, dum sacris operantur, ea, quæ ad populi informationem faciunt, eius- demque pietatem & deuotionem excitare nata sunt, & iuxta Ec- clesiæ ritum & ordinationem clara intelligibilique voce enun- ciari debuerunt, voce vsque adeò submissa proferunt, vt ipsi se- ipsos vix intelligant, nedum alij, qui aliqua intercapedine ab al- tari distant. Sunt alij, qui in oppositum vitium quodammodo di- lapsi, ea quæ secundum legem receptamque Ecclesiæ consuetu- dinem secretò dici solent, & secretò quoque dici deberent, voce vsque adeò sublata efferunt, vt non solum propè astantes, sed multum quoque distantes audire valeant. At verò quanta vocis contentione in Missæ sacrificio, vel canonicis precibus opus sit, id spiritus vnctio, vel prudentium vsus, si lex defuerit, facillè de- monstrauerit.

*Oratio priuata
solo mentis actu
sonitare potest.*

ORATIO autem priuata suoque modo libera vtroque mo- do persolui potest, nimirum mente tantum, & mente & ore si- mul. Quòd sola mente vel solo interno animi actu orare liceat, id scriptura multis passim locis & exemplis declarat, vsusque piorum & ratio præterea ipsa validè confirmat. Quandoqui- dem, vt ex Damasceno, Augustino, & aliis Patribus supra audi- tum est, oratio communiter sumpta, est mentis in DEVM ascen- sus, vel pius in DEVM affectus: atqui vt mente in DEVM ascen- das, nullo opus est verborum strepitu, nullo labiorum motu: siqui-

siquidem negotium hoc gemitibus & suspiriis magis plerunque agitur quàm sermonibus. Ad hæc vocali oratione hæcenus tantum opus est, quatenus latens animi desiderium alteri patefiat; DEO autem, quem solum præ oculis habet, qui priuatæ orationi vacat, omnia mortalium omnium vota & desideria sunt apertissima. Denique nullum extat diuinum præceptum aut humanum, quod mentalem orationem inhibeat; quicquid autem non inhi- betur, hoc licitè vsurpatur.

QVOD autem mentali orationi vocalis non modò inculpate sed fructuosè quoque accedere queat, id nemo in dubium vocat, neque citra erroris suspicionem, manifestæque vafaniæ notam in dubium vocare potest. Constat enim, CHRISTVM Dominum vocali oratione crebrò nostri causa vsu esse, precandique formulam, qua vocaliter vteremur, clementer præscripsisse. Constat, idem Apostolos multosque alios egregios viros studiosè præstitisse, publicèque docuisse. Constat tandem, quicquid in nobis siue externum siue internum existit, id totum à DEO ortum traxisse, adeoque non tantum mentem, sed linguam quoque cæteraque omnia corporis membra in illius honorem & cultum salubriter verti. Imò verò tantum abest, vt vocalis oratio, dummodo mentali non destituatur, sit illicita aut superuacanea, aut otiosa, vt multarum quoque vtilitatum sit causa. Etenim cum homines simus ex corpore & animo concreti, crassissimæque corporatis rebus ià inde ab ortu assueti, naturaliter crassa & corporata acrius nos mouent, quàm interna merèq; spiritalia.

QVOD dicimus, certæ experientia fides manifestè probat. Quàm multi & quàm admirabiles animorù motus viua doctoris voce cientur sæpe, qui nulla priuata meditatione cieri potuissent? An non magis communiter frigemus, dum ingentes calamitates, quas aliquando perpessi sumus, vel damna, quæ accepimus, aut discrimina, quæ euasimus, solitaria cogitatione versamus, quàm dum ea aliis exponimus, vel patheticè ab aliis exponi audimus? Vtiq; Habet enim viua vox occultam quandam energiã, quæ verbis exprimi non facile potest. Sic quoq; dum indignas aliorù clades, vel casus miserabiles ad viuum descriptos legimus: vel ex aliis, qui legunt aut referunt, fortè audimus, longè magis cõcitamur, quàm dum priuatim ea apud nos pertractamus.

Plures causæ priuatam orationem vocem non deprecere ostendunt.

Mentali orationi vocalis salubriter adiungitur.

Viua vox occultam quandam energiã fortitur.

VALET proinde vocalis oratio ad excitandum deuotionis sensum, internamq; mentis illustrationem: Quandoquidē verba, quibus oratio contexta est, admonent, quid sit petendum, quomodo petendum, &c. Atq; hæc potissima Christo causa extitisse videri potest, cur certam vocalis orationis formulam Apostolis, cæterisq; per Apostolos præscripserit. Sanè rudibus & idiotis, qui vix aliud quicquam capiunt, quàm quod sensu aliquo hauriunt, vocalis oratio vsq; adeò est necessaria, vt ea destituti nihil omnino rectè petaturi videantur.

Vocalis oratio rudibus & idiotis apprimè necessaria.

VALET eadem rursus ad conseruandam earum rerum memoriã, quas per orationem petere vel impetrare institueramus. Tum ad coercendam & compescendam mentem, ne multum diuagetur. Nam cum cogitatus res sit fluxa, nisi externo quopiam præsidio firmetur, & quasi contineatur, citò euanescit. Quod enim fixum mansurum est, bene firmatum & radicatum fit, necessum est. Difficillimum est autem, sola mente constanter orare, vniq; illi quod petitur, animo immotè semper affixum esse. Verba autem adiuncta, etsi suapte natura fluant; attamen mentem dilabentem ad institutum, hoc est, ad illud, quod legitur, vel dicitur, subinde reuocant.

Cogitatus res fluxa & inconstans.

VALET tandem ad aliorum quoque exemplum & informationem. Nam dum alij orationi nos vacare animaduertunt, & ipsi quoque, quid sibi faciendum incumbat, intelligunt. Mitto hæc, tantam quandoque internam esse deuotionem, vt ipsis etiam precantibus insciis, & propemodum inuitis, in verba quædam externa prorumpat. Motus enim virum superiorum, si fuerint vehementiores, frequenter redundant in inferiores, & propter naturalem connexionem interdum quoque in externas corporis partes.

Motus interiores, si fuerint vehementiores, redundant interdum in externum hominem.

HÆC omnia probant, vocalem orationem vtilem & salutarem esse: At verò sitne itidem necessaria, nonnullam quæstionem habet. Nobis, proluxa disputatione missa, probabilius fit, secundum se absolutè necessariam non esse. Nam si per se absolutè necessaria esset, aut id esset necessitate finis, aut necessitate præcepti; at neutro modo videtur necessaria. Non necessitate finis. Nam quicquid obtineri potest oratione vocali, hoc ipsum etiam men-

Vocalis oratio secundum se absolutè ad salutem non est necessaria.

mentali impetrari potest. Neque necessitate rursus præcepti saltem communis; quia nusquam in nouo, aut veteri Testamento cautum extat, ut priuatim orantes beatitudinem, aut aliquid ad illam faciens, vocali oratione urgeant. Quod si quæ Scripturæ de vocali oratione agunt, ut plurimæ sanè agunt, illæ de ea non agunt tanquam de re præcepta, sed tanquam de re utili & salutari. Orauit sanè CHRISTVS sæpe vocaliter, & vocaliter orare docuit; verùm non omnis CHRISTI actio aut institutio legis vim obtinet. Dixerim per se absolute, aut communi præcepto non esse necessariam: Nam qui quacunque de causa impeditus, mentaliter orare non posset, ille profectò, cum priuata necessitas, aut publica utilitas id postularer, vocaliter orare deberet. Idè de illo statuas, qui voto, vel iuramento, vocali orationi se obligauit: Aut cui à confessario, aut alio quocunque, legitimam potestatem habente, tale quippiam impositum fuerit.

DE mentalis orationis necessitate nulla est controuersia: Nam cum vocalis per se non sit necessaria, ut obiter iam ostensum est, si mentalis suo saltem loco & tempore necessaria non esset, nulla vnquam simpliciter necessaria esset. At hoc est falsum, Scripturæque & Patrum traditioni omnino dissentaneum: Neque enim scriptum esset: *Oportet semper orare*. Item: *Petite, & accipietis*, multa que alia eiusmodi, si semper liberum foret orare vel non orare; vel si absque vlla petitione, desiderata, vel ad salutem necessaria impetrare liceret. Sed neque frustra quoque ab Augustino scriptum est: Nullum credimus ad salutem venire, nisi DEO inuitante; nullum inuitatum, nisi DEO auxiliante, suam salutem operari; nullum nisi orantem auxilium promereri. Et à Magno Gregorio: Obtineri nequaquam possunt, quæ prædestinata non fuerint, sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti DEO disposita, ut ad hoc electi ex labore perueniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens DEVS ante sæcula disposuit donare. Deniq; tantæ interdum insurgunt tentationes & tempestates, ut nisi cum Apostolis clamemus: *Domine, salua nos, perimus*, omnino nobis pereundum sit. Tenetur proinde homo nõ solum vitam æternam, reliqua que; ad salutem necessaria ex Charitate deside-

Qui mentaliter orare non potest, aut vocaliter orare obligatus est, is vocaliter orare tenetur.

Luc. 11.

De dogm. Eccl.

Nulli adulo salus obtingit citra orationem.
In dialog.

Matth. 8.

desiderare, sed ex religione quoque petere. Verum de orationis præcepto & necessitate paulò post ex instituto.

Quando vocali, quando rursus mentali oratione utendum est, id certa regula tradi non potest, sicut nec illud quoque, utra altera sit utilior.

CÆTERVM quando solam mentalem, quando rursus mentalem & vocalem simul adhibere conueniat, id certa regula tradi vix potest. Generatim dici queat hæcenus, vocali utendum esse, quatenus ad deuotionem excitandam, vel retinendam, vel incendendam est utile. Quamobrem si externa verba internam deuotionem impediunt, ut eorum plerunque solent, qui magnos spiritus progressus habent: desistendum est à vocali, & veniendum vel redeundum ad mentalem. Ediuerso si mentalis oratio magnam adfert mentis distractionem, transeundum est ad vocalem. Deberent tamen hæc omnia certo quodam ordine sibi inuicem succedere: verum utcumque res instituatur, nunquam mentalis à vocali sciungi debet. Nam sola vocalis, qualis eorum est, qui tota orationis decursu nihil, quid dicant, aduertunt, nullius apud DEVM est ponderis. Mentalis verò vocalem per se non magnopere desiderat. Nam ut mentem sursum eleues, peccatorum veniam, aut cœlestem gratiam impetres, sat est, si sola mente vota tua DEO explices. Quilibet ergo priuatim orans, eo utatur orandi modo, quo magis adiuuatur & incitatur ad pietatem; publicè autem, hoc est, vnà cum aliis preces fundens, nullis nouis aut peregrinis gestibus utatur, ne aliis, quibus cum orat, offensionem offerat.

Ex his planum fit, licet mentalis oratio secundum se absolute haberi soleat præstantior, certò tamen definiri non posse, utra huic vel illi homini sit salubrior vel utilior. Nam aliis opportunior est mentalis, aliis vocalis, prout quisque affectus est. Et eisdem ad numerum vno tempore utilior est vocalis, alio mentalis. Vox enim, ut dictum est, quandoque impedit, quandoque promouet, quandoque medio modo se habet. Verum de mentali & mixta oratione, deque vtriusque discrimine & usu satis. De orationis malitia & bonitate (nam hæc res ad qualitatem quoque, de qua hic sermo est, spectat) nihil est ferè, quod iis addamus, quæ supra exposita sunt, cum de orationis diuisione agebatur, nisi hoc forsitan addendum sit, esse qui malæ orationi inter veræ rationis orationes locum ægrè concedant; sed id absque ratione, cum æquè mali atque boni tacitè vel apertè aliquid à DEO petere queant, & sæpe petant.

petant. Fatendum est tamen, malos vt eiusmodi, nunquam bonum, aut si bonum, nunquam tamen bene petere; sed semper malum, vel malè. Malè petunt, cum inter petendum debitam aliquam circumstantiam omittunt. Malum verò petunt, cum id petunt, quod citra peccatum fieri, vel impetrari aut non potest, aut ægrè admodum potest: Vt si quis petat iniustum lucrum aut Episcopatum.

Mali aut malè
aut malum ple-
runq; petunt.

DE ORATIONIS QUANTITATE.

DE orationis porrò mensura, hoc est, longitudine vel breuitate commodè aliquid dicturi, iterum hic inter priuatam & publicam secernere debent. Constat namque, orationes communes vel publicas eo pondere eaque mensura & numero exolendas esse, quo præfinitum est ab Ecclesia: Siquidem priuata auctoritate nihil hic addere, nihil adimere, nihil mutare licet, verum id simpliciter præstandum & dependendum est, quod à maioribus constitutum est. Ad priuatas autem preces quod spectat, ex orantis constitutioni & fini, ad quem referuntur, quoad eius fieri potest, accommodari debent; siue is boni alicuius impetratio, siue mali cuiuspiam depulsio, siue aliud quodcunque eiusmodi sit: Neque enim vnus idemque precantibus omnibus scopus præfixus est, sed alius plerunque aliis.

Priuata orationis mensura est incerta, publicæ lex Ecclesiastica.

PUBLICAE proinde orationis mensura est lex vel sanctio Ecclesiæ; priuata verò id, quod iam diximus, vel prudens cuiusque orantis discretio. Qui enim iudicio valet, haud difficulter apud se statuet, quousque orationis studium producere conueniat. Statuendum est tamen, orationes omnino liberæ non facile dici posse, aut nimis productas, aut nimis quoque contractas. Nam qui liberè orat, si prolixè orat, non peccat; sed neq; peccat rursum, si vota sua paucis exponat.

Libera orationes non facile sunt nimis contractæ, aut nimis productæ.

QUI DEO pro contractis debitis satisfacere desiderat, is crebras preces fundere studeat: nam quò quisque diutius frequentiusque precatur, eò citius & plenius satisfacit: Quandoquidem prolixior oratio maiori constat labore, maioriq; difficultate; cæteris autem exæquatis maioris laboris molestiæue quãtatem, maius consequitur satisfactionis pondus. Qui autem vitæ æternæ meritum venatur, magis quærat orationis feruorem, internamq;

Vbi maior labor & molestia, ibi cæteris exæquatis maior contingit satisfactio.

z animi

animi deuotionem, quàm verborum prolixitatem. Eò namque oratio magis est meritoria, quò ex maiori charitate, maiorique spiritus feruore fuerit orta. Quare qui meritum, aut internam mentis dulcedinem aucupatur, tantisper oret, dum feruor ille spiritus perstat: Eo autem se remittente, ab oratione desistat. Si quidem natura ad id redire trepidat, & quodammodo horret, in quo antè cū tædio & molestia verfatà se meminit. Vnde Monachi Ægyptij, ne in id incommodum inciderent, crebras orationes habuisse leguntur, sed breuissimas & raptim quodammodo eiaculatas.

At obiiciat híc fortè quispiam: Oratio continua non potest esse contracta, aut ad certam aliquam mensuram accommodata; Christus autè & post illū Apostolus semper, vel citra intermissionē orandum esse prædicat. Idem ille, qui dixit: Oportet semper orare, & nō deficere; dixit quoque: orantes nolite multum loqui, quod idem sonare videtur, quod inter orandum cōtracta oratione vtamini. At quia mota difficultas non tota prorsus hac responsione sublatā videtur, ne vlla antilogiæ suspicio fiat híc reliqua, paucis explanandum est, quid sit semper orare, quid rursus, inter orandū non multa loqui: Si quidem de vtroque loco non idem omnium est iudiciū, nec eadem doctorum hominum interpretatio.

D. THOMAS orationem non quidem secundum se sed secundum causam, quæ ad orandum mouet, cōtinuam esse debere admonet, etsi postea in ea sententia non persistat. Orationis autē causa, eodem auctore, est charitatis, hoc est, gratiæ & gloriæ desiderium. Ioan. Gerson eundē Christi locum edisserens, virtualiter vel habitualiter semper orandum asserit. Virtualiter autem vel habitualiter, vt eidē placet, is semper orat, qui, vbi semel orare cœpit, nunquam orare per cōtrariam voluntatem desistit; ita vt amplius orare nolit. Origenes & Glossa ad eundē locum hætenus semper orandum tradunt, quatenus nunquā desistendum est à bene operando. Dicit enim solet; semper orat, qui semper bene agit. Huic interpretationi astipulatur Alensis quoque. Secundum hos ergo oratione vulgarissimè sumpta semper orandum est; dictum est namque, orationem trifariam accipi, propriè, communiter & communissimè, hoc est, impropriissimè.

OMNES isti interpretes orationem continuā ponunt & admittunt, quāuis alij alio sensu & modo: verum ad Dominicæ parabola

Cauendum ne orationis prolixitate in tædiū incidamus.

1. Thesi. 5.
Luc. 18.
Matth. 6.

2. 2. q. 83. art. 14

3. p. nu. 77.

Quomodo semper orandum secundum Gersonem Orig. Glossam, & alios.

la scopū parum, ni fallor cōuenienter. Nam si rem rectè expendimus, Christus Dñs similitudine illa nō docuit, neq; docere voluit, semper citra vllam omnino intermissionē orādum esse; nōrat em̄ in hac mortali vita id fieri nullo modo posse: Voluit autē per illam nos admonere, non statim desistendum esse, si semel aut iterū aut etiam sæpius repulsam acceperimus; verū iterum iterumq; vrgendum & instandum, dum voti tandem compotes euaserimus. Quemadmodū quoq; vidua illa non contenta fuit semel aut iterū iniquum iudicem interpellare; sed repetitis vicibus toties eūdem adiit & interpellauit, donec tandem sua importunitate inuitū expugnauit. Neq; enim Dñs paradiamate illo indicare voluit, viduā illam perpetuò ad iudicis ostium hēsisse, donec tandem, quod benevolentia non poterat, importunitate extorqueret, sed crebrò eundē adiiisse, frequenterq; de suo aduersario vindictā expetiisse.

ADDO, verba illa non esse Christi, continuam orationem indicentis; sed Evangelistæ, quomodo Christus similitudine quadā instanter orandum esse docuerit, exponentis. Quòd autem allatæ ad Euangelicam parabolam explanationes non ita sunt planæ, vt omni prorsus difficultate careant, oposa probatione non magno opere indiget. Ex prima sequitur, qui Christo per gratiā vel charitatē semel adiūctus est, eum vt determinatē aliquid à Deo petat, opus non habere; parabola autē agit de instanti oratione; prout vidua illa de aduersario suo instāter vindictā petebat. Secunda ad parabolæ scopum minus adhuc facit: Aliud em̄ quærit illa, quàm simplicem rei cuiuspiam petitionem, à qua animus per oppositā volūtatem nunquam resiliat. Sed neq; verum est quoq; orationē virtualiter vel habitualiter continuam esse debere. Nam re, quæ petebatur, semel impetrata, nō est vt eam actū vel habitu ampliùs vrgemus; & eadem necdum obtenta, quoties lubitum fuerit, desistere licet, maximè si id, quod petitur, ad salutem non est absolute necessarium. Quin tertia quoque non ita multum cum parabola affinitatis habet: Aliud est namq; ab hoste vindictā vel aliam quamcunq; rem vtilem vel necessariam petere; aliud bonis operibus continuò vacare. Oportet ergo semper, hoc est, instanter magnaq; cum contentione, quod nobis necessarium iudicamus, petere: neque priùs à petitione desistere, quàm iudicem nostra importunitate in sententiam nostram transtulerimus.

Quo sensu dictū sit, semper orandum esse.

Refutatur sententia Thomæ, Gerlonis, Origenis, & aliorum quorundam de continua oratione.

1. Theff. 5.

Scripturæ phra-
si ea assiduo fie-
ri dicuntur, quæ
fiunt crebro.

Lucæ 1.

Lucæ 2.

Qui cōtinuè vel
sine intermissio-
ne orare rectè
dicantur.

Semper orandū
sicut semp gau-
dendum.

1. Theff. 5.
Eccles. 3.

DICIS: Esto, **CHRISTI** parabola continuam orationem non deposcat, deposcit tamen Apostoli admonitio: Siquidem is nulla usus similitudine aut circuitione, absolute sine intermissione orandum pronunciat. Concedi potest, Pauli dictum aliquatò acrius urgere; Sed neq; huius quoq; mens fuit, mentali aut vocali orationi perpetuò insistendum esse, ita ut nulla ab orationis studio detur cessatio, aut requies. Voluit nos autem crebras frequètesq; ad Deum preces eiaculari, ne lōgo temporis intervallo ab oratione ferjātes, hostis insidiis capiamur, aut in aliquod aliud incommodum incidamus, idq; usitata scripturæ phrasi. Nam Actorum duodecimo sine intermissione pro Petro carceri mancipato oratum legimus; & tamen non fit verisimile, nullā orantibus à preceptione requiem fuisse indultam. Sic quoq; Anna filia Phanuel nunquā de templo decessisse scribitur, & tamen credi vix potest, eam dormivisse in templo, aut cibum sumpsisse in templo, aut cetera politica aut animalis vitæ munia in templo obivisse. Sed neq; tota quoque nocte & die ieiunabat & orabat, ut ibi asseritur; sed hæc omnia per certas tantum temporum intercapedines præstabat.

RECTE proinde sine intermissione, vel semper orare dicitur, qui statis quotidie horis orat, etiam si intermedio tempore aliud agat. Nec ab hac sententia abhorrent, quæ D. Thomas in solutione quarti argumenti in rem præsentem adfert; ait enim: Aliquis continuè orat, vel propter cōtinuitatem desiderij, ut dictum est, vel quia non intermittit, quin temporibus statutis oret, vel propter effectum, siue in ipso orante, quia etiam post orationem manet magis deuotus; siue etiam in alio, puta cum aliquis suis beneficiis prouocat alium, ut pro se oret, etiam quādo ipse ab orando cessat & quiescit. Denique semper orandum est, sicut semper gaudendum est. Apostolus enim vtrumq; coniungit; ait namque: Semper gaudete, sine intermissione orate, atqui, ut ex Salomone didicimus, nō semper gaudendum vel ridendum est; sed suo quoque tempore flendum & plangendum. Sortiuntur enim mortalia omnia suum tempus suamq; vicissitudinem.

SED iustus nihilominus homo eget perpetuo Dei auxilio, vel ne cadat, vel ut lapsus resurgat, vel ut à peccatis, quibus irretitus tenetur, se expediat, (sine peccato enim non viuitur) vel certè ut **DEO** pro offensis aequaliter satisfaciatur; gratia autem com-
muniter

muniter non datur, neque semel data conseruatur, nisi humiliter id petatur. Quicquid hinc dicitur, hoc totum cōcedi potest, verum hinc nō sequitur, continuæ orationi insistendū esse. Sat est enim, si debita loca & tempora obseruentur: Siquidem præceptum, quo ad orationem vrgemur, est vnū ex eorum numero, quæ certum à nobis actum exigunt; eiusmodi autem non obligant ad semper, vt dici solet, sed pro loci & temporis & aliarum peristatēon qualitate. Debet proinde homo orare, sed necessitate id exigente; vt cum sacramentum sumere, aut periculosum iter ingredi instituit; aut grandius cum Dæmone vel carne certamen inire; vel ali- quod aliud negotium pōdprofum capessere compellitur. Verum de hoc postea.

QVOD verò ad multiloquium attinet, quod CHRIS TVS ab orationis regno proscribere videtur; ait namque: Orantes, nolite multum loqui; non est istuc ita accipiendum, quasi prolixè orare, aut eandem rem sēpius vrgere, nefas sit, licet enim: nam & Dominus ipse in oratione frequenter pernoctabat, & in agone constitutus prolixius orabat, & calicis translationem tertio deprecabatur. Sic plurimos Sanctos diem cum nocte orando transmisisse legimus. Proscribitur hinc autem & condemnatur inanis quædam gentilitiāq; in orando garrulitas. Etenim cum pagani eos inuocarent, propitiorumque numinum loco haberent, quos homines extitisse plerique eorum nihil dubitabant; perinde cum illis agebant atque cum hominibus, erroribus, perturbationibus, cæcitateque humanæ naturæ miseris obnoxiiis.

QVAMOBREM vt duos aut aliās difficiles blanda oratione inflectere, absentes voce contentiore aduocare, causæ statum nescientes informare, aliud tandem agentes cohortatione attentos reddere consueuimus; ita illi minima opinione sua præsentia composita, absentia verò sonora oratione compellabant, quò nimirum hac ratione facilius, quod petebant, impetrarent. Sic sacerdotes Baal diu multumque Baal DEVM suum, vt exaudirentur, in clamasse scribitur: quos proinde Elias Propheta eiusmodi sarcasmo excepit: *Clamate voce maiori, DEVS enim est, & fortè loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut dormit, vt excitetur. Clamabant ergo voce magna, & incidebant se, iuxta ritum suum, cultellis & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.* Sed & Dæmones quoque, quos in Iouis,

Quando præcipue sit orandum, ita vt peccetur si orationi non insistatur.

Matth. 6.

Lucæ 6.

Lucæ 22.

Quid sit inter orandum multum loqui.

3. Reg. 18.

Dæmones citra
externa indicia
mortalium cogi-
tatus cognoscere
non possunt.

aut Mercurij, aut Apollinis, aut Herculis, aut alterius hominis personam transformatos colebant, reipsa vocibus, aliisque indicis, aut signis, è quibus orantium conceptus haurirent, egebant; vt qui in illorum corda illabi, secretosque eorundem cogitatus rimari non possent.

DOMINVS itaq; non omne multiloquium inhihet, sed tantum paganum vel paganorum cognatum; ait enim: *nolite multum loqui, sicut Echnici faciunt.* Causamque, cur multa temerè verba profunderent, adferens, hæc subdit: *putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur.* Quæ dicit huc tendunt: Non alia illi de causa prolixè orant, quàm vt inuitos auersòsue in sententiam suam pertrahant, vel certè vt ignaros de causæ vel egestatis suæ statu informant. Vnde rursum subiungit: *nolite ergo illis assimilari.* Scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum; quasi dicat: Illi clament, illi verba prodigant, illi Rhetorù tropis & flosculis vtântur, quibus res est cù mutis insensatisq; statuis, aut, si quid eo amplius, cù iis, qui, quid in homine est, scire non possunt; Vobis autè, quibus cum eo negotiù est, qui vbiq; præsens est, omniàq; scit, priusquàm fiant, non opus est multis verbis, sed iis solù, quibus vota vestra patefaciat, meamq; potentiam & misericordiam vos agnoscere declaratis.

Cur pagani &
infideles prolixa
oratione Deos
suos inuocabât.

Cuiusmodi sint
illi, qui multum
loquuntur, & pa-
rum orant.

MULTUM ergo loquitur & parum orat, qui multiloquio suo DEVM perinde ac hominem in suam sententiam pertrahere laborat, quasi aliter inflecti nõ queat: Quandoquidem istud conari vel opinari, nõ tam stultum est quàm planè impium. Multum rursum loqui & parum orare dici potest, qui inhonesta vel aliàs illicita à DEO efflagitat, esto concisissimè oratione id faciat: Siquidè quicquid est contra legè vel rationem, hoc totum multum, imò verò nimium est; à DEO enim petenda sunt gratia & gloria, & quæ adhuc obtinenda sunt vtilia vel necessaria, nõ caduci honores, aut opes, non inimicorù interitus, nõ huius generis alia; aut si quid istiuscemodi petendù est, absolutè petendù nõ est. Multum nihilominus loquitur & parum orat, qui inter orandum vtitur verbis nimium affectatis, aut nimis exquisitè compositis: tollunt hæc enim omnem deuotionis & spiritus gustù, nec placent DEO, qui candore & simplicitate magis capitur, quàm verborù lenocinio. Multum tandem loquitur & parum orat, qui multa verba citra necessitatè eructat, etiã si tantum honesta vel licita petat. Absit ab oratione, scribit Augu-

Augustinus, multa locutio, sed non desit multa petitio, si feruens perseverat intentio: Nā multū loqui, est in orando rem necessariā superfluis verbis agere: plerumq; enim hoc negotiū plūs gemitib. quā sermonibus agitur. Patet ergo semp orare, & nō multa loq; inter se non pugnare, quōue modo vel ratione bonus Christianus utrumq; p̄dictō rū p̄stare queat, & p̄stare quoq; suo tēpore debeat.

DE ORATIONIS FORMA.

DE orationis textura vel forma idem certa quadam ratione dici potest, quod de eiusdem qualitate & quantitate iam dictū est. Nam si est communis vel publica, ea solū verborum forma recitari vel decantari debet, quę ab Ecclesia est præfinita: Nihil enim homini priuato circa eam rē immutare licet; sed vnū illud simpliciter dependendum est, quod maiorū auctoritate constitutū est, & eo quidē modo & ordine & verborum tenore, quo cōstitutum est. Si autē est oratio priuata, cū aliud nihil sit orare, quā interni desiderij interpretem agere, potest vnusquisq; iis verbis vel signis inter orandū vti, quibus desiderium suum commodē decenterq; exprimat; si tamen vocali oratione vti placuerit: Nam si ea vti non voluerit, nulla opus erit externa precandi formula.

VERVMENIMVERO quōd multi passim comperiantur vsq; adeo rudes, vt neq; idoneos cōceptus formare, neq; vtcunq; formatos commodē exprimere valeant: Tum etiam quōd nō omnes vbiq; quid petere conueniat, satis exploratum habeant, operæ precium fuit, vt per quosdam idoneos rei illius artifices certę quędam orationis normę conciperentur, scriptōq; inuulgarentur, quę & simplices erudirent, & à formandi labore liberarent, & inane confusumq; multiloquium, quod ibi plerunq; accidere solet, vbi imperitia regnat, præpedirent, & deuotionem suo pondere & gravitate excitarent, & de tempore tandem, quo orationi vacandum est, incogitantes commonefacerent.

Ea propter Apostoli, quā ardua res sit, commodē orare, nō ignari, precandi methodum à CHRISTO expetendam putauerunt. *Docete nos, inquit, orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos.* Quin in veteri Testamento quoq; multæ extabant orandi leges, multi precandi modi; quos ætatis illius sapientes diuino spiritu afflati, pro diuersis rebus impetrandis vel incōmodis auertendis conscripserant, populōq; communes fecerāt. At multò verò plures sub lege

Euan-

Epi. ad Probam.

Publica oratio
ea verborum for
ma perfolui de
bet, quę ab Eccle
sia est præfinita.

Vbi imperitia
regnat, ibi mul
tiloquium ple
runque locum
habet.

Lucæ 11.

Triplex precū
Ecclesiasticarum
genus.

Oratio domini-
ca excedit omnes
alias orationes,
quodcumq; tan-
dem spectare li-
buerit.

Collo. 2.

Math. vi.

Oratio domini-
ca est præstantif-
sima.

De orat. Domi.

Actor. 2.

Ioan. 14.

Oratio domini-
ca sanctissima.

In exp. or. Dom.

Ad Prob.

Nihil iuste peti
potest, quod do-
minica oratio
non comprehē-
dat.

Ecclef. 36.

Psal. 79.

Psal. 118.

Euangelica sunt editi. Vix vlla enim extat res, quæ honestè peti possit, de qua peculiare orationes & preces non sint conscriptæ. Est nihilominus magnus in eiusmodi orationibus delectus habendus, ne forsan inde virus hauriamus, vbi mel querebamus. Omnium præstantissimæ & tutissimæ sunt, quæ petuntur ex sacris bibliis; proximum locum tenent, quas vniuersalis Ecclesiæ vsus approbavit; postremum, quas diuturna particularium Ecclesiarum consuetudo recepit: Quamuis ne illæ quidem omnes satis sunt limatæ & aptæ.

INTER omnes autem precandi formulas, omnium iudicio, principatum obtinet oratio Dominica; siue orationis huius dignitatem, siue fecunditatem, siue ordinem, siue breuitatem, siue aliud quodcumque eiusmodi considerare lubeat. Est orationum omnium dignissima; quia ab eo dictata nobisque tradita, in quo omnes thesauri scientiæ & sapientiæ sunt reconditi, cuique tradita est omnis potestas in cælo & in terra; nempe ab vnigenito summi DEI Filio. Quæ oratio, scribit Cyprianus, potest esse spiritalior, quàm quæ à CHRISTO nobis data est? à quo etiam Spiritus sanctus nobis missus est? Quæ petitio apud patrem exauditor, quàm quæ ab ore Filij, qui veritas est, prolata creditur?

EST fecundissima, quando quidem nihil extat, quod iuste peti queat, quod ea in se non comprehendat. Magna, scribit idem Cyprianus, sunt orationis Dominicæ sacramenta, quia multa & magna breuiter sunt in sermone collecta; ita vt nihil prætermisum sit, quod non in precibus & in orationibus nostræ cœlestis doctrinæ compendio comprehendatur. Huic cognatum est illud Augustini: si rectè & congruenter oramus, nihil aliud petere possumus, quàm quod in oratione Dominica positum est. Et infra: Si omnia sanctarum precationum verba percurras, quantum existimo non inuenies, quod ista oratio Dominica non includat. Et scripturarum exemplis, quod dixerat, verum esse per singulas petitiones ostendens, hæc subdit:

QUI dicit: Clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, vt Propheta tui fideles inueniantur, quid aliud dicit, quàm sanctificetur nomen tuum? Qui dicit: Ostende nobis faciem tuam, & salu erimus, quid aliud dicit, quàm adueniat regnum tuum? Qui dicit: Dirige gressus meos in semitis tuis secundum eloquium tuum, quid aliud dicit, quàm fiat

voluntas tua? Qui dicit: Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, quid aliud dicit, quàm panem nostrum quotidianum da nobis hodie? Qui dicit: Memento Domine David & omnis mansuetudinis eius, & iterum: si reddidi retribuētibus mihi mala, quid aliud dicit, quàm dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Qui dicit: Aufer à me concupiscentiam ventris, quid aliud dicit, quàm & ne nos inducas in tentationem? Qui dicit: Eripe me de inimicis meis, quid aliud dicit, quàm sed libera nos à malo? Et sic si per omnia sanctarum precationum verba discurras, nihil inuenies, quod in ista oratione Dominica non contineatur. Hactenus Augustinus, qui idem quoque confirmat ex omnibus pene afflictionibus, quæ in hominē cadunt. Verum non est huius loci fufius isthæc persequi: Pertinet ea enim ad singularum petitionum explanationem, quam hic non meditatur.

EST eadem rursus sapientissimo ordine digesta. Nam cum oratio desideriorum nostrorum interpret sit, consentaneum est, ut votorum nostrorum ordini respondeat ordo petitionum. Est autem desiderij & executionis dispar ratio: Siquidem id postremo plerunq; obtinetur, in quod voluntas primò fertur; Vnde dici solet, quod primum est in intentione, id vltimū est in executione. In voluntatis autem desiderium primò cadit finis: mox ea, quæ sunt ad finem; & quæ fini sunt viciniora, ea voto sunt priora; sicut è diuerso, quæ executione sunt priora, ea à fine magis sunt disita. At finis noster DEVS est. In DEVM autem voluntas vel desiderium nostrum bifariam tendit: Vno modo absolutè, prout nimirum secundum se summum bonum est, & huc tendit prima orationis Dominicæ petitio; petimus hac enim nominis illius sanctificationem, eiusdemque gloriam & perfectionem. Altero modo relatè; prout nimirum summum nostrum bonum est; & ad hoc pertinet secunda petitio, qua regni illius aduentum exoptamus.

AD finem autem, qui DEVS est, bifariam aliquid nos promouet; vno modo per se, altero modo per accidēs. Per se huc nos dirigit bonum vtile, quod est bipertitum. Alterum primariū, quale est, quod directè in hunc scopum nos transmittit. Eiusmodi bonum est vitæ æternæ meritum. Meritum autem religiosa diuinorum præceptorum obseruatione præcipuè comparatur. Atque huc spectat tertia Dominicæ orationis petitio, nempe illa: *Fiat voluntas tua sicut in celo & in terra.* Alterum secundarium minusque

Prouerb. 30.

Psal. 131.

Psal. 7.

Eccles. 23.

Psal. 58.

Oratio dominica sapientissimo ordine digesta.

Voluntas humana bifariam in Deū fertur, absolutè & relatè.

Ad cœlestē beatitudinem, bifariam nos aliquid promouet, per se & per accidēs.

principale, quo nimirum veluti instrumento externoque adminiculo ad sempiternæ vitæ fontem promouemur. Hoc autem ambimus, dum ita oramus; *panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; siue de naturali & terreno pane id accipiatur, siue de cœlesti & transf-naturali, hoc est, Eucharistico & Sacramentali. Nam vt panis naturalis inter cibos naturales primas sibi vendicat; ita Eucharistia inter cœtera Sacramenta, quæ sunt quædam spiritalia alimenta.

Tria sunt, quæ à cœlesti gloria nos impediunt.

PER accidens ad DEVM cœlestemque beatitudinem prohibentis vel præpedientis remotione dirigimur. Ab utroque autem tria nos impediunt. Horum primum & potissimum est peccatum; siquidem vnum hoc directè à cœlesti regno excludit. Et huc tendit quinta petitio, nimirum illa: *dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Secundò non parum sæpe institutum melioris vitæ cursum remoratur tentatio: Efficit enim hæc, præsertim si grauior extiterit, ne promptam DEO præstemus obedientiam: Quandoquidem sua natura inclinatur ad peccatum; & nisi cautio & peculiare DEI auxilium adsit, frequenter in illud deiicit: & contra hanc assignatur sexta petitio, quæ est eiusmodi: *Et ne nos inducas in tentationem*. Tertiò & postremò non leue multis vinculum iniiciunt vitæ huius miserie & pœnæ, aliæque, quæ vel ex his oriuntur, vel eas comitantur; & contra hæc facit vltima petitio, quæ talis est: *Sed libera nos à malo*. Alij alia ratione & methodo colligunt petitionum harum seriem & numerum, sed in rem præsentem fat est iam assignata.

Oratio dominica pro rebus ponderare est breuissima.

Causæ diuersæ, cur oratio dominica sit succincta.

EST tandem pro rerum pondere & sententiarum grauitate breuissima. Contexuit autem CHRISTVS Dominus orationem hanc verbis paucis, primò quidem quò hinc coniciamus, inter orandum magis vtendum esse mente & animo, quàm verborum strepitu, Patremque misericordiarum DEVM (modò pio submissoque pectore inuocetur) facilimos aditus præbere. Mox verò quò absque molestia & tædio crebriùs repeti, maiorique cum deuotione & attentione dici possit: Siquidem animus orationis prolixitate defatigatus, facili negotio ad inepta dilabitur. Postremò autem quò commodiùs ab omnibus valeat edisci. Vix enim tam rudis aut indocilis quispiam comperitur, qui orationem Dominicam, saltem secundum sententiam, dummodo velit, memoria complecti non possit. sed & verba quoque tanta non sunt, vt perdisci non queant.

QVAM-

QVAMOBREM omni excusatione indigni videntur, qui hæc non tenent, aut vt teneant, diligentem operam non nauant. Certè Concilium Toletanum quartum CHRISTVM omnibus, vt orationem hanc dicant, præcepisse affirmat. At quomodo dicent, si ignorant? Quin Remense Concilium quoq; nulli Christiano orationem Dominicam ignorare fas esse disertis verbis pronunciat: nisi quis forsan isthæc, aliâque similia, quæ alibi leguntur, non ad verborum seriem referenda existimet; sed tantum ad orationis sententiam; omnibus enim generatim compertum esse debet, quid petendum sit, quidque honestè peti possit; hoc autem totum habetur in oratione Dominica. Patet ex his ergo, quot modis & partibus oratio Dominica cæteris omnibus à quibuscunque tandem conscriptis præstet.

NEQVE hinc tamen sequitur, solis illis verbis, quæ Dominus præscripsit, inter orandum perpetuò vtendum esse: vt insulsè aliquando putauerunt & docuerunt insani VValdenses. Nam & ipse CHRISTVS & Apostoli eiusdem post ipsum alia orandi forma per sæpe vsi sunt. *Mi pater, ait CHRISTVS, si possibile est, transeat à me calix iste.* Item: *Pater sancte, serua eos in nomine meo, quos dedisti mihi.* Item: *Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Et Apostoli: *Tu Domine, qui nosti corda omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum.* Possumus ergo exemplo CHRISTI & Apostolorum, imò totius Ecclesiæ, quæ pro rerum diuersitate, quas petit, diuersis precationibus de more vtitur, quibuslibet verbis, dummodo sint commoda, secreta cordis nostri vota DEO patefacere.

AT quanquam animi desiderium quibuslibet idoneis verbis depromere liceat, non licet tamen aliquid desiderare, aut petere, quod ad aliquam Dominicæ orationis partem reduci non queat. Nam, vt ex Cypriano & Augustino paulò antè demonstratum est, quicquid piè iustèq; peti potest, hoc totum CHRISTVS oratione illa complexus est. Quare cum Dominus ait: *sic vos orabit*, non cogimur, sic aduerbium; ad verborum similitudinem referre, sed sat est, si ad rerum petendarum cognitionem referamus, vt idem sit; sic orabit, quod orantes similia petitis. Et eodem modo exponere licet illud Cypriani: Aliter orare, quàm CHRISTVS docuit, non solum ignorantia est, sed etiam culpa. Sed neque CHRISTVS quoque tradidit eam formam

Can. 9.

Can. 2.
Quis Christianus, orationem dominicam dicere obligatur.

Licet alia oratione quam dominica vti.

Matth. 26.

Ioan. 17.

Luc. 23.

Act. 1.

Nihil licet petere à Deo, quod ad aliquam orationis dominicæ petitionem reduci non queat.
Matth. 6.

absolutè præcipiendo, sed tantùm erudiendo & informando ab Apostolis, vt Lucas narrat, ad hoc rogatus. Interim, vt proximè dicebamus, nullo modo culpa vacare putandi sunt, qui orationem hanc, neq; discunt, neq; dicunt, neq; vt discant & dicant incùbunt.

PORRO autem solàne lingua vernacula disci & dici debeat; an verò lingua tantùm latina vel alia peregrina, hoc nos propter diuerfos locorum & prouinciarum ritus & consuetudines in medio relinquimus. Generatim dici potest, qui priuatim & liberè orant, consultiùs facere, si ea lingua vel idiomate mentem suam coram DEO effundant, quam rectiùs callent. Quandoquidem affectus consequitur intellectum, vbi autem nullus eorum, quæ petuntur, vel dicuntur, habetur intellectus, aut quidam tantùm generalis, ibi ordinaria lege exiguus assurgit affectus. Quare nisi lex aut mos patrius obstet, idiotæ literarumque rudes rectiùs faciunt, si orationem Dominicam, salutationem Angelicam, symbolum fidei, præcepta Decalogi, cæteraq; fidei rudimenta ea lingua ediscant, quam vnà cum lacte hauserunt, quam si quamuis aliam externam vel peregrinam ad eam rem adhibeant.

DIXERIM, priuatim orantes consultiùs facere, si noto sermone inter orandum vtàtur, quàm si ignoto: Nam si qui sunt viri aut fœminæ, quæ horas Canonicas ex ordinis sui statuto publicè canunt aut legunt, illè instituti sui legibus accommodare se debent, & nò promiscuè hac vel illa lingua vti. Sed & tolerabilius est quoque, si Italus, vel Hispanus, vel Gallus orationem dominicam latinè recitet, quàm si Germanus, aut Sarmata, aut Bohemus id faciat. Siquidem natiuum horum idioma cum lingua latina nullam prorsus cognationem habet, illorum satis magnâ. Et hæc de orationis forma.

DE ORATIONIS LOCO.

AD loci porrò, in quo orandum est, qualitatem quod spectat, ea ex precum discrimine, cuius semel atq; iterum iam antea mentio facta est, peti debet. Neq; enim par ratio est publicarum & priuatarum precum. Quamuis enim communes vel publicæ preces vbilibet locorum salubriter fundi queant, & pro rerù necessitate, vel temporù difficultate fundi quoq; nonnunquã soleant (nam & per agros & cãpos, p vrbes & vias publicas, per exercitus & nauales classes, & alia quæ loca ad impendentem cladem vel præsentem

Oratio dominica, cæteraq; que ad Christianam catechesin spectant, ab iis qui latinè non callent & priuatim orant, salubriùs discuntur & discuntur lingua vernacula quàm latina.

Publicæ preces pro rerù necessitate vbilibet depromi possunt.

miseriam depellendam opportuna, stationes haberi possunt, nostraque & auorum nostrorum memoria sæpe habitæ sunt. Sed & Martyrum quoque tempore Christi fideles in montibus & cryptis terraque cauernis, vel in priuatis ædibus multò frequentius cõuentus agitabant, quàm in publicis Basilicis; vt quæ perraræ id ætatis extarent) vsitatiùs nihilominus in locis certò ad hoc munus determinatis & destinatis, vt sunt templa publica que oratoria, fundi haberi que assolent; Quò nimirum ij, pro quibus funduntur, illi, si voluerint, sese coniungere; nec, nõ ritene ac decentera fiant, quæ communi omnium nomine fieri debent, exploratè cognoscere valeant. Nam, vt obiter suprà indicatum est, Ecclesiæ ministri non ea de causa ex publico sacròe censu aluntur vt otientur, verùm vt quotidie pro communi omnium salute precentur, debitumque; Deo cultum deferant: Sicuti in veteri Testamento leuitæ pro cæteris omnibus tribubus, quarum sudoribus visitabãt, iugiter in tabernaculo Deo deferuiebant. Debent proinde publicæ preces publicis certisque locis persolui; sicut etiam certis statisque temporibus & horis; nisi publica forsân utilitas, vel necessitas aliud quandoque postulauerit.

At verò priuata & libera preces, imò etiam præceptæ, quæ iure vel consuetudine nullum certum locum sibi determinant, quouis loco, dummodo cæteræ circumstantiæ non desint, de promiac fundi possunt. Ad secretum orationis locum pertinet illud Christi: *Tu verò cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Ad quemlibet, pmiscuè illud Apostoli: *Volo viros in omni loco orare, leuantes puras manus sine ira & disceptatione, similiter & mulieres.* Et illud item Prophetæ Regij: *In omni loco dominationis eius, benedicat anima mea Domini.* Et illud tandem Christi: *Veri adoratores Patrem in spiritu & veritate adorant.* Siquidem spiritus, quòd partis exors sit, abstrahit à loco & tẽpore. Præterea oratio exterior interioris voti vel desiderij interpret & index est: atqui interior vis animi fertur in Deum sine ordine ad certum tempus vel locum. Denique cum Dei præsentia à nullo loco excludatur; (Scriptum est enim: *Ego caelum & terram impleo.* Rursum: *Quò ibo à Spiritu tuo? Si ascendero in caelum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades; si sumptero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me)* nullus

aa 3 quoque;

Quo sine sacris
initiati ex sacro
censu alantur.

Matth. 6.
Preces priuatae
vbilibet fundi
possunt.

1. Tim. 2.

Psal. 102.

Ioan. 4.

Hierem. 25.

Psal. 138.

quoq; locus ab illius cultu & laude vacare debet, adeoque seclusa aliorum offensione, quæ in mentali oratione locum habere non potest, in omni loco licitè adoratur & inuocatur.

Sacius & vtilius
& decetius quo-
que est in sacro
quàm in profa-
no loco oratio-
nem facere.

VERVM enim uerò licet vbilibet locorum, etiam in stabulo, si alius cõmodior locus se nõ obtulerit, Deum inuocare, eiusdemq; fauorem & opem implorare liceat; sit id tamen conuenientius in locis sacris, precibusq; fundendis ex instituto destinatis, quàm in profanis. Nam si ea omnia, quæ ad humanæ vitæ vsum cõficiuntur vel administrantur, habet sua certa & determinata loca (neq; eum eodẽ loco cubatur & cœnatur; idem statuatur de reliquis, singulæ enim artes, singulæq; munia, sua fortiuntur loca suasq; officinas) cur oratio, quæ, vt rectè fiat, maxima attẽtione & studio eget, nullum peculiarem locum sibi vëdicet? Vt ergo locus sacer profanis negotiis tractandis non censetur idoneus: ita neq; locus omnis profanus vocalibus præsertim & debitis precibus ad Deum fundendis sat cõmodus videtur; adeoq; si domi oratorium vel alius opportunus locus desit, consultissimum & decetissimum est, orationis causa publica templa adire.

Sacer locus mul-
ta offert, quæ de-
uotionem exci-
tant & augent.

SED neq; solùm decens est, orationis causa sacra loca frequẽtare; sed multis quoq; de causis vtile & fructuosum est: Quandoquidem propter cõsecrationem, Christi q; in sacrosanctæ Euchariistiæ Sacramẽto, sacrarumq; reliquiarum & Angelorum præsentiam; tum ob certam quoq; DEI Opt. Max. promissionem, (neq; enim minor est virtus Episcopi cõsecrantis, piissimasq; totius Ecclesiæ nomine preces adhibentis, quàm Salomonis) publica templa multò ad orandum, feruoremque excitandum sunt aptiora, multoque ad id impetrandum, quod petitur, efficaciora, quàm loca quæcunque profana.

Matth. 18.

Concurfus orã-
tium auget ora-
tionis vires,

MITTO hinc piorum exemplum, quod magnã vtiq; ad excitandam deuotionem vim habet. Quis enim ad orandum se nõ componat, dum alios secum agentes tam feruidas preces fundere cõsiderat? Mitto singularem eorundem, dum ad vnum aliquod opus sanctè conspirant, quiduis efficiendi vel impetrandi potentia; notum est enim illud Christi: *Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terrã, de omni re, quæcunq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis est.* Iam si tantam vim habet duorum, aut trium consensus ad impetrandum, quid non impetrabitur si aliquot millia, vt sæpe fit, in vnum

vnun coierint? Deumq; pro re aliqua salutari, vel necessaria suppliciter rogauerint?

Mitto tandem, locum sacrum pij cuiusdam admonitoris officio perpetuò fungi. Etenim qui horreum, vel œnopolium, aut aliũ quemcunq; eiusmodi locum profanum ingrediuntur, nihil ferè vnquam obuim habent, quod de pietate fundendũsue ad Deum precibus illos cõmonefaciat; sed multa potiùs, quæ à precandi benèq; agendi studio seuocant. At verò vbi quis pio animi studio quodcunq; templum intrauerit, vt nullus adsit, qui exemplo, prouocet, aut consilio instiget, ex ipso statim loco lociq; cõpositione orandum esse intelligit. Atq; hinc factum videtur, vt in plerisque Germaniæ ciuitatibus publica templa ita sint exedificata, vt ostiis ex diametro oppositis publicam quasi semitam transeuntibus offerant, quò hac ratione ij quoq; ad orandũ prouocentur & inducantur, qui nullam fortassis de oratione cogitationem conceperant: Mouent enim obiecta sua natura sensus, & illi mētem. Patet hinc ergo, non solùm decorum esse, in locis diuino cultui dedicatis orare, verùm etiam vtile & salutare. Sed obiicis; **CHRISTVS** Dominus, vt paulò antè auditum est, orationem priuatam secretò vult fieri, ait enim: *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum &c.* Secretum autem & publicum inter se pugnant. Ad hoc breuiter dici potest, publicum & priuatũ ad orationis naturam secũdũ se nihil facere. Nam cum orare, actus sit genere suo bonus, vbilibet fieri potest, et laude dignus est, vbi cunq; tandem fiat, modò rectè fiat. At verò ad orãtem quod attinet, debet is eo loco & tempore orare, quo minùs impeditur, magisq; ad deuotionem incitatur. Si quispiam ergo eius ingenij est, vt in hominum turba orare non queat, vel cõmodè id non queat, aut sine aliqua inani gloria vel grandi distractione nõ queat, oret is domi, vel loco aliàs secreto, nisi priuatum votum, aut Ecclesiæ statutum, aut superioris mandatum aliud exigat. Contrãverò si quis solus orans plerunq; friget, cum aliis autem orans calet, aut minùs friget, is orantium multitudini sese adiungat. Denique si quis ita affectus est, vt æquè commodè publicè orare valeat, atq; priuatim, si nihil impedit extrinsecum, consultiùs facit, si publicè cum aliis, quàm solus domi oret. Rationes huius paulò antè allatæ sunt nonnullæ, quibus maioris lucis causã vnã aut alteram adhuc addo.

Templa pij cuiusdam admonitoris munere funguntur.

Matth. 6.

Quis eo loco oret, vbi maiori spiritali fructu sese orare posse persuasum habet.

PRIMO

Honesta amant
lucem.

Ioan. 3.

Publica oratio
diuinum cultū
ornat, & proxi-
mum ædificat.

Matth. 5.

1. Pet. 2.

Cur Dominus
precaturus se-
cretum cubiculi
petere hortetur.

Matth. 6.

Quid sit mysti-
cān. cubiculo
orare.

PRIMO orare res est secundum se honesta; iam ut turpia amant tenebras, ita è diuerso honesta amant lucem: *Qui malè agit, inquit Christus, odit lucem; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.* Mox publicè orare non parum facit ad diuinum cultus amplificationem proximique ædificationem; Certum est enim, quòd plures ad publicam orationem conueniunt, eò diuinum cultum augustiorem populiq̄ue deuotionem auctiorem reddi: Neque enim frustra à Domino nostro dictum est: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videāt opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui est in cælis.* Pertinet huc quoque illud Petri: *Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos considerantes, glorificent DEVM.* Denique qui publicè orant, ab erroris vel hæresis suspicione, in quam fortè deuenire poterant, sese vindicant. Quis enim eum de religione rectè sentire diceret vel iudicaret, quem nulla re impeditum ad nullum vnquam publicum orationis locum, nisi vi præcepti fortè adactum, prodire cerneret? Addi hîc potest, si in locis publicis orare res esset mala vel minùs bona, DEVM per Spiritum suum nunquam suasurum fuisse, ut publica orationis loca non sine ingentibus sumptibus passim erigerentur & instituerentur.

Illud autem Christi: *Tu cùm oraueris &c.* non condemnat eos, qui publicè orant; condemnat autem insulsam phariseorum ambitionem. Consueuerant enim illi in Synagogis & angulis platearum stantes orare, quòd ab hominibus viderentur, piique ac religiosi vulgo haberentur, quod orandi studium, ut vanum & fastu plenum, Deo placere non potuit. Sed neque præcepti quoque vim Christi dictum obtinet, sed tantum consilij. Ostendit enim infirmis viam, per quam incedentes ab inani gloria & turba inter precandum liberi esse queant: Confutat hîc nihilominus quorundam paganorum errorem; putabant hi enim, DEVM quasi loco circumscriptum, in solis delubris supplicum preces audire, quod & falsum & cogitatu planè ineptum erat. Mysticè autem clauso ostio intra cubiculum orant, qui vbicunque tandem orationi vacent, irruentibus malorum cogitationum turbis nullum locum præstant, curasq̄ue seculares, & quicquid tandem ferenti orationi impedimentum adferre potest, studiosè eliminant. Verùm de orationis loco satis.

D 3

De orationis tempore, quæ necessaria videbantur, exposita sunt iam antè: Quòd si quid adhuc reliquum est, illud, ubi de horis Canonicis seorsum differetur, còmodius explicabitur. Hic vnum id solum monuerim, nempe; publicas preces tempori, quod vel lege præfinitum, vel more receptum est, accommodari debere; priuatim autem orantes quavis diei hora orationi salubriter vacare posse. Falluntur enim, qui solis dominicis & festis diebus orandum putant; nam etsi dies illi peculiari quadam ratione pietati & deuotioni nuncupati & consecrati sint, cæteris tamen diebus ab oratione non est prorsus abstinendum. Sanè qui manè, antequàm ordinarium opus adoriuntur, & vesperi rursus, priusquam quieti sese dedunt, breui saltem oratione sese non muniunt, illi Christiani hominis officium nimis supinè & negligenter obeunt, magnæque ruinæ periculo sese exponunt.

De corporis compositione & situ, cæterisque gestibus & cæremoniis, quarum cum in publica tum in priuata quoque oratione usus est, sacræ literæ nihil, quod præcepti vim præ se ferat, tradunt. Scribit sanè Paulus: *Volo viros in omni loco orare leuantes puras manus.* Et alio loco: *Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi etc.* Sed neque per hoc, ut inter orandum genua incuruamus, neque per illud, ut manus subleuemus, mandat. Verum verbo & exèplo, uti castas humilesque preces fundamus, tantum suadet. Sed neque sacri quoque Canones aliud ferè his de rebus decernunt, quam ut ad Euangelij lectionem stetur, ad nominis Iesu pronunciationem genu flectatur, ad versiculum, Gloria Patri & Filio &c. assurgatur, ne ad còmunem orationem inter Pascha & Pètecosten genua curuentur. Quamobrè in publica oratione vnusquilibet Ecclesiæ suæ ritum & consuetudinem obseruet: in priuata autem id sequatur, quod in finem, in quem tendit, præ cæteris utilius fore arbitratur.

HUGO Victorinus de externis eiusmodi ritibus & cæremoniis, scribit alicubi in hunc modum: Sunt quædam in Ecclesia Sacramenta; in quibus etsi principaliter salus non consistit, tamè ex his salus augetur, inquam deuotio exercetur. Et ex iis quædam constant ex rebus, qualia sunt aquæ aspersiones, susceptio cinerum, benedictio florum, cereorum, & huiusmodi. Aliqua còstant ex factis; qualia sunt signaculum crucis, exufflatio exorcizationis, expansio manuum, incuruatio genuum, & huiusmodi. Aliqua còstant in

bb dictis,

Non solum festis, sed etiam pro festis diebus orandum est.

1. Timoch. 2.
Ephes. 3.

De corporis, gestibus & cæremoniis, quas inter orandum adhibere oportet, Scriptura & Canones pauca præscribunt.

Cæremoniarum rerumque Sacramentalium alie constant rebus, alie factis, alie dictis.

dictis, vt Trinitatis inuocatio. Signa proinde corporalia & gestus, quæ in oratione adhibentur, suam quoq; significatione habent.

CAETERVM vt in quauis oratione duo minimum se offerunt, vnus nimirum, qui rogat, alter qui rogatur: ita orantium gestus duo designant. Alterum ex his pertinet ad Deum, qui inuocatur; alterum ad hominem, qui inuocat. Ad Deum spectat vultus ad Orientem conuersio; Significatur hac enim, vt sol & lux, quæ inde oriuntur, & quendam inter sui ordinis res principatum obtinent, hæc quidem inter corporeas qualitates, ille verò inter cætera cœli luminaria; ita Deum, ad quem oratio dirigitur, naturas oēs procreatas immenso interuallo post se relinquere. Cùm ad orationem stamus, scribit Augustinus, ad Orientem conuertimur, vnde cœlum surgit, non tanquam hic habitet Deus, quasi cæteras mundi partes deferens, qui vbiq; locorum præsens est, non locorum spaciis, sed præsentia maiestatis; sed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem sese conuertere, hoc est, ad Deum, cùm ipsum corpus, quod terreum est, ad corpus cœleste excellentius conuertitur.

Quare Orientem
versus oratur, plu-
res extant causæ.

Lib. 2. de serm.
Dom. mont.

Lib. 4. cap. 13.

Christus in cru-
cem actus Occi-
dentem specta-
bat.

Deus ibi magis
esse dicitur, vbi
peculiaris ope-
ratur.

DAMASCENVS communi huic rationi addit quasdam alias: Deus, scribit ille, paradysum non ad Occidentem, sed ad Orientem, vbi hominem plasmauit, posuit: quem inde quoq; propter transgressionem, expulit. Antiquam igitur patriam inquirentes, & oculum ad ipsum conuertentes, Deum adoramus. Moyses quoq; tabernaculum, velum, & propitiatorium Orientem versus habebat: Et in Salomonis templo porta Domini ad Orientem statuta erat: Et Christus crucifixus ad Occidentem spectabat: Et assumptus ad Orientem ferebatur, & sic illum Apostoli adorauerunt; ipsum igitur expectantes Orientem adoramus. Hæc Damascenus & alia quædam in eandem sententiam.

ADDI his potest, licet Deus ex æquo sit vbiq; attamen quòd recepto loquendi modo, ibi magis esse perhibeatur, vbi peculiaris operatur, (familiaris enim dicitur, esse in cœlo, quàm in inferno, aut in alio quouis loco) fieri, vt certa quadam ratione magis censeatur esse in Oriente quàm in Occidente: Quandoquidem in sublunari hoc orbe pleraque omnia per corporum cœlestium motum, qui ex oriente cœli parte exordium facit, moderatur & efficit. Ob hæc igitur efficiendi vim, quæ in ea cœli regione euidensior existit, **DEVM** in Oriente collocamus, eundemq; adora-

adoraturi Oriētem versus ora conuertimus. Iudæi porro, ne cum idololatriis, qui solem orientem, reliquaque astra, quæ inde exurgunt, adorabant, conspirare viderentur, intra templum constituti Occidētem versus adorabant: Extra templum autem, vbicunque terrarum egissent venerationis causa, templum versus perpetuò se incuruabant.

AD DEI itaq; maiestatem designandā pertinet, quòd contra Orientem adoramus: Cætera ferè, vt sunt genuflexio, prona oratio, pectoris tussio, manuum subleuatio vel cōplicatio, aliæque eiusmodi complura, ad nos potiùs quàm ad DEVM spectant. Sunt isthæc enim certi quidam interni hominis indices. Nulla itaque ex eiusmodi cæremoniis est otiosa, tametsi publicè non quæuis sint adhibendæ, sed ex solùm, quæ iure neminè offendere queat. At de præcipuis orationis circumstantiis satis; si quæ sunt aliæ, eæ ibi commodiùs explicabuntur, vbi de efficacis orationis adminiculis & impedimentis peculiarem disputationem instituemus.

Quòd Iudæi sese cōuerterint intra vel extra templum oraturi.

Cuiusmodi cæremonie & gestus publicè inter orandum adhibendi.

De orationis vi cum pro se, tum pro aliis quoque, fusæ.

CAPVT QVARTVM.

MACTENVS de præcipuis orationis partibus, vulgarioribusque eiusdem circumstantiis disputatum est; nunc ordinis ratio postulat, vt de illius vi & efficacitate nonnulla quoque in medium adferamus: Si quidem cuiusque rei quidditatem consequitur sua vis & operatio, vnde de ipsius natura iudicium fieri queat. Nam quale est vnumquodque, talia operatur, & vice versa, tale est cuiusque opus, quale est illius esse vel natura, vnde dimanat. Orationis autem vis est tanta, vt vix vllus orationis modus eam consequi valeat. Neque enim vllum malum extat tantum, quod orationis virtute profligari non possit; neque vllum rursus bonum tam illustre, quod eiusdem ope & adminiculo obtineri non queat.

Vnaquævis res & natura suam sortitur vim, suamque operationem.

ORATIO enim, vt summatim vires illius ob oculos ponam, noxas sanat: *Serue nequam omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me, nonne oportuit et te misereri conserui tui?* Est hîc sermo de noxarum, non de pecuniarû debito. Oratio dæmones fugat: *Hoc genus dæmoniorû non*

Cap. 18. Matth.

Luce 18. Matth. 17.

b b 2 eiciuntur,

Iacob. 5. *eiicitur, nisi in ieiunio & oratione. Oratio corporis languores sanat: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesie, et orent super eum, et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus. Oratio fluxam & caducam hanc vitam prorogat: Et orauit ad Dominum Ezechias, & dixit: Obsecro Domine &c. sequitur: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas, Ecce ego adiciam super dies tuos quindecim annos.*

ORATIO pacem & tranquillitatem conciliat: *Obsecro primum omnium, orationes fieri pro omnibus, vt quieti & tranquillam vitam habeamus.*
 1. Tim. 2. *Oratio ab hostibus & inimicis liberat: Clamate ad Dominum, et liberabit vos de manu principum iniquorum. Item: Audiui orationem tuam, de manu Regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem istam, & protegam eam.*
 Baruch 4. *Oratio victoriam impetrat: Cum Moyses leuaret manus, vincebat Israel. De hoc effectu ingentem exemplorum vim suppeditant Machabæorum libri.*
 Esai. 38. *Oratio animi tristitiam & ægrotudinem sedat: Tristatur aliquis in vobis, oret æquo animo, & psallat.*
 Exod. 17. *Oratio soli vbertatem & pluuiam obtinet. Multum valet deprecatio insti assidua: Elias homo erat similis nobis passibilis, et oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. Et rursus orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.*

ORATIO parit sapientiam & intellectum: *Si quis indiget sapientia, postulet eam à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Et alio loco: Quia postulasti verbum hoc, et non petiisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum; sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium: Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens in tatum; vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.*
 Iacob. 1. *Oratio sterili vtero fecunditatem impertit: Deprecatus est Isaac Dominum pro vxore sua, eò quòd esset sterilis, qui audiuit eum, & dedit conceptum Rebecca. Sic Anna Helcanæ vxor Samuelem & alios liberos precibus à Deo impetrat.*

ORATIO eruit à probro & morte, vt patet de Sufanna, Sara Ra-
 Daniel. 13. *guelis filia, & aliis præterea quam plurimis: Oratio iratum Deum placat, eiusdemq; manū ab intenta clade cohibet: Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum? Quiescat ira tua; Esto placabilis super nequitiam populi tui. Et placatus est Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat aduersus populum suum.*
 Tob. 3. 8. *Oratio cælum & paradisum aperit: IESV Baptizato & orante, apertum est cælum. Et infra: DOMINE, memento mei, cum veneris in regnum tuum; Dixit illi IESVS: Amen*
 Exod. 32. *Oratio cælum & paradisum aperit: IESV Baptizato & orante, apertum est cælum. Et infra: DOMINE, memento mei, cum veneris in regnum tuum; Dixit illi IESVS: Amen*
 Lucæ 3. *Oratio cælum & paradisum aperit: IESV Baptizato & orante, apertum est cælum. Et infra: DOMINE, memento mei, cum veneris in regnum tuum; Dixit illi IESVS: Amen*
 Lucæ 23. *Oratio cælum & paradisum aperit: IESV Baptizato & orante, apertum est cælum. Et infra: DOMINE, memento mei, cum veneris in regnum tuum; Dixit illi IESVS: Amen*

Amen dico tibi, hodie tecum eris in paradiso. Denique nihil ita est arduum, nihil tam difficile, quod per orationem aut factum non sit, aut certè fieri non possit; stat enim immotum DEI verbum: *Quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Match, 21.

POTERAT sanè hæc sola effectuum orationis enumeratio factèque à CHRISTO sponsionis allegatio, sat esse ad persuadendum & euincendum, admirabiles esse sanctarum precum vires: Verùm quòd frequens admodum cùm in scholis tum in publicis quoque concionibus hac de re incidere soleat mentio, quodque ad excitandum orantium studium non parum valeat exploratum habere, quantæ piæ orationis sint facultates, in rem fore existimani, si aliquantò latius & ordinatiùs de orationis efficacia hoc loco differerem.

Frequens mentio de orationis viribus in publicis concionibus,

CAETERVM cùm variæ precum sint formæ variæque earundem effectiones; prout ex variis fontibus nascuntur, vel ad varios fines referuntur, ad nostrum tamen institutum quòd attinet, commodè omnes ad tria capita reduci possunt. Certum est, omnem omnino orationem vñdecunque profectam, vel ad quemcunque finem relata, aut viuam esse, aut mortuam, aut mortiferam. Viuam dicimus, quæ nascitur ex charitate; mortuam, quæ ex bono virium naturalium vsu dimanat, nõ tamen ex gratia; mortiferam, quæ intrinsecè noxam aliquam includit, qualis est, quæ fertur in rem secundum se illicitam: vt si quis petat re vel vxore aliena potiri, aut inimicum occidere, aut aliud quodcunque flagitium designare.

Omnis omnino oratio aut viuam est, aut mortuam, aut mortifera.

ET quia qualis est oratio, talis est orator; vel contrà veriùs qualis orator, talis est oratio, sequitur, triplex orantium genus esse. Alij enim sunt iusti, alij peccatores, alij peccantes; peccantes fundunt orationem mortiferam; peccatores mortuam; iusti viuam: siue pro se illam fundant, siue pro alijs. Nam etsi non pari fructu pro se quis oret & pro altero, attamen cuiuscunq; tandem conditionis peccator extiterit, vt pro se ita pro altero quoque orare potest. Nihilominus quòd charitatis ordo suadeat, & naturæ quoque lex doceat, priùs propriæ, quàm alienæ, salutis rationem habendam esse (iubemur enim proximum diligere non ante nos, aut supra nos, sed secundum vel iuxta nos, vel sicut nos ipsos, ita vt modus proximi diligendi petendus sit ex modo, quo nos ipsos

Triplex peccatorum genus.

diligere obligamur) prius explicandum est, quid oratio conferat suo auctori, quàm quid alteri, pro quo fortè depromitur.

Oratio generatim accepta trifariam valet, per modum meriti, solutionis, & impetrationis. Non omnis oratio est meritoria, aut satisfactoria, aut impetratoria. Si quid tamen valet, ad aliquid istorum valet.

SOLET autem dici, orationem generatim acceptam trifariam valere, nimirum per modum meriti, per modum solutionis vel satisfactionis, & per modum impetrationis; non quòd omnis omnino oratio tria hæc semper & certò præstet (planum est enim, orationem mortiferam neque vitæ æternæ meritoriam, neque satisfactoriam, neque ordinaria quoque lege impetratoriam esse: Hoc ipsum etiam de mortua dici potest: nam et si hæc nonnunquam impetret, precantique in solutum cedat, neutrum tamen horum ex se, vel ex lege habet, sed tantum ex DEI Opt. Max. liberalitate. Sic etiam non omnis oratio meritoria & satisfactoria, semper quoque est impetratoria; & vice versa, non omnis impetratoria, semper quoque est meritoria vel satisfactoria) sed quòd omnis omnino orationis fructus, qui latissimè alioqui patet, ad tria hæc membra referri soleat; sensus enim allegatæ sententiæ est: Quicquid boni oratio de se fundit, hoc totum pertinet ad vitæ meritum, aut ad satisfactionem, aut certè ad rei petitæ impetrationem.

Vnde habeat iusti oratio, ut vitæ æternæ sit meritoria.

1. Cor. 13.

Rom. 8.

Proprie rationis meritum tria includit, opus humanum, Dei gratiam, & eiusdem passionem,

QVOD autem iustorum oratio sempiternæ vitæ sit meritoria, proluxa probatione nõ indiget: Etenim si omnis omnino formata virtutis actus cælestis gloriæ est meritorius, ut fatentur orthodoxi omnes, quantò magis iustorum oratio, quæ præstantissimæ virtutis, nempe patriæ vel religionis opus est, id erit? At non habet iusti hominis oratio illam vim ex se, siue ex natura sua, sed ex DEI gratia liberalique eiusdem promissione, sicut reliqua omnia opera meritoria: charitas enim & gratuita sponso sunt, quæ dant illis vitam & pondus. Quòd si alterutrum horum excluderis, cælestem gloriam iure petere nequaquam valebis; notum est enim illud Apostoli: *si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Et alterum illud eiusdem: *Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Constat hinc, propriæ rationis meritum tria includere, nimirum opus humanum, DEI gratiam, & eiusdem passionem; verum non est huius loci disputare de merito, aut de iis, quæ ad constituendam plenam meriti rationem deprecantur. Solum autem

autem ostendere volui, iustorum orationem vitæ æternæ esse meritorem: hoc autem meritum pendere ex tribus capitibus.

EST eadem quoque satisfactoria: Quandoquidem generali quadam ratione omne omnino viatoris opus verè & propriè meritorem simul quoq; solet esse satisfactorium: & è diuerso omne opus propriè & de rigore iustitiæ satisfactorium, gratiæ & gloriæ consuevit esse meritorem. Neque enim audiendi videntur, qui ad iustitiæ amussim per opera mortua **D**E O satisfieri posse contendunt, tametsi is pro sua benignitate insignique liberalitate eiusmodi opera frequenter in solutum admittat, iustaque mercede pensare soleat. Decet namque summam illius clementiam, vt peccatores ad se confugientes recipiat, eorundemque opera moraliter bona, etsi vitæ spiritu destituta, aliquo etiã loco & precio habeat; interim istiusmodi opera non sunt propriè satisfactoria, multò verò minùs meritorea. Quare si **D**EVS illa in pœnarum condonationem nò admitteret, peccator iniquè secum agi, iure conqueri non posset: hoc autem posset, si propriè & de lege satisfactoria forent, vt notum est satis.

AD HÆC vt opus aliquod apud **D**EVM sit satisfactorium, fat est, si ex charitate sit ortum, carnisque sensui sua natura molestum. Vtrumque autem comperitur in iustorum oratione. Neque enim vllus omnino potest esse iustus & gratia destitutus. Quòd autem orare, carni eiusdemq; sensui sit molestum, præter certam experientiam ratio manifesta demonstrat. Etenim cum ardens oratio mentem ad **D**EVM subleuet, sensus autem rationem ad ima trahat: nempè ad ea, quæ carni sunt suauia, necessariò inter sensum & rationem intestina quædam pugna exurgit; hæc verò, quòd ratio, dum feruidè oratur, victoriam obtineat, carnem naturaliter affligit. Rursum quicumque orationi seriò incumbunt, hinc suam inopiam, miseriam, infirmitatem, ingratitude, aliãque eiusmodi; inde verò **D**EI maiestatem, gloriam, potentiam, cæterasque eiusdem perfectiones expendunt; at vtriusque rei consideratio animo tristitiam ingenerat: Siquidem miseriam concipiunt vt præsentem, vt verè quoque præsentem sunt, **D**EVS autem, qui solus hisce mederi potest, vt absens. Denique piorum oratio includit cordis compunctionem, & **D**EI super omnia dilectionem; vtrumque autem doloris sensum adiunctum habet.

Alle-

Iustorum oratio de iustitia est satisfactoria, iniustorum non item.

Oratio suscite natura carni est molesta, & vnde hæc molestia proveniat.

Allegarem in hunc locum scripturas & veteres patres, verum cum eandem satisfaciendi vim tribuant orationi, quam ieiunio & elemosynæ, de quibus fusè suprâ actum est, superuacancum duco. Est itaque oratio non solum vitæ sempiternæ meritoria, sed pœnarum quoque expiatoria.

EST eadem tandem impetratoria: Hæc assertio cum ex multis CHRISTI Domini promissis multisque exemplis & scripturarum testimoniis paulò antè allatis, & quæ in rem præsentem, si opus id foret, adferri adhuc possent, sit manifesta, accuratiorem probationem nullam postulat. Solum monuerim, vt non omnis oratio impetratoria simul etiam est meritoria aut satisfactoria (constat namq; Diuos in cælo multa nobis impetrare, qui tamen nullum meritum colligunt; neque vllum rursus domesticum debitum exolunt; sic quoque iniusti & peccatores DEVM enixè inuocantes, eiusdemque opem & misericordiam submissè implorantes, persæpe votorum compotes euadunt, qui tamen, quòd charitate destituantur, neque merentur, neque propriè quoque satisfaciunt) ita non omnem quoque orationem meritoriam aut satisfactoriam, semper etiam impetratoriam esse. Causa huius est, quia non omnes iusti eas conditiones adhibent, quæ oratio impetratoria deposcit. Quæ autem istæ sint, id postea explicabitur ex instituto.

QUAE obiter hætenus exposita sunt, ea planum faciunt, quantum cuiusque rationis oratio priuatim pro se fusa proffit, prodesseue possit. Etenim viua, gratiæ & gloriæ est meritoria, pœnarumque temporalium expiatoria. Impetratoria autem non est semper, sed tum demum, cum cõditionibus, quæ ad rem petitam certò impetrandam habentur necessariæ, est ornata. Mortifera autem neque temporariam neque spiritalem vitam, neque vllam etiam promeritarum pœnarum relaxationem promeretur; sed mortem tantum & maiorem condemnationem. Sed neque de lege quoque postulata impetrat; quòd si quandoque impetrat, in noxæ & pœnæ augmentum impetrat. Concedit enim DEVS: aliquid interdum iratus, quod negat placatus. Oratio tandem mortua, neque de iustitia est meritoria, neque de lege est satisfactoria. Est tamen vtrumque nonnunquam ex gratia. Est autem eius modi oratio sæpenumero impetratoria. Audit enim DEVS peccatores

Nō omnis meritoria oratio semper quoque est impetratoria.

Oratio mortua sæpe impetrat, & ex gratia pœnarum debita expiat.

catores frequenter & libenter, dum ad salutem vtilia vel necessaria humiliter petunt. Patet id de Magdalena, Publicano, Zachæo, Latrone in cruce, & aliis penè innumeris, quos Scripturæ in exemplum nobis proponunt.

QVARE etiam mortua oratio suas vires suosque fructus & usus habet, eosque varios: Disponit enim ad gratiam & peccatorum remissionem; Impetrat bona temporaria & magna interdum imperia; Impedit peccatum si erat præcepta, vel aliàs debita; Generat bonos habitus, vitiisque cum aliis, tum iis præcipuè, quæ ipsi magis aduersantur, vt sunt superbia, inanis gloria, & alia eiusmodi, potèter obstat; Retinet Angelorum custodiam; Excitat diuorum intercessionem; Deniq; tam multa bona procreat & impetrat, vt nunquam ab ea desistendum sit, vtcunque tandem homo sese affectum inueniat. Hæc de valore orationis pro se fusæ hæcenus.

QVID porrò virium oratio pro aliis fusæ habeat, id ex illorum statu & qualitate præcipuè spectari debet, pro quibus funditur. Continentur hi autem sub quadruplici discrimine: Etenim hominum alij etiamnum versantur in hoc seculo; alij cum CHRISTO triumphat in cælo; alij expiantur in purgatorio; alij tandem propter scelera sua plectuntur in inferno; à quibus eos non diuello, qui detinentur in puerorum limbo, esto hi seu filis pœnæ expertes viuant.

PRECES pro illis fusæ, quos certò constat, cœlesti beatitudine iam donatos, non sunt cordatæ neque officiosæ; sed stultæ, & illis, pro quibus funduntur, quadantenus iniuriosæ. Iniuriâ enim facit martyri, vt est apud Augustinum, qui pro martyre orat. Ast idem iudicium est de martyre, & de quouis alio, ad claram DEI visionem admissio. Quamobrem, qui pro infantibus post susceptum Baptismi Sacramentum extinctis orant, aut pro illorum salute sacra fieri curant, non modò inutilem operam nauant, sed certo quoque errore sese detineri declarant. Quod si verò officium illud ei præstatur, quem cælo insitum esse certò, hoc est, per iudicium Ecclesiæ non constat, opera non perditur; Nam præter meritum, quod oranti hinc obuenit, ipsi quoque beato, pro quo oratur aliquod accidentarium gaudiû inde prouenit: Gaudent enim Sancti, cum intelligunt, amicos vel domesticos suos pio quodam

cc affectu

Iniustorum oratio nō est superuacanea, sed multorum bonorū sæpe causa.

Quatuor hominū genera quatuor distinctis locis seiuncta.

Pro iis, quos certò beatos esse constat, nō est orandum.

affectu preces sui causa offerre, aliáque pietatis munia obire. Sed & excitantur hac ratione quoque, ne sint ingrati ad *divinam* præstanda.

AT verò preces illorum causa depromptæ, qui detinentur in purgatorio, profunt illis, vt vel citiùs inde liberentur, vel certè vt remissiùs ibi torqueantur; notum est enim illud Augustini: Quibus profunt, ad hoc profunt, vt plena fiat remissio, aut tolerabilior damnatio, hoc est, pœna, quæ in purgatorio irrogatur. Et illud eiusdem: Orationibus sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & elemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt; hoc enim à patribus, hoc est, Apostolis, traditum vniuersa seruat Ecclesia. Verùm de hac controuersia alibi actum est diffusè.

TANDEM qui studio pro iis orant, quos apud inferos torqueri probabiliter existimant, vel quòd in Caluiniana, vel Lutheranâ, vel alia quacunque hæresi, vel alio lethali & publico crimine impœnitentes vitæ finem fecerint, vel quòd sibi ipsi mortè sponte attulerint, illi neque Ecclesiæ legi eiusdemue consuetudini, neque diuinæ quoque voluntati satis consentaneè orant. Vult enim DEVS in mortifero peccato extinctos, absolutèque damnatos in æternum citra vllam pœnarum relaxationem punire. Sed & Ecclesia quoque pro talibus orare non intermitteret, si alicuius præfidij capaces essent. Verùm qui imprudètes pro damnatis orant, (quales sunt, qui eos in purgatorio detineri credunt, qui apud inferos pœnas luunt) non peccant, sed Christiani hominis officium præstant, tametsi nullum prorsus sua oratione inferni mancipiis auxilium aut solatium adferant.

SUNT qui piorum preces aliáque pia opera hæctenus damnatis prodesse opinantur, quatenus per illa à pœnis temporariis, quas pro noxis venialibus, aut peccatis lethaliibus semel condonatis debebant, liberari valeant. Verùm hæc opinatio non modò cum communi illo axiomate pugnat, quo asseritur & creditur, nullam apud inferos redemptionem esse; sed cum communi quoque orthodoxorum omnium cõsuetudine. Nemo enim ex professo pro iis orare solet, quos certæ damnationi obstrictos putat. Augustinus quoque non magis se pro patre oraturum proficitur, si illum damna-

In Enchir.

De verb. Apost.
Serm. 34.
Pro animabus,
quæ detinentur
in purgatorio,
orandum.

Pro iis, quos in
mortali peccato
extinctos esse cõ
stat, non est orã
dum.

Cõmuni Eccle
siæ & bonorum
omnium consue
tudini aduersan
tur, qui pro da
mnatis orant, vt
à venialium pec
catorum debito
soluantur.

damnatum certò sciret, quàm pro diabolo. Denique (nec enim in hisce immorandum est) diues ille epulo ne guttam quidem refrigerij, cum studiosè illam quæsiuisset, inuenire potuit; & tamè dubium nullum est, quin inter peccata mortalia, propter quæ dånationem incurrerat, multa quoq; venialia cõflasset, quæ in vita per pœnitentiam non expiauerat, à quibus tamen, si illorum sententia vera esset, in inferno constitutus absolui potuisset. Taceo hïc, damnatos prorsus indignos esse, quibus vlla omnino suffragia applicentur. Nam cum tales sint capitales DEI hostes, diu noctuq; conuiciis blasphemisq; vocibus ipsum impetètes, quis pro iis rogare instituat? Certò itaq; dånatis, sicut & certò quoq; beatis mortaliũ preces nihil profunt, adeòq; pro talibus nunquã orare licet.

ORATIONES autem, quas viui pro viuentibus DEO offerunt, tam iis, qui offerunt, quàm iis etiam, pro quibus offeruntur, vtilis ac salutaris esse, demonstrant quàm plurima scripturarum exempla, confirmantq; innumera sanctorum Patrum dicta, praxisq; & consuetudo Ecclesiæ perpetua: Quandoquidem iam inde à religionis exortu semper receptum fuit, vt alteri pro alteris orarent: atqui incassum planè alter pro altero interpellaret, si vnus interpellatio alteri nihil conferre posset. Verùm vt hoc certum & apud omnes rectè sentientes indubitatum est; ita à multis sæpe quæsitũ & dubitatum est, ecquidnam vnus oratio alteri præstare queat. Sunt enim, qui orationi pro altero depromptæ nimium tribuunt; alij rursus, qui nimis parum; alij demum, qui non id, quod debebant, sed aliud, quod nõ debebant, prout de rebus dubiis, vel non satis exploratis varia iudicia emergere solent.

VIDETVR autem quæstionis huius decisio ex duplici capite præcipuè pendere: nempe ex illorũ discrimine, qui pro aliis orant; & ex eorum rursus, pro quibus alij orant. Hoc autem discrimen est quadripartitum. Aut enim iustus orat pro iusto; aut iustus pro iniusto; aut iniustus pro iniusto; aut iniustus pro iusto. Huic quadripartitæ distinctioni adde alteram illam de triplici orationis valore. Ostensum est enim, iustorum preces æternæ vitæ meritorias, promeritarum rursus pœnarum expiatorias vel satisfactorias, & eius tandè, quod petebatur, impetratorias esse; aut, quod in idem redit, valere per modum meritũ, per modum solutionis, & per modum impetrationis. Hac distinctione posita, duo statim

Vt certum est, vi
uorum preces vi
uètibz prodesse
posse, & multũ
sæpe prodesse so
lere, ita non satis
compartũ esse,
quomodo, quã
ue via vel ratio
ne illis profint.

discutienda hîc sese offerunt. Alterum est, quid iusti oratio in ratione meriti, satisfactionis, vel impetrationis conferat iniusto vel alteri iusto. Alterum est, quid per viam meriti, solutionis, vel impetrationis iniusti oratio conferre valeat iusto vel alteri iniusto. De utroque capite disputari posset prolixè, verùm quia aliò festinamus, perstringemus capitum horum membra compendio.

SIT itaque primum in hac controuersia quæsitum, in sine oratio alteri iusto valeat ad vitæ meritum, siue ad gratiæ incrementum; iniusto verò ad obtinendam primam iustificationis gratiam. Ad vtrumque valere defendunt nonnulli. Allegant in sententiam suam Gregorium, qui edisserens illud Euangelistæ:

Cap. 7. Matth.

Videns IESVS fidem illorum, dixit paralytico: confide fili, remittuntur tibi peccata tua, ita scribit: Quantum valet apud DEVM fides propria, apud quem tantum valuit fides aliena? Hic insinuat, aiunt illi, offerentium fidem contulisse paralytico ad peccatorum remissionem, adeoque ad impetrandam primam gratiam; siquidem nullius peccati remissio contingit sine gratia. Allegant & illud

Cap. 16.

Lucæ quoque: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, hoc est, ex charitate excideritis, per pauperum preces recipiamini in æterna tabernacula; hæc autem receptio ponit gratiam

1. Ioan. 5,

& charitatem. Et illud rursus Apostoli Ioannis: Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur illi. hic rursus per aliorum preces vita promittitur peccantibus peccatum non ad mortem. Atqui peccatum nõ ad mortem, est quoduis peccatum mortiferum, excepto finalis impœnitentię peccato, quod peccatum in Spiritum sanctum appellari consuevit. Et illud tandem

Cap. 5.

Iacobi: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum; & oratio fidei saluabit infirmum, etsi in peccatis fuerit, remittentur ei. Iam si iustorum preces valent ad impetrandam primam gratiam, multò magis valebunt ad acceptæ gratiæ augmentationem: Si quidem longè difficilius est, vitam amissam recuperare, quàm in accepta vita progressum facere. Hæc illi; nec malè, si de congrui impropriæue rationis merito, quod donantis gratia & liberalitate, nõ etiam operis dignitate nititur, id astruunt. At si ad meritum iustitiæ vel condigni, quod dicunt, referunt, vt fortè referunt, nulla ratione admitti possunt.

AT

AT multò verò minùs admitti debent, si omnem illius, pro quo oratur, synergiam, modò diuinæ gratiæ obicem non ponant, hinc excludant. Nam vt quis ex iniusto euadat iustus, aliquem omnino doloris sensum cordisq; pœnitentiam, tum informem quoque fidem & spem, & alia quædam eiusmodi in medium adferat necessum est; nihil autem ex his omnibus per se proximè alterius oratio progignit, nedum iustitiam ipsam. Dixerim, alterius orationem nihil eiusmodi per se proximè progignere. Nam mediâtè, hoc est, remota quadam dispositione, hæc omnia per orationem confici possunt, etsi non semper conficiantur: Siquidem piorum preces frequenter mouent DEVM, vt gratia præueniente peccatorem ad fidem, spem, & charitatem, interioremq; pœnitentiam excitet, excitatumq; plena iustitia donet.

QVOD autem vnus oratio vel intercessio alteri primam gratiam, vel gratiæ augmentum ex condigno non promereatur, id operosa probatione non indiget. Nam cum cuilibet gratiæ, etiam minimæ, ex æquo sua respondeat gloria, sicut cuiq; merito suum respondet præmium, si vnus ex alterius opere proximè consequeretur gratiam vel gloriam, omnino vnus pro alterius opere coronaretur, quod DEVS per Prophetam Ezechielem prolixè negat: Docet enim filium patris iustitiam vel iniquitatem non portaturum; neque patrem rursus filij; sed vnumquemlibet onus suum deportaturum, rationemq; pro se ipso redditurum. Docet idem quoque Apostolus non vno loco; scribit enim: *Quæ seminauerit homo, hæc et metet.* Item: *Vnusquisq; onus suum portabit, propriamq; secundum laborem suum, mercedè accipiet.* Item: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis prout gessit, siue bonum siue malum, aliaq; multa eiusmodi.* Denique receptissimum in scholis axioma est, solum CHRISTVM alteri ex condigno gratiam & gloriam mereri potuisse.

VERVTAMEN quòd vnus meritum in alterum de lege non transfertur, hoc non impedit, quòd minùs DEVS liberaliter & citra legem vni propter alterius intercessionem, vel primam gratiam, vel gratiæ incrementum impertiri queat: Quandoquidem aliud est, aliquè præmio promerito defraudare, quòd DEVS nunquam facit; aliud bonum aliquod indebitum ad alterius preces impertiri. Nam quòd paterfamiliàs tantum illis dedit, qui ad

cc 3 horam

Ad iustificatio-
nis beneficiū ob-
tinendum neces-
sariò depositur
proprij cordis
motus in adul-
tis.

Nullus mortali-
um alteri primā
gratiam, aut gra-
tiæ augmentum
ex condigno me-
reri potest.

Ezech. 18.

Galat. 6.

1. Cor. 3.

2. Cor. 3.

Merito congrui
vnus alteri gra-
tiam, aut pecca-
torum remissio-
nem mereri po-
test.

horam vndecimam in vineam venerant, quantum illis, qui totius diei pondus & æstus tulerant, hoc est, à prima diei hora ad noctem vsque laborauerant, id meræ liberalitatis & gratiæ fuit: At hæc interim liberalitas nihil de pacta promeritaq; mercede ademit primis. Neque auctoritates paulò antè allatæ, si rectè expendantur, aliud probant.

Paralyticus Matthæi 9, citra propriam fidem & spem non est iustificatus.

Matth. 9.

NAM ad primam quod spectat, certum est, paralyticum non obtinuisse gratiam, aut peccatorum remissionem sine propria fide & pœnitentia; frustra namque dixisset ad illum IESVS: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*, si nullam ille de CHRISTI clementia spem concepisset. Itaq; propria fide & pœnitentia interueniente, peccatorum remissionem & gratiam obtinuit. Contulit nihilominus aliorum fides & pietas ad vtrumq; non parum: Effecit enim, vt CHRISTVS fortiùs illum ad se traheret. Neque enim pari omnes vi, DEI spiritu tanguntur, qui ab illo tanguntur, sed alij maiori, alij minori.

Quomodo diuites per pauperes transmittantur ad æterna tabernacula.

SECUNDA minùs ad rem facit; neque enim defectio illa lapsus à gratia dicit; sed casus à præsentì vita. Pie autem defuncti hætenus per pauperes ad æterna illa tabernacula admittuntur, quatenus illorum precibus maturiùs à pœnis purgatorijs liberantur. Neque enim vllus iis ad cœlum patet aditus, qui quocunque pœnarum debito etiamnum irretiti tenentur. Vel hætenus sanè diuites pauperum & egenorum præsidio euehantur ad æterna tabernacula, quatenus illorum intercessione, veluti merito quodam congrui ad primam iustificationem disponuntur, vel omnino etiam perducuntur.

In tract. de purgac.

Quid sit peccatum ad mortem, vel non ad mortem.

QVID porrò sit peccatum ad mortem, pro quo orandum non sit; quid rursus peccatum non ad mortem, expositum est alibi; nunc solum monuerim, peccatum ad mortem haud in scitè illud appellari, in quo quis apertè citra vllam prorsus pœnitentiæ significationem intermoritur: vt cum quis sciens volensque seipsum perimit, vel post conflatam hæreseos, simoniæ, vsuræ, vel alterius cuiuscunq; flagitij labem, Sacramentum pœnitentiæ contemnit, in eoq; contemptu, vitæ finem facit. Illud è diuerso peccatum non ad mortem, quod ante mortem per pœnitentiam deletum est, etsi non prorsus expiatum, oratio autem in talismodi peccatis

catis vita defunctis hætenus dat vitam, quatenus sua vi à pœnis, & debitis, quibus obstricti à regno arcebantur, illos liberat.

TANDEM quod ex Apostolo Iacobo adfertur, id ad extreme vnctionis Sacramentum, quod perinde ac cætera nouæ legis Sacramenta, ex se, siue ex vi operis, obice semoto, gratiam & peccatorum remissionem confert, pertinet. Quod si huc referre non lubet, quò tamen referri omnino debet, idem hîc sit responsum, quod iam antè responsum est sæpe, nimirum presbyterorum orationem saluare infirmum non proximè, sed mediante pœnitentia veraque animi conuersione, quam ij ægro, sua oratione gratiosè à DEO impetrant. Patet ergo, orationem iusti tanti roboris non esse, vt alteri citra propriam illius synergiam per iusti meritum viam primam gratiam, aut gratiæ incrementum obtinere valeat.

MAIOREM aliquantò difficultatem habet, iustorumne preces aliorum causa fusæ ex condigno sint satisfactoriæ. Nam etsi multi de absoluta iustitia satisfactorias esse defendant, certamque rationem à se stantem habere videantur; (nam si Petrus id integrè dependit nomine Ioannis; quod Ioannes Paulo debebat, Paulus iure nihil ampliùs à Ioanne exigere valet) attamen sententia hæc non omni prorsus nodo caret. Quandoquidem si eiusmodi satisfactio esset iusta absolutè, oporteret extare aliquam legem, qua DEVS se obligasset ad acceptandam vnus precationem vel aliam quamcunq; satisfactionem in pœnarum, quas alius debet, compensationem; sed talis forsàn nulla extat; vel si qua extat, eam, qui eiusmodi satisfactionem absolutè iustam esse contendunt, in medium proferre deberent.

EXEMPLVM, quod pro ratione adferunt, tametsi sit vsitatum, non est tamen satis euidens: Siquidem aliud statuendum videtur de debito reali vel pecuniario, aliud de personali vel pœnali. Nam si quis propter scelus patratum, vel flagitium designatum promeritus est mortem, vel fustigationem, vel aliam pœnam, & adsit quispiam, qui sponte, vel rogatus, vel precio conductus eiusmodi pœnam vel ignominiam pro altero subire velit, non obligatur iudex talem commutationem admittere. Pari modo si quis propter delictum quodcunq; ad metalla vel triremes damnatus alium, qui locum suum expleat, comparet, eundemque magi-

Dubium habet
nò omnino nul-
lum, vnò ne pro
altero ex condi-
gno satisfacere
queat.

Non idem vide-
tur iudicium de
debito pœnali
& pecuniario,
quàm ad hoc
vt vnus iustè p
altero satisfaci-
at.

magistratui, à quo ad eiusmodi pœnam condemnatus fuerat, offerat, satis manifestum est, magistratum eiusmodi compensationem recipere lege non teneri; esto in rei locum suffectus reo ipso multò sit fortior, multòque ad impellendum remos aptior. Quàm obrem nisi communis sententia, & fundamentum præterea, quo indulgentiæ nituntur, ex parte obstatet, defendi fortassis posset, eiusmodi preces ex liberali & ordinaria DEI acceptatione magis satisfactorias esse, quàm ex absolutæ iustitiæ lege. Etenim cum is benignus sit, nolitque cum infirmo plasmate, summo iure agere ordinariè, semper tamen liberè, vnius satisfactionem pro altero admittere consuevit.

QVID autem iusti oratio impetrare queat iniusto, id peculiarem explicationem non postulat: Siquidem ex iis, quæ de orationis vi ex Scripturis allata sunt, satis apertè id constat. Solum hinc repetierim, qui quinque ciuitatibus propter decem iustos, si tot fortè in iis comperti fuissent, parcere voluit: qui D. Pauli intercessione ducentas septuaginta animas à naufragio liberauit: qui toti Israëli propter vnius Moysis orationem pepercit: qui tandem vniuersam Abimelechi familiam à sterilitatis vinculo propter Abrahæ intercessionem absoluit, aliaque multa & mira propter amicorum suorum preces præstitit, eum vni iniusto minimè defuturum, si iustus quispiam humiliter id efflagitauerit, ipseque iniustus sibi non defuerit, hoc est, salutis suæ obicem nullum posuerit. Quòd si qui iusti pro iniustis deprecantes non audiuntur, propter iniustorum indignitatem, aut aliquod occultum impedimentum non audiuntur.

SIT ita, inquis; at hinc tamen nondum satis liquidum euasit, iustine oratio alteri per modum debitæ impetrationis valeat; ita vt DEVS de iustitia obstrictus sit concedere, quod iustus pro iniusto vel altero iusto petit, modò ex parte illorum nihil obfit, an tantum ex gratia? Sanè causam grauem nullam video, cur peculiaris hac de re quæstio institui debuerit. Satis enim comperitum est, quicquid precibus à Deo impetratur, id illius benignitate & misericordia veriùs niti quàm vlla nostra iustitia. Sed & inter alias quoque efficacis orationis condiciones vna est, vt qui certò impetrare velit quod petit, pro seipso & non pro alio oret. Quamuis ergo iusti pro aliis iustè orantes frequenter impetrent

non

Gen. 18.

Act. 27.

Exod. 32.

Gen. 20.

Quòd iusti pro iniustis orantes non semper audiuntur, id ex praua iniustorum dispositione plerumque prouenit.

Quicquid precibus à Deo impetratur, id totum veriùs illius gratia, quàm vlla nostra iustitia nititur.

non modò temporalia, vt sunt opes, honores, liberi, fanitates, aliaq; eiusmodi complura; verùm etiam spiritualia, vt sunt boni cordis motus, piæ inspirationes, præsidia contra tentationes dæmonisq; insidias, & dona quædam interdum rara & peculiaria: hæc omnia tamen impetrant non ex iustitia, sed ex mera DEI gratia, promptaq; eiusdem munificentia. Et hoc nobis fat esse debet, vt impigrè pro aliis oremus, aliorumq; preces vicissim auidè expetamus.

DE vi tandem orationis, quam iniustus fundit pro iusto vel pro alio iniusto, distinguendum est. Nam si iniustus orat pro alio iusto vel iniusto, in persona Ecclesiæ, vel vt minister Ecclesiæ, vel alterius cuiuslibet non iniusti loco, oratio illius efficax esse potest, vt qui suo nomine, vt persona principalis non agat, sed tantùm vt minister alterius loco. Quòd si verò orat vt persona priuata, sua oratione parum plerunq; efficit, vt quæ sit mortua, spiritaliq; vita omnino destituta: mortuum autem, vt eiusmodi, vitalem operationem edere nequit. Interim DEVS Opt. Max. cuius benignitati nullus modus aut terminus præfigi potest, etiam talem orationem nonnunquam admittit: Nulla est itaq; verè rationis oratio (oratio enim mortifera, orationis nomen vix meretur) quæ alteri prodesse non queat, etsi causa aliqua impedita non semper proficit.

VERVM enim verò licet apud omnes orthodoxè sentientes certū sit, orationis robur ad alios quoq; sese diffundere, quæstionem tamen nonnullam habet, an vis illa eò minor semper euadat, quò ad plures sese effundit. De hoc dubio non idem omnium est iudicium, nec idem respondendi modus. Sunt, qui orationem pro multis suscipi æquè singulis prodesse iudicent, ac si pro vno tantùm promeretur. Probant: Oratio inter bona spiritualia habetur; Spiritus autem, cum partis expers sit, cuiusq; communicatur, totus communicatur. Adhæc oratio eo ferè modo ad illos se habet, quibus applicatur, quo lux tedæ ad illos, quibus præfertur, aut vox præconis ad eos, quibus regium aliquod edictum promulgatur: Atqui vox & lux integra singulis citra vllum omnino alterius præiudicium communicantur. Denique Hieronymus alicubi asserit, nihil minùs accipi, dum Psalmus pro cunctis animabus recitatur, quàm dum pro singulis decantatur.

dd

VERVM

Iniusti oratio
prodest alteri, si
orat vt minister
Ecclesiæ.

Non mediocri-
ter de cons. d. 5.

Non idē est spiri-
ritus & bonum
spiritalē, hoc em̄
diuiduū est, ille
nequaquam.

Lux & vox non
liberè agunt, sed
naturaliter &
necessariò, ora-
tio autem enis-
demq; vis depē-
det ex causa li-
bera.

VERVM vt hæc sententia est parum recepta, ita rationes & firmamenta, quibus nititur, sunt parum quoque firma. Non primum; constat namque latum discrimen inter spiritum & bonum spiritale: spiritus enim sua natura sectionem fugit, bonum aut spiritale tam secundum se, quam secundum effectum diuisionem admittit: Planum est enim, omnem omnino orationem suis constare partibus, sed & malum quoq; quod illius vi profligatur, & bonum rursus, quod per eandem impetratur, non est indiuiduum. Nam & virtutes & dona & gratia, & cetera omnia eiusmodi minimum secundum intentionem diuidua sunt; admittunt namque hæc omnia gradus & incrementa. Sic pœnæ quoque malum non est partium exors: Habet enim illud suos gradus, suasque durationes. Culpæ lethales inter se quidem sunt sectiles; aliud enim malum est adulterium, aliud furtum &c. at tamen quod nulla ex illis gratiæ præsentiam ferat, quando ex animæ regno abscedunt, omnes simul abscedunt, & non successione quadam vna post alteram. Nihilominus quod ea ipsa abscissio non contingat sine pœnitentia, quæ, vt omnis alia dispositio, recipit gradus, fit vt oratio respectu culpæ quoque diuiduum effectum sortiatur.

NEC secundum rursus, quia vox & lux non liberè agunt, sed naturaliter & necessariò, adeoque in æque propinqua æqualiterque disposita ex æquo agunt. Neq; enim in illarum potestate situm est, vnius aures acrius ferire, alterius remissiùs; aut vnius oculos clariùs perfundere, alterius obscuriùs; oratio autem eiusdemque vis procedit ex orantis intentione, dependetque ex acceptantis voluntate. Potest hic enim acceptare, pro quibus voluerit, & ille fundere, pro quibus visum fuerit. Quod si similitudo, quæ ex lucis aut vocis ratione petitur, aliquid efficaciter probaret, probaret utiq; plus quam oporteret, puta orationem tam iis prodesse, pro quibus non funditur, quam iis, pro quibus funditur; iisque magis, qui melioris sunt animi. Siquidem fax, quæ in Domino gratiam accenditur, æquè præbet lucem infimo atriensi famulo ac ipsi Domino. Sic lectio, quæ in heri gratiam instituta est, æquè erudit seruos præsentis & audientes ac herum ipsum, & illos magis, qui melioris sunt indolis. Idem statuatur de musica ceterisque similibus.

N 5 C

Nec tertium denique; siquidem Hieronymus loco citato nullam de orationis valore fert legem, aut promulgat sententiam: Solùm autem illorum notat incitiam, qui maius operæ-precium ponebant in orationum numero & multitudine, quàm in earundem seruire & pondere. Scribit autem in hunc modum: Non mediocriter errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabiliter homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium Charitati, aut vigiliis præfert sensus integritati? Vt propter abstinentiam immoderatam, aut indiscretam Psalmorum aut officiorum decantationem, aut amentia aut tristitia notam incurrat? Nunquid multitudine verborum flecti DEVS, vt homo, potest? Non enim verbis tantùm, sed corde orandus est DEVS. Quapropter melior est quinque Psalmorum decantatio cum cordis puritate & serenitate ac spiritali hilaritate, quàm totius Psalterij modulatio cum anxietate cordis ac tristitia. Hæc Hieronymus, quæ nihil planè statuunt de orationis valore.

SED & simpliciter quoque verum est, quod ex Hieronymo adfertur, si ad meritum vel impetrationis rationem referatur. Tantum enim vel amplius quoque meretur, qui pro centum simul orat, quantum qui pro vno tantùm. Sic quoque æquè facile est, donum vel bonum quodcunque impetrare pro mille ac pro vno solo; si non ex orationis pondere, certè ex DEI liberalitate. Denique totam hanc sententiam cum suis fundamētis funditus evertit perpetua vniuersalis Ecclesiæ consuetudo: Etenim si tantum prodesset oratio singulis, dum pro multis offertur, quantum si pro vno solo, semper orandum esset pro omnibus & nunquam pro singulis; & tamen Ecclesia, quam pios omnes imitari decet, subinde orat, sicut & Missas quoque celebrat, pro peculiaribus personis & rebus.

SUNT alij, qui orationi, de qua hic sermo est, triplicem valorem assignent, proprium nimirum vel principalem, communem, & medium. Nam vt quoduis pium opus primò omnium suo prodest auctori, mox vniuersis totius Ecclesiæ membris, iuxta illud: Particeps sum omnium timentium te, postremò illi, in cuius gratiam suscipitur; ita oratio quoque proprius primari-
 ùsue vniuersæ orationis valor, qui vtique vitæ æternæ meritum est, in
 d d 2 alterum

D. 5. de conf.

Hieronymus falso allegatur pro orationis valore pro multis suis.

Non minus meretur & interdum non minus quoque impetrat, qui orat pro multis, atque qui pro paucis.

Consuetudo Ecclesiæ apertè demonstrat orationem minus prodesse singulis, dùm pro multis offertur, quàm dum pro vno solo.

Psalm. 118.
 Triplex cuiusque operis valor iuxta quorundam sententiã.

alterum non transfertur, neque transferri potest: Et vt maximè posset, precator tamen in alterum transferre non deberet; committeret enim quadantenus contra charitatis ordinem diuinamque institutionem: Vult enim **D E V S** vniciuique reddere secundum proprium, & non secundum alterius meritum. Idem quoque de illo asseri potest, quod mysticis Ecclesiæ membris ex alterius bono opere obuenit. Nam si diuina ordinatione ex quolibet iusti opere aliquid redundat in alios iustos, quodcumq; tandem illud sit, propter quod cum omnibus bonis operibus, quæ sunt in Ecclesia, communicari verè dici possunt, illud sanè non poterit illis adimi, & pro orantis arbitrio in alium transferri: Esset hoc enim & contra diuinam ordinationem, & contra communem illam communicationis legem.

M E D I V M autem valorem vt sibi asseruare, ita cuiilibet quoque idoneo adiungere licet. Quòd autem medius hic valor ponendus sit, ex recepto Ecclesiæ vsu manifestum est: Orat hæc enim per ministros suos non solùm pro viuis & defunctis promiscuè, verùm etiam pro hoc vel illo viuo vel defuncto determinatè: At frustra id faceret, si nihil prorsus haberet, quod huic vel illi speciatim adiungere posset. Iam si medius hic orationis valor, qui solus pro orantis arbitrio communicabilis est, finitus est, vt citra vllam controuersiam est, (si enim totus orationis valor finitus est, & ita finitus, vt infinitus esse non possit, multò magis pars eiusdem valoris finita erit) planum mox fit, orationem minùs profuturam singulis, si multis simul applicetur, quàm si vni tantùm. Hoc autem est, quod in quæstionem vocabatur, quodque de orationis valore vsitatiùs tradi consuevit.

V E R V M enimuerò, licet quæ de definito orationis & partium eiusdem valore hoc loco dicuntur, sint verissima; (neque enim potest vllius omnino orationis vis infinita aut incircumscripita esse) attamen quod de tripertito cuiusq; boni operis fructu hïc & alibi passim traditur, nõ omnis prorsus difficultatis expers videtur. Primò namq; communis ille valor non solùm viuis **C H R I S T I** membris, hoc est, iustis Deumq; timentibus prodesse videtur, verùm etiam mortuis, hoc est, iniustis & peccatoribus, **C H R I S T O** tamen per fidei sacramentum incorporatis: Nam &

C H R I-

CHRISTVS pro omnibus mortuus & passus est, & Apostolus pro omnibus hominibus orationes & obsecrationes fieri iubet, & Ecclesia publicè pro omnibus orat, & CHRISTVS Dominus non pro amicis tantum, sed pro inimicis quoque & persecutoribus orare mandat; inimici autè & persecutores, vt eiusmodi, non sunt iusti. Præterea si solis iustis, vt iusti sunt, communis hic valor communicaretur, consequens fieret, quò quisq; foret iustior, eò plus de eiusmodi valore percepturum, adeòque magis iusti minus iustis aliquod præiudicium procrearent, quod non videtur verisimile. Deniq; anathema vel excommunicatio iniustis adueniens, cæteris incommodis hoc quoque adiungere communiter dicitur, quòd illos priuet non modò sacrorum susceptione, sed omnium quoque bonorum, quæ in DEI Ecclesia fiunt, participatione.

AD HÆC valor ille generalissimus, quem assignant, aut est finitus, aut infinitus. Non infinitus; aliàs enim cuiuslibet iusto ex quolibet alterius iusti opere obueniret bonum infinitum, quod est prorsus incredibile, & vt res à DEO sunt constitutæ, prorsus impossibile. Si est autem finitus, vt sanè est, ergo quò plures sunt iusti in Ecclesia, eò minus de communi hoc valore participabunt singuli; atque ita præiudiciale & detrimentosum esset iustis, multos in Ecclesia esse iustos. Et quamuis dici ad hoc queat, quantum hinc decedit, tantum inde, nempe ex multiplicatis plurium iustorum meritis, accedere, falleret hæc tamen exceptio, si tantum paruulos baptizatos ad iustorum numerum aggregari poneretur; illi enim nulla habent merita propria, neque per ætatem habere possunt, quæ aliis communicentur.

TANDEM non iniuria quæri hoc loco posset, ecquidnam sit communis hic valor, qui in omnia & singula viua Ecclesiæ membra ex quouis bono opere redundare asseritur. Nam si est gratia gratum faciens, sequitur, paruulos regeneratos, ante rationis vsuram extinctos non saluari sola Baptismali gratia. Cùm enim multa quotidie in DEI Ecclesia bona opera edantur, & ipsi sint eorum omnium, quæ fiunt, participes, continuò crescent in gratia: At hoc est contra communem doctorum hominum sententiam, & contra ipsam quoque veritatem. Sequitur nihilominus, adultos nihil quicquam operis molientes, imò somno vacantes in gratia

dd 3 pro-

1. Timoth. 2.
Rationes ostendentes, bona opera, quæ in Ecclesia fiunt, communi quadam ratione non solum iustis prodesse, verum etiam iniustis.

progressus facere, & cum pondus gloriae respondeat quantitati gratiae, sequitur tandem, vnum propter alterius opus essentiali gloria donari, quod aperte pugnat cum scriptura Christi & Apostolorum doctrina: Afferunt enim, vnumquemque accepturum, prout gessit in proprio corpore.

Si autem communis hic valor non est gratia, neque gloria, neque aliquid aliud, quod veri meriti rationem subeat, sicut reuera non est, nisi forsan remotè & improprie, erit itaque satisfactio, vel boni cuiuspiam impetratio. Solet enim dici, orationem valere per modum meriti, satisfactionis, & impetrationis. At neutrum videtur certum, nam vt pro eo satisfaciam, aut bonum aliquod illi impetrem, de quo nihil cogito, neque cogitare valeo, id videtur admodum admirabile. Nihilominus demus, omnibus istis tribus modis, & aliis praeterea nonnullis prodesse, ne quod de Sanctorum communione credimus & profiteamur, in dubium vocare, vel communi doctorum hominum sententiae obniti videamur; quare adhuc posset bonumne illud, quod vni ex alterius bono opere obuenit, obueniat ipsi ex gratia; hoc est, ex mera DEI liberalitate, an ex iustitia: Non ex iustitia, vt videtur, quia DEVS nunquam promississe legitur, se quodcumque bonum vel donum ei impertiturum, pro quo speciatim nihil petitur. Multò verò minùs, se ex quolibet iusti hominis opere aliquid decerpiturum, quod adiungatur ceteris Ecclesiae membris. Si autem datur non ex lege; sed ex mera gratia & liberalitate, consequens fit, quod de generalissimo illo valore scribitur, non tam certum & apertum esse, quam certò & apertè passim recipitur & asseritur.

DE valore medio similis quaestio moueri posset: An nimirum valor hic sit gratia gratum faciens, aut aliquod verè rationis meritum. Si est gratia aut vitae meritum, contra charitatis ordinem committit, qui pro alio orat, aut aliud bonum opus eidem applicat. Nam & debita gloria se priuat, & DEVM remissiùs quam par est amat: Quandoquidem gratiae magnitudinem cõsequitur magnitudo dilectionis. Si est autem quiddam à vitæ merito vel gratia diuersum, puta satisfactio, defensio, conseruatio, exuscitatio, vel impetratio, &c. quaero, vt antè, an quod inde obuenit, obueniat ex gratia, an ex iustitia: nõ ex iustitia propter causas antè assignatas; si autem ex gratia, quod opinio habet, fundamento nõ satis certo nititur.

nitur: Siquidem quæ ex fola DEI liberalitate dependent, ea quandoque eueniunt, quandoque non eueniunt. Cùm ergo de medio hoc valore non habeatur certa reuelatio, neque certa promissio, neque expressa quoque scripturæ traditio, neque auctoritas tandem omni exceptione maior, dubitari queat, consultùmne sit, de eo pronunciarè tanquam de re modis omnibus certa.

SED neq; satis constanter quoq; hîc loquuntur: Dicunt enim, si oratio vel aliud bonũ opus applicetur vni alicui in primo gradu, & postea alteri, & rursum alteri, & sic deinceps in gradibus inferioribus, illis etiam secundarias illas applicationes prodesse: neq; primo tamen ex multiplicatis illis applicationibus quicq; omnino decedere. At difficile est intellectu, quomodo totus hic medius valor maneat penes primũ, & secundariis nihilominus aliquid inde emolumentũ obueniat. Nisi forsã dixerint, quod primo obuenit, ex iustitiã obuenire, quod autem aliis, ex gratia & liberalitate. At iam sæpe dictum est, quod sit ex pura gratia & liberalitate, id ad certam regulam reduci non posse. Sequitur hinc quoq; medium illum valorem non esse determinatũ, vt qui pluribus prodesse queat citra alterius præiudicium. Patet itaq; quod de triplici orationis valore traditur, non parum multis difficultatibus expositum esse.

ILL o proinde, quod de communi, proprio, & medio orationis valore dicitur, pro suo valore in medio relicto; eo autẽ, quod de orationis valore in ratione meriti, solutionis, & impetrationis paulò antè explicabatur, repetito, ad id, quod in quæstionem vocatum est, paucis responderi potest, orationem pro multis solum per viam solutionis vel satisfactionis non tantum prodesse singulis, quantum profuisset, si vni tantum, aut paucioribus fuisset applicata: siquidem orationis vis in ratione satisfactionis non est infinita, sed finita; prout orantis quoque feruor, conatus, charitas, & ipsius rei difficultas, & cætera omnia, quæ orationem comitantur, sunt finita, suisque limitibus circumscripta; atqui omne finitum in partes dissectum, fit minus.

CÆTÈRVM plũsne valeat oratio per modum satisfactionis illis, qui maiori pollent sanctitate, illud disputatione non indiget; siquidem oratio non prodest alteri per viam solutionis ex se aut naturaliter, sed tantum secundum orantis intentionem & voluntatem. Quamobrem si is, dum pro multis precatur, pro multis satisfacere instituit, pro multis, quod ad se attinet, & operis satis-

Non semper neque certò obueniunt, quæ ex sola gratia obueniunt.

Quod de communi, proprio, & medio orationis valore dicitur, magnis difficultatibus expositum esse.

Oratio per viam solutionis plus prodest, si paucis applicetur, quàm si multis.

Oratio per viam satisfactionis multis applicata, nõ prodest illis magis, qui aliis sunt sanctiores.

fatisfactorij ratio fert, satisfaciet, si æqualiter, & qualiter; si inæqualiter, inæqualiter. Neq; exemplum, quo quidam oppositum probare nituntur, ad rem facit: aiunt enim, medicinam ibi potentius operari, vbi compererit subiectum magis dispositum: Quandoquidem medicina operatur naturaliter, nimirum secundum ægri corporis modum. Si tamen subiectum esset omnino indispositum, hoc est, mortifero peccato obnoxium, nihil illi prodesset impensa satisfactio per modum iustitiæ, sed tantum per modum liberalis cuiusdam donationis; **D E V S** enim nullo modo admittere tenetur, quod pro peccatore offertur, etsi clementer sæpe admittat.

Oratio per viam
meriti congrui,
aut per modum
liberalis cuiusdã
impetrationis
æquè impetrare
& mereri potest
pro multis atq;
pro vno.

S I autem consideremus orationem, vt valet per viam meriti congrui (condignum enim meritum hic locum non habet) vel per modum liberalis cuiusdã impetrationis, in idem penè redit, pro multisne ores, an pro paucis. Nam cum hic valor non nitatur certa aliqua lege, sed sola **D E I** liberalitate, potest is æquè illam admittere pro mille ac pro vno; pro iniusto & scelerato ac pro iusto. Solet nihilominus familiarius admittere pro iustis quàm pro iniustis; vsitatius rursum pro magis iustis quàm pro minus iustis. Veruntamen quia **D E V S** neque ex certa promissione, neque ex operis quoque natura obligatus est id concedere, quod pro altero petitur, non est certum semper, an oblatas preces admittat, quibusue ex pluribus petita indulgeat.

A T credi nihilominus potest, liberè & amicè illud facere, quod amicus amici causã facere consuevit. Vt ergo amicus amici preces pro altero oblatas, (modò iustum & honestum sit, quod petitur) plerunque admittit; ita **D E V S** quoque eiusmodi preces frequentius admittit. Attamen si id non faceret, non posset de vlla omnino iniustitia insimulari; quia nihil debet homini, quod ipsi certò non promissit. Ex Scripturis habemus, **D E V M** aliquando iniustis pepercisse propter iustorum preces: Interdum verò ne ipsos quidem iustos, pro se orantes audiuisse: Quandoque autem oppositum factum legimus, puta iustos supplices ipsi factos à clade impendènte liberasse: iniustos autem & sceleratos in interitum ruere permisisse. Quæ omnia ostendunt, orationis euentum non semper constantem & certum esse.

Exod. 32.

2. Cor. 12.

Ezech. 14.

TANDEM

TANDEM ad meritum proprium quod spectat, non minùs communiter merentur, qui pro multis precantur quàm qui pro paucis, aut vno tantùm; imò plerunq; magis. Eò namq; cæteris exa: quatis vnumquodq; opus est magis meritorîũ, quò ex maiori charitatis feruore est ortum; at eò incensior videtur charitas, quò ad plures sese diffundit. Sed & dubium quoque nullum est, quin CHRISTVS eiusmodi orandi modum tradiderit, qui DEO omnium sit gratissimus, at tota Dominica oratio multitudinis numero est accommodata.

DIXERIM, orationem magis plerunq; meritoriam esse, quæ pro pluribus funditur. Nam qui maiori ardore, deuotione, vel attentione oraret pro vno aliquo sibi charo, quàm pro multis, plus mereretur pro vno illo orando feruidè, quàm pro multis tepidè. Sic magis satisfactorium & interdum non minùs meritorium est, orare pro inimicis & persecutoribus, quàm pro amicis, quia hoc illo minoris difficultatis est, secundum se tamen absolutè vt melius est amare amicum & iustum, quàm inimicum & iniustum; ita melius est quoq; orare pro iusto & amico, quàm inimico & iniusto. Quamuis autem oratio pro multis fusa sæpe magis sit meritoria, non semper tamen est magis impetratoria: Quia in magno hominum cætu multi semper comperiuntur, qui eo beneficio indigni sunt, quod intercessor sua oratione impetrare nititur. Verùm de orationis viribus satis; proximum est, vt de iis nunc agamus, quæ orationis vim promouere vel impedire nata sunt.

De preparatione, alijsq; nonnullis, quæ orationis vim, si adsint, promouere nata sunt.

CAPVT QVINTVM.

MAGNAS esse orationis vires, illustresq; eiusdem fructus, ostensum est hætenus: Verùm quòd magna ea in re appareat disparitas (comperiuntur enim, qui plurimùm hîc proficiunt; alij qui parum aut nihil omnino; nonnulli quoque, qui detrimentum ex sua oratione capiunt) priùs vnde nam tanta illa disparitas proueniat, inuestigandum videtur, quàm vlla omnino de orationis necessitate disputatio instituat; nam alicundè prouenire indubitatum est.

Communi lege non minùs merentur, qui pro multis simul orant, atque qui pro vno tantùm.

Non omnes, qui orationi vacant, parè ex oratione fructũ referunt.

Tres ſepe in oratione perſonæ interueniunt.

C A E T E R V M cū tres in oratione perſonæ interuenire queant, & ſæpe quoque interuenire ſoleant; vna quæ orat, altera, ad quam oratio dirigitur, ſiue cuius auxilium imploratur, quæ plerunque D E V S eſt; tertia, pro qua oratur, neceſſum eſt, vt illa effectuum diſſimilitudo, vel ex diſpari illorum qualitate naſcatur, qui orationem fundunt; aut ex diuerſa eorum conditione & ſtatu, pro quibus oratur, vel certè ex diſſimili illius volūtate, ad quem oratio dirigitur, quod tamen non admodum fit veriſimile. Nam etſi D E V S Opt. Max. liberè donet: (neque enim vlli debitor eſt, niſi certa aliqua promiſſione ſeipſum debitorem alicuius conſtituerit) attamen quia ſummè bonus ſummèque benignus & potens eſt, nulli, quod ad ſe quidem attinet, opem ſuam denegat. Prouenit itaque diſcrimen illud aut ex eorum diſcrimine, qui orationi incumbunt, aut ex eorum ſanè, pro quibus preces fiunt.

Ex parte precantis oratio perficitur & vitiat, vt quoduis aliud opus humanum; nempe ex obiecto, fine, modo, tempore, loco, cæterisque ſubſtantiam illius comitantibus vel circumſtantibus. Vt ergo ieiunium, eleemoſyna, aliæque pietatis officia Deo ſunt grata & fructuofa, quæ omnibus ſuis neceſſariis circumſtantibus ritè ſunt ornata, ſiſque partibus & qualitatibus integre perfectæ; ita quoque oratio. Rurſum vt eleemoſyna, vel ieiunium, vel aliud quodcunque opus genere ſuo bonum, cenſetur vitioſum, & ob id inutile, quòd vna vel pluribus neceſſariis partibus vel circumſtantibus deſtituitur; & eò quidem vitioſius, quò pluribus magisque neceſſariis partibus & circumſtantibus deſtituitur; ita quoque oratio.

Orationem eadè perficiunt, que ieiunium vel eleemoſynam.

Quomodo oratio vitium contrahat ex obiecto, fine vel modo.

Ex parte obiecti oratio vitiat, cū petitur aliquid iniuſtum, aut inhoneſtum, aut immoderatum, hoc eſt, petentis conditioni vel ſorti non ſatis conſentaneum, etiamſi ſecundum ſe non fit turpe aut inhoneſtum; vt ſi pes ſua ſorte non contentus, ambiat ea, quæ ſunt oculi, aut manus ea, quæ ſunt cordis vel capitæ. Ex fine deformatur oratio, quando precator orationem ſuam non refert ad D E I gloriam, vel aliam honeſtam cauſam, ſed ad iniquam ſui exiſtimationem, vel ad aliam quamcunque rem turpem. Ex modo vitium contrahit oratio, dum ea per ſolas preces ambiuntur, quæ diuina ordinatione & inſtitutione, labore, ſtudio,

dio, consilio, aliisque id genus mediis obtinenda sunt, vel certè absque illis obuenire communiter solita non sunt. Ex loco, tempore, cæterisque similibus similia inconuenientia peti possunt: satis enim compertum est, non omnia conuenire omni loco aut tempore.

AT quia rectum est μέτρον sui & obliqui, haud difficulter de iis constabit, quæ orationis fructum impediunt, si certò de iis constiterit, quæ eiusdem vires & robur augere nata sunt. Sunt autem eiusmodi tria potissimum, præparatio videlicet, deuotio, & attentio. De deuotione primariisque eiusdem causis actum est tractationis huius initio. Quæ autem de peculiaribus quibusdam eiusdem causis, ibi prætermissa sunt, ea ad segmenti huius finem breuiter adiiciuntur. De attentione autem, quòd latè pateat, pluresque difficultates offerat, peculiare caput instituemus. De præparatione verò ea solùm hoc segmento in mediũ adferentur, quæ vel necessaria vel ad rem admodum opportuna videntur.

CAETERVM ad idoneam præparationem multa deponuntur, & eò quidem plura & maiora, quò precaturus qui audiatur minùs videtur aptus. Pluribus enim præsiidiis indiget peccator, vt petita consequatur, quàm iustus; & hic rursum plura, quàm cælesti gloria iam donatus. Primus autem præparationis gradus, quo ad maiestatis thronum aditum sibi munire peccator debet, est admissorum scelerum cognitio & detestatio. Meritò enim eiusmodi propter peccatorum sordes se non modò, qui quicquam à DEO impetret, indignum censebit; verùm etiam qui in illius conspectum, aliquid ab eo petiturus, prodeat. Quòd si delictorum recordatione eum doloris sensum non capit, quem iure capere debebat, saltem doleat, quòd iustum doloris sensum adferre non valeat.

VERVM quia sunt quædam scelera, quæ maximè obstant, quò minùs DEVS precationem nostram audiat, vt vis, rapinæ, cædes, infontium oppressiones, aliæque his cognata, qui repulsam ferre non volunt, manum contingant à cæde & sanguine, omnique alia violentia & crudelitate; linguam à conuiciis & maledictis; cæteras denique animæ vires à cæteris flagitiis & noxis. Constat enim, hæc omnia orationis robur vel omnino frangere, vel multùm certè infirmare; notum est illud Esaïæ:

Tria orationis fructum augere nata sunt.

Quomodo peccator affectus esse debeat, & oratione sua aliquid à Deo impetrare studeat.

Orationis fructus præcipuè impediunt vis, pauperumque oppressio.

- Cap. 1. *Cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos a vobis, & cum multiplicaueritis orationem, non audiam; manus enim vestrae sanguine plene sunt.* Imò verò non modò à pauperum vexatione eum desistere oportebit, qui aliquid à Deo impetrare voluerit, verum benignè quoque eisdem facere; scriptum est enim: *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Est itaque primus præparationis gradus pœnitentia: quæ vsque adeò ad hanc rem est necessaria, vt iustos quoque nedum iniustos & peccatores à sui accusatione orationis exordium facere conueniat.

Nō peccant, qui peccatis obstricti Deum inuocant.

- Prouerb. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Est itaque primus præparationis gradus pœnitentia: quæ vsque adeò ad hanc rem est necessaria, vt iustos quoque nedum iniustos & peccatores à sui accusatione orationis exordium facere conueniat.
- Prouerb. 18. *Sed nunquid, ais, peccant, aut frustra omnino laborant, qui citra pœnitentiam orant? de priuata oratione neutrum est asserendum; de publica nonnulli dubitant; sed citra causam, nisi forsitan de liturgicis & sacramentalibus precibus agant, non etiam de horis Canonicis. Nam si peccator horarias, vel alias quascunque preces publicè citra aliorum scandalum recitans vel decantans peccat, aut peccat propter irreuerentiam, eò nimirum, quòd indignus sit, qui DEVM, aliquid ab eo petiturus, adeat; vel ratione officij, ea videlicet de causa, quòd munus publicè precandi gratiam exigat. At neutrum horum rationi videtur consentaneum. Non primum, nam aliàs homini peccatori ne priuatim quidem DEVM rogare eiusue opem implorare fas esset; Nam ad irreuerentiam quod attinet, par vtrobique est ratio. Sed hoc falsum & à ratione alienum est: Quandoquidem homo peccator diuino naturalique iure seipsum diligere obligatur; potest ergo, imò verò animæ & corporis sui salutem optare debet. Quodcunque autem desiderare fas est, hoc à DEO expetere nefas non est. Neque secundum rursus, nam si ratione officij nefas id foret, consequens fieret, qui ius dicere, aut sacra profiteri, aut aliud quodcunque munus ex officio obire teneretur, eos, nisi in charitate id obirent, noxam incurfuros: Siquidem illud Deuteron: *Quod iustum est, iuste exequere*, quod contra communem sententiam allegare solent, ex æquo affatur omnes, cuiusque honesto muneri mancipatos; sed nullus, opinor, facillè istuc admiserit: Esset enim legem CHRISTI, quæ iugum suaue & onus leue appellatur, in onus importabile vertere. Non ergo peccant, qui peccato aliquo præferti occulto constricti preces Canonicas publicè decantant vel recitant, multò verò minùs qui priuatim orant.*

Cap. 16.

Matth. 11.

AT

At quamvis res ita habeat, distinguendum est tamen inter peccantes & peccatores, hoc est, inter eos, qui peccati reatu tenentur obstricti, cuiusmodi sunt, qui DEVM aliquando offendunt, neque tamen ex animo adhuc resipiunt; & eos qui actu in id, quod lege vetitum est, feruntur, siue qui id à DEO petunt, quod citra certam noxam obtinere non possunt. Quandoquidem solus peccati reatus (modò scandalum desit) veræ orationis rationem non tollit; tollit tamen bonam effectus illius partem: Siquidem eiusmodi oratio, neque de condigno est meritoria, neque de iustitia quoque est satisfactoria. At verò qui prudentes improba efflagitant, DEVM, quod nefarium est, peccati auctorem & promotorem constituunt; sunt tamen qui non solum peccantes, sed eos etiam, qui ita comparati sunt, ut neque à peccato desistant, neque desistere proponant, ob insignem impudentiam, qua beneficium ab eo petunt, à cuius offensa desistere non volunt, citra novam culpam orare non posse contendunt; verum horum sententia à ratione & iugi CHRISTI suavitate est prorsus aliena; sicut illorum quoque, qui dubitant, inter depravatene vel vitiosè orantes censendi sunt, quia ita quippiam à DEO petunt, ut suam tamen voluntatem diuinæ voluntati non submittant. Quandoquidem nemo nescit, insignis cuiusdam insolentiæ esse, suam voluntatem compertæ DEI voluntati nolle submittere. Quis enim eum ferat, qui non dico DEO, sed vulgari quoque homini eiusmodi petitionem offerat: Domine fiat in hac re, quod ego desidero, non quod tu decreuisti, vel iustè decernere potuisti. Taceo, huc orandi modum disertè pugnare cum tota CHRISTI vita manifestaque eiusdem doctrina. Neque enim is orare nos docuit; Pater fiat voluntas mea; sed fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra: neque dum passionis calicem deprecabatur, suam voluntatem fieri volebat, sed Patris: *Veruntamen, ait, non sicut ego volo, sed sicut tu.*

HINC tamen non sequitur, si cui fortè DEVS damnationem suam prædixisset, vel interminatus esset, illi salutaria petere non licere: DEVS enim & natura iubent, ut nos ipsos diligamus, adeoque ut salutem nostram desideremus & procuremus, cōtra quam naturæ legem nihil existimandum est absolutè præcipere. Quamobrem damnationis prædictione vel comminatione nõ obstant, homo totis viribus salutis suæ procurandæ insistere, certoque sibi

ec 3

per-

Non eadem peccatorum & peccantium Deum invocantium est ratio.

Non bene orat, qui suam cōpertæ Dei voluntati voluntatem submittere recusat. Matth. 6.

Matth. 26.
Luc. 22.

Potest is licitè salutem suam procurare & pro illa Deum rogare, cui Deus damnationem est comminatus.

persuadere debet, Deum nulla bonorum aut malorum operum habita ratione istud absolutè non velle, sed finali tantùm posita obstinatione. Secùs res haberet, si certò constaret id, quod diximus, absolutè illum velle. Nam etsi non obligemur id velle, quod vult Deus consequenter vel conditionaliter, quia non tenemur velle conditionem, quam voluntas illa ponit; puta obstinationè in peccato, vel aliquid aliud eiusmodi, tenemur tamen id velle, quod certò nobis constat illum absolutè, determinatè, vel antecedenter velle, quale est, quod hìc ponebamus. At de hoc præparationis gradu satis.

ALIVD præparationis membrum vel medium assignari solet fides, de hac Christus in Euangelio ita concionatur: *Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hesitaueritis, non solùm de siculnea facietis; sed & simonì huic dixeritis, Tolle, & iacta te in mare, fiet. Et omnia quacùmque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Et alio rursùm loco: *Si potes credere, omnia sunt possibilia credenti.* Pertinet huc quoq; illud Augustini: Si fides deficit, oratio perit. Et illud Bernardi: Cœlesti benedictione indignus conuincitur, qui Deum dubio quærìt affectu. Et illud itidem Ignatij: Noli dubio esse animo in oratione; Beatus est, qui non dubitauerit. Et illud tandem Apostoli Jacobi: *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hesitans: Qui enim hesitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur. Non ergo existimet homo ille, quòd accipiet aliquid à Deo.* Hæc illi. Qui ergo orando petita vult impetrare, ne Apostoli Petri vestigiis insistat. Hic enim cùm precibus impetrasset, vt pedes supèr aqua ad Iesum veniret, ventiq; procellam inter ambulandù animaduertisset, statim animo còcidit, mergiq; cœpit. Quare etiã meritò illud Christi audiuit: *Modicæ fidei quare dubitasti?* Sed Abrahamum, qui teste Apostolo, *Contra spem in spem credidit; neq; infirmatus est in fide, corpus suum emortuum considerans,* imitetur.

Ex fide autem, quæ summam Dei Opt. Max. potentiam, summamq; eiusdem clementiam, & misericordiam nobis ob oculos ponit, naturali quadam *συμπείρα* consequitur fiducia. Qui enim seriò animo pertractat, eum, què inuocat, summè esse potentem, summèq; clementem, fieri vix potest, vt non omnia bona de ipso sibi promittat, cunctaq; quæ iustè petierit, sese obtenturum non speret. Ast verò, præter fiduciam illam, quæ proximè

Matth. 21.
Oratio, vt fit effecti-
ficax, postulat fidem.

Matth. 9.

Dever. Do.

Cap. 1.

Matth. 14.
Rom. 4.

ximè ex fide procreatur, & ab efficaci oratione abesse non debet, sunt alia complura, eaque non vulgaria, quæ certam impetrandi spem faciunt. Est inprimis ipsa propensa in nos Dei voluntas. Est summa eiusdem in omnibus dictis & promissis veracitas. Est numerus eorum, qui Deum, exorarunt penè infinitus. Est summus ille mediator & deprecator, qui nobis semper præstò adest, Christus Dominus, de quo ita scribit discipulus dilectus: *Si quis peccauerit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.*

Multa sunt quæ excitat nostram in Deo fiduciã.

EODEM spectant hæc Apostoli Pauli: *Christus Iesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Et infra: *Vnus enim est DEVS, vnus & mediator DEI & hominum, homo Christus Iesus.* Et ad Hebræos rursum: *Debit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum.* Quamuis ergo nos, qui petita impetremus, indigni simus, attamen Christo Iesu patrono optimo intercedente, Deum nobis omnia, quæ rite per illum petiuerimus, concessurum sperare debemus. Denique nostræ deprecationis auctor est Spiritus sanctus (*accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater.*) Hic autem nostram infirmitatem, nostramque in hoc precandi munere inscitiam non modò adiuuat, sed ipse quoque gemitibus inenarrabilibus pro nobis postulat. Quòd si qua interdum titubatio obreperit, voce Apostolorum vsi, dicamus: *Domine, adauge nobis fidem.*

1. Ioan. 2.

Rom. 8.

1. Tim. 2.

Hebr. 2.

Rom. 8.

Rom. 8.

Euc. 17.

AT verò haud magna cum re, fide & spe instructi ad orandum nos accingemus, si in Dei vel proximi odio obstinatè perstitierimus, hoc est, si vtriusque dilectionem vel ea, quæ viam ad illam muniunt, vt sunt pœnitentia, melioris vitæ propositum, obseruandæ legis studium, aliâque eiusmodi huc non attulerimus. Nam etsi sacræ literæ non ita perspicuè & clarè de charitate agât atque de fide & spe; ea tamen ponunt, ex quibus, vt orationis fructu certò potiare opus esse charitatis semine, non omnino obscure colligitur. Tradunt enim, eorum preces audiri, qui Dei madata seruant, qui Deum timent, qui conscientiam mundam obtinent, aliâque eiusmodi, quæ omnia ad charitatem pertinent: *Si, inquit Christus, manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumq; volueritis petetis, & fiet vobis.*

Qui orationem suam vult exaudiri, vitam suam emendet oportet.

Ioan. 15.

HVC

1. Ioan. 3.

Psal. 144

Hic quoque facit illud Ioannis: *Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quia mandata eius custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus.* Et illud item Prophetæ Regij: *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.* Est hic sermo de casto & filiali timore. Qui igitur DEVM castè non timet, qui eius mandata non seruat, neque vt ea seruet, quicquam pensi habet, qui conscientiam suam non mundat, neque ad eius munditiam anhelat, quomodo oratione sua rem magnam faciet? Denique suprâ ostensum est, efficaciter precaturo necessariam esse penitentiam; at hæc si vera & consummata est, sine gratia & charitate non est. Fructuosam proinde orationem facturum enixè contendat necessum est, vt secundùm fidem & spem, DEI & proximi charitatem huc quoque adferat.

Qui repulsam pati nõ volet, ille animi submissionem ad orationem adferat necessum est.

Psalm. 101.

Matth. 23.
Luc. 14. 18.
1. Pet. 5.
30. Moral.

PORRO autem præter scelerum detestationem & fidem, ceteraque, quæ ad efficacem orationem necessaria hæcenus ostendimus, adesse quoque debet magna quædam animi submissio, sui que ipsius abiectio. Qui enim ita comparati sunt, vt se propter egregias virtutes dignos qui audiantur censeant, illi orando latere rem lauant. Contra verò qui ita affecti ad orationem accedunt, vt se propter quotidianos defectus, quibus se obstrictos agnoscunt, crebrasque offensiones & insignem ingratitude omnium DEI fauore, gratia, & benevolentia indignos prorsus iudicent, illi diuinis donis ac beneficiis capessendis maximè idoneos capacesque sese reddunt; scriptum est enim: *Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum.* Cui cognatum est illud CHRISTI: *Qui se exaltat, humiliabitur; Qui autem se humiliat, exaltabitur.* Et illud Apostoli Petri: *DEVS superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Et illud tandem Gregorij: Ille veram DEO orationem exhibet, qui semetipsum, quia puluis est, humiliter videt; qui sibi nihil virtutis tribuit; qui bona, quæ agit, esse de conditoris misericordia recognoscit.

Luc. 18.
Luc. 7.

LVCULENTVM humilis deprecationis exemplum suppeditat nobis publicanus ille Euangelicus, qui longè confitens ne oculos quidem ad cælum tollere audebat, sed terram spectans, DEVS, inquebat, *propitius esto mihi peccatori.* Et mulier illa peccatrix, quæ dolore commota stans retrò, Domini pedes lachrymis perfun-

perfundebat. Vterque quantum orationi pondus adferat humilitas Christiana satis declarat. Sed & CHRISTVS Dominus quoque insigne humilitatis exemplum in oratione præbuit, dum & genibus nixus, & in faciem prolapsus cœlestem patrem ita orauit: *Pater; si possibile est, transeat à me calix iste, veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat.* De beata Virgine quoque legitur, DEVM illius humilitatem præ cæteris omnibus virtutibus, quibus cumulata erat, præcipuè spectasse.

Ab hac autem humilitate procul aberat Pharisæus ille, qui stans ita orabat: *DEVS gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri homines.* Tum illi, quos CHRISTVS Dominus in vicis & platearum angulis, quò ab hominibus viderentur, orare consueuisse commemorat. Oportet autem eum, qui salubriter precari & exaudiri vult, non solum humilem affectum ad orationem adferre; sed humilem quoque submissumque intellectum. Qualem illi non adferunt, qui quadam fatali necessitate omnia euenire cõtendunt; aut Deum inferiora hæc & sublunaria, quasi aliena, & ad se nihil pertinentia, nihil quicquam curare sacrilegè statuunt. Nam etsi eiusmodi homines quandoque orent, humilisque precatoris speciem præ se ferant; attamen quia orationis necessitatem excludunt, fatòque vel casui omnia adscribunt, nunquam istuc ex animo faciunt, sed fictè & simulatoriè.

Ad humilitatem, de qua hîc differimus, pertinet etiã supplicum benignitas, & in rebus aduersis patientia: facillè namque Deus illos precantes audit, qui propter Christum vel iustitiã malè habitati, vel alias iniuste vexati, vel morbo quoque vel alia quacunque miseria vel calamitate pressi, æquo patientique animo ferunt. Et inter hos eos familiarissimè audire solet, qui graui iniuria à quocunque affecti ad eò vindictam nullam expetunt, vt serid quoque & feruidè pro persequentibus vel iniuriam inferentibus orent, magisque doleant de illorum peccato, quàm de suo incommodo. Est enim res hæc planè heroica, neque prodire potest, nisi ex magna quadam charitate animique perfectione. Quò autem quisque precator est perfectior, eò qui audiatur est dignior.

EADÈM quoque de causa solitariam verèque religiosam vitam agentium preces efficaciores plerunque & fructuosiores solènt esse, quàm hominum opibus cæterisque seculi huius cõmodis affluentium.

Luc. 22.
Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 1.

Luc. 18.
Matth. 6.

Oratio quæ effi-
cax futura est,
nõ solum humi-
lem affectum po-
stulat, sed humi-
lem quoque in-
tellectum.

Præ cæteris faci-
lè orantes audi-
untur, qui iniu-
riarum immemo-
res pro persequen-
tibus & caluni-
antibus orant.

tium. Nam quò mès à rebus curisq; terrenis magis est sciuncta, eò intensius fertur in DEVM: Quò autem feruentius in DEVM assurgit, eò etiam ardētiores preces fundit. Quò autem preces fuerint ardentiores, eò ad quiduis impetrandum habentur efficaciores. Atque huc spectant, qui de orationis viribus disputantes, eam cæteris potentiozem statuunt, quæ cæteris est spiritalior. Spiritaliorem autem eam dicunt, quæ à carnalium desideriorum terrenorumq; negotiorum sordibus est defæcator, & ab inanum phantasmatum tricus expeditior.

Quò oratio est spiritalior eò plerunquè est efficacior.

Oratio aliarum virtutum comitatum deposcit.

Ieiunium & elemosyna multum virum addunt orationi.

Societas concipientium orationis vim intendit.

Matth. 18.

RITE tandem ad orationem preparatus accedit, qui ne absq; aliarum virtutum comitatu huc accedat, quantum in se est, cõtendit. Nam qui orat, & malè agere non cessat, vel cæterarum virtutum actus non curat, puluerem in aërem quodammodo iactat.

INTER externa autem præsidia, quæ orationem non modò ornant, sed vires illius vehementer quoq; augment, præcipuè censerì solent ieiunium & elemosyna. Nam qui cibo vel potu sunt onusti, horum mens ita plerunquè est oppressa, vt neque DEVM intueri, neque quid sibi velit oratio satis cogitare valeant. Sed & elemosyna quoque magnam cum oratione societatem habet: Quis enim cui facultas sit benignè faciendi, neque opitulatur tamen proximo & fratri, qui aliena ope indiget, charitate se præditum dicere audeat? Quo autem ore is DEI auxilium implorabit, qui fratrem odit, aut miseriam illius quasi nihil ad se pertinentem despicit?

QUID? quòd non aliarum virtutum piorumq; & studiosorum operum comitatus tantum orationis robur augeat, eiusdemque vim intendat, sed hominum quoque precantium societas? Fieri enim vix potest, vt multorum preces pacis & charitatis vinculo inter se coniunctorum non audiantur; neque enim frustra à CHRISTO dictum esse putandum est: *Si duo vel tres ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui est in caelis.* Sed neque citra causam quoque Ecclesia Catholica cum calamitas aliqua impendit, aut grauis aliqua necessitas premit, communes publicasque preces & litanias indicit: Si quidem per Spiritum sanctum edocta intelligit, fideles plus possedum simul ad publicas communesq; preces in Domino conueniunt, quam dum singuli domi seorsum precantur.

Ex

Ex hoc autem principio, quod verum & in diuinis literis fundatum est, sequitur, eam orationem efficaciorē esse, quæ pro vniuersali Ecclesiæ bono, & ex communi eiusdem præcepto funditur, quàm quæ promittitur pro quocunq; priuato & liberè. Sequitur quæ, potentiores Deoq; acceptiores illas esse preces, quæ offeruntur pro regibus, principibus, aliisque in potestate constitutis, quàm quæ pro quibuscunq; inferioribus: siquidem quod bonum est communius, eò est diuinius. Reges autem & viri principes, cæteri que in magistratu collocati communem & publicam personam sustinent.

Salubris oratio pro regibus, cæterisque in potestate constitutis quàm pro priuatis.

DEUOTIONEM feruensq; & incensum ad Deum resq; diuinas studiū orationis vires augere nemo dubitat. Vnde quotquot de orationis comitibus aut eiusdem circumstantiis scribunt, ad vnum oēs ardentem animi contentionem inter cæteras fructuosæ orationis condiciones referunt. At dubium interim nonnullū habet, internāne animi deuotio spiritusq; feruor orationis pondus, eiusdemq; meritum ita augeat intendatq;, vt eius oppositū, hoc est, tepiditas, deuotionis sue vacuitas noxam aliquam adducat.

Deuotio & feruor orationem, vt quæque robur augant.

SANE diuina literæ aliquid eiusmodi insinuant; notum est enim illud Apocalypsis: *Vimam calidus aut frigidus esses, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Hic ne utiquā obscure indicatur, tepidos Deo inuisos esse, Deus autem solum peccatum, & hominem propter peccatum inuisum habet. Cognatū huic est illud Hieremiæ: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* At idem sonare videtur tepidè facere & negligenter facere: Sicut è diuerso ardentem vel calidè facere & diligenter facere. Ad hæc Dñs per Michæam requirit, vt sollicitè coram illo ambulemus. Eandem quoq; sollicitudinē exigat à nobis Apostolus; ait enim: *Honore inuicē præuenientes, sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes.* Sollicitudo autem includit studium, curam, & diligentiam. Deniq; qui orationem omnis feruoris & deuotionis exortem DEO offert, haud absimilis illi videtur, qui cum possit sanum & integrum, claudum & morbidum pecus DEO offert: in veteri autem lege nefas erat, claudum, aut cæcum, aut debile animal DEO offerre.

Apocal. 3.

Cap. 4.

Mich. 6.

Rom. 12.

PROFECTO sunt isthæc talia, quæ tepidos omnes iure meritoq; terrere & excitare debeant. Nihilominus si ad legis præuaricationem nō deposcitur certa animi cōtentio; sed, vt legis præ-

Tepor orationis
nō est per se pec-
catum, nisi tātus
sit, vt necessariz
circumstāz o-
missionem in-
cludat.

uaricator sis verēq; dicaris, sat est, si quouis modo contra præceptum vel legem agas, videri queat talismodi animi cōtentionem vel intentionem ad legis obseruationem necessariò non deposci; sed vt peccatum vites, sat esse, si id integrè præstes, quod lege cautum erat; esto tepidè vel frigidè isthuc facias. Quemadmodum etiam, vt peccatorum condonationem consequare, sat est, si peccatum propter DEVM detesteris, etiamsi admodum remissè id fiat. Iubemur sanè DEVM ex toto corde, ex tota mente, & ex totis viribus diligere; verùm id expletur, si nihil in corde vel animo, quod diuinæ dilectioni aduersum sit, foueatur, aut si nihil supra DEVM ametur; sed omnia in ipso & propter ipsum. Denique nullum omnino diuinum aut humanum præceptum ad sui obseruationem gradualem aliquam intentionē animiue contentionem exigere videtur, alioqui enim præceptōne factum esset fatis semper dubitaretur. Sat putatur ergo, si tanta adsit contentio, quæ ad opus præceptum suscipiendum integrèq; explendum sufficiens sit: Neque quæ ex Scripturis allata sunt, si rectè intelligantur, oppositum euincunt.

Quis dicēdus sit
calidus, quis itē
frigidus vel te-
pidus.

AD primum responderi solet, geminā circa orationem tepiditatē accidere. Vnam, quæ opponitur feruori vel intenso conatui illumq; excludit; & hanc Scripturas peccati nō condemnare, et si eandem quoq; non laudant. Alteram, quæ aduersatur debitæ diligentiz: camq; quod negligentiam ponat & aliquā etiam omissionem includat, cum noxa plerunq; coniunctā esse. Ea ergo sola tepiditas culpæ obnoxia est, quæ opus præceptum, vel aliquam eius partem omittit. Ad locum ex Apocalypsi allegatum responderi potest, Angelum eum calidum appellare, qui quod debet, ex amore facit: Frigidum, quem non virtutis studium, sed gehennæ metus ad officium adigit: Tepidum qui nec amore, nec timore ad id præstandum mouetur, quod præstare obligatur. Alij aliter hunc locum edisserunt, sed hæc expositio præ cæteris magis probatur. Michæas autem de ea sollicitudine agit, quæ omissionem excludit; & de eadem quoque loquitur Apostolus. Quod de spiritus feruore ibidem addit, vt admonitor vel conuicator non vt legislator addit.

ILLVD porrò Hieremiæ; Maledictus, qui facit opus DEI negligenter, suam secum solutionem adfert. Agit enim de ea negligentia,

negligentia, quæ eius rei omissionem adiunctam habet, quam fieri omnino oportebat. Quare emendatoria exemplaria, quibus etiam Hebraica & Chaldaica editio suffragantur, non legunt negligenter, sed fraudulenter. Execratur eos enim, qui dolo malo contra Moabitas rem administraturi erant; de iis enim ibi est sermo, non de precatoribus. Postremum autem nihil probat, aut siquid probat, probat, omnem omnino eleemosynam tenuem, quando pinguior exhiberi poterat, depravatam esse. Omnem item DEI & proximi dilectionem remissam, si intensior in medium adferri quibat, vitio affinem esse, quod falsum est. Illud itaque opus metaphorica quadam locutione appellatur claudum, vel mutilum, quod vitio aliquo laborat, vel quod debita aliqua circumstantia caret. Quamuis ergo tepiditas orationis fructum diminuat; peccatum tamen ex se non generat, nisi forsan sit tanta, ut rei alicuius debita vel necessaria circumstantiæ omissionem includat.

DEI primariis internæ deuotionis fontibus suprâ, quæ ad rem opportuna videbantur, allata sunt. Hic solum monuerim, multa esse, quæ principales fontes multum iuuare & promouere solent. Iuuat, exempli gratia, ardens obtinendæ deuotionis desiderium. Iuuat animi fortitudo & in perferendis laboribus constantia. Opus est enim magno & diurno quodam exercitio & studio, ut quis spiritus feruorem, veramque animi deuotionem obtineat. Iuuat diligens cordis custodia: Facillimè enim animus ad vanas ineptasque cogitationes dilabitur, nisi studiosè inter recti limites assiduo coërceatur. Iuuat continua DEI præsentis memoria, Christi que pro peccatis nostris passis frequens recordatio. Iuuant breues & iaculatoriæ preces, quas omni ferè tempore & loco adhibere licet: Vbi que enim possumus à DEO aliquid petere, aut culpam agnoscere, aut gratias eidem agere, aut aliquid aliud eiusmodi animo cogitare. Iuuat crebra piorum & ad deuotionem excitandam cõscriptorum librorum lectio. Iuuat accurata sensuum externorum cura. Iuuat vita solitaria, & quatum per externas occupationes licet, ab hominum strepitu secessio. Iuuat locorum & temporum, quæ excitandæ deuotioni magis conueniunt, obseruatio. Iuuat piarum meditationum & exercitationum assiduitas. Iuuat religiosa corporis compositio, religioforumque gestuum

ff 3 vsur-

Quo sensu male:
dicti dicatur, qui
faciunt opus Dei
negligentes.

Permutæ sunt
causæ, quæ pri-
marias deuotio-
nis causas pluri-
mum adiuuant.

vsurpatio. Iuuant tandem ea omnia, quæ ad impetrandam veram animi submissionem seriamque carnis mortificationem sunt vtilia. Verum de animi præparatione internaque deuotione, prout quædam fructuosæ orationis conditiones sunt, satis; proximum est, vt de attentione, quæ ad efficacem orationem apprimè necessaria est, nonnulla quoque in medium proponamus.

De attentione, quatenus ad obtinendū præcipuos orationis effectum, vel explendum orationis præceptum est necessaria.

CAPVT SEXTVM.

Veræ rationis
oratio deposcit
attentionem.

ATENTIONEM porrò, vt aliquè orationis effectum certò consequare, imò verò ne orando noxam incurras, necessariam esse, extra controuersiam est. Quandoquidè veræ rationis oratio secundum Augustinum, Damascenum, & alios veteres Theologos præter tacitam vel expressam petitionem deposcit mentis in DEVM ascensum; at qui non attendit, quid dicat; neq; quid petat; neque vt attendat quicquam curat, sed sciens volensque cogitationibus ad rem nihil facientibus animū occupat, quiduis potius quam mentem in DEVM defixam habet. Adhæc vocalis oratio, de qua hic præcipuè agitur, internæ orationis signum est. Ne ergo falsum signum existat, consentaneum est, vt is, qui voce orat, oret simul & mente: Mente autem absque attentione nemo orare potest. Omnī proinde attentione sublata, necessariò auferitur mentalis oratio, adeoque vocalis oratio in signum falsum degenerat.

PRAETEREA orare, vt multi non in scitè definiunt, est animi desiderium symbolo aliquo DEO pandere, vel id, quod animus desiderat, à DEO expetere; desiderium autem ponit intellectus considerationem, eiusdemq; ad id, in quod animus desiderio fertur, applicationem: Siquidem nihil expetitur, quod antè non cognoscitur. Atq; ita nulla potest esse veræ rationis oratio, quæ minimum in exordio aliqua saltem attentione non fulciatur. Denique si oratio est opus humanum, vt reuera est, ex electione procedat oportet: Electio autem nascitur ex intentione, vtrumque autem ponit attentionem: Quandoquidem omnem omnino volun-

voluntatis actum antecedit cognitio, cum voluntas in rem prorsus incognitam non feratur. Nulla est itaque oratio illa, quæ omnipenitus attentione destituitur. Atque hoc ne utiquam obscure indicat illud Apostoli: *Si orem lingua, mens mea sine fructu est.* Et illud 1. Cor. 14. rursus Augustini: *Quid prodest strepitus labiorum, si mutum est cor?* & illud tandem **CHRISTI:** *Spiritus est DEVS, & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate adorare oportet.* Ioan. 4. At quo modo in spiritu adoratur, qui absque vlla attentione adoratur?

DICIS: esto, obligatoria oratio attentionem deposcat, attamen ut preces liberæ citra peccatum possunt omitti (alioqui enim liberæ non essent) ita earundem quoque partes, conditiones, & circumstantiæ inculpatè prætermitti posse videntur, adeoque qui liberè, hoc est, nulla lege, voto, aut præcepto adacti orant, non peccant, si mentem ab orationis scopo ad quæcunque aliena, & ad rem non facientia studio auertant.

HÆC ratio mouit quosdam, ut dicerent, orationem, quæ sub nullum præceptum cadit, eo rigore attentionem non deposcere, ut peccet, qui inter orandum animo peregrinatur, quamuis data opera id faciat, hæc tamen deposcere, quatenus precatori fructum aliquem est allatura, verum id citra iustam causam. Nam utis, qui tempore, quo alioqui lege non tenetur, vult confiteri, aut corpori **CHRISTI** communicare, aut sacris operari, nisi manifestum sacrilegij crimen incurrere voluerit, ea omnia, quæ ad sacramentalem confessionem, aut ad dignam communionem, vel celebrationem sunt necessaria, studiosè & diligenter adhibere debet; ita qui vult aliquid à **DEO** petere, ne irreuerentiæ noxam incurrat, reuerenter, piè, religiosè, & quantum humana fragilitas patitur, attentè & studiosè istud faciat oportet. Siue ergo oratio sit liberæ, siue necessaria, semper deposcit aliquam attentionem, non solum ad impetrandum id, quod petitur, verum etiam ad irreuerentiæ peccatum deuitandum.

Non modò præcepta, sed liberæ quoque oratio deposcit attentionem, ut citra peccati orecur.

CONVERTITVR de hac negligentia Dominus per Prophetam & ipse etiam **CHRISTVS:** *Hic, inquit, populus labiis me honorat,* Matth. 15, *cor autem eorum longè est à me.* Expostulat ea ipsa de re grauitè quoque Lib. de ora. beatus martyr Cyprianus: *Quæ, scribit ille, segnitia est alienari, & capi ineptiis, & profanis cogitationibus, dum Dominum deprecari;*

caris; quasi sit aliud, quod debeas magis cogitare, quam quod cum DEO loquaris: Quomodo te audiri à DEO postulas, cum teipsum non audias? & addit: Hoc est ab hoste in totum non cauere, hoc est cum oras Dominum maiestatem DEI offendere. En eos ab hoste capi & Dominum maiestatis offendere hic asserit, qui studio inter orandum vagantur. Asserit idem quoque Hugo Victorinus, si, ait, cum orationem fundimus, quodlibet aliud in corde versamus, à culpa liberi non sumus. Bernardus autem à voluntaria illa euagatione ad eò alienus est, vt ne honestas quidem cogitationes orationis tempore admitti velit. Scribit enim, Spiritus sanctus illa hora gratum non recipit, quicquid aliud quam debes, neglecto eo quod debes, obtuleris.

AT quia magni refert, compertum habere, quæ quantæque attentio est necessaria, non modò vt noxam inter orandum vites, verumetiam ne orationis fructum perdas, de orationis attentione aliquantò accuratiùs differere lubet. Solet autem triplex ab eruditis attentio assignari. Vnam ex his appellant actualem, alteram virtualem, tertiam habitualem. Harum autem quælibet aut fertur in verba, aut in verborum sententiam, aut in orationis finem, hoc est, in DEVM vel in id, quod orationis præsidio consequi nitimur: siue id meritum sit, siue debiti solutio, siue mentis cum DEO vnio, siue spiritalis quædam animi resectio, siue cuiuscunque alterius rei utilis vel necessariæ impetratio. Hac porrò de triplici attentione, triplicique eiusdem attentionis obiecto distinctione præmissa, & finibus nihilominus, quos precator spectare potest, obiter indicatis, sit hæc prima assertio.

AD obtinendum qualemcunque orationis effectum, tum ad euitandum quoque omissionis peccatum, aliqua saltem opus est attentio. Hæc est communis, & expressè D. Thomæ: nam argumento contra mentis euagationem, quæ inter precandum frequenter accidere solet, proposito, eodemque Basilij Magni auctoritate confirmato ita respondet: Dicendum est quod si quis ex proposito in oratione mente euagatur, hoc peccatum est, & impedit orationis fructum, & contra hoc Augustinus dicit in regulâ Psalmis & hymnis cum oratis DEVM, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Euagatio verò mentis, quæ fit præter propositum, orationis fructum non tollit. Vnde Basilius: Si debilitatus à peccato

Dominum maiestatis offendit, quod ad orationem non attendit.

Tra. de orat.

Ser. 49. sup. cant.

Triples attentio, actualis, virtualis, habitualis, & triplex itidem attentionis obiectum.

Oratio omnino profusa attentione destituta, auctore suum certe noxam inuoluit. 3. 2. q. 83. art. 13.

Reg. 3.

peccato nequis orare fixè, quantumcunque potes, teipsum cohibeas, & DEVS ignoscit, eò quòd non ex negligentia, sed ex fragilitate non potes, vt oportet, assistere coram DEO. Hæc ille, quibus per omnia astipulatur Caietanus; scribit is autem in hunc modum:

NOTA diligenter, quòd quia ex proposito vagari in oratione peccatum est ex genere suo, ideo non solum in oratione necessaria ex præcepto, sed etiam in oratione spontanea tenetur orans attendere: ita quòd licet non teneatur orare, tenetur tamen, si orat, attentè, quantum ex parte propositi, orare. Et est similis ratio in aliis virtutum actibus, quòd scilicet homo, si exercet eos, tenetur eos exercere cum debitis circumstantiis. Et paucis interiectis, ex Basilij Magni & D. Thomæ sententiâ ostendit, non eos solum peccare, qui ex proposito vagantur; sed eos etiam, qui ex voluntaria negligentia incidentem mentis euagationem non coercent: quæ omnia ea validè confirmant, quæ contra eos paulò antè allata sunt, qui spontaneam euagationem in oratione libera à culpa excusabant. Fatendum est tamè, minorem esse noxam, quæ nascitur ex libera oratione citra attentionem deprompta, quam quæ ex necessaria, quacunque tandem de causa sit necessaria.

SECUNDA assertio: Animi attentio ad obligatoriam orationis verba hæcenus est necessaria, quatenus ea debite integrèque pronuncientur. Assertionis huius ratio est manifesta: Nam quicumque ad voces, quas in oratione vsurpat, non attendit, is manifesto periculo se exponit, ne id dicat, vel certè ne rite id dicat, quod ex lege, statuto, voto, vel præcepto dicere obligatur; at qui scriptum est: Qui amat periculum, peribit in eo. Neutiquam ergo à noxa excusari possunt, qui obligatoriam orationem recitantes vel decantantes, ad verba nihil attendunt.

QVOD si oratio, quæ promittitur, modis omnibus est libera, aut est ea rectè, piè, prudenterque composita, vt sunt scripturaria, aliæque ab Ecclesia traditæ vel receptæ preces; aut extempore est conflata. Si aptè concinnèque confecta est, non videtur opus peculiari attentione ad verba propter mutilationis vel omissionis periculum. Posito namque, attentionis vicio verbum aliquod omitti, vel perperam enunciari, non ob id statim aliquod peccatum conflabitur; quia oratio fuit libera, & omisio

gg

vel

2.2.9 87.

Non illi modò peccant, qui in oratione data opera vagantur, verùm illi quoque, qui incidentem euagationem cum possent, nò comprimunt.

Attentio ad verba obligatoriam orationis hæcenus est necessaria, quatenus ea rite integrèque proferantur.

Libera oratio nò tantam exiget attentionem, vt verba rite proferantur, quàm obligatoria.

Aptis verbis gra-
uibusq; senten-
tis cū Deo agen-
dum est.

Attentio ad ver-
borum sensum
vtilis est, necessa-
ria tamen nō est,
ne in obligato-
ria quidem ora-
tione.

vel deprauatio, vt hīc ponimus, non fuit studio quæsitā. Si autem oratio aliunde nō est petita, sed extēpore ab orante concepta, ne aliqua dicantur insulsa, inepta, vel malè cohærentia, (quod vtique vergeret ad aliquam numinis irreuerētiam adeoq; ad noxam) attētio ad verba est nēcessaria. Enimuerō si cum Rege terreno aptis grauibsq; verbis agendum est, & si secūs agitur, contra bonos mores peccatur, & pro gratia, quæ expetebatur, pœna interdū reportatur, quantò magis piè prudenterq; cum cœlesti Rege loquēdum est, tum ad exhibendum illi debitum honorem & reuerentiam, tum maximè ad id impetrandum, quod ab eo expetebatur?

TERTIA assertio: Attentio ad verborum sensum non est absolute necessaria, ne in obligatoria quidem oratione. Hæc probatione longa non indiget; Constat enim, permultos vtriusq; sexus horarias preces publicè & quidē cum merito decantare, quarum tamen sententiam non capiunt, neq; quòd lingue, qua decantantur, ignari sint, capere omnino possunt; sed neque vt capiant, vlla prorsus leges compellunt. Sat est enim, si mentem ad **D E V M**, ad quem omnis oratio tandem refertur, dirigant, & verba bene proferant. Sed neq; qui intelligunt quæ legunt, verborum sensum ea ratione obseruare tenentur, vt peccent si non obseruent. Nam cū ea, quæ recitant, aptè sint composita, ritèq; proferre & mentem ad **D E V M** referre queant, etiam si ad vocum sententiam non attendant, iure suo vtentes, ad alia quàm ad verborum sensum attendere possunt. Consultè tamen faciunt, qui non solum ad orationis finem, sed ad verborum quoq; sententiam attendunt. Verùm quia difficile est, ad plura simul attētionem adferre, quilibet id hīc confectetur, quod suæ infirmitati magis conuenire, vel suo instituto magis seruire existimauerit. Quare qui eò, quò tendunt, commodiùs venturos se sperant, si attendant, ne in verborū prolatione errent, & in ea attentione persistere deliberāt, in ea, dum Dominus melius quippiam largiatur, persistent. Idem suo modo statuatur de cæteris attentionibus. Interim vt ea, quæ occupatur circa legitimam verborum pronuntiationem, est maximè necessaria; ita quæ fertur in finem, omnium est præstantissima.

QUARTA assertio: vt orationis debitum soluas, actualis attentio ad singula verba aut verborum sensum non est necessaria. Hęc recipitur ab omnibus, nec iniuriā: Nam si eum, qui horas Canonicas,

nicas, vel alias quascunq; obligatorias preces perfoluit, toto orationis curriculo actu semper ad verba, aut ad verborum sensum, aut ad orationis finem intentum esse oporteret, quotiescunque mens præter institutum inde ad alia quædam, vt fieri solet, dilaberetur, preces interea loci perfolutas repetere necessum foret; at istud iugum esset humanæ imbecillitati prorsus importabile. Vix enim orationem Dominicam citra aliquam animi distractionem perorare possumus, nedum preces vsque adeò prolixas & varias, quales sunt horæ Canonice. Adde his, Ecclesie præceptum magis cadere super debitam vocum prolationem, quàm super quamcunq; internam mentis actionem: Quandoquidem illa de merè internis animi actibus certum iudicium facere, aut sententiam ferre omnino non valet; vt qui nisi externo aliquo indicio manifestetur, hominem prorsus lateant. Et quamuis illa pro sua pietate peroptet, cum preces tum cætera omnia, quæ iniungit, ita expleri, vt ex plentes fructum inde capiant; attamen hoc pium & sanctum illius desiderium ea vi non stringit, vt si quando in cassum cedat, peccatum semper adducat: modò tamen externum opus, quod iniunctum fuerat, integrè fiat.

I V B E T sanè illa, vt diurnum nocturnumque officium, quantum Dominus dederit, deuotè & studiosè celebretur, & vt hoc fiat, ratio & æquitas omnis postulat; verùm ea sanctio, vt eruditis quibusdam placere video, ad externam corporis compositionem magis spectat, quàm ad internam animi cõstitutionem. Vult enim, magna que cum seueritate iniungit, ne quid exterius designetur, quod cum attentione pugnet, aut internam animi deuotionem impedire valeat. Fauet huic sententiæ & interpretationi tametsi minus tutè minusq; communi Clementina, eadem omnino de re edita. Nam etsi ea ipsa etiam deuotionis mentionè faciat, attamè ex totius canonis serie & congectione minimè obscure constat, quicquid eo loco statuitur, inhibetur, vel ordinatur, hoc totum pertinere ad externum corporis statum, externamq; morum ac motuum compositionem. Vult enim, vt Ecclesiarum pastores, abusus omnibus, quæ in Ecclesiastica officia & loca irrepserat, pscriptis, sollicitè curèt, vt diuinum officium in cathedralibus & collegiatis Ecclesiis debite, reuerenter, & deuotè, hoc est, quod ad externum hominem attinet, mature, grauitè, & religiosè celebretur. Fauent eidem quo-

gg 2 que

Actualis attentio per totam orationem neq; necessaria, neque humanæ imbecillitati possibilis.

Ecclesia de actibus merè internis non iudicat, neq; leges fert, neque iudicare potest.

De cele. miss. e. dolentes.

que omnes illi Theologi, qui eos Ecclesiæ præcepto satisfacere negant, qui orationis tempore, studio & quasi dara opera in iis rebus vel actibus se occupant, qui sua natura cum debita attentione & deuotione pugnant. At multò clariùs & planiùs fauent huic doctrinæ illi, qui Ecclesiam internos mentis actus per se percipere non posse contendunt, sed tantùm per accidens & quasi secundariò, ea nimirum mandando, quæ attentionem excitare vel conseruare nata sunt: vel ea inhibendo, quæ internos deuotionis vel attentionis sensus impedire solita sunt. Secundùm hos ergo qui inter orandum animo peregrinantur, etiamsi studio id faciant, magis contra diuinam, vel naturæ legem peccant, quàm contra Ecclesiæ constitutionem.

At iure hisce obieceris: qui studio vagatur, non orat; si quidem vocalis oratio, vt fundamentum ponit mentalem, hoc est, studium aliquid à Deo petendi vel impetrandi; vtrumque autem deposcit attentionem: Si ergo nulla adest attentio, nulla aderit oratio, & ex consequenti, Ecclesiæ statuto, quæ indicit orationem, non fiet satis. Ad hoc respondent illi, aliud est verè orare, aliud horas canonicas recitare. Hoc autem Ecclesia præcepit, non etiam illud; quia hoc ponit internum mentis actum, non etiam illud. Quamuis ergo studio vagans propriè non orat, si tamen nihil eorum omittit, quæ dicere debebat, indicitas preces verè recitat, atque ita Ecclesiæ statuto facit satis.

VERVM licet hæc responsio sit acuta, non est tamè satis firma: Constat enim, ministros Ecclesiæ institui, nò vt quouis modo recitent, vel preces murmurèt, sed vt pro se & pro populo apud Deum intercedant. Antè ad hæc oratio diducta fuit in priuatam & publicam; At priuata vt sit oratio, deposcit attentionem: Ergo & publica. Deniq; Ecclesia orationem indicens indicit actum humanum: at quod citra vllam prorsus attentionem effunditur, hoc neq; oratio est, neq; actus humanus est. Quamuis ergo quod de Ecclesiæ potestate circa actus internos dicitur, aliqua ratione niti videatur, longè tamen rectiùs, multòq; tutiùs defenditur, prout multi quoq; graues & eruditi Theologi simpliciter defendunt, Ecclesiã ad deuotionem & attentionem, ceterosq; mentis actus hætenus obligare posse, quatenus ordinè dicunt ad actus externos adeoq; decreto illo, quod supra allegatù est, nò modò ad externam corporis compositionem

Can. dolentes,
de mis. cels.

vt

vtibi dicebatur, sed ad internam quoque animi deuotionem & attentionem certa quadam ratione obligare voluisse; Atque ita quotquot horas Canonicas vel alias preces obligatorias citra vllam prorsus attentionem recitant, Ecclesiæ præceptum non explere. Iniunxerat hæc enim deuotionem & attētionem, quam illi non adhibuerunt, neq; adhibere curauerunt. Et quia iuxta hanc legem idem est non recitare, & citra vllam attentionem recitare, consequens sit, id totum instaurandum & repetendum esse, quod absque vlla prorsus actuali aut virtuali attentione recitatum fuerat: Sicut & illud quoque, quod alio quàm debiti soluendi animo recitatum vel decantatum erat. In vniuersum ergo tres sunt causæ, propter quas preces antè dictas repetere oportet. Prima ex his oritur ex conscientia recitantis, cum nimirum aliquam illarum partem se omisisse existimat: Siquidem partem illam, de qua probabiliter dubitat, ne omissionis periculo sese exponat, instaurare debet. Altera est solutionis defectus, cum videlicet dixit, sed non eo animo, vt satisfaceret debito. Tertia & postrema neglectus omnis prorsus attentionis. Sunt qui quartam adiiciant, quando nimirum inter recitandum, peccatum aliquod interuenerit. Verùm hoc citra iustam causam: neque enim maioris operæ est, satisfacere statuto Ecclesiæ quàm diuinæ aut naturali legi. Vtrique autem per actus vitio aliquo contaminatos, satisfieri potest. Dicis, qui inter orandum inani gloria, vel alio modo aut via peccat, non præstat actum bonum, sed malum: Ecclesia autem orationem indicens, indicit actum bonum. Respondetur, vt Ecclesia id solùm præcipit, quod ex obiectio seu genere suo bonum est; ita statutis illius fieri posse satis per actus genere suo bonos & honestos, etiã si mala aliqua circumstantia fuerint contaminati. Quare si horarum canonicarum integritati aliud nihil defuit, quàm quòd in peccato, vel non absque peccato fuerint recitatæ vel decantatæ, non erit opus de integro illas repetere.

AN verò horam inchoatam, ob aliquam autem causam non absolutam, qualiscunque tandem illa extiterit, dum ad orandum reditur, ab exordio repetere oporteat, id dubitant quidam. Nobis verisimilius fit, eiusmodi à capite inchoationem supererogationis esse veriùs quàm necessitatis: siquidem penso diurno inchoatæ semel perfoluto, nihil restat ampliùs, quod perfoluatur: Sed

gg 3 & nul-

Quod citra vllam attentionem recitatur, vt legi satisfiat, repeti debet.

Tres vniuersè sunt causæ, propter quas preces antè recitatæ repeti debent.

Hora inchoata & ob causam nō absolutam, vt à capite denuò inchoetur, non est necessarium.

& nullum quoque extat Ecclesiæ præceptum, quod eiusmodi repetitionem iubeat, aut recepta consuetudo, quæ confirmet. Non caret tamen omni profus culpa, horam inchoatam citra necessitatem, aut iustam causam notabili spacio interrompere. Verùm de quarta assertione satis.

Ad nullum munem orationis fructum perpetua actualis attentio est necessaria.

QUINTA assertio: vt eos orationis fructus assequaris, qui sunt illi cum cæteris bonis operibus communes, hoc est, vt orando merearis, vel pro conflatis debitis facias satis, meliorque euadas, non est necessum, vt toto orationis decursu actu semper ad verba aut verborum sensum, vel orationis scopum attendas; sat est autem, si in orationis exordio id præstes, & in eiusdè progressu præstare studeas; etiam si quod studes, non obtineas. Hæc etiã operosa probatione nullo modo indiget: siquidem ad orationis verba, aut verborum sensum, vel aliud quodcũq; eiusmodi, actu semper attendere, res est non modò ardua, verùm in hac infirmitate & mortalitate planè impossibilis: DEVS autem & Ecclesiæ non obligant ad difficillima nedum ad impossibilia. Ad hæc oratio censeri solet inter cætera pietatis officia: Sed illa non exigunt, vt operi intentus toto operis lapsu actu semper ad opus vel operis finem attendat; sed sat est, si initio id faciat, opusq; pio studio inchoatum vsq; dum ad finem perducatur, impigrè semper persequatur. Deniq; quicquid tandè statuatur de fine, certè si actualis attentio ad verba, aut verborum sensum, ad meritum vel satisfactionem absolute foret necessaria, qui horas Canonicas lingua ignota decantât, vel recitant, sua illa decâtatione nihil plerunq; mererètur, vt qui verborum sententiam non intelligant, & ægrè admodum ad verba semper attendere valeant. Sed quis hoc dicere audeat?

Spiritalis dulcedo, quam oratio fundere solet, de posse actualem attentionem. Habitualemententionem ad orationem adferre non est satis.

NIHILO MINVS vt internũ feruorem & spiritalem dulcedinẽ ex oratione haurias, necessarium est, vt actu in verborum sensum, vel Deum, qui præcipuus orationis scopus est, vel aliquid aliud huiusmodi cognatum intendas; siquidem ad eum motum ciendum virtualis attentio non est satis, multò verò minùs habitualis. Imò verò ad nullum omnino orationis effectum obtinendum vna hæc sat esse videtur, nisi forsan ad debiti solutionem: Siquidem eiusmodi attentio & intetio in dormiente, aut quiduis aliud ab oratione alienum agente extare nonnunquam potest.

QVOD autem actualis attentio, saltem in orationis exordio, ad meren-

merendum, vel satisfaciendum, imò etiam ad peccatum vitandù, sit necessaria, probatum est iam antè, & cõfirmatur denuo eiusmodi ratione. Nullũ opus potest esse meritoriũ aut satisfactoriũ, quod non sit humanũ: Sed quod ex nulla attentione aut intentione ortũ est, id humanũ dici satis propriè non potèst; quandoquidẽ homo per rationem & voluntatẽ est homo. Cũ ea ergo oratio, quæ omni prorsus attẽtione & intentione tam in exorsu q̃ in progressu destituta est, humanũ opus dici rectè non queat, sit, vt inter opera meritoria aut satisfactoria censerit nullo iusto titulo valeat.

Idem incommodum inferre licebit, si orationem spectemus, vt in præceptum cadit. Nam cũ præcepta non dentur brutis, sed hominibus, necessum est, vt expleantur ex certa deliberatione, & non ex sola imaginatione, quæ brutis animantibus cum homine cõmunis est; deliberatio autem requirit attentionẽ. Cũ itaq; actualis attentio per totam orationẽ non sit necessaria, tamen ab orationis exordio abesse non debeat, & habitualis sola ad obtinendos communes orationis effectus, communi doctorum hominum sententia, non sit satis, consequens fit, virtualem ad id, quod diximus, impetrandum & sat esse, & necessariam quoq; esse; neq; enim plures assignari solent attentionis species. Durat hæc autem tantisper, dum succedat illi voluntaria à re instituta aliena cuiusque rei cõsideratio. Vbi enim incipit voluntaria mentis euagatio, ibi definit virtualis attentio.

Habet aut quæstionem nonnullam, an dum inter orandum occurrit nobilis aliquis conceptus, aut consideratio rei alicuius admodũ utilis vel illustris, tantisper orationis cursum suspendere liceat, & ad rei occurrentis considerationem animum cõuertere, donec animo factum sit satis, & tunc orationem inchoatam persequi. Paucis respondetur, dum quis priuatim orat, id nefas non esse, secus dum publicè cum aliis orationi vacat. Nihil aliud, scribit Bernardus, dum psallitis, præter id, quod psallitis, cogitetis; nec solas dico vitandas cogitationes vanas & otiosas, sed viles quoq; vitandæ sunt illa hora & loco. Salubria sunt, sed minimè salubriter inter psallendum ea reuoluitis. Spiritus sanctus enim illa hora gratum non recipit, quicquid aliud quàm debes, neglecto eo, quod debes, obtuleris. Hæc Bernardus de bonis cogitationibus in publica oratione occurrentibus,

Actualis attentio in orationis exordio est necessaria.

Virtualis attentio ad obtinendum cõmunes orationis effectus sat est.

Quousq; se porrigat virtualis attentio.

Priuatim orantes, si experiuntur nobiles aliquos cõceptus, non tenentur illos propter orationis continuationem reuicere, Ser. 49. sup. cãt.

AT

At verò cum attentio ad orationem vsque adeò sit necessaria, vt nulla verè rationis oratio sit, nec esse possit, quæ minimum in exordio actualement, in progressu autem actualement vel saltem virtualem attentionem non fortitur (sola enim habitualis non est satis) ob humani autem ingenij mobilitatem, aliqualem inter orandum attentionem retinere, res sit admodum ardua, quærat hinc meritò quispiam, quid opus sit factò, vt orationi operam dantes aliquantò simus attentiores & deuotiores, quàm communiter esse consueuimus? Sanè qui studiosè & religiosè ea vsurpant, quæ suprà, cum de preparatoriis orationis legibus agebatur, exposita sunt, illi multò minus laboris hinc habent, quàm cæteri, qui horum nihil curant nec adhibere student. Præter hæc autem multum ad comparandam & conseruandam attentionem profuerit, si priùs quàm cor nostrum coram DEO effundimus, animo pertractauerimus, quales nos simus, qui preces fundimus, tum cuiusmodi is sit, cuius opem imploramus; hinc quinquam illi, pro quibus oramus; postremò quid ac quale sit illud, quod oratione impetrare satagimus, quibusq; verbis id proponere & perurgere conuenienter debeamus. Hæc enim omnia attentionis studium plurimum promouent.

QUI ergo deuotè attenteq; orare desiderat, ante omnia à se ipso exquirat, tu quis es merito vel peccato? Quis statu, ordine, vel professione? Quis iniuncto ministerio vel gratuito, DEI beneficio? aliaq; eiusmodi. Quis merito? peccator, incertus in odione an in amore finiturus sis vitam. Scriptum est enim: *In multis offendimus omnes.* Rursum: *si dixerimus, quia peccatum non habemus, veritas in nobis non est.* Item: *Omnia in futurum seruantur incerta.* Quo statu, ordine, vel iniuncto munere? fortè sacerdotio initiatus, aut monachum indutus, aut animarum curator, aut talis quispiam, qui peculiari quadam ratione ad orationis ministerium sis mancipatus & obligatus. Quis tandem singulari DEI beneficio? Creatura ratione & mente prædita, ad DEI imaginem condita, Christi sanguine redempta, ad cœlestem gloriam, nisi per te steterit, destinata. Horum omnium consideratio nata est deuotionem & attentionem augere: Nam quis ad orationem diligenter frequenterq; se non componat, si se peccatorem inter vitam & mortem medium constitutum? si se ad orandum pro se & aliis con-

secre-

Aliquot saluberrima remedia ad comparandam & retinendam in oratione attentionem.

Jacob. 3.

1. Ioan. 1.

Ecl. 9.

Deum oraturus consideret, quis sit merito vel peccato, ordine vel professione, vel singulari Dei beneficio.

secratum & destinatum? si se non hostem aut tyrannum, sed clementissimum & benignissimum parentem precaturum animo verset?

Mo x iterum iterumq; consideret, secumq; perpendat, quis, qualis, quantusq; sit, ad quem orationem dirigit: Et in ipso statim meditationis suæ vestibulo occurret illi D E V S, cuius sapientiam nihil latet, cuius potentiam nihil æquat, cuius bonitatem nulla peccatorum vis superat, cuius iustitiam nulla astutia, aut potentia fallere aut infirmare valet. Hic iam eiusmodi conceptum apud se formet: si à terreno & mortali principe aliquid petiturus, aut verba alioqui coram illo factururus, uti solet tanta attentione, tantaq; consideratione & obseruatione, ne quid contra decorum, aut debitam reuerentiam committat, quantum equidem attentionem, studium, & diligentiam adhibere debeo, ut summum illud numen conuenienter decenterq; compellam? Secundum D E V M autem occurrunt diui, quorum intercessionem & patrocinium fortassis exquirere percipiet; cum quibus eò etiam maturius & attentius agendum erit, quò terrenis principibus sunt digniores, Deoq; coniunctiores & acceptiores, vel ad hoc aut illud beneficium nobis à D E O impetrandum potentiores: Quandoquidem ut gratiarum sunt diuisiones in terra, ita etiam in cælo.

PERPENDAT tertio, quæ petiturus est, si tamen rectè petiturus est, non esse vulgaria aut parua, sed præstantissima. Neque enim res parua est regnum D E I eiusdemq; iustitia; liberari à peccato, à diabolo, ab inferno, ornari virtutibus & donis cælestibus; qualia orationis præsidio communiter peti solent, sed longè maxima. Atqui quò maiora sunt, quæ petuntur vel desiderantur, eò qui sapiunt, maiorem diligentiam, maiusq; studium & attentionem adhibere consueuerunt, ut commodè ea proponant, gratioseq; impetrent.

EXPENDAT quartò illorum statum, conditionem, necessitatem, &c. pro quibus oraturus est. Nam quò digniorem locum obtinent, qui precibus nostris subleuantur, vel nobis in Domino coniunctiores sunt, eò maiorem diligentiam maioremq; attentionem adhibere soliti sumus, ut exaudiamur. Offeret se hic autem ipsemet, qui orationem fundit, iuxta illud sapientis: *Miserere* Eccl. 3. e.
h h *animæ*

Orationem factururus perpendat quis, qualis, quantusq; sit, ad quem orationem dirigit.

Quò maiora sunt, quæ per precibus obtinere fatagimus, eò maiorem attentionem adhibere debemus.

anima tuæ, placens Deo. Offerent se iusti, qui expiantur in purgatorio, pro quibus tantò frequentius & attentius supplicandum est, quantò seuerius plectuntur, minusq; seipos iuuare possunt. Offerent se principes, & Ecclesiæ proceres, quorum causa & salus eò studiosius DEO cõmendanda est, quò illorum ruina maius parit scandalum, eorumq; probitas & sanctitas cedit in maius Ecclesiæ vel reipublicæ emolumentum. Offerent se tandem mali & scelerati Diaboli laqueis miserè irretiti, eiusdemque iugo grauissimè pressi. Pro quibus eò enixius frequentiusq; orandum est, quò illorum status est periculosior, damnationiq; vicinior.

COGITET quintò & postremò, quibusnam verbis causam suam apud DEVM agere velit; neque enim omnia eque sunt idonea. Si oratione Dominica, vel alia à Prophetis vel Apostolis vel ab ipsa etiam Ecclesia tradita vti placuerit, minus ipsi laborandum erit, vt necessitatè, qua premitur, aptè proponat: Sunt enim eiusmodi preces aptissimis sententiis & verbis contextæ. Interim magnopere hîc ipsi entendum erit, vt summa cum reuerentia & attentione proponat: Sunt enim verba illa non hominis commenta, sed certa Spiritus sancti oracula. Quòd si verbis propriis & quasi extempore natis rem suam agere malit, summa opus erit attetione, ne insulsis vel ineptis vtatur. Quòd incommo- dum quia rerum imperitis facillimè euenire potest, consultius faciunt, si precibus ex sacris Bibliis petitis, vel ab Ecclesia cõscriptis DEVM interpellent, eiusdemq; opem implorent, quàm si proprii capitis commentis ea in re vtantur.

S E D dicis, quæ ex Bibliis petita familiariter in Ecclesia vsurpantur, ea maiorem partem nihil cum iis commune habere videntur, quæ nobis defunt, communiterq; peti solita sunt. Quid enim facit Genesis, aut Exodus, aut Esaias, aut Psalmus: Quare fremuerunt gentes; aut Euangelium Lucae, aut Epistola ad Romanos, aut quiuis alius sacrorum Bibliorum cõdex (nullus est enim, ex quo non aliquid sumatur, publicisque Ecclesiæ officii & precibus adhibeatur) ad peccatorum remissionem? aut diuinæ gratiæ communicationem? aut cœlestis gloriæ consecutionem? aut ad aliquid aliud eiusmodi, quæ vitatius expetere consueuimus? Ad hoc dici potest, veræ rationis orationem præter petitionem completiuium & humilem in DEVM affectum, inter

Quò maiores
vel egētiore sūt
pro quibus ora-
mus, eò prudenti-
tius & attentius
orationem insti-
tuere debemus.

Rerum rudes &
imperiti consul-
tius faciunt, si
composita antè,
quàm si extem-
poraria oratione
inter orandum
vtantur.

inter animi autem affectus, qui orantis instituto deseruiunt, principatum obtinere amorem, animi submissionem, & indignationem. Primum progignit diuinæ laudis commemoratio; primo proximum nostræ miseriæ explicatio; postremum hostilis nequitæ & improbitatis expositio, eiusdemque nequitæ vel insolentiæ exaggeratio.

Divini amoris studio admirationis & congratulationis affectio adiungi plerunque solet. Nam vt ex diuinæ clementiæ & benignitatis consideratione exoritur dilectio; ita ex maiestatis & felicitatis eiusdem commemoratione exurgit admiratio & congratulatio. Amamus enim benignos, admiramur potentes, congratulamur felicibus. At verò humiliationis sensui doloris & timoris sensus plurimum adesse cōsuevit. Vt enim ex propriæ vilitatis & infirmitatis contemplatione enascitur animus submissus & humilis; ita ex malorum, quæ pertulimus, vel etiamnum perferimus recordatione, doloris sensus oboritur; ex consideratione autem malorum vel miseriarum impendentium timor consurgit. Affectiōi tandem indignationis contra iniquos & sceleratos adiungitur ferè ardens vindictæ zelus, & certa quædam de misericordia & iustitia DEI fiducia. Cū ergo Scripturæ sacræ & præcipuè Psalmi ea plerunq; exponant, quæ pertinent ad diuinæ bonitatis, potentiæ, maiestatis, beatitatis &c. laudem & commendationem, aut ad nostram miseriam & calamitatem, aut certè ad hostium nostrorum crudelitatem & iniustitiam, semper offerunt aliquam mentis in DEVM erigendæ materiam. Mentem autem vel affectum in DEVM subleuare, tacitè est orare, etiam si nihil omnino determinatè petatur. Adde his, qui priuatim orant, non quibuslibet Scripturæ locis vti solere: sed iis tantum, quæ instituto suo magis conueniunt. De quinta assertione hæc dicta sint.

SEXTA & postrema assertio; vt proprium orationis effectum consequare, hoc est, vt certò id impetres, quod petis, non sat est, si attentè & studiosè ores, sed opus est præterea, vt piè & perseveranter id facias, eaque petas, quæ sint salutaria, & id quidem pro te ipso. Hæc est Glossæ, vbi edisserit illud Lucæ; Quis ex vobis habens amicum, &c. & omnium penè veterum & recentiorum Theologorum; imò ipsius quoq; CHRISTI: Neque

hh 2 enim

Quo sensu & modo scripturæ, quarum in Ecclesiasticis officiis vsus est, ad aliquam orationis speciem reduci queant.

Oratio impetratoria quatuor deposcit conditiones.

Cap. 11.

enim is omnes promiscuè sese exauditorum promisit, sed eos vel solùm vel potissimùm, qui aliquid patrem in nomine illius peturi essent; ait enim: *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Hæc aliis verbis eandem ferè animo sententiam offerunt, quam Glossa. Indubitatum est enim, illos piè non petere, qui in CHRISTI nomine non petunt: Constat namque, totum, quod habemus & possumus, à Patre per CHRISTVM in nos descendere.

Ioan. 16.

Piè nõ petit, qui per Christum non petit.

Quinam sint illi, qui inter orandũ dicantur aliquid petere.

PARI modo qui perituras opes, honores, hostium clades, aliæque eiusmodi petunt, non petunt quid, hoc est, aliquid stabile & salutare; sed quiddam fluxum & casui obnoxium: Siquidem eã sola rectè aliquid dicuntur, quæ ad salutem, quæ æterna est, faciunt: Nam temporalia vnà cum tempore fluunt, nec vnquam in eodem statu consistunt. Sic quoque, qui, vbi semel repulsam acceperunt, statim ab orando desistunt, non agunt cum DEO, tanquam cum pio parente, (nam etsi benigni parentes interdum differunt & prorogant, nunquam tamen in finem abiiciunt) sed tanquam cum hospite & peregrino. Quòd tandem certò impetraturus pro se ipso orare debeat, id æquè atque cætera ex ipsius literæ contextu patet; non enim dicit: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit aliis, sed dabit vobis.* Idem sonant reliquæ illius promissiones, vt: *Quæcumq; petieritis in oratione credentes, accipietis.* Item: *Quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis, &c.* Qui ergo certò vult obtinere, piè petat, cõstanter petat, salutaria petat, pro se ipso petat.

Ioan. 16.
Matt. 21.

PIE autem petit, qui ex fide, spe, & charitate petit, vel non absque illis petit. Non absque fide orat, qui de DEI potentia propensaque in nos voluntate nihil dubitat. Non absque spe supplicat, qui de DEI benignitate & misericordia per fidem edoctus, certam de impetrando fiduciam concipit, eaque armatus ingenuè haud secus, ac filius cum patre solet, cum DEO agit. Non absque charitate orat, qui omnia, quæ desiderat, in DEVM summè dilectum ordinat. Exempli causa, petit vitam æternam, quò indissociabili charitatis vinculo DEO vnitus, illum in secula seculorum laudet; petit animi robur aut de tẽtatione victoriam, ne fortè à dæmone vel mundo vel carne superatus, ab illius amicitia excidat. Petit sanitatem, necessariamq; vitæ sustentationem, aliq;

aliaque eiusmodi externa, quò faciliùs ad scopum sibi præfixum veniat. Charitas ergo omnia in DEVM ordinat: Spes consequendi fiduciam præstat: Fides de donatoris potentia & liberalitate informat.

HINC conficitur, eos absolute piè non orare, qui mortifero peccato obstricti orant; siquidem charitate, quæ ad orationem absolute piam est necessaria, carent. Neq; hi tamen, si DEI misericordiam, aut peccatorum veniam, aut aliquid aliud istiusmodi humiliter à DEO efflagitant, cum pietate pugnant aut peccant; quin potius DEO gratum sibi que vtile opus præstant; peccarent autem si qua illicita peterent, vel quæcunq; licita malo fine, modo, vel animo peterent. Sic minùs quoque piè orant, qui de DEI in nos studio hæsitant; notum est enim illud Iacobi: *Si quis indiget sapientia, postulet à Domino: postulet autem, in fide nihil hæsitans.* Piè autem humiliterque orant, qui suam ingratitude, tepiditate, vilitatem, infirmitatemque animo pertractantes, qui petita à DEO impetrent, indignos se planè iudicant.

PIÈ rursus orat, qui ordinate orat: ordinate autem orat, qui per media ordinaria ad finem præfixum contendit. Exempli causa, ad peccatorum remissionem per pœnitentiam; ad vitam æternam per gratiam, diuinorumque præceptorum obseruationem; ad scientiam & sapientiam per studium & vigilias; ad opes vitæ vel statui necessarias per laborem & industriam; siquidem si quis hæc aliâque similia per solam orationem, absque vilo profus labore, obtinere vellet, cum labore alioq; & industria obtinere posset, ille utique non tam oraret, quàm DEVM tentaret. Quare iure quoque reprehensi sunt filij Zebedæi, quòd priùs cogitarent de regno & triumpho, quàm de cruce & pugna. Sunt itaque hæc omnia frequenter petenda, sed interim media ordinaria, quibus ad illa peruenitur, neutiquam sunt negligenda. Piè tandem orat, qui ea omnia, quâ tum vires ferunt, adhibet, quæ ex parte orantis adhiberi debent, quæ utique sunt minimè pauca; pertinent huc enim ea omnia, quæ de attentione, deuotione, præparatione, aliisque consimilibus supra explicata sunt.

ALTERA impetratoriæ orationis conditio est assiduitas vel perseverantia. Hæc ex eo potissimum spectatur, ad quem oratio dirigitur. Dominus namque quod petimus & ipse dare instituit,

hh 3 con-

consultò nonnunquam differt, quò ardentius petamus, feruentiusque in illum nos conuertamus. Etenim vt pusillum aquæ in ignem coniectæ ignis ardorem excitat, ita res dilata desiderium inflammat. Facit id quoq; vt donum ambitum tandem aliquando impetratum maiori loco habeamus. Minoris enim plerunq; fructus, quæ facili labore obueniunt. Vnde Augustinus: Ipse Dominus, qui vult dare, differt dare, vt ampliùs desideres ipsum dilatum, & vt desiderando capax inueniaris, vt cum venerit, ampliùs implearis. Rursum: Qui nos hortatur vt petamus, & cui displicet si non petimus, si aliquando tardiùs dat, commēdat dona sua, non negat ea; quoniam diu desiderata dulciùs obtinentur, data verò citò vilescunt. & infrà: Quædam non negantur, sed vt commode tempore dentur differuntur. Fit hoc tandem propter perseuerantiæ meritum. Nā quò diutius vrgemus, pertinaciusq; instamus, eò auctius apud DEVM meritū nobis cōparamus, ipsiq; chariores euadimus.

Lucæ 18.

PERSEVERANTIAE vim egregiè nobis declarat CHRISTVS improbi cuiusdā iudicis exemplo. Nam etsi is DEVM non timeret, neq; hominem vllum reuereretur, attamen assiduitate magnāq; viduæ ab aduersario iniuste oppressæ importunitate victus, cessit tandem illius postulationi. Sic Chanaanæ quoq; dum oratio perseuerat, non id solū, quod voluit, impetrauit; sed à CHRISTO etiā laudari promeruit. Est itaq; crebris precibus insistendum, neque statim, vbi semel aut iterum frustra orauimus, desistendū, ne operam perdamus, ac leopardis, qui si primo aut secundo assultu prædam, quam insequuntur, nō assequuntur, persequi mox desinunt, similes habeamur: Neq; enim sātis est ad obtinendum, quòd iusti sumus, quòd amici sumus, quòd semel aut iterū maiestatis thronum adiuinus; sed opus est perseuerantia & quadam importunitate. Virtutis pondus, scribit alicubi Gregorius, oratio non habet; quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Perseueranter autem is propriè petit, qui obtinendi desiderium per oppositam voluntatem non interrumpit; neq; per peccatum, quò minus impetret, obicem ponit, & illud nihilominus, quòd semel aut sapius quoque vrsit, suo tempore vrgere non desinit.

Matth. 15.

Marc. 7.

TERTIA conditio ad id impetrandum, quòd petitur, necessaria, sumitur ex parte obiecti, hoc est, ex earum rerum natura & qualitate, quæ petuntur. Nam qui certò à DEO vult andiri, ea

Leopardorum ingenium & natura.

In mor.

petere

De ver. Domini. Cur Deus petita non statim semper concedat, sed que dare vult sepe differat.

petere debet, quæ ad DEI gloriam & ad animæ vel corporis salutem sunt utilia vel necessaria; cuiusmodi sunt ea omnia, quæ continentur in septem Dominicæ orationis petitionibus. Petimus hic enim non tantum DEI gloriam & vitam æternam cæteraque omnia, quæ ad hæc obtinenda sunt necessaria vel opportuna, vt legis obseruationem, quotidianam corporis sustentationem, &c. sed eorum quoque amotionem, quæ internam externamque hominis salutem impedire nata sunt: Cuius generis sunt carnis, Dæmonis, & mundi tentationes, animi vel corporis ægrotudines, tyrannorum, hæreticorum, vel infidelium vis, aliæque eiusmodi pestes complures. Quod si homo iis, quæ oportuit, adhibitis, quod petit non semper impetrat, cogitare debet, salutis suæ non expedituisse, vt id impetraret quod petebat. Sæpe enim quod est salute nostra est, non satis intelligimus; & interdum quoque id, quod petebat, non accipit, sed aliud salubrius.

POSTREMA efficacia orationis conditio est, vt precator pro se ipso petat. Id vt certò impetres, de posci ex scripturis paulò antè in eam rem allegatis colligunt eruditi, potestque illorum collectio eiusmodi ratione confirmari. Vt oratio sit efficax, ab omni impedimento immunis sit oportet; at nullum est impedimentum, quod per DEI gratiam à nobis ipsis amoliri non queamus, ab aliis autem, nisi ipsi quoque velint, non possumus, cum aliorum voluntas in nostræ voluntatis potestate non sit posita. Cum ergo in aliis sæpe hæreant impedimenta, quæ ipsi tollere non volunt, nos autem propter causam iam allatam tollere nequeamus, non est mirum, si pro aliis orantes non semper audiamur. *Noli orare pro populo isto, dicebat Dominus, nec assumes pro eis laudem, & orationem, neque obstitas mihi, quia non exaudiam te.* Et infra: *Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Causa huius erat, quia populus ille erat omnino indignus, pro quo Sancti orantes exaudirentur. Erat enim grauissimis sceleribus obstrictus, neque vllam de pœnitentia, aut vitæ emendatione cogitationem suscipiebat.

DIxi mirum non esse, si pro aliis orantes non semper audiantur Sancti, vel alij quicumque idonei; si quidem iusti imò etiam iniusti & peccatores multa sæpe pro aliis impetrant: Verum id non semper nec certò, quia non ex lege, sed ex mera gratia: Sæpe namque

DEVS

Quicquid comprehendit oratio
Dominica hoc
torum licitè patitur.

Hier. 7.
Cap. 15.

DEVS nonnullos audit ex quadam benignitate, & interdum ex quadam indignatione, quos ex lege audire non obligatur, quia nimirum non præstant, quod secundum legem ab ipso præscriptam præstitum oportuit. Neque enim omnes promiscuè se auditurum spondit, sed eos, qui patrem quid peteret in nomine illius. Qui ergo certò vult audiri, pro se oret, constanter oret, piè oret, & salutaria petat. Quòd si ex his quatuor aliquid defuerit, & nihilominus, ut sæpe fit, audiatur, cogitet, se nõ audiri ex legis iustitia, sed ex legislatoris gratia. Verum de bonæ & fructuosæ orationis conditionibus & periculis satis proximum est, ut de orationis necessitate nonnulla quoque proponamus. Nam quæ hætenus proposuimus & exposuimus, ea omnia ad orationis vim & utilitatem pertinent.

Qui conditionibus ad impetrandam orationem necessariis non adhibitis auditur, non ex lege, sed ex mera Dei liberalitate audiuntur.

De orationis necessitate & erroribus, qui de hac necessitate quandoq; existere & alicubi etiamnum extant.

CAPVT SEPTIMVM.

RATIONEM rectè institutam, suisque partibus & circumstantiis rite ornatam magni roboris esse, illustresq; fructus de se fundere, ostensum est hætenus: verum quia non omnia vtilia, ad salutem sunt necessaria, ut de consiliis Evangelicis & aliis quam plurimis manifestò constat, ne quis orationem ita vtilem esse admittat, ut eius tamen necessitatem prorsus neget, vel in questionem vocet, paucis hoc capite demonstrandum existimaui, cum publicam tum priuatam quoque orationem ita salutarem esse semper, ut interdum quoque ad spiritualis vitæ salutem & conseruationem sit necessaria.

Non omnia vtilia ad salutem sunt necessaria.

De orationis necessitate duo oppositi errores existere.

EXTITERVNT autem hac de re duo oppositi errores. Alter eorum, qui orationis necessitatem absolute negabant, contra quem præcipue hoc segmento certamen nobis erit; est enim altero multò perniciosior. Alter illorum, qui eiusdem usum & energiam nimium extollebant. Putabant hi, spiritualis vitæ sensum absque continua oratione consistere non posse; Tum quia scriptum est; oportet semper orare, & non deficere, tum maxime, quia homo ne cadat

cadat, vel vt lapsus resurgat, semper eget DEI gratia eiusdemque præsidio & ope; hæc autem citra orationem ordinaria via non impetratur.

Hæc erronea opinione contaminati fuerunt Messaliani, quos alio nomine Psallianos & Euchetas appellant. Tantum autem illos orasse asserit Augustinus, vt iis, qui audiunt, incredibile videatur. Iidem suæ illi continuæ orationi tantum virium tribuebant, vt eam solam, cæteris omnibus seclusis, ad salutem sat esse prædicarent. Certè Adelphius qui, vt historia Tripart. refert, sectæ illius Coriphæus & quasi dux habebatur, non Baptismum sed studiosam orationem Dæmones fugare palàm asseribat. Addebat, Dæmone orationis vi iam profligato, Spiritum sanctum aduenire, suoque aduentu corpus & animam ab omni miseria & infirmitate liberare; eumque in modum vtrunque in omni sanctimonia & bono confirmare, vt homo de cætero neque ieiunio neque vlllo alio, quod carnem refrænet, adminiculo opus habeat. Præter hos extiterunt alij, qui orationem vsque adeò efferebant, vt diuinam quoque prouidentiam eiusdemque ordinem & dispositionem vi illius frustrari & mutari posse defendere non dubitarent.

VERVM sunt hæc omnia absurda, neque quibus refutandis multum operæ infumatur satis digna. Et quidem ad primam assignati erroris partem quod attinet, satis compertum est, DEVM nihil vnquam homini præcepisse aut iniunxisse, quod in hac mortali vita expleri nulla ratione posset: at nemo mortalium omnium perpetuò citra vllam intermissionem orationi incumbere potest. Nam & dormiendum est, quo tempore nullus rationis vsus est, nec esse potest; hic autem ad orationem omnino est necessarius; siquidem oratio iuxta August. & alios est mentis ad DEVM ascensus. Sic quoque manducandum & bibendum, & ne desit quod manducetur vel bibatur, laborandum est; ast qui his ex instituto vacat, orationi ex instituto vacare non valet; nisi id totum fortè orationem appellent, quod propter DEVM vel aliam honestam causam suscipitur, iuxta illud Apostoli: *Sine manducatis, sine bibitis, sine aliud quid facitis, omnia ad laudem DEI facite.* Verùm de hoc orationis genere illi non agebant, alioqui inter hæreticos censi non fuissent; neque illorum oratio fidem, vt Augustinus refert, excessisset. Quandoquidem piorum hominum proprium est, omnia

ii dicta,

Lib. de hæres.
hæc. 57.

Adelphij & aliorum Psallianorum errores de orationis virtute.

Nemo mortalium citra intermissionem orare potest oratione propriè dicta.

1. Cor. 10.

dicta, facta, & cogitata sua ad DEI laudem & gloriam, quoad eius fieri potest, referre. Quod ergo de continua oratione asserunt, non modò à fide, sed ab humana quoque ratione profus alienum est.

FUNDAMENTA, quibus nituntur, iam antè euerfa sunt: Dictum est enim, ad comparandam vel conferuadã DEI gratiam, Sathanæque insidias propulsandas & illicitos carnis motus comprimendos sat esse, si oretur suo tempore & loco, quando nimirum opportunitas id suadet, vel necessitas postulat, vel maiorum lex iubet. Pari modo ostensum est, illud CHRISTI: *Oportet semper orare*; & illud item Pauli: *Sine intermissione orate*, non exigere continuam orationem, sed tantum frequentem. Nam vt ex Augustino & aliis suprã ostensum est, semper orat, vel sine intermissione orat, qui statis horis quotidie diuinam opem implorat: siue id manè faciat, siue vesperi, siue alia quacunque diei parte. Secundum Bedam porrò is semper orat, qui iuxta Ecclesiæ ritum septies in die orat, iuxta quod Dauid quoque aiebat: *Benedicite Domino in omni tempore*, hoc est, certis horis quotidie. Denique tam CHRISTVS quàm Apostolus hyperbole quadam, quæ in scripturis admodum vsitata est, orationis studium & assiduitatem nobis commendant.

QVOD autem sola oratio, cæteris omnibus exclusis, ad salutem satis non fit, scriptura passim ostendit; notum enim est illud CHRISTI: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*. Et illud eiusdem: *Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis*. Et illud item: *Nisi iustitia vestra abundauerit plùs quàm Scribarum & Pharisaorum, non intrabitis in regnum cælorum*. Et illud tandem: *Si nõ dimiseritis hominibus peccata eorum; nec pater vester dimittet vobis peccata vestra*. Mitto cætera vtriusque Testamenti testimonia: Per absurdum est ergo dicere, hominè per solam orationem, cæteris omnibus virtutum actibus seclusis, vitam æternam consequi posse.

AT multò absurdius asseritur, earum virium esse assiduam orationem, vt hominem secundum corpus & animam impatibilem, futurorum contingentium præscium, à ieiuniorum & omni alia lege liberum reddere queat. Si enim Apostolus Paulus cateriq; qui spiritus primitias acceperant, à carnis stimulis immunes non

Luce 18.

1. Thes. 5.

Ad c. 18. Luc.

Psal. 33.

Sola oratio ad salutem satis non est.

Ioan. 3.

Luce 13.

Matth. 6.

Matth. 6.

Phanaticus error est, ea orationi tribuere, quæ tribuebant illi Psalliani.

non viuebant, neque citra miraculum viuere poterant, multò minùs reliqui, qui tanta gratia cumulati non sunt, vtcunque orationis studio incumbant, ab eiusmodi insultibus & hostibus immunes viuent. Oratio enim, vt maximè ferueat, fomitem in hac vita non extinguit, sed tantùm ne nimiũ insolefcatur, comprimit, quamuis ne hoc quidem per se solam.

AsT omnem absurditatis modum excedit, quod de orationis vi in frustrando vel euertendo diuinæ prouidentia: ordine & dispositione adfertur. Quandoquidem vt in DEVM nulla cadit nec cadere potest mutatio, ita nec in eiusdem quoque prouidentiam, vt quæ non sit alia quàm ipsamet illius & sua. Vnde Ecclesia: DEVS cuius prouidentia in sua dispositione non fallitur. Ad hæc si diuina prouidentia æternæ eiusdem dispositio penderet ab humana voluntate, vel à quocunque alio hominis opere; sicut vtique pederet, si per humanas preces mutari posset, nihil in rerum vniuersitate certum foret, ne ipsa quidem diuina prædestinatio, quæ præcipua diuinæ prouidentia: portio existit. Denique vt æternum per temporale non potest effici; ita nullo modo per idem quoque potest euerti, aut mutari, aut à suo cursu impediri. Error est proinde intolerandus docere, diuinam prouidentiam per iustorum, aut quorumlibet aliorum preces mutari posse.

PATET hinc alio fine & animo rogari DEVM, alio hominem: Non enim rogamus DEVM, quò nostra oratione illum flectamus, aut ab æterno voluntatis suæ decreto abducamus (comperit enim habemus, vnum illum esse, qui de nolle flecti non potest in velle, aut de velle in nolle, aut de vno velle aut nolle in aliud velle aut nolle, neque nunc aliquid velle aut nolle, quod ab æterno non voluerit) Rogamus autem illum, quò prouidentia: illius ordinem exequamur, hoc est, vt id precum nostrarum præsidio assequamur, quod ab æterno eiusmodi medio & instrumento assequi nos voluit. Tum rursus, vt nos ipsos ad pietatem & deuotionem excitemus, nostrarumque miseriarum contemplatione & propositione ad piam quandam nostri ipsorum sympathiam prouocemus. At verò hominem rogamus, vt nostra oratione illum permoueamus, hoc est, de nolente volentem, aut contra de volente nolentem efficiamus.

Diuinæ prouidentia: ordo & series nullius orationis vi frustrari, aut impediri potest.

Alio fine & animo rogatur Deus, alio homo.

Aliæ sunt leges
terrestres fori,
aliæ fori cœle-
stis,

ET quia alia est ratio fori cœlestis, alia terrestris, fit, vt reus aliter causam suam agere soleat, & agere quoque debeat apud DEVM, aliter apud hominem. Enimuerò criminis confessio apud ciuilem iudicem plerunque obesse consuevit, apud cœlestem autem tantum abest vt obfit, vt sæpe etiam multum proficit. Eò namque meliorem causam nostram apud DEVM reddimus, minori- que negotio veniam impetramus, quò sincerius peccata nostra prodimus, seueriusque nos ipsos condemnamus, nullam obtinendentes excusationem, nulla vtentes delicti extenuatione. Curia cœlestis lex hæc est: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur*, qui autem non absque cordis gemitu confessus fuerit, eaque reliquerit, misericordiam consequetur. Item: *Sinosmetiplos diiudicemus, non vtiq; à Domino iudicemur*. Per hanc legem rex Dauid in DEI confessorio veniam & misericordiam impetrauit; aiebat enim: *Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino; & tu remisisti impietatem peccati mei*. At verò in curia seculari longè aliter res habet: ibi enim sui accusatio, admissisque criminis confessio, si non mortem, certam sanè pœnam aut multam confitenti reo adducit.

Proverb. 28.

1. Cor. 11.

Psal. 13.

Cùm homo peccatū detestatur, aut peccatorum veniam precatur, mutatur ipse, nō oriam Deus,

SI ergo peccatorum venia vis potiri, teipsum ex animo accusato, teipsum iudicato, teipsum condemnato, & voti compos eua- des; non per mutationem DEI, sed per mutationem tui. Cū enim peccator peccatum incipit detestari, mutatur, quia habet peccati detestationem, qua antè destituebatur. Pari modo si eorundem petit condonationem, vel CHRISTI gratiam, vel aliud quodcunq; eiusmodi, iterum mutatur, quia formauit petitionem, quam antè non formauerat. DEVS autem, siue peccatum deleat, siue gratiam præstet, siue quodcunq; aliud faciat, nullam subit mutationem, quia nihil recipit, quod antè nō habebat: quia quod facit hoc temporis articulo, id ab æterno facere voluit. Quemadmodum enim homo offensus nō mutatur, dum inimico noxam condonat, si certò antè decreuerat, veniam se concessurum, quocunq; tandem tempore inimicus illam peteret; ita DEVS quoque nullo modo mutatur, dum ad hominis petitionem veniam, aut quamcunque aliam gratiam largitur; siquidem ab omni æternitate ad talem & propter talem petitionem tale beneficium impertiri statuerat. Nulla itaque orationis vi DEVS, ab eo quod semel decreuerat, abducitur, aut à prouidentia suæ ordine dimouetur.

Q V O D

Quod si qui ex orthodoxis Patribus sunt, qui DEVM Sanctorum precibus flecti dicunt, illi aliud nihil suo illo loquedi modo significare volunt, quam DEVM Opt. Max. id per & propter huius vel illius orationem facere vel concedere, quod absq; eiusmodi oratione effecturus vel concessurus non erat. Exempli causa; DEVS ab æterno Paulum ad sese conuertere statuerat, sed non absque medio. Quia ergo Stephani oratio, vt placet Augustino & aliis, fuit occasio vt Saulus conuerteretur, dici aliqua ratione potest, B. Stephanum sua oratione DEVM flexisse: Siquidem DEVS propter Stephani intercessionem aliquid fecit, quod absque illa facturus non erat; hoc ipsum tamen citra vllam sui mutationem: Quandoquidem non iam tum primùm, cùm Stephanus preces fundebat, sed ab omni æternitate talem effectum per talem causam producere constituerat. Idem statuatur de cæteris similibus; par enim omnium est ratio.

Et quamvis de eiusmodi DEI dispositione certò nobis non constet, neque citra reuelationem certò constare queat, attamen multis scripturarum exemplis & documentis adducti probabiliter credere possumus, DEVM nobis vel aliis per orationem hoc vel illud bonum conferre decreuisse. Quòd si is non per hoc, sed per aliud medium nos ad salutis portum adducere decreuerit, adhuc feruenter orantes operam non perdimus. Nam oratio, vt supra ostensum est, non solum impetrandi vim habet, verùm etiam merendi & satisfaciendi. Porrò autem quòd plurimi clades, quas DEVS illis comminatus fuerat, precibus euasisse leguntur, id non arguit DEI ordinationem esse mutabilem; arguit autem eiusmodi comminationes vel denunciationes non fuisse absolutas, sed certæ conditioni astrictas. Nam si absolutæ fuissent, nullis precibus redimi potuissent. Quamuis ergo orationis vires sunt magnæ, non sunt tamen tantæ, vt diuinæ providentiæ ordinem mutare, aut hominem per se, cæteris virtutum actibus seclusis, seruare, aut impatibilem reddere, aut ab omni obedientiæ iugo eximere valeant. Rursum licet oratio loco & tēpore sit obligatoria, adeoque ad salutem necessaria; attamen vt saluus fias, non est necessarium, vt cōtinuò orationi insistas. Verùm de iis, qui orationis vim nimium extollunt, satis.

Quomodo eorū sententia exponi debeat, q̄ Deum Sanctorū precibus flecti tradunt.

Quādo Deus id non infert, quod cōminatus fuerat, euentu ipso ostendit, cōminationem suam non fuisse absolutam, sed conditionatam.

Quotquot diuinam prouidentiam negat, aut humanæ voluntatis libertatem impugnant, orationis necessitatem è medio tollunt.

ALII oppositam quasi viam ingressi omnem omnino orationem superuacaneam pronunciant. Hoc errore tenentur ij omnes, qui aut diuinam prouidentiam negant, aut humanæ voluntatis libertate è medio sublata, omnia quadã fatali & ineuitabili necessitate euenire blasphemant. Etenim si DEVS res humanas nõ curat, frustra ad illum funduntur preces: Rursum si omnia necessariò eueniunt, nequicquam laborant, qui, ne hoc vel illud fiat, vel vt hoc vel illud fiat, oratione efficere contendunt: Omnino enim fiet vel non fiet, in quamcunq; tandem partem se verterint; neque enim magis DEI scientia potest falli, aut eius prouidentia à suo cursu præpediri, quàm ipse mutari. Non est sanè huius loci, de DEI prouidentia, aut arbitrij libertate, aut vtriusque inter se cõcordia disputare: Attamen quò de orationis necessitate, quam illi negant, constet clariùs, prætermittere nõ potuimus, quin obiter aliquid saltem de his attingeremus.

CONTRA Arabes igitur & Epicuræos cæterosq; omnes, qui diuinam prouidentiam in totum vel in partem negant, breuiter eiusmodi ratio institui queat. Si DEVS res, quas condidit, (condidit autem omnes, etiam minimas: *Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*) non curat, vel singula secundum cuiusque rationem & proprietatem non administrat, ob id vtiq; non curat, vel quia curare vel administrare non nouit, vel quia non vult, vel quia non potest. Si nescire dixeris, ignorantia & rerum inscium; si nolle, negligentem & inuidum; si non posse, debilem ac infirmum facis: At nihil horum citra manifestam impietatem de DEO dici aut cogitari potest. Adhæc cum ad exactam prouidentia rationem perfecta singulorum solum deposcatur cognitio, efficaciq; cum absoluta potestate voluntas vnumquodque secundum naturæ suæ conditionem & proprietatem dirigendi & promouendi in suum finem, & tria hæc summè in Deum conueniant, nemo nisi vel mentis inops vel malitia occæcatus diuinam prouidentiam in dubium vocare valet. Denique si DEO cura est de omnibus, vt Scripturæ testantur, si passer non cadit in terrã absq; eiusdem voluntate, si omnia, vt quarto decimo Sapientia capite legitur, gubernat prouidentia, quomodo apud Christianos de illius prouidentia vlla adhuc quæstio hæere potest?

IAM si res vita sensuq; destituta, si bruta animantia, si cætera omnia

Ioan. 1.

Aliquot graues rationes ostendentes diuinam prouidentiam.

Sap. 6.
Matt. 10.

omnia sublunaria diuinæ prouidentia & gubernationi subsunt, vt subesse breuiter iam ostensum est, & indubitata fide tenendum est, quantò magis eidem suberit homo, omniaque eiusdem studia & opera? Siquidem quò vnumquodque est nobilius, primòque principio propinquius, eò diuinæ prouidentia rationem participat plenius. Inter omnia autem, quæ sub aspectum cadunt, homo propius ad DEVM accedit: vt qui secundùm illius imaginem & similitudinem procreatus, sempiternæ fœlicitatis capax sit. Homo proinde singulari quadam ratione diuinę prouidentię subditur; quod CHRISTVS Dominus hoc ipso etiam clarè indicat, quòd

Quò vnūquodque primo principio est vicinū, eò diuinę prouidentia rationē participat plenius.

Matth. 10.

CAETERVM cum DEVS peculiarem hominis curam & prouidentiam habere dicitur, non est id ita accipiendum, quasi is alio actu curet hominem vel Angelum (par em̄ vtriusq; est ratio) alio cetera omnia. Vnico em̄ simplicissimo actu administrat omnia, cum superiora tum inferiora. Neq; ita rursus quasi maior aut intensior cura sit illi de vna re quàm de alia; cognoscit enim, diligit, & dirigit omnia infinita quadam scientia, amore, & beneuolētia. Dicitur aut̄ ob id peculiarem rationis compotis creaturæ prouidentiam & curam habere, quia quod ad se attinet, ordinauit illam ad peculiarem finem, puta ad æternam fœlicitatē, idq; per media peculiaria, nimirum per merita & dona transnaturalia. Cetera aut̄ omnia per media communia & naturalia promouentur in suos fines. Sic idem quoq; peculiarem iustorum curam & prouidentiam habere perhibetur. Nam quæcunq; illis accidunt; siue illa æterna sint siue temporalia; siue prospera siue aduersa; siue laude, siue vituperatione digna, omnia tandem vertuntur in illorum salutem. Hinc Apostolus: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Et vt electis diuina dispositione omnia vertuntur in bonum: ita reprobis sua culpa omnia cedunt in laqueum. *Creaturæ*, scribit Sapiens, *in odium factæ sunt, & in muscipulam pedibus insipientium*, hoc

Quo sensu Deus peculiarem hominis prouidentiam habere dicitur, & peculiarissimam electorum.

Rom. 8.

Sap. 14.

QVOD autem hæc prouidentia humanā libertatem, aut rerum contingentiam è medio non tollat, id proluxa probatione nō magnopere indiget. Etenim si DEI prouidentia absolutam rebus, quę sub illam cadunt (cadunt autem sub eam vniuersę) necessitatem imponeret, causæ secundariæ ad vnam omnes necessarię forent:

Diuina prouidentia neq; rerum contingentiam, neque humane voluntatis libertatem tollit.

forent: Siquidem vnusquibet effectus non à prima aut remota causa contingens, liber, aut necessarius dicitur, sed à proxima. Homo enim liberè generari dicitur, quia proxima productionis illius causa liberè agit, & tamen sol, & reliqua astra, quæ ad generationem eius coeunt, necessariò agunt. Atqui permultæ in rerum vniuersitate extant causæ, quæ non necessariò, sed liberè vel contingenter agunt: Quandoquidem ad sensum patet, innumeras propemodum esse, quæ deficere & impediri possunt, subindeque deficiunt & impediuntur.

AD HÆC diuinæ prouidentia est, vniuersitatis ordinem, totamque eiusdem perfectionem constituere & conseruare, non etiã hanc vel illam euertere aut quauis ratione labefactare: at si omnia absoluta necessitate euenirent, totus hic vniuersitatis ordo, totaque eiusdem perfectio funditus euertetur. Constat namque, vniuersitatis perfectionem, ordinem, & pulchritudinem ex diuersis rerum gradibus, maximè verò ex necessariis & contingentibus (in quæ ens proximè diduci solet) conuari. Cùm ingens itaque rerum causarumque contingenter agentium sit moles, vniuersum valde mutilum & imperfectum foret, si omnia contingentiæ è medio facerent: Facerent autem omnino, si DEI prouidentia rebus omnibus necessitatem imponeret. Denique ea operatione, quæ vanissima est, semel admissa, non modò contingentiæ omnia è medio submouerentur, sed omnis quoque ortus & interitus, omnisque mutatio & motus, quibus ad illa peruenitur: Quandoquidem omne necessarium est semper; nullum occasum obnoxium est semper. Si ergo omnia essent necessaria, nihil corrumpetur, & per consequens nihil generaretur: semper enim vnus interitus vel corruptio, alterius est generatio: Atqui omnia hæc admodum sunt absurda, & non modò à ratione, sed à sensu quoque prorsus aliena.

QVOD si diuinæ prouidentia ordo suauisque eiusdem dispositio rerum anima menteque carentium naturas non tollit, neque vllam in partem labefacit: sed in sua natura & proprietate singulas conseruat: multò minùs rerum anima, sensu, menteque præditarum naturas & proprietates tollet, aut destruet, vt quæ ceteris omnibus sint multò nobiliores, Deoque multò chariores. Atqui liberum arbitrium non minùs est de intrinseca hominis ratione,

Ad vniuersitatis perfectionem pertinent non solum necessaria, sed etiã contingentiæ & libera.

Si omnia quæ in rerum vniuersitate existunt, essent necessaria, nihil oriretur aut interiret.

Liberum arbitrium æquè est de hominis ratione, atque mens ipsa.

tionem, atque mens ipsa. Dei itaque providentia homini innatam libertatem nullo modo adimit.

RURSUM sapientis est, rebus secundum uniuscuiusque modum & conditionem uti (nam alias frustra ad usum sumeret. Quis enim, nisi mente captus, assumat ignem ad humectandum, vel aquam ad desiccandum?) actionis autem cuiusque modus consequitur rei formam; siquidem forma est actionis principium: Forma autem per quam homo, & omne omnino agens voluntarium agit, non est certa & determinata. Voluntas namque agit per formam, hoc est, per speciem ab intellectu apprehensam; intellectus autem non apprehendit unam aliquam certam & determinatam formam, sed quamlibet indifferenter: Quandoquidem obiectum illius est ens in summa sua latitudine acceptum. Sed neque singula solum apprehendit, verum de singulis quoque per speciem apprehensis (sint ne videlicet ad hunc vel illum finem obtinendum idonea, vel quae voluntas consecetur satis digna) iudicium facit. Iudicium porro, quod fecit, offert voluntati, quae pro sua ingenita libertate oblatum respicit vel admittit. Nam ut intellectus liber est ad iudicandum; ita voluntas ad consecrandum vel auerendum: Deus autem est summè sapiens; ergo utitur humana voluntate secundum ipsius voluntatis modum, naturalemque eiusdem proprietatem. Ergo providentia sua humanam voluntatem sua libertate non orbat, sed eandem in sua naturali libertate confirmat & conservatque.

DEINQUE divinae providentiae est, bona quae rebus indidit, augere, eaque, quae eiusmodi bona diminuere nata sunt, submovere: At si DEVS per providentiam suam homini libertatem adimeret (sicut utique adimeret, si rebus prouisis necessitatem imponeret) plurima non vulgaris momenti bona è medio tollerent; puta omnem virtutem omnemque humanam vitam actionem; siquidem humana actio absque libertate constare non potest, homo autem sine vlla hominis actione, quam edat vel edere queat, belua est veriùs quam homo. Quare divina providentia non eripit homini libertatem. Atque hoc ostendunt innumeræ Patrum & Scripturarum auctoritates, è quibus illustriores tractatu ultimo de originis peccato adduximus, inde petat, qui volet.

Forma, qua homo agit, non est certa & determinata.

Absque libertate nulla constare potest humana actio, adeoque nulla ratio meriti aut premij.

DICIS, assequi non satis valeo, quomodo vnum & idem ad numerum simul queat esse necessarium, & contingens vel liberum: Atqui res omnes, rerumque omnium effectus & motus, si ad **DEI** scientiam aut prouidentiam referas, sunt certæ & necessariae. Impossibile est enim, ut vel hæc frustretur, vel illa fallatur. Quo ergo sensu quippiam in tota rerum vniuersitate poterit esse liberum vel contingens? Sanè si Cardinalis S. Syxti opinatio ratione nixa est, horum inter se conciliatio facilius creditur, quam commodè explicatur. Quòd si verò hoc vnum ex iis non est, quæ tantum creduntur, statuendum secundum eundem est, ex diuina prouidentia ad alteram contradictionis partem, determinatione non sequi, rem esse necessariam aut contingentem; fallibilem aut infallibilem; euitabilem aut ineuitabilem: sed tertium quoddam, quod neque necessarium est, neque liberum aut contingens; neque fallibile rursum aut infallibile; neque euitabile tandem aut ineuitabile; verum medium vel tertium quoddam eminenti quadam ratione vtrumque complectens, puta necessarium & liberum vel contingens, fallibile & infallibile, euitabile & ineuitabile.

Caletanus res contingentiam cum diuina prouidentia non plane; obscure conciliat.

VERVM hæc responsio multò ipsa quæstione obscurior, intellectuque difficilior est. Quis enim capiat, etiam si magno ingenij acumen præstet, effectum aliquem certò à **DEO** prouisum, ut ab eodem prouisus est, neque necessarium esse, neque contingentem, sed vtrumque eminenter & tertium quoddam formaliter: Quandoquidem contingens est, quod potest non esse; necessarium est, quod non potest non esse; posse aut non esse, & non posse non esse, sunt contradictiones; hæc autem medium nullum admittunt, neque participationem, neque per abnegationem: Impossibile est ergo, aliquid à **DEO** esse prouisum, quod tamen neque necessarium sit, neque contingens. Pari ratione fallibile est, quod potest fallere vel deficere; infallibile, quod non potest fallere aut deficere; hæc autem aperte sunt pugnantia, adeoque medio destituta. Idem statuas de euitabili & ineuitabili, cæterisque similibus.

QUI igitur paucis ab hac difficultate expedire se vult, respondeat is, diuinam prouidentiam omnem omnino effectum, ut in ipsa æternitate præsens est, efficere necessarium, (Quod enim est, non potest eo modo, quo est, non esse) ut autem futurus est, aliquem

aliquem quidem efficere necessarium, eum videlicet, cui præparavit causas necessarias; Aliquem rursus merè contingentem, eum nimirum, cui præparavit causas merè cōtingentes: Aliquem demum liberum, eum videlicet, cui præparavit causas verè liberas. Idem statuitur de fallibili & infallibili, evitabili & inevitabili. Omnes namque effectus, ut in æternitate sunt præsentis, sunt infallibiles & inevitabiles; ut verò olim expectantur futuri, aliqui ex illis sunt fallibiles & evitabiles, aliqui infallibiles & inevitabiles, prout nimirum proximæ illorum causæ sunt necessariæ vel contingentes.

Ut hæc doctrina, quam veram & planam existimo, habeatur clarior, adverte quamlibet rem contingentem bifariam considerari posse. Vno modo, ut adhuc in sua causa existit, siue causa illius sit humana voluntas, siue alia quæcunq; naturalis. Alio modo, ut iam actu producta est. Quamdiu adhuc hæret in sua causa, omnino contingens vel indifferens est; potest enim esse & non esse. Nam antequam lego, vel scribo, vel oro, integrum est mihi scribere & non scribere, orare & non orare, legere & non legere. At verò posteaquã re ipsa iam lego, scribo, vel oro, quod antè indifferens indeterminatumq; erat, indifferens ad utrumq; indeterminatumq; esse desinit, & incipit iam esse non solum determinatum, verum etiam necessarium: Sed isthæc interim determinatio vel necessitas non obstat, quò minus hæc omnia liberè vel cōtingenter eveniant. Potuissim enim non legere, non scribere, non orare, sed quiescere vel aliud facere. Et quod de re hîc dicitur, hoc ipsum de rei cognitione, de quæ propositione, qua res significatur, dictum quoque accipiatur. Cognitionis enim rei futuræ, nisi in causa sua sit certa, sua natura est incerta: At verò cognitio rei præsentis & iam ob oculos obversantis, est certa. Dum enim legentem, vel scribentem, vel orantem te video, vera est hæc cognitio, & vera rursus hæc propositio; tu legis, tu scribis, tu oras; & tamen hæc cognitionis & propositionis veritas, vel ex hypothesi necessitas non impediunt, quò minus hæc omnia secundum naturam suam sint contingentia, cōtingenterq; eveniant: Poterant enim non evenisse.

His adde, DEVM Opt. Max. sua infinita scientia omnia contingentia, antequam eveniant, vel extra causam suam emergant,

Omnis effectus ut in ipsa æternitate præsens est, necessarius est; ut autè futurus est, pro causarum proximarum ratione, alio liber, alius necessarius, alius cōtingens est.

Quis effectus cōtingens bifariam considerari potest, vno modo ut iam actu productus est, altero modo ut adhuc in sua causa hæret. Hoc modo est verè contingens, illo necessarius, verum id adhuc ex hypothesi.

Omnia futura, Deo omni modo, quo sunt vel esse possunt, sūt præsentia.

Contingētia vt futura sunt, incerta sunt, vt autem præsentia vel producta, & certa, & secundum quid quoq; necessaria sunt.

Pelagianorū doctrina orationis necessitati contraria.

vt in se ipsa sunt, siue vt iam ad alteram contradictionis partem determinata sunt, clarè cognoscere, dilucidè que intueri. Quicquid enim vnquam futurum est, hoc ab æterno omni illo modo, quo esse potest, ipsi præsens est. Hæc tamen æterna visio, vel rerū, quæ olim futuræ sunt, in diuina æternitate præsentia, rerum naturas non mutat, sed omni modo indemutatas conseruat. Nam ad mutationem quod spectat, perinde se habet Dei noticia aut visio ad res cōtingentes & necessarias, atq; mea vel alterius cuiuscūq;. Vt ergo dum Titium actu iam currentem vel scribentem video, mea visione illius cursum vel scriptionem necessariam nō efficio; (vtrumq; enim cōtingens est, cōtingenterq; effectum est) ita nec summi quoq; illius monarchæ visio vel præuisio, illa quæ secundum se sunt contingētia, simpliciter facit necessaria.

CONTINGENTIA ergo, vt futura sunt, incerta sunt, vereq; & propriè contingētia sunt: vt autem iam producta, vel ad alteram cōtradictionis partem determinata sunt (quo modo omnia vtiq; apud Deum sunt) & certa sunt, & secundum quid quoq; necessaria sunt. Quod enim est, pro tempore, quo est, vt non sit, planè impossibile est. Hæc tamen hypothetica necessitas non adimit illis veram contingētiæ rationem; Hæc enim non pendet ex huius vel illius visione, prouisione, vel notione, sed ex causis, vnde proximè dimanant; tales enim sunt vereque habentur effectus, quales propriæ illorum causæ. Patet ergo, quomodo diuina scientia vel prouidentia rerum contingētiā non tollat, humanæque voluntatis libertatem non infirmet; adeoque quàm putido friuoloque fundamento nitantur, qui propter certam Dei scientiam, indemutabilemque eiusdem prouidentiam, orationis necessitatem, imò verò omnem omnino humanam actionem è medio tollunt.

SED neque Pelagiani quoque, & qui horum dogma sectantur, de orationis necessitate satis orthodoxè sentiunt. Nam si homo solis naturæ viribus salutem, omniaque ad salutem necessaria potest consequi, vt illi impudenter statuunt, profectò nullo opus erit orationis p̄sidio, quò isthæc à Deo impetremus. Quorsum enim aliunde emedicabo, quod citra incommodum ex me ipso petere valeo? Verùm horum fundamentum est æquè infirmum, vanum, & putidum, ac illorū, quos hætenus oppugnamus.

Cer.

Certum est enim & ex Scripturis manifestum, hominem diuina gratia, aliisq; non paucis, quæ ex se petere nequit, indigere, adeoque precibus & obsecrationibus, quibus illa à DEO obtineat, opus habere.

ET ENIM si nihil boni cogitare, aut velle ex nobis possumus, quomodo opera vitæ æternæ meritoria per nos edemus? Quòd isthæc autem ex nobis non queamus, disertis verbis indicat illud Apostoli: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex DEO est.* Et illud rursus eiusdem: *Gratia DEI saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis; DEI enim donum est.* Et illud: *DEVS est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Et illud: *Nemo potest dicere Dominus IESVS, nisi in Spiritu sancto.* Et illud CHRIS-
STI: *Nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit illum.* Et infra: *Sine me nihil potestis facere.* Et illud tandem Hieremix: *Scio Domine quia non est hominis via eius, nec viri est, ut ambulet, & dirigat gressus suos; nempe ad salutem & vitam æternam non simpliciter ambulare solo generali DEI auxilio possumus. Eiusmodi in vtroque Testamento*

occurrunt alia quàm plurima.

SED obiicis: si homo DEI præcepta seruare, peccata & dæmonis tentationes, aliâq; eiusmodi incommoda ex se vitare non potest; ergo non peccat, si mandata non seruat, aut peccata non vitat, quia nemo obligatur ad impossibile. Nihil horum est impossibile cum DEI gratia, eiusdemque fauore & adiutorio, quod semper paratum est petentibus, vel gratis quoque oblatum non repudiantibus: stat enim ille ad ostium & pulsat, manusque vtrò extendit & porrigit, si quis fortè aspiciat & apprehendat: Sed plurimi sunt, qui pulsantem non audiunt, inuitantem non sequuntur, manum porrigentem non aspiciunt. Quare à peccato non excusantur, qui præcepta illius non seruant, aut dæmonis, vel carnis, vel mundi tentamentis locum dant; quia non faciunt, quod debent, vt salui fiant. Neque hinc tamen sequitur, nullum nobis meritum apud DEVM repositum esse: Nam etsi diuina gratia principatum in merito obtineat, ipsa tamen per se absque nostra synergia, neque meritum est, neque meritum vllum generat. Verum non est huius loci de merito, aut gratiæ præsidio disputare. Solum ostendere volumus fundamentum, quo Pelagiani orationis necessitatem excludere contendunt, esse planè infirmum, &

kk 3 ab

1. Cor. 3.

Ephes. 2.

Philip. 2.

2. Cor. 2.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

Cap. 10.

Apoel. 3.

Prouerb. 1.

Nō excusantur à

peccato, qui gra-

uioribus tenta-

tionibus succum-

bunt, aut diuina

præcepta negli-

gunt, quia cum

Christi gratia

po uerunt non

succumbere, &

non negligere.

ab expressa Spiritus sancti doctrina, Scripturarumque sententia prorsus alienum.

Heretici extrema plerumque cōsectantur, Ecclesia autem mediū obseruat.

CUM itaque errores, quos hactenus confutauimus, sint extremi (prout heresi imbuti extrema ferè consecrari soliti sunt; Alij enim, vt audiuius, orationis vires eiusdemque necessitatem, nimium extollunt; alij contra vsus & robur illius nimium deprimunt) Ecclesia mediam ingressa viam, orationem non modò vtilem & salutarem, sed ad salutem quoque necessariam prædicat. Non quòd, cæteris omnibus posthabitis, perpetua quadam contentione orationi incumbendum sit; neque quòd cætera omnia præ oratione susque deque ferre fas sit, vt perperam docebant & volebant Psalliani: sed quòd loco & tempore, cum nimirum necessitas vel vsus id postulat, vel legitimus magistratus mandat, piè, studiosè, ac religiosè adhibenda sit.

VERVM quò de hac necessitate planius constet, ex superioribus repetendum hìc est, duplicem esse orationem, vnam priuatam, alteram publicam. Et quamuis vtraque sub præceptum interdum cadat, non eodem tamen modo hìc casus contingit. Priuata enim quadam tantum generali ratione, puta absque omni loci, temporis, vel modi determinatione sub præceptum venit. Solennis autem & publica sub certis legibus, locique & temporis circumstantiis indici consuevit: Vnde quidam hanc determinatam, illam indeterminatam appellant. Ordinar autem à priuata, vt que solenni latius pateat: Obligat hæc enim suo loco & tempore omnes rationis luce vtentes; illa non omnes, sed Ecclesiæ tantum ministros, qui sunt minima mortalium portio. Hactenus tamen publica quoque ad omnes pertinet, quatenus Ecclesiæ ministri non pro se tantum precantur precarique obligantur; sed pro omnibus, maximè verò pro iis, quorum stipendiis aluntur.

Priuata oratio latius patet, quàm publicæ.

QVOD ergo priuata oratio in præceptum interdum cadat, compendioso eiusmodi ratione probari queat. Quod nulla omnino lege aut statuto cautum est, hoc citra noxam perpetuò omitti potest; & vice versa; quod citra culpam omitti non potest, omnino aliqua lege cautum sit necessum est: siquidem omnis omnino culpæ obnoxia omisio, sicut & commissio quoque, semper est contra aliquam legem, statutum, vel præceptum; atqui vt iam ante sæpe ostensum est, oratio perpetuò omitti inculpate nō potest; ergo certa aliqua lege

lege indicta sit necessum est. Adhæc iure naturali ea omnia præstare obligamur, citra quæ salutem obtinere non possumus: at citra orationis præsidium certa salute potiri nequaquam valemus; oratio proinde minimû sub iuris naturalis præceptû cadit. Maior ratiocinationis huius est manifesta. Minor probatur: Absque spe, charitate, cæterisq; Spiritus sancti charismatis salus constare non potestast via ordinaria nulli adulto citra orationis præsidium hæc obtinunt, neq; semel obtenta, diu quoque absq; eiusdem adminiculosalua consistunt. Deniq; omnes obligatur orationem Dominicam non modò scire, sed etiam recitare; omnis autem obligatio oritur ex aliquo præcepto.

Et quemadmodum ea, quæ salutem conciliare nata sunt, citra orationis beneficium communiter non obveniunt, nec diu citra illud salua cõsistunt; ita nec illa quoq; citra illius opem facile propulsantur, quæ eandem salutem sua natura impediunt, vt sunt grauiore carnalis, Dæmonis, vel mûdi tentationes, aliq; eiusmodi corporis, vel anime pestes. Quare etiã in oratione Dominica non solum gratiam & gloriam, peccatorumq; veniam & necessariam corporis sustentationem petere edocti sumus, verum etiam opportunam à têtationibus & aliis malis liberationem. De hac orationis necessitate D. Augustinus alicubi ita scribit: Nullum credimus ad salutem venire, nisi DEO inuitante; nullum inuitatum, nisi DEO auxiliante, salutem suam operari; nullum nisi orantem auxilium promereri. Hæc ille, quibus cognata scribunt alij. Oratio itaque generatim accepta salutem potituro omnino est necessaria: Nam de modo, tempore, loco, cæterisque similibus nihil per modum præcepti cautum extat.

NASCITUR autê hæc priuatæ orationis obligatio ex triplici capite; primò quidem ex cultu, quem DEO Opt. Max. propter supremum dominium, perceptaq; ab illo beneficia omni iure debemus. Est enim oratio præcipuus religionis actus. Quare etiam Ecclesia debiti huius non ignara, designauit certos dies, quibus precando, aliãq; pietatis munia obeundo hunc latriæ cultû Conditori nostro peculiariter depêdamus: Constat enim, primarium insitutorum festorum scopum esse diuinum cultum. Quò etiam fit, vt illis diebus ea opera inhiberi soleant, quæ cum hoc cultu pugnant, vel non satis conueniunt; vt sunt munia omnia externa & seruilia.

- Mox

Citra orationē
adulto ordina-
riè non contin-
gic salus.

Que salutem im-
pediunt, citra ora-
tionis præsidium
agrè propulsa-
tur.

Lib. de dogma.
ccc

Priuatæ oratio-
nis debitum ori-
tur ex triplici
fonte.

Non minus obli-
gamur nos ama-
re secundum ani-
mam, quam se-
cundum corpus.

Mox verò ex lege illa, qua obligamur non minus nos ipsos diligere secundum animam, quam secundum corpus, imò verò magis, quanto anima potior est corpore. Quamobrem v. quilibet iure naturali tenetur mendicare, si alia ratione vitam tueri non potest: ita ea quoque, quæ ad animæ vitam & salutem sunt necessaria, à D E O emendicare supplexq; petere; si secus impetrare non potest: Atqui diuina charismata v. sitata lege per orationem ad nos deriuantur; vult enim D E V S rogari, etsi citra rogationem sua nobis dona impertiri queat, & interdum impertiri solet. P. stre-
mò autem ex eo præcepto, quo iubemur proximum amare sicut nos ipsos, maiorisq; facere illius animam, quam vel nostri vel illius quoque corporis salutem. Vt ergo sub mortis æternæ pœna proximo in extremæ vitæ periculo propter inopiam vel aliam causam constituto, pro viribus opitulari obstringimur; ita sub eadem illa pœna pro eodem in extremum æternæ salutis vel spiritalis vitæ discrimen adducto orare obligamur, si alia ratione illum iuuare non possumus, & spes est non parua, illum ea ratione à periculo, in quo versatur, liberatum iri.

Pro proximo in
extremo salutis
periculo constituto,
si alio modo
eum iuuare non
possumus, orare
obligamur.

Ex iisdem illis capitibus haud difficulter colligi potest, quando præceptum de orando, (quod secundum se alioqui indeterminatum est) obliget, actualémue sui obseruationem postulet. Etenim si locus vel tempus se offert, qui orationis cultum exigit, vnde cunq; tandem eiusmodi exactio vim trahat; (Sunt enim plurima, quæ eam necessitatem parere queant) omnino qui in orationis legem præuaricari non volet, precationi operam dare debet. Pari modo si vel nos ipsi vel proximus noster tali quopiam Dæmonio correptus tenetur, quod sine orationis præsidio profligari non valeat; aut in tali æternæ vel temporariæ vitæ discrimine versetur, ex quo nisi diuinam opem humili submissioque animo imploremus, emergere nequeamus, modis omnibus orationi vacandum erit. Denique si lege illa notissima, qua nos ipsos diligere iubemur, vitam æternam eaque omnia, quæ ad illam sunt necessaria, desiderare tenemur, tenebimur quoque eandem subinde expetere: Siquidem solum votum vel desiderium sine petitione, vel eiusdem, vbi se offert occasio, explicatione, non est satis consummatum. Quòd si orationem ea latitudine accipias, vt idem sit orare, quod iuste viuere, vel rectè agere, semper nobis orandum erit;

Præceptum ora-
tionis multis ca-
sibus obligat, po-
tissimè vñ tamē
in tribus.

erit; nunquam enim iniuste licet viuere, vel prauè agere: At hoc sensu orationis vocabulum hîc non vsurpamus.

VERVM ENIM VERO licet priuata oratio ad modum iam expositum inderminatè cadat sub præceptum, dubium tamen nonnullum habet, de mentaline tantum hoc accipiendum sit, an de vtraque simul. Non sat esse solam mentalem, vt saluus fias, defendunt quidam; allegant autem illud Cantici: *Fac me audire vocem tuam*. Item: *Sonet vox tua in auribus meis*. Et illud Ecclesiastici: *Constitemini illi in voce labiorum vestrorum*. Et illud vatis Regij: *Voce mea ad Domini clamauit*. Et illud eiusdem: *Domine labia mea aperies; et os meum annuntiabit laudem tuam*. Et illud Esaia: *Populum istum formauit mihi, et laudem meam narrabit*. Et illud Osea: *Reddemus vitulos labiorum nostrorum*. Allegant huc etiam CHRISTI exemplum & documentum; constat enim sæpenumero vocali oratione vsus esse, & vocalis orationis formulam edidisse. Addit his auctoritatibus eiusmodi rationem: Omnia, quæ habemus & possumus, gratis à DEO accepimus; ergo omnia grato animo in illius laudem vertere debemus; ergo non solum mente, sed lingua quoque DEVM laudare & inuocare obligamur.

HIS tamen omnibus non obstantibus, rectius defenditur, prout supra quoque obiter defensum est, priuatam orationem vocem necessariò non deprecere; neque quenquam omnino priuatim orantem ad vocalem orationem communi aliqua lege obligari. De priuatis autem debitis, vel legibus, vel obligationibus, vel necessitatibus nihil hîc dicimus. Nullum enim est dubium, qui ita stupidi aut frigidi sunt, vt meditari vel mentaliter orare planò non valeant, illos quotiescunque necessitas orationem postulat, vocales preces adhibere debere. Idem de iis quoque statuas, qui citra còtinuam animi distractionem & euagationem sola mente orare nequeunt; & de iis itidem, qui citra aliorum offensionem à vocali oratione abstinere nò possunt, & de iis tandè, à quibus lex, vel votum, vel peculiare institutum vocalem orationem deprecit. Verùm hæc omnia, & si qua id genus sunt alia, ad vocalè orationè per accidens se habent: Quæ autem talia sunt, ea legum & præceptorum rationem non subeunt; per se ergo sat est oratio interna.

NEQUE oppositum euincunt, quæ pro vocali oratione paulò antè allegata sunt. Nam quæ ex Canticis & Psalmis & Osea allata

|| sunt,

Cap. 8.

Can. 2.

Cap. 39.

Psal. 3.

Psal. 50.

Cap. 43.

Cap. 14.

Matth. 26.

Luc. 6.

Matth. 6.

Priuata oratio
nò necessariò de-
precit vocem vel
aliud externum
signum.

Christi exemplum vel factum non habet vim legis, sed consilij tantum, etsi hoc quoque non semper.

sunt, ea de vocalis orationis necessitate nihil præfinit. Com-
mendant tamen externam orationem, eamque DEO gratam &
Christiano homine dignam prædicant. Sic quoque CHRISTI exem-
plum, eiusdemque doctrina non figit semper legem: Multa enim
ille fecit & docuit, quæ tamen non iussit, neque per modum præ-
cepti iniunxit. Vtrumque tamen indicat, vocalem orationem rem
esse utilem, quamque CHRISTI discipulus sedulo exerceat, ido-
neam. Sic tandem omnia nostra in illius obsequium sunt verten-
da, verum id liberè, ubi aliud præceptum non fuerit. Sed neque
vnus quoque est tantum linguæ usus, sed varius & multiplex. Quare
si orando in DEI seruitium illam non conuerto, possum docen-
do, vel prædicando, vel ius dicendo, vel aliud quippiam eiusmodi
præstando conuertere.

Matth. 7.
Luc. 10.
2. 2. q. 83 art. 3.

DE mentalis porrò orationis necessitate nulla est quæstio;
non solum propter euidentes causas & rationes iam antè allatas,
verum etiam propter CHRISTI voces manifestam præcepti for-
mam præ se ferentes; ait enim: *Petite, & accipietis; querite, & inueni-
tis; pulsate & aperietur vobis.* Hic Thomas: Non solum petere, quæ
desideramus, sed etiam rectè aliquid desiderare sub præceptu ca-
dit: Sed desiderare cadit sub præceptum charitatis, petere autem
sub præceptu religionis: Quod quidem præceptum ponitur Ma-
thæi septimo, ubi dicitur: *Petite, & accipietis.* Cum ergo præceptum
hoc non sit datum de oratione vocali, ut exponit idem auctor art.
12. eiusdem quæstionis, consequens fit, ut datum sit de oratione
mentali; quippe cum nulla sit oratio, quæ ad mentalem aut voca-
lem non pertineat. Equè præcepti speciem præ se fert alteru illud
eiusdem CHRISTI: *Oportet semper orare, & non deficere.* Et illud item:
Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Et illud tandem Iacobi: *Ora-
te pro inuicem, ut saluemini.* Verum de priuatæ orationis necessitate
fatis; proximum est, ut de publica quoque nonnulla differamus.
Nam etsi usus illius tam latè non patet, atque priuatæ; patet ta-
men maioribus aduersariorum telis.

Luc. 18.
Luc. 22.
Matth. 26.
Iacob. 5.

*De iniustis illorum querelis & calumniis, qui horarum cano-
nicarum rationem & usum oppugnant.*

CAPVT OCTAVVM.

QVI

VI ea omnia referre, accuratèq; refutare vellet, quæ veteres hæretici aduersus horas Canonicas, solennesq; & publicas preces olim attulerunt, & nuper nati etiamnum aduersus easdè adferunt, prolixiore oratione opus haberet; verùm quòd ad alia festinemus, quòdque Thomæ V Valdensis opera veteribus abundè factum sit satis; nos ea solùm hoc loco in medium adferemus & propugnabimus, quæ illi impugnant, vel damnant, vel superstitionis notat, qui hac hominù memoria Ecclesiam perturbant, Sathanæq; regnù dilatant.

CAVILLANTVR hi autem permulta, sed non eadè omnes, prout ætatis huius sectarij in paucis admodum inter se cõspirant; ast omnia malignè & vanè: Quandoquidem si rectè, vt par est, rem expendere, nihil omnino in horis Canonicis earundè muerpartibus vel circumstantiis inuenirent, quod iure damnare, aut cuiuscunque superstitionis notare possent. Et quamuis istud apud cordatos, & erga orthodoxiam bene affectos obscurum non sit, clarius tamen euadet, si præcipua rei huius capita, potioraq; corporis huius membra in medium adduxerimus. Neque enim est animus de horis Canonicis ex instituto, hoc loco disputare; sed ea tantùm, vt paulò antè monebam, propugnare, quæ ab Antagonistis acriùs oppugnantur.

INTER cætera igitur horè Canonicè deposcunt orationem, eamque frequentem. Deposcunt certum tempus & locum: tum certum quoque modum & numerum. Deposcunt delectos homines, qui totius populi nomine & loco pensum horarium publicè, ritèque persoluant. Deposcunt tandem, vt illi, qui ad munus hoc allecti sunt, officium diligenter faciant, iustasq; si secùs fecerint, negligentia suæ pœnas luant. At nihil ex his omnibus est, quod cum ratione pugnet, aut à maiorum traditione dissentiat, aut scripturis aduersum existat, aut vllam omnino mali aut vanæ religionis speciem præ se ferat.

ET ENIM orare secundùm se, non est malum, sed bonum & salutare, vt fatentur omnes. Nam etsi sunt, qui parum ad salutem prodesse contendunt, nullus tamen sano iudicio vtens est, qui orare malum aut peccatum esse dicat. Dicunt sanè & scribunt, qui in Lutheri verba iurarunt: Omnia iustorum opera peccata esse; verùm quia hoc & contra rationem, & contra scripturâ, & contra

Sectarij in paucis admodum inter se cõspirant.

Nihil omnino cõperitur in horis Canonicis, quæ cõ scripturis, aut ratione, aut religione, aut maiorum traditione pugnet. Mentè se destitutos demonstrat, qui orare malum, aut peccatum esse docent.

communem sapientum omnium sensum atq; consensum dicunt & scribunt; neq; de sola oratione, sed de omni omnino iustorum opere asserunt, non existimant, eos inter illos censendos, qui sano iudicio præditi sunt. Quis enim nisi prorsus amens metisq; impotens asserat, CHRISTVM, Apostolos, Prophetas, Martyres, Sanctos deniq; omnes verbo & exemplo certatim ad id instigasse, quod de se peccatum erat? Atqui hi omnes, vt in vtroq; instrumêto videre est passim, ad orationis studium instigabant, vt qui maximè.

NON est malum rursus, sed bonum & apprimè salutare, frequenter orate. Nam & Apostolus, vt sine intermissione oremus, monet. Et CHRISTVS, oportet semper orare & non deficere, clamat; & Annæ filix Phauelis laudi vertitur, quòd ieiuniis & obsecrationibus noctu ac die DEO seruiret; & Danieli, quòd ter interdium genibus nixus Hierosolymam versùs oraret; & viduæ Euangelicæ, quòd apud iniquum iudicem opportunè importunè ius suum vrgeret; & Cornelio centurioni, quòd semper DEVM deprecaretur; & primitiuæ Ecclesiæ, quòd sine intermissione pro Petro in vincula coniecto Dominum rogaret; & Dauidi, quòd totas noctes orationi vacaret. Sed & Paulus quoq; nocte & die sese oratione profitetur, quòd Thessalonicensium faciem videre liceret, eaq; quæ fidei illorù deerant, expleret. Idem desolatis viduis vt nocte & die orationibus & obsecrationibus instent, præfinit. Alibi Ephesius vt pro se & omnib; Sanctis omni instatia orent, seriò iniungit. Mitto hinc Aaronis posteritatem, quæ vt precibus diuinisq; laudibus diu noctuq; in tabernaculo operam daret, diuinitus electa & instituta erat: Nò itaq; nouum aut à scripturis alienum est, frequenter orare.

IAM si bonum & salutare est, frequenter orare, frequensque oratio distincta temporum interualla deposcat, (neq; enim preces distinctæ, vel eadem crebrò repetitæ in vni temporis articulo incidere possunt) non erit malum orandi tempora ita inter se distribuere, vt præcipuis diei partibus respondeant. Primariæ autè diei partes sunt quatuor, manè videlicet & vespera; dies media & nox intempesta; quas eò quisq; obseruat obseruauitq; semper accuratiùs, quòd pietati & deuotioni magis erat deditus. Prophetæ Dauidi familiare erat noctu vel summo manè orare, etsi interdium ab oratione nò prorsus vacaret. De nocturna oratione cõ-

Psal. 118.

Psal. 137.

cionatur illud: *Media nocte surgebam ad consuetum nomini tuo. Et illud:*

Memor

Præcipue naturalis diei partes quatuor.

Cap. 6.
Leuit. 8.
Num. 3.
Deut. 18.

Actor. 10.

1. Thes. 3.
1. Tim. 5.

Luc. 2.
Cap. 6.
Luc. 18.

Luc. 18.

1. Thes. 5.

Memor sui nocte nominis tui Domine. Et illud: Meditatus sum nocte cum corde meo. Et illud: In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.

Psal. 5.
Psal. 76.
Psal. 87.

DE matutina verò illud: Mane exaudies vocem meam; mane astanto tibi. Et illud: Exaltabo mane misericordiam tuam. Et illud: Mane oratio mea proueniet te. Et illud: In matutinis meditabor in te. Et illud: Castigatio mea in matutinis. De nocturna autem & matutina illud: Clamabo per diem, & non exaudies: nocte & non ad insipientiam mihi. Et illud: Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo, ad annunciandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem. De vespertina, matutina, & meridiana simul illud tandem: Vespere, & mane, & meridie narro, & annuntiabo, & exaudiet vocem meam. Habemus hinc, regium vatem stata orandi tempora obseruasse, puta nocturnum, matutinum, meridianum, & vespertinum, vt quæ cæteris ad orandum viderentur aptiora. Quare eadem etiamnum Catholica obseruat Ecclesia.

Psal. 5.
Psal. 58.
Psal. 87.
Psal. 111.
Psal. 119.

Psal. 54.

QVOD si Dauid & veteres Patres, (neque enim putandum est, solum Dauidem, qui grauisimis regni negotiis perpetuo distinebatur, stata orandi tempora obseruasse, reliquos autem pios & religiosos homines pro nihilo illa duxisse) habebant certas horas præfinitas; tempora orationi destinata, quanto magis Christianos coruscante iam Euangelij luce, exundanteque Seruatoris CHRISTI gratia & veritate suas stas precandi horas & vices obseruare oportebit? maximè verò cum non modò veteris Synagogæ proceres ea in re habeant duces & magistros, sed ipsos quoque Apostolos. Constat hos namque partim veteres æmulantes, partim legem suo exemplo firmantes, certa orandi tempora studiosè obseruasse, & quidem eadem ferè, quæ nunc in solennibus precibus obseruat Ecclesia. Nam & Paulus & Syllas in carcerem coniecti media nocte ad orationem surrexerunt, diuinisque laudibus clara voce incubuerunt. Quæ quoque oratio DEO tantopere placuit, vt eam manifesto miraculo statim confirmaret: Siquidem omnia carceris ostia euestigio sunt aperta, omniumque vincula illico soluta. Sic Petrus quoque & Ioannes ad nonam orationis horam in templum ascendisse leguntur. Idem Petrus dum sexta dici hora orationi incumbit, nullum hominū genus ab Euangelij doctrina excludi cœlesti, sed symbolico oraculo didicit.

Apostoli certa orandi tempora obseruarunt, & ea ferè quæ etiam nunc in Ecclesia sunt in vñ. Actor. 16.

Actor. 3.
Actor. 10.

ADDE his, Apostolos non solùm noctu & interdiu de more orasse; sed aliis quoq; vt idem facerent, auctores & hortatores extitisse; notum est enim illud Pauli: *Orationi instate, vigilantes in ea, in gratiarum actione.* Et illud rursus eiusdem: *Quæ verè vidua est, instet obsecrationibus & orationibus noctu & die.* Et illud item Petri: *Estote prudentes & vigilate in orationibus.* Et infra: *Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius uester Diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, querens, quem deuoret.* Tandè Apostolus graui reprehensione excipit Corinthios, quòd ad publicam orationem, quæ vtiq; stas temporibus & horis habebatur, citra ordinem, debitamq; modestiã & grauitatem conuenirent; scribit enim: *Quid ergo est fratres? Cùm conuenitis, unusquisq; uestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsin habet, linguam habet, interpretationem habet; Omnia ad ædificationem fiant.* Et quibusdam interiectis, ita demum concludit: *Omnia honestè & secundùm ordinem in vobis fiant.* Cuiusmodi autem ordo in publicis congressibus & precibus seruandus sit, id ibi plenè non præscribit, sed tantùm ex parte. Habemus ergo, non modò veterum Patrum, sed Apostolorum quoq; ætate non absq; certo ordine, temporumq; intercapidine orationi vacatum fuisse.

SED quid CHRISTVS? nullùmne ille eius rei exemplum, aut documentum nobis reliquit? Vtique; scriptum est enim: *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Et cùm dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit. Et infra: *Erat autem diebus docens in templo; noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti, nempe quòd ibi orationi vacaret.* Faciebatq; id ipsum subinde partim solus, partim discipulorum ceterua stipatus. Hinc illud Ioannis: *Sciebat autem Iudas locum, quia frequenter IESVS conuenerat illuc cum discipulis suis.*

QUIN & illa ipsa quoque nocte, qua à Iudeis captus est, prolixè orauit, tertioq; eandem orationem repetiuit. Dubium præterea nullum est, quadraginta illis diebus & noctibus, quas ieiunus transegit in deserto, orationi, rerumq; cœlestium contemplationi præcipuo studio incubuisse. Et quemadmodum familiarè ipsi erat noctu orare; ita alios quoque ad vigiliis, nocturnasq; preces frequenter exhortabatur. Notum est illud Marci: *Vigilate, ne cùm repente venerit, inuenerit vos dormientes. Quod autè vobis dico, omnibus dico.* Et illud Matthæi: *Vigilate, quia nescitis, qua hora Dominus uester*

venit.

venturus sit. Et illud eiusdem: *Sustinete hinc et vigilate, et orate, ne intro-*
tis in tentationem. Et illud tandem Lucæ: *Vigilate omni tempore orantes,* Cap. 21.
ut digni habeamini stare ante Filium hominis.

SED dicent forsan: Esto cum veterum, qui CHRISTI ad-
 ventum secula aliquot antecesserunt; tum CHRISTI quoque &
 Apostolorum exemplo orandum sit, & frequenter orandum sit,
 & noctu orandum sit, & aliqua etiam temporum ratio inter orā-
 dum obseruanda sit: at nihil hæc omnia ad statuendum septena-
 rium horarum canonicarum numerum. Neq; enim Apostoli so-
 liciti erant de numero, multò verò minùs de modo, loco, tēpore,
 cæterisq; quæ publicis precibus nunc passim adhiberi consueue-
 runt: Verùm vnum hoc illis studium erat; nempe vt munus illud
 precandi ritè, hoc est, in spiritu & veritate obirent.

SANE si nocturno, matutino, meridiano, & vespertino tem-
 pore, vel aliàs frequenter orare malum non est, vt diffusè paulò
 antè ex sacris literis ostensum est; non erit quoq; malū iis, qui Ec-
 clesiæ obsequiis diuinoq; cultui ex instituto mancipati sunt, certū
 orandi modum & methodū, quò munere suo fungantur rectiùs,
 præfinire, certumq; precationum pensum, quod quotidie absol-
 uant, eisdem præscribere. Verùm quia plura sunt, quæ in horis Ca-
 nonicis displicent Antagonistis: Oppugnant enim personarum
 delectum, locum; tempus, modum, numerum, legis vinculum, &
 alia quædam eiusmodi quò de iniusta illorum oppugnatione &
 cōquestione, adeoq; de re tota constet clariùs, de singulis eo or-
 dine, quo iam proposita sunt, seorsum nonnulla attingam.

PORRO hinc autem, quod neminem inficiaturum existimo,
 religionem Christianam illustrioresque eiusdem partes tantam,
 vel maiorem quoque curam exigere, quantam secularis politia,
 vel quæuis alia functio externa; vt quæ cuiusque externo mu-
 neri politicoque statui tantum præstet, quantum anima corpo-
 ri, cœlestia terrenis, sempiterna caducis. Si ergo negotia ciui-
 lia, publicaque munia, & ea præcipuè, quæ ad totius Reipublicæ
 salutem & incolumitatem pertinent, non conceduntur qui-
 buslibet citra vllum delectum, neque tractantur à quibuslibet
 promiscuè; sed à certis & ad impositum munus obeundum ido-
 neis, cur solennis publicusq; DEI cultus committetur quibusuis
 absque vllò prorsus discrimine?

Sectarij plura
 circa horas Ca-
 nonicas cauillā-
 tur, sed omnia
 iniuste & ine-
 pte.

Religio Christia-
 na maiorem de-
 poscit curam, q̄
 quæcunq; nego-
 tia politica.

SI, inquam, Respub. bene instituta, si prouincia, si regna omnia habent suos milites & satellites studio ad hoc conductos, & institutos, vt ad propulsandum iniuriam, quæ ab externo hoste inferri poterat, semper sint in procinctu: Si suos Iudices & assessores, qui controuersias, quæ inter ciues frequenter oboriuntur, iuste prudenterq; dirimant: Si suos prætores & lictores, qui improborum scelera legitimis pœnis coërceant: Si alios quamplurimos magistratus, qui alia aliaq; in Repub. munia obeant; Cur Catholica Ecclesia mystica CHRISTI sponsa nõ habeat suos ministros, qui sacra conficiant & porrigant? Qui ea, quæ ad fidem & mores faciunt, populo è suggestu proponant? Qui diuinas laudes totius populi nomine die noctuq; publicè decantent? Qui cetera tandem Ecclesiastica omnia ex professo curent & administrant?

RURSUM si Iudæorum Synagoga alebat suos pontifices & sacerdotes, aliosq; inferioris ordinis ministros ex Leuitica tribu delectos & assumptos, quibus solis fas erat sacra tractare & procurare, diuinasq; laudes publicè concelebrare, aded vt capitale esset, si quis alius in illud munus se intrusisset. Si gentium populus habebat suos flamines & protoflamines, suosq; auruspices & diuinos, qui soli sacra administrabant, Deorum oracula consulebant, hymnosq; & carmina in eorundem laudem publicè concinebant: Si ciuitates & prouinciæ, quæ Lutheri vel Caluini vel alterius magistri errores complexæ sunt, alunt suos Diaconos & Pseudodidascalos, quibus solis potestatem faciunt Lutheri vel Caluini Euangelium ebuccinandi, merumq; panem & vinum, corporis & sanguinis CHRISTI loco, distribuendi, ægros animam agentes in concepto semel errore confirmandi; Cur CHRISTI Ecclesia non habeat, qui ex instituto apud DEVM pro communi populi salute iugiter intercedant, & quosdam quasi secundarios μεσίστας inter DEVM & homines sese constituent?

DENIQUE si in ciuitatibus bene compositis & institutis, nõ cuilibet promiscuè quodlibet mechanicum opificium tractare licet, ne quod inde detrimentum respub. capiat, vel aliqua noxia confusio inter ciues emergat; sed iis tantum, qui hanc vel illam artem probè didicerunt, eiusq; rei publicum testimonium à suo magistratu retulerunt: quæ, obsecro, ratio suadet, vt quis citra illum delectum ad sacrorum procuracionem admittatur? An nõ
sapien-

Ecclesia nõ minus eget suis propriis ministris, magistratibus, & stipendiariis, quam Respubl.

Sæctariis ministris corporis & sanguinis Christi loco merum panem & vinum distribuunt.

fapientum omnium iudicio, ars artium est, sacra rite tractare, decenterq; administrare? Nihil est ergo, cur ob id Ecclesiam in culpã vocent, quòd hîc nõ absq; delectu agat, non solum in admittendo, verum etiam in obligando. At de obligatione loco postea magis idoneo; habet enî ea res peculiare apud Antagonistas difficultatẽ.

Ho c ipso ariete ea quati & euerti quoque possunt, quæ contra definitum publicę orationis locum & tempus obiiciunt Adversarij. Etenim vt negotia publica non tractantur quolibet loco promiscuè, sed certo peculiariq; ratione ad isthac deputato, puta in curia vel domo ciuica, vel alia quavis æde publica ad eiusmodi munia destinata: Neque quolibet rursum tempore, sed certo & præfinito, nimirum ante vel post prandium, semel aut sæpius intra hebdomadam, annum, mensẽ, &c. Neque quouis tandem modo, sed certo, exempli causa, cum strepitu vel absque strepitu, publicè vel secretò; cum examine vel absque examine, & sic de cæteris (variant hæc enim pro negotiorum, quæ tractantur, ratione plurimum) ita etiam publicæ preces non quouis loco, tempore, aut modo indici, aut persolui debent, sed certo & præfinito. Quandoquidem vbi certa tempora & loca certis negotiis & muniis non sunt præfinita, ibi plerunque nullus seruari solet ordo; vbi autem ordo deest, ibi nihil perpetuum aut certum esse potest: Qui enim nulli tempori astricti sunt, facillimo negotio de die in diem, de hora rursum in horam differunt, & tandem, vt quotidiana experimenta euidenter ostendunt, nihil faciunt.

AD HÆC si gentium & Iudæorum populus habuit sua delubra & fana, sua tabernacula & templa, sua quoque stata tempora, quibus numini, quod colebant, precibus & sacrificiis litabant, & suum nihilominus litandi, precandiq; ritum: Si cuiusuis generis & factionis Sectarij publicas ædes, horreis vel theatris quàm templis similiores obtinent, in quas ad profanam suam cœnam sumendam, suorumq; ministrorum spermologiam audiendam frequentes cõueniunt: Si iuxta Sapientis dictum omnia sua tempora, addo & sua etiam loca habent; (neque enim eodem loco reus iudicatur & capite plectitur) cur publicæ solennesq; preces non haberent sua præfinita loca & tempora? Deniq; cum horum Canonica non in huius vel illius priuati gratiam, sed in totius

m m popu-

Ars artium est, sacra rite tractare & administrare.

Citra legitimi ordinẽ nihil potest esse perpetuum aut certũ.

Diuersa munia & ministeria diuersa deposcunt loca & tẽpora, Eccl. 3.

populi utilitatem celebrentur & decantentur, curea ratione non instituerentur, ut populus, si vellet, eas adire & frequenter posset? At hic aditus nullo modo obtineri poterat, nisi certa loca & tempora definirentur, in quibus ordinariè persolverentur. Verùm de tempore paulò post latius: Est enim temporis ratio cum horarum numero ita coniuncta, ut ab ea diuelli vix queat.

IAM si necessum erat, ut ad publicam orationem certæ deputarentur personæ, quæ munus illud ex instituto obiret, certa rursum loca & tempora, in quibus obiret, multò magis necessarium erat, ut certa psalmorum, lectionum, antiphonarum, aliorumque eiusmodi ratio & ordo assignaretur. Quàdoquidem si isthæc vnicuique; Ecclesiæ, vico, vel oppido libera relinqueretur, multò maior dissimilitudo, rerumque; confusio oriretur, quàm si de loco, aut tempore nihil certi decerneretur. Adhæc quæ totius populi nomine publicè procurantur vel administrantur, ea non modò cum certo pondere & mensura, verùm cum summa quoque; prudentia & gravitate institui debent; at ea prudentia, iudicii;que; maturitas non reperitur in singulis, sed tantùm in paucis, puta in Reipublicæ Christianæ proceribus, primariisque; eiusdem membris. Non debet proinde id hic fieri, quod cuique; lubet, sed quod certa lege definitum est: Quemadmodum isthuc in aliis quoque; rebus ad Rempub. vel Ecclesiam pertinentibus observari consuetum est.

PRAETEREA ut apud populum Christianum vnus agnosceretur DEVS, vna fides, vnum baptisma; ita vnus quoque, quantum per regionum & temporum rationem licet, externus cultus obtineat oportet; at hic nullo modo constare posset, si nihil firmi aut certi ea de re statutum aut traditum extaret, sed cuilibet collegio, oppido, vel vico, quid precum Canonicarum loco dicere vellet, integrum foret. Denique quæ de personis, locis, temporibus, cæterisque cognatis hætenus exposita sunt, ea rationi vsque adeò sunt consentanea, ut gentes verum DEI cultum ignorantibus solo naturæ instinctu hæc omnia observauerint quàm studiosissimè. Habebant enim illæ (ut & Patres quoque, qui legem Mosaycam antecesserunt) suos Sacerdotes, suas aras, suas hostias, suas preces, imò verò suas quoque execrationes & excommunicationes. Apud Iudæos autem omnia ad externum DEI cultum pertinentia vsque adeò DEO ipso auctore erant certa & definita,

Preces publicæ certo ordine & pondere prescribi debuerunt.

Quicquid circa horas Canonicas observatur, hoc totum rationis dictamini & populorum omnium consuetudini maxime est consentaneum.

fnita, vt ne latum quidem culmen à præfinitis recedere fas effet.

AT torquet interim aduersarios septenarius horarum Canoniarum numerus; sed id citra vllam iustā causam. Neq; enim heri aut nudiustertius hic numerus est natus, verum vnā cum ipsa Ecclesia exortus, vel vt rectius dicam, à veteris Ecclesiæ Patribus acceptus, indēque per Apostolos, legitimosq; eorundem successores ad nos translatus. Fatetur enī Dauid, septies interdū DEVM se laudare consueuisse, quod vtiq; neque solus faciebat, neq; sine auctore faciebat, sed ad aliorum piorum exemplū, quod tum celebre extabat. Sed neq; Petrus & Ioannes ad nonā orationis horam ad templum ascēdisse; neq; Petrus orationis causa ad sextam superiora domus petiisse; neque Cornelius nona diei hora, qua hand dubio orationi intentus erat, Angelum ad se introeuntem vidisse; neq; Paulus & Sylas media nocte ad orationem surrexisse; neq; Daniel tandem ter interdū, nimirum tertia, sexta, & nona Hierosolymam versus orasse diceretur, nisi ea tempora peculiari quadā ratione apud Iudæos orationi deputata & consecrata fuissent. Sed & nihil quoq; vani aut superstitiosi hic numerus præ se fert: Imò verò multæ & magnæ extiterunt & extant causæ, cur hic potiùs quàm vllus alius præfinitus debuerit.

VERVM priusquam vel ex parte illas assignem, quæro ab Antagonistis, ij ne, qui peculiari ratione ad hoc instituti sunt, vti totius populi nomine & loco diuinis laudes decantent, iugesque precatores & intercessores pro communi omnium salute apud DEVM existant, semel duntaxat interdū DEVM inuocare, debitasque eidem laudes & gratiarum actiones persolvere debuerint, an sapius. Non semel tantum, quia neq; populi voto, neq; diuino quoque præcepto hac ratione factum fuisset satis. CHRISTVS enim Dominus vt semper, Apostolus autem vt sine intermissione oremus iubet, nisi quis forsan existimet, semel tantum, hoc est, continuo citra vllam interpolationem orandum esse; verum hoc propter causas supra allatas, & vulgo quoq; satis notas, fieri nullo modo potest: Ergo sapius. Quod si sapius, quæro rursus ab iis, bis ne, an ter, an quater, & sic deinceps? At quemcunque tandem numerum assignauerint, semper recurret eadem illa quæstio: Cur bis & non ter? vel cur ter vel quater, & non quinquies, vel sexies, vel decies, atque ita de cæteris.

Precum horarum numerus ex veteri Ecclesia in nostrā translatus.

Psal. 118.

Actor. 3.

Actor. 10.

Actor. 16.

Dan. 6.

Luc. 18.
1. Theff. 5.

Nullus horarum numerus potuit assignari, qui festiorem telis non esset expeditus.

Preces Canonicæ iis horis sunt assignatæ, quæ præ cæteris ad orandum visæ sunt magis idoneæ.

PLACUIT autem maioribus nostris, ut septenis vicibus id fieret; idque iis horis & temporibus, quæ præ cæteris ad orandum visæ sunt magis idoneæ; siue naturalem temporum qualitatem spectes; siue mysteriorum, quæ in illa inciderunt, rationem consideres. Norunt enim, qui iudicio & rerum usu valent, seriam orationem tempus pacatum & à turbis quietum deposcere; at noctu silent omnia. Norunt equè, auroram cibo iam plene concocto, ad orandum & contemplandum aptissimam haberi. Norunt nihilominus, diei primitias cœlesti numini consecrandas, eidemque pro fida noctis custodia ex animo gratias agendas esse. Norunt, pij Christiani vocabulo indignos censendos, qui prius somnum capiunt, quàm contra noctis pericula, Satanæque tentamenta precibus se muniant, Deoque Opt. Max. de diurna luce feliciter transacta gratias agant. Norunt tandem, tota reliqua, hoc est, intermedia diei parte ab omni orationis studio feriatum, esse minime conuenire; adeoque intelligunt, publicæ orationis tempora, etiam si solam rationem ducem sequamur, commodissimo modo inter se distributa esse.

Plures rationes mysticæ cur preces publicæ in septem partes sunt distributæ.

MYSTICAS porro septenarij numeri rationes alij alias assignant, prout in symbolicis illis alia aliis, quæ ad rem facere videntur, occurrere solent. Ante principalem autem, quam Ecclesia potissimum spectasse videri potest, ex vulgaribus illis referant nonnullas. Primò ergo ut CHRISTVS IESVS vna oratione, quam Dominicam appellamus, complexus est septem distinctas petitiones, vel septem distincta rerum genera, quas iuste desiderare & petere licet; ita Ecclesia assignauit septem distincta publicæ orationis tempora, quibus vel ea ipsa petamus, vel pro antè collatis gratias agamus. Mox spiritalis vitæ ratio absque Spiritus sancti donis consistere non potest; hæc autem citra orationis præsidium obuenerit temerè non solent: Cùm ergo septem sint Spiritus sancti charismata, equum est, ut septenis vicibus cœleste numen eorundem causa adeamus, suppliciterque inuocemus. Tertiò quæcunque condita sunt, in hominis commodum condita sunt; homo proinde pro omnibus & singulis Conditori debet laudem & gratiarum actionem: Atqui DEVS opus, quod fecerat, die septimo cõpleuit. Hæc ratio tangitur in hymnis, quæ per septimanam ad cuiusque diei vespers decantantur vel recitantur.

Genes. 2.

QVARE

QUARTO nemo lapsus refurgit, sed neque refurgere quoque potest absque peculiari DEI Opt. Max. gratia; hæc autem, vt supra ex Augustino audiimus, non obtingit sine oratione. Iustus autem septies in die cadit, vel cadere certè potest; ergo ne cadat, vel vt lapsus refurgat, per se vel per alterum septies oret oportet. Quintò numerari solent septem mundi ætates, in quarum singulis magna quædam opera effecta, indultaque sunt generi nostro illustria quædam beneficia, maximè verò in postrema: In ea enim Filius DEI nostri causa homo factus, passus, & mortuus est. Ne ergo tantorum munerum auctori simus ingrati, æquum est, vt per nos, vel per alios ad hoc initiatos & deputatos septies DEVM laudemus, gratesque eidem dicamus. Sextò lex, vt tradit Apostolus, umbra erat futurorum; atqui supra ostensum est, si non ab omnibus ludæis promiscuè, certè à melioribus & sanctioribus septies interdum & noctu orationi vacatum fuisse. Septimò & postremò septenarius hic precum horariarum numerus per septem tubas, quarum sonitu prostrati sunt muri Hiericho, adumbratus videtur. Nam vt hostium munitiones per illas corruerunt; ita Diaboli machinationes septenis hæc diuinarum laudum buccinis veluti validis quibusdam balistis, aut arietibus quassatæ dissoluuntur & prosternuntur.

VERVMENIMVERO licet Ecclesia ad hæc omnia, vel ad horum aliqua fortè respexerit, nullum tamè ex his primaria causa extitisse videtur, cur publicas preces in septè partes distribueret, easque eo ordine & tempore, quo iam olim fieri consuevit, recitari vel decantari iuberet. Causam autè cõsiliij decretiue huius principem habuit salutarem CHRISTI seruatoris nostri perpersionem: Hanc enim per eiusmodi preces grata memoria recollere, perpetuòque celebrare & decantare voluit, eaque recordatione, iugique celebratione ad noua beneficia viam sibi munire; siquidem digna pro acceptis beneficiis gratiarum actio, est regia via ad impetrandum nouum à DEO beneficium. Sed iam quid singulæ horæ cum singulis crucis mysteriis cognatum habeant, paucis expendamus.

SERIES salutaris perpersionis breuiter eiusmodi extitit. Sub noctem CHRISTVS Dominus cum discipulis suis cœnat, augustissimumque corporis & sanguinis sui Sacramentum consecrat.

mm 3 Mox

Ultima mundi ætate magna, pleneque illustria Dei beneficia humano generi obtulerunt.

Iosua 6.

Ecclesia horas Canonicas, earumdemque tempora accommodauit præcipuis passionis Christi mysteriis & partibus.

Dominicæ passionis series paucis comprehensa.

Mox hymno dicto vnà cum vndecim exit ad montem oliueti, ibidemque ter patrem, vt calicem si fieri queat, à se transferat, ardentibus precibus rogat, singulisque vicibus Apostolos, vt orent & vigilent admonet; & prolixius orans sanguineum sudorem fudit. Paulò post à Iudæis captus circa noctis medium exhibetur Annæ & Caiphæ. Hic colaphis cæsus, totaque deinceps nocte vsque ad auroram variè ludificatus, summo manè Phariseorum & seniorum populi concilio sistitur. Hinc porro veluti blasphemus mortisque reus ad Pilatum abducitur. Pilatus rei exitum nullum inueniens, in innocentem IESVM mortis fert sententiam.

HORA tertia proinde CHRISTVS Dominus flagellis cæsus, spinis coronatus, arundine percussus, ad crucis supplicium abripitur. Hora sexta in crucem agitur. Hora nona, posteaquam spiritum emisisset, lancea cõfoditur; vesperarum hora à cruce deponitur. Circa noctem tandem syndone inuolutus & aromatibus conditus in sepulchrum inferitur. Iam horæ præcæ sue canonicæ ad eum modum ab Ecclesia sunt institutæ & distributæ, vt singulæ respondeant singulis perpeffionis CHRISTI mysteriis, singulisque primariis eiusdem perpeffionis partibus; ne videlicet earum memoria è filiorum suorum pectoribus vnquam excidat, ipsaque de tam illustri inauditòque beneficio, erga sponsum suum, à quo tantopere dilecta est, gratam sese declaret.

Cur præces Canonice passionis partibus sint accommodatæ.

Matutinæ præces quatuor comprehendunt partes, que olim quatuor distinctis noctis vigiliis decantabantur.

PRÆCES matutinæ in eorum memoriam celebrantur, quæ Dominus IESVS tota nocte partim in horto, partim in Annæ & Caiphæ domo perpeffus est. Porro autem vt nox tota diducitur in quatuor vigilias, ita solennes matutinarum præces quatuor complectuntur partes, nimirum tres nocturnos & laudes; quæ olim, vt Hieronymo, Isidoro, Thom. VValdensi, Cosmæ, & aliis nonnullis placet, ita erant distributæ, vt primus nocturnus absolueretur prima noctis vigilia, secundus secunda, tertius tertia, atque istud per diuersos Ecclesiæ ministros. Laudes verò sub postremam noctis vigiliam, hoc est, circa auroram, idque per totum initiatorum cœtum. Postea verò humanæ infirmitatis habitata ratione præces matutinæ vnà cum laudibus simul dici ceperunt. Atque hoc à quibusdam prima noctis vigilia, hoc est, vesperi post cœnam; ab aliis verò postrema vel circiter, hoc est, summo manè,

ab

ab aliis secunda vel tertia, hoc est, paulò ante vel post mediam noctem. Primum obseruant plerique horas Canonicas priuatim recitantes. Secundum Ecclesiæ Cathedrales & collegiatæ. Tertium monasticen professi & alij præterea nonnulli pij.

TRES nocturni, quorum singuli tribus constant Psalmis, totidemque lectionibus, respondent tribus illis interpolatis vicibus, quibus CHRISTVS Dominus orauit in horto; etsi non illis solis, vt paulò antè dicebatur. Prima autem in illorum memoriam & commemorationem peragitur, quæ CHRISTVS Dominus pertulit à summo manè vsq; ad tertiam. Tertia in eorum, quæ inde vsq; ad sextam. Sexta in eorum, quæ tribus horis perpassus in cruce: Reliqua in eorum, quæ inde acciderunt vsque ad sepulturam.

ADDO HIS, CHRISTVM Dominum non solum iis horis & temporibus, quæ iam attigimus, varia perpassum esse; sed validè & feruèdè quoque ad mortem vsque precatum esse: Tum quò nobis ostenderet, ecquidnam cum grauibus quandoq; iactaremur tentationibus, vel magnis vrgeremur periculis, facere nos oporteret; tum etiàm quò singulas perpassionis suæ partes hac ratione cœlesti patri acceptiores, adeòque ad merendum vel satisfaciendum efficaciores redderet.

ET quidem in cruce & antequam à Iudæis caperetur, vocali oratione vsum esse, planum est ex Euangelio. An autem in aliis passionis suæ articulis vocaliter orarit, id ex Euangelistis certò non constat. Interim dubium nullum est, quin mentali oratione singulos dolores & cruciatus suos æterno patri seriò commendarit, votisque ardentibus pro omnium salute obtulerit. Si enim mentem ad DEVM semper erectam, eleuatamque habebat, maximè cum magnum illud cruentumque sacrificium pro totius mundi salute cœlesti patri offerebat, erectam habuisse putandus est. Etenim si summi pontifices, qui CHRISTI typum gerebant, in sancta non introibant absq; prece & sanguine, multò minùs magnus ille sacerdos, qui patri dextera asidet in cœlestibus, vt non sine sanguine; ita quoque non sine prece seipsum in holocaustum obtulit. Magnæ proinde Ecclesiæ fuerunt causæ, cur Canonicas preces numero septenario indiceret; iisq; temporù internallis & discriminibus celebrari & peragi vellet, quibus iam olim de more celebrantur & peraguntur.

ADDVNT

Quid singulæ horæ cum singulis passionis Christi partibus cognatum habeat.

Christus totò passionis tempore orationi, quantum licuit, integer fuit.

Christus Dominus circa noctis medium in lucem editus, & vitæ post mortem restitutus est.

Marc. vi.

Act. 2.

1. Cor. 15.

Luc. vi.

Joan. 20.

Marc. vi.

Act. 1.

Math. 27.

Ephes. 4.

In expo. orat. domi.

Cypriani sententia de tertia, sexta & nona.

ADDVNT his quidam alias nonnullas ex eorum temporum ratione petitas, quibus CHRISTVS Dominus peculiare aliquod opus patravit, aut beneficium in genus nostrum contulit. Etenim circa noctis medium in hanc lucem editus est: Postrema noctis vigilia vel etiam citius propter iustificationem nostram ex mortuis exuscitatus est, quo etiam tempore natiuitas illius per angelos pastoribus annüciata est. In crepusculo vespertino, vt quidam, in matutino autem, vt alij volunt, verbum in vtero virgineo caro factum est. Quare etiam vbi Catholica religio obtinet, manè & vesperi campanæ pulsus ad orationem signum datur. Manè orto iam sole post resurrectione suam apparuit Magdalena & aliis mulieribus: Tertia (quando etiam Apostolis caterisque, qui cum illis erant, impertitus est Spiritum sanctum) vt quibusdam placet, Petro; Sexta Iacobo, Nona duobus discipulis euntibus in Emaus; vesperi omnibus simul; Ad celos tandem circa meridiem vel horas aliquot post meridiem, ascendisse creditur; quo etiam tempore ad sanctorum Patrum Limbum descendit.

ET vt horum omnium nihil omnino extaret, adhuc sola Catholica Ecclesiæ voluntas, illustrisque veterum patrum auctoritas fat nobis hic esse deberet; vix vllus enim comperitur antiquus scriptor, qui vel omnium vel aliquarum certè Canoniarum horarum non meminerit. Cyprianus: In illis horarum spaciis (loquitur de tertia, sexta & nona) ter trinitatis sacramentum denotatur. Nam à prima hora vsque ad tertiam trinitas horarum completur. Rursum peracta tertia à quarta vsque ad sextam, altera est trinitas. Deinde à septima vsque ad nonam, trinitas tertia completur. Hæc ergo horarum spacia iam pridem spiritualiter determinantes adoratores DEI, statutis & legitimis ad precem temporibus seruebant. Hæc Cyprianus de temporibus, quæ Iudæi inter orandum obseruabant.

VERVM quòd nos in maiori luce, absolutiorèque lege versemur, monet nos eo horarum numero contentos esse non debere; addit proinde: Sed nobis, fratres dilectissimi, præter horas antiquis obseruatas orandi nunc & spacia & sacramenta creuerunt. Nam & manè orandum est, vt resurrectio Domini in matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus sanctus designauit in Psalmis dicens: *Quoniam ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam.*

Psal. 5.

Manè

Manè aſtabo tibi & contemplantor te. Et iterum per Prophetam loquitur, dicens: diluculo vigilabunt ad me, dicentes: Eamus & reuertamur ad Dominum DEVM noſtrum. Recedente item ſole, & die ceſſante, neceſſariò rurſum orandum eſt. Nam quia ſol CHRISTVS verus eſt, & dies verus, Sole ac die ſeculi recedente quando oramus & petimus, vt ſuper nos veniat denuo lux, CHRISTI precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum. Hic oblique tanguntur omnes horæ, quæ hucusque obſervantur & decantantur in Eccleſia DEI: Siquidem matutinæ orationis nomine complectitur matutinas cum laudibus & primam. Nomine autem veſpertinæ precis, veſperas & completorium designat; reliquas verò ſuis propriis vocabulis appellat.

FACIT huc quoque illud Baſilij Magni: Horæ à ſanctis viris precibus ad DEVM & laudibus dicatæ ſequendæ ſunt; ait enim magnus Dauid: *Media nocte ſurgebam ad conſtitendum nomini tuo, ſuper iudicia iuſtiæ tuæ.* Rurſum ait: *Veſpere, & manè, & meridie narrabo, & annuntiabo, & exaudiet vocem meam.* Et hæc quoque generali quadam ratione omnes horas in Eccleſia receptas complectuntur. De nocturnis precibus concionatur illud Hilarij: *Memor fui nocte nominis tui.* Scit præcipuè nocturno tempore diuini eſſe à nobis numinis recordandum. Scit tum maximè cuſtodiam DEI legis à nobis eſſe retinendam, cum ſubrepunt animo impuræ cupiditates, cum ſtimuli vitiorum per recens aſſumptum cibum corpus exagitant: Tum DEI nomen recordandum eſt, tum cuſtodienda eius lex eſt, pudicitiam, continentiam, timorem DEI ſtatuens. Nouit hoc præcipuè tempore Dominum eſſe orandum, deprecandum, promerendum, dicens alio loco: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratam meam rigabo,* non eſt periculoſo nocturnarum vigiliarum otio animus relaxandus, ſed in omnibus deprecationibus, in confeſſionibus peccatorum occupandus eſt, vt cum maximè corporeis vitiis detur opportunitas, tum præcipuè eadem vitia diuinæ legis recordatione frangantur. Hactenus Hilarij de nocturnis precibus, de quæ grauibus nocturnarum precum cauſis Dæmonis que inſidiis.

AD nocturnas & diurnas horas ſimul pertinet illud Hieronymi, horam tertiam, ſextam & nonam; diluculum quoque & veſperam nemo eſt qui neſciat, & in eadē epiſtola rurſum; bis nocte,

nn terque

Cyprianus oblique exponit omnes horas Canonicas.

De inſtitu. relig.

Pſal. 118.

Pſal. 54.

Ad Pſal. 118.

Dæmones nocte præcipuè caſtis corporibus & mentibus inſidiantur.

Pſal. 6.

Epiſt. ad Euſto.

terque ad orandum surgendum est; & ad caput sextum Danielis: Has tres horas, nimirum tertiam, sextam & nonam, quas Propheta Daniel quotidie celebrare solitus erat, & Ecclesiastica traditio intelligit. Et ad Demetri: Præter psalmorum & orationis ordinem, quæ tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperam, media nocte, & manè semper exercenda est, statue quot horas sanctam Scripturam addiscere debeas. Et in Epitaphio Paulæ: manè, hora tertia, sexta, & nona, vesperi, noctis medio per ordinem psalterium cantabat.

Paulæ Romanæ
cōsuetudo in ho-
ris Canonicis.

MULTA hîc dicit Hieronymus obseruatione digna, primò diurnas, nocturnasque horas, quas suis ille nominibus appellat, vsq; adeò notas esse, vt nemo illas nesciat. Mox orationes & psalmos, quæ manè, vespere, tertia, sexta, nona, & noctis medio per id tempus de more dicebantur (vnde etiam traditionem Ecclesiasticam vocat) nunquam intermittere licere. Postremò noctu bis aut ter ad orationem surgendum, quæ res certo nobis argumento est, ætate Hieronymi tres matutinarum nocturnos tribus distinctis temporibus dici consueuisse: puta prima, secunda & tertia noctis vigilia: Siquidem laudes, vt ex hymnis, qui ferialibus diebus ad laudes decantari solent, notum est, quarta noctis vigilia, hoc est, circa auroram celebrabantur. Ad quem ritum discretè quoque alludunt hæc Valeriana: Vigiliis tribus horis dispertimus nocturnis, vt non solùm verbo, sed & factò quoque tres vigilias prædicemus, de quibus ait Dominus; Beati sunt serui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes &c.

Tempore B. Hiero-
nymi ter no-
ctu ad preces sur-
gebatur.

Li. 1. c. de Mat.

Luc. 12.

AT quia canillabitur hîc fortè quispiã, Hieronymum & alios veteres non omnium horarum Canonicarum conceptis verbis meminisse (vix vsquam enim extat memoria Completorij, rarò etiam Primæ) adeoque illorum ætate non septem, sed quinque tantum aut sex obtinuisse, subiicere hoc loco placet Concil. Agathensis decretum, quod ætatem nostram mille propemodum supra ducetos annos antecessit. Decretum Concilij ita sonat: Presbyter manè matutinali officio expleto, pensum seruitutis suæ videlicet primam, tertiam, sextam, nonam, vesperamque persoluat ita tamen vt horis competentibus iuxta possibilitatem, aut à se, aut à scholaribus publicè compleantur. Deinde peractis horis & infirmis visitatis, si voluerit, exeat ad opus rurale ieiunus, vt iterum

Decel. Mis. c. 1.

neces-

necessitatibus peregrinorum & hospitem suae diuerforum com-
meantium infirmorum atque defunctorum succurrere possit, vs-
que ad statutam horam pro temporis qualitate, Propheta dicente:
Septies in die laudē dixi tibi. Qui septenarius numerus à nobis imple-
tur, si matutinali, primæ, tertix, sextæ, nonæ, vespere & completo-
rij tempore, nostræ seruitutis officia persoluamus. Nam de no-
cturnis vigiliis idem ipse Propheta ait: *media nocte surgebam &c.* ergo
his temporibus laudes Creatori nostro super iudicia suæ iustitiæ
referamus. His clarius de horarum Canonicarum numero, sin-
gularumque appellatione dici nihil potest. De modo autem Can.
30. eadem Synodus hæc adiungit:

ET quia conuenit, ordinem Ecclesiæ ab omnibus æqualiter
custodiri, studendum est vbique sicut fit, & post Antiphonas col-
lectiones per ordinē ab Episcopis vel Presbyteris dici; & hymnos
matutinos vel vespertinos decantari diebus omnibus, & in con-
clusionē matutinarum vel vespertinarum & missarum post hym-
nos capitella de psalmis dici; & plebem collecta oratione ad ve-
speram, ab Episcopo cum benedictione dimitti.

MITTO hoc loco Isidorum, qui de vigiliis nocturnis, earun-
demque causis, & tertia item, & sexta, & nona latè philosophatur.
Ambrosium, qui aues ad matutinas & vespertinas laudes decan-
tandas nos inuitare asserit. Cubituræ namque, quasi diei munere
latè iam peractō, æthera cantu demulcere, exortōque sole quasi
iustas DEO Creatori laudes referentes, eandem musicam denuo
instaurare solent. Augustinum, qui ritum psalmorum & hymno-
rum decantandorum à CHRISTO & Apostolis ad nos defluxisse
affirmat. Iulianum Apostatam, qui Cassiodoro referente Eccle-
siasticum psallendi ritum ad gentium sacerdotes transtulit, ne
Ecclesiæ honestas paganis esset admirationi. Et reliquos tandem
omnes, qui partim ex instituto, partim aliud agentes ea de re scri-
pserunt. Puto enim horarum Canonicarum numerum, diur-
numque; earundem vsum iis rationibus, symbolis, & auctoritatibus
munitum esse, vt Antagonistarum telis non facillè cessurus sit.

AT dicent forsàn: sint sanè septem horæ Canonicæ, quæ sta-
tis temporibus certisque locis dicantur integrè; at fiat hoc libe-
rè, ne quis legis vel statuti cuiuspiam occasione laqueus cōscien-
tiis iniiciatur. Insulsa est hæc ratio; etenim si militibus, si iudicibus,

n n 2 si ser-

Psal. 118.

Septem horas
Canonicas pro-
priis suis nomi-
nibus designat
Syn. Agathensis,
Psal. 118.

Lib. 1. cap. 19.

Ad Psal. 118.

Ad inquit. Ianu.

Cur Iulianus Apo-
stata, Canonicarum
horarum ritum
transtulerit
ad Paganos.

Infulsa eorum
est ratio, qui mi-
nistriis liberum
relinqui volunt,
preces Canoni-
cas solvere aut
omittere.

si seruis, si omnibus denique, qui in aliquo publico munere vel magistratu versantur, leges feruntur, quæ ad fidam impositi muneris procurationem adigant, & iure feruntur; (siquidem ea est naturæ nostræ infirmitas & ignauia, ut, nisi adsit aliquis semper stimulus, quo ad officium faciendum perurgeatur, parum aut nihil plerunque facere soleat) cur Ecclesiæ ministris nullæ statuentur leges, quibus vel dirigantur, vel ad officium ritè obeundum compellantur? An non æquè illi calcaribus egent, ac alij homines? An non meritò formidare hîc licet, si liberum esset impunè, hoc est, citra vllam legalem pœnam vel DEI offensionem iniunctum munus omittere, perpaucos fore, qui ex animo illud facerent?

PRAETEREA si Ecclesia multas tulit leges & sanctiones de officio Archidiaconi, Archipresbyteri, primicerij, sacristæ, Custodis, Vicarij, Iudicis delegati, Legati, Iudicis ordinarij, de censu & exactione de clandestina desponsatione, de quæ similibus aliis sexcentis, cur nō etiã de publicarum orationum ratione? An non æquè probrosa & noxia esset hac in re negligentia, ac in aliis quàm plurimis, de quibus seueræ latæ sunt leges? Denique si populares pœnis & legibus compelluntur, & iure optimo compelluntur, ut soluant decimas, frugum primitias, aliâque id genus Clericorum iura vel stipendia; cur Clerici vicissim non cogentur, ut præsentent DEO & populo debita obsequia? An non iniquissima lex esset, si Rex vel princeps quispiam cogeretur militi menstruum, vel annum, vel vitalitium stipendium dependere, & miles è diuerso non cogeretur ad propugnandam principis vel patriæ salutem? Hæc clarè, ut opinor, ostendunt legem de horarum Canonicarum pensio latam iustam, & sanctam esse.

Nō minds æquū
est vt Ecclesiæ mi-
nistri per leges
compellantur ad
horarū pensum,
quàm vt secula-
res adigantur ad
decimarum solu-
tionem.

AT quò eleutheropolitis illis pleniùs fiat satis, addo prædictis, nullum de horis Canonicis extare præceptum, quod omnes absolutè obliget; quicquid enim ea de re cautum extat, hoc totum est conditionatum illos solum ligans & obligans, qui Ecclesiæ immunitatibus, priuilegijs, & fructibus gaudere volunt: hoc est, eos tantum, qui sponte nullo cogente, Ecclesiasticum vel monasticum institutum complexi sunt. Quare horas Canonicas recitare vel decantare est quoddam verius onus publico & honorario muneri annexum, quàm absolutum per se præceptum.

Etenim

Etenim ut nemo alieno principi militare tenetur, nisi stipendiis vel prærogatiuis, quæ suis ille militibus proponit, potiri voluerit: ita nemo omnium Ecclesiæ seruire, vel monasticen profiteri obstringitur, nisi ob commodorum spem, vel perfectioris vitæ desiderium, vltro id expetuerit. Verum enimverò ut ad vnū omnes, qui præmia militantibus proposita consequi volunt, impigrè pugnare, intrepideque belli periculis sese exponere obligantur, ita quoque qui Ecclesiæ emolumentis, priuilegiis, & immunitatibus frui exoptant, ea onera subire, & bona fide præstare debent, quæ suis illa ministris imponit. Qua quidem in re nulli prorsus fit iniuria; nihil enim decentius, æquius, aut rationi cōsentaneum magis, quàm ut ij, qui sentire volunt aliqua commoda aliàs indebita, vicissim sentiant labores, & incommoda, quæ rebus illis commodis vel fructuosus sunt annexa. Et quod hîc dictum est de horis Canonicis, hoc ipsum quoque dictum accipiat de cœlibatu, deque aliis nonnullis sacerdotij dignitati indiuisè annexis.

CAETERVM lex, de qua hîc sermo est, non obligat omnes, sed tria tantum hominum genera, nimirum sacris initiatos, sacerdotium vel beneficium Ecclesiasticum cum clericali titulo pacatè obtinentes, & religiosos choro mancipatos, etiam si in sacris ordinibus constituti non sint: Videntur hi tamen ex quadam recepta consuetudine ad horarias preces magis obligari, quàm ex vlla omnino lege aut sanctione, quæ ea de re lata sit. Quare etiam sola superioris volūtate è choro, cuius muniis mancipati fuerant, in laicorum ordinem, vbi nulla lege aut cōsuetudine ad horas Canonicas obligantur, transferri possunt: & vice versa laicorum albo semel ascripti, si præposito ita visum fuerit, chori officiiis mancipari queunt. At istud fieri nullo modo posset, si monachatum professi communi iure ad horas Canonicas obligarentur.

PORRO autem quòd ij omnes, qui maioribus ordinibus initiati sunt, etiam si nullum beneficium Ecclesiasticum possideant, ad præcum horariorum pensum quotidie dependendum obligentur, id nemo orthodoxè institutus in dubium vocat. Sed & naturalis quoque ratio æquum id esse, minimè obscure demonstrat. Nam quotquot ad munus aliquod publicum aut ad quemcunq; honoris gradum admittuntur, illi omnes iure, meritòque onus illud

nn 3 subire

Nemo absolutè ad horarum Canonicarum pensum cogitur, sed is tantum onus illud præstare obligatur, qui beneficiis, prærogatiuis, & immunitatibus Ecclesiasticis vult potiri.

Tria hominum genera ad horas Canonicas obligantur.

Sacris initiali ad
recitandum vel
decantandū ho-
ras Canonicas
obligantur.

subire debent, quod tali muneri vel honoris gradui iuste adiun-
ctum est: Ecclesia autem magnis mota rationibus precum ho-
rariarum pensum maioribus ordinibus adiūxit; quare omnes sa-
cris initiati quotidie horas Canonicas persolvere obligantur. In
maioribus autem cōstituti, si Ecclesiastico beneficio carent, non
videntur cōmuni aliqua lege ad certas preces obligari, ita ut no-
xam incurrant, si illas fortē nō persolvant. Consultē tamen & re-
ctē faciunt, qui id præstant, quod locorum ordinarij pro dicece-
sium consuetudine iniungere solent. Cum enim tales privilegij
& immunitatibus Ecclesiæ gaudeant, par est, ut huius rei causa
aliquid etiam præstent, quodcumq; tandem illud sit.

Titulo seculari
beneficium ali-
quod obtinētes,
non obligantur
ad horas Cano-
nicas.

R V R S V M quōd ij omnes, qui sacerdotium cū sacerdotali vel
clericali titulo possident (nam qui seculari titulo beneficij cuius-
piam fructus percipiūt, ut quibusdam locis cōmunis collegij Me-
dicus, Quæstor, Theologus, Concionator, Ludirector, aliq; cuius-
modi; tum ij quoq; qui studiorū causa pensionem aliquā super al-
terius beneficium assignatam habent, ab hoc onere immunes cē-
seri solent) horarias preces quotidie recitare obstringantur, etiā si
sacrum ordinem nullum susceperint, id illis clam esse non potest,
qm̄ cur huic vel illi hoc vel illud beneficium assignetur, non igno-
rant. Intelligunt autem pleriq; omnes, Clericos nō secus sese ha-
bere ad sua beneficia, siue ad sacerdotiorum suorū emolumenta,
atq; se habent milites ad sua stipendia: Ludimagistri ad sua dida-
ctra, & cæteri mercenarij ad sua salaria. Ut ergo militi nullum de-
betur stipendium, si nullos militares labores subit; Ludimagistro
nullum didactrum, si nullū instituit, famulo mercenario nullum
salarium, si nulli Domino operas suas præstat; ita Clerico quoq;
nullum debetur beneficium, hoc est, sacerdotij cuiuscunq; cen-
sus, si nullum Ecclesiæ præstet obsequium. Ordinarium autem
obsequium vel officium, quod Ecclesia ab omnibus & singulis
beneficiariis exigit, est precum horariarum pensum.

H I N C sequi videtur, qui beneficij cuiuspiam titulum obti-
nent, sine vllis omnino fructibus, eos ratione beneficij ad hora-
rum Canonicarum debitum lege nō teneri. Vbi enim nulla pro-
posita est merces, ibi nulla extare videtur obligatio ad laborem.
Est hīc sermo de iis, qui beneficij, cuius titulum habent, fructus nō
carpunt, neque ut maximē id studeant, carpere possunt. Secus de
iis sta-

his statuendum est, qui carpere potuissent, si voluissent, aut etiam-
num possent, si vellent. Idem nonnulli de his statuunt, qui tenuis-
simum beneficium obtinent. Tenuissimum vocant, quod nullo
modo ad vite sustentationem sat est. Sunt tamen, qui nudum titu-
lum ad obligandum quempiam ad precum horariorum onus sat
esse putat, nedum tenue aliquod beneficium; verum licet horum
sententia magis fortassis sit secuta, videtur tamen plus satis dura.

SECUNDVM mitiorem itaq; sententiam à persoluedo ho-
rarum Canonicarum debito excusantur, qui nullos, aut certè quàm
tenuissimos ex beneficio quod habent, fructus percipiunt. Excusantur
hinc illi etiam, qui nullum habent breuiarium, neq; habere
possunt: Quod illis vsu venire posset, qui seruitute infidelium pre-
merentur, vel in aliqua solitudine versarentur, vel tanta inopia te-
nerentur, vt horarium codicem parare non possent. Tum oculis
capti, vel ita cæcutientes caligantésue, vt commodè legere ne-
quaquam valeant, cæteriç; grauiori morbo pressi. Interim quos
morbus excusat, nõ excusat semper à toto, sed ab ea tantum par-
te, quàm citra grauiorem valetudinis offensionem recitare non
possunt. Idem statuatur de aliis impedimèto aliquo irretitis: Qui-
tis enim tenetur hinc præstare quod nõ incommodè potest. Tum
ij rursum omnes, qui simul orare & munus illud, quod magis vti-
le vel necessarium est, obire non valent. Tum illi denique omnes,
qui iusta de causa à Pont. Max. ab eo onere exempti sunt. Illi por-
rò, qui aliqua Ecclesiastica censura irretiti tenentur, vt sunt ex-
communicati, exauctorati, suspensionis vel interdicti vinculo in-
nodati ab hoc debito non sunt liberi. Debent enim si publicè
non licet, priuatim illud persoluere; alioquin commodum ex suo
peccato reportarent.

QVID illis fiet, qui citra vllam iustam causam horas Canoni-
cas omittunt? sanè quotquot citra causam iustè excusantem, de-
bitum hoc dissoluere omittunt, ad vnum omnes, si communi do-
ctorum sententiæ fides est, vt sanè est magna, graue peccatum in-
currunt, & fructus nihilominus beneficij, pro omissionis ratione
deperdunt: quemadmodum id ex Concilij Lateranensis decreto
iuste, sanctèq; super ea re edito planè, & planiùs adhuc ex PII V,
extrauagante cognoscere licet. Habet hæc autem de verbo ad
verbum in hunc modum:

Qui excusentur
ab horis Cano-
nicis, & qui se-
cùs.

Citra causam
horariorum pre-
cium penum o-
mittentes pecca-
tum comittunt,
neq; fructus su-
os faciunt.
Sess 9.

PIVS Episcopus seruus seruorum DEI, ad perpetuam rei memoriam. Ex primo Lateranensi Concilio pia & salubris sanctio emanauit, vt quicumque habens beneficium Ecclesiasticum cum cura & sine cura, si post sex menses, quam illud obtinuerit, diuinum officium legitimo cessante impedimento non dixerit, beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis officij & temporis suos non faciat; sed eos tanquam iniuste perceptos in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynam erogare teneatur. Veruntamen multorum animi suspensione tenentur, cuiusmodi ratio predicta ratio sit habenda.

NOs huic rei euidentius & expressius providere volentes statuimus, vt qui horas omnes Canonicas vno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur; qui vero matutinum tantum, dimidiam; qui ceteras omnes horas, aliam dimidiam; qui harum singulas sextam partem fructuum eiusdem diei amittat: Tametsi aliquis choro additus non recitans, omnibus horis Canonicis cum aliis praesens adsit, fructusque & distributiones forte aliter assignatas, sola praesentia iuxta statuta, consuetudinem, foundationem, vel alias sibi lucri fecisse pretendat.

IS etiam praeter fructuum & distributionum amissionem; item ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusauerit, graue peccatum intelligat se admisisse. Declarantes praestimonia, praestimoniales portiones, & qualiacumque alia beneficia, etiam nullum omnino seruitium habentia obtinentes, cum praedictis pariter contineri; at quicumque pensionem, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, vt Clericus percipit, eum modo praedicto ad dicendum officium paruum B. MARIAE virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium. Hac Concilium & Pontifex in eos, qui horas Canonicas nulla re impediti non recitant, & non immerito: Siquidem fructus beneficiorum sunt eorum stipendia, qui Ecclesiae militant. Quare communiter dici consuevit; beneficium datur propter officium. At de horis Canonicis pro instituti nostri ratione satis.

Decantia

Canonici ceterique beneficia-rij praesentes & non recitantes cadunt in poenam in non recitantes decretam.

De cantu Ecclesiastico, iniquoq; illorum studio, qui illum veluti rem insulsam & superstitiosam impugnant.

CAPVT NONVM.

AST nondum conquiescunt aduersarij; dicunt enim: Sit sanè septenis interdiu vicibus orandum; sint pœnæ & culpæ obnoxij, qui ad munus hoc deputati remissius, quàm par est, agût: Sint salutaria & Christiano homine non indigna cetera, de quibus actum est hætenus. At quorsum hîc opus est sublata voce? aut concentu Musico? an non is rem visu dignam committeret, qui à viro principe cantando quippiam efflagitaret, quâtò magis à DEO? Quorsum spectat tanta in vna re, in qua summam consensionem esse oportebat, varietas? Vix enim vnum collegium reperitur, quod cum altero in horarum Canonicarum ratione consentiat. Quorsum tandem alia multa, quæ quandam secularem leuitatem præ se ferunt veriùs, quàm aliquam Ecclesiasticam grauitatem?

DE cantu: cuius in horis Canonicis, cæterisq; officiis diuinis frequens & celebris in DEI Ecclesia vsus est, succinctè aliqua dicturus, pono hîc duo tanquã quoddam futuræ disputationis fundamentum. Alterum horum est, publicæ orationis (ad hanc enim solam, quæ de cantu disputantur, pertinent; priuata enim oratio nullo eget vocum strepitu, siue pro ipso orante fundatur, siue pro altero) scopum & quasi munus proprium tripartitum esse. Primò partium illius est, DEVM veluti summum rerum omnium opificem, cõmunemq; totius vniuersi Dominum & administratorem laudare, dignisque encomiis & elogiis euehere: mox pro collatis donis & beneficiis gratias eidem agere, postremò quæ animo vel corpori necessaria videntur, suppliciter ab illo petere.

Tripartitũ publicæ orationis munus.

ALTERVM est, publicæ orationi, vt publica est, cantum non repugnare: Siquidem oratio vt publica est, inter cætera deponit, vt ea ratione instituat, quò in publicam hominum notitiam venire queat: Tum quò Ecclesiæ eiusdemque magistratui palàm constet, sacro ministerio mancipatos munus, ad quod ob-eundum consecrati, publicòque stipendio conducti sunt, fideliter obire; tum maximè quò populus certò intelligat, se perpetuos

Cantus publicæ orationi, vt publica est, non repugnat, sed multis modis in eã quadrat.

o o & cer-

& certos apud D E V M Optimum Maximum patronos & intercessores habere, quorū precibus & intercessionibus suas preces, suaq; desideria & vota si velit, coniungere valeat. Iam si publica oratio populo, populiq; ducibus innotescere debet, eò quod ad hanc quidem conditionem attinet, præstantior, suoq; fini affini-
 or erit, quò secundum se extiterit manifestior. Magis autem & clarius innotescit, dum tractim & clara voce decantatur, quam dum tumultuariè, vt communiter fieri solet, tantum recitatur. Cantus proinde publicæ orationi adeò non repugnat, vt in illam quoque maximè conueniat.

DEO summa, q̄
 humana voce
 exhiberi potest,
 laus debetur.

A T multò minùs repugnat idem publicæ orationi, si confideretur, vt diuinæ laudis, aut gratiarum actionis, aut propriæ precat-
 tionis rationem subit. Nam cum D E V S sit infinitè bonus, infinitè sapiens, infinitè potens, modis denique omnibus infinitus, summa, quæ humana voce exhiberi potest, laus illi debetur. Inter voces autem humanas sonorè & harmonicæ principatum obtinent. Etenim quæ paucis nota volumus, ea musitamur verius quam eloquimur; quæ multis, clara voce efferimus; quæ omnibus, ea non solùm magna cum animi voluptate & exultatione ebuccinamus & celebramus; sed versibus etiam & canticis latè inuulgare studemus. Quare veteres poëtæ præ cæteris in hoc incumbebant maximè, nempe vt Deorum laudes, præclaraque herorum facta graui, sonoroq; carmine decantarent. Sed & multorum quoque sententia est, in cœlesti illa patria, vbi perfectissima laus futura est, non defuturam vocalem laudem vocibus & numeris suauissimè modulatam.

In cœlo nō defutura laus vocalis.

R V R S V M cum ingentia dona & beneficia à D E O Opt. Max. acceperimus, maioræque ab eodem adhuc expectemus, æquum est, vt summo, perfectissimoque vocis actu eidem gratias agamus; talis autem, vt modò dicebatur, est vox sonora & harmonica, hoc est, certis numeris, modulisque astricta. Denique tota ferè orationis vis & ratio posita est in mentis ad D E V M eleuatione; atqui vt ex ingenti animi læticia, spiritusque exultatione cantus sua spontè interdum erumpit; ita ad excitandam mentis deuotionem omnium aptissimus habetur. Quod dicimus certa experientia fide constat. Scimus enim, non rarò compertos esse, qui musica ita afficerentur, vt ad organorum vel vocum suauiter sonan-

Cætus suauis vocum concentu modulatus aptissimè aperuam deuotionem.

fonantium concentum in quendam mentis excessum abriperentur. Certè Augustinus vir alioqui grauis ad cantus Ecclesiæ lachrymas se continere nequaquam potuisse ingenuè fatetur, sed & communiter quoque dici consuevit, ad quemuis motum animi ciendum aptissimum instrumentum esse musicam. Quare etiam tristibus & lætis & medium statum obtinentibus, tum concitandis & rursum sedandis animis, variisq; affectibus mouendis plurimum passim adhibetur.

ADDE carmen iis præcipuè accini solere, qui vel incensè amantur, vel summa fœlicitate potiuntur, vel gloriosam de immateriali quo hoste victoriam retulerunt. DEVS autem est summè fœlix, imò omnis verè fœlicitatis & beatitudinis origo & fons. Est idem quoq; infinitum amoris obiectum, vtpotè totum & suum & nostrum & totius creature bonum. Est nihilominus triumphator omnium illustrissimus & gloriosissimus, vt qui sua cruce diabolum, infernum, peccatum, & mortem ipsam potentissimè debellarit. Si ergo filia Israël Dauidi & Saulo è prælio redeuntibus cecinerunt *ἐπιθυμία*; si Moyses cum vniuerso exercitu suo propter vim Pharaonis prostratam victoriam cecinit, quanto æquius est, vt nos CHRISTO Domino nostro laudes & *ἐπιθυμία* canamus, qui triumphum vsque adeò gloriosum de totius mundi tyranno retulit?

TANDEM licet præcipua diuini cultus ratio posita sit in actibus internis; nihilofeciùs vt sacrificium nostrum sit plenum, illa etiam in DEI laudem & honorè salubriter impendimus, quæ nobis maximè sunt naturalia (nam & illa ipsa quoq; DEO sunt gratissima) at canere homini est naturalissimum. Canunt enim docti & indocti, pueri & senes, viri & fœminæ, & cuiusq; tandem conditionis & ordinis homines. Sed & nulla quoque extat aut extitit quandoque natio aut secta, quæ in Deorum suorum laudem carmina aliqua decantare non consueuerit.

IMO illi ipsi, qui Catholicæ Ecclesiæ cantum hostiliter hoc tēpore insectantur, totum suum cultum in elumbas quasdam cantilenas transtulisse videntur. Vix enim aliud in illorum Synagogis auditur, quàm aut mendaciis refertæ spermologia, aut crassis erroribus fartæ promiscuæ multitudinis cantiuncula. An non hic cum veteribus Arrianis magis se facere palam ostendunt,

002 quana

Lib. 9. conf.

Musica mouendis variis animi motibus instrumentum aptissimum & vtilissimum.

Quibus carmina & odae accinae soleant.

1. Reg. 18.
Exod. 15.

Canere omni hominum generi familiariss & naturaliss.

Cuiusmodi cultus in sectariorum Synagogis obtineat.

quàm cum veris Christianis? Etenim cum illi hymnos & cantica Ecclesiæ non ferrent, non quòd cantum secundum se odissent, sed quòd CHRISTI diuinitati, quæ in sacris illis odis cõrinebatur, & populo religiosè inculcabatur, infesti essent, Ecclesiæ Catholicæ carmina furiosè exploferunt, suas autem cantiones blasphemis in CHRISTVM vocibus refertas in illorum locù suffecerunt. Idem planissimè faciunt, & iam antè fecerunt etatis huius sectarij: Quandoquidem reiectis vetustissimis & grauisimis orthodoxæ Ecclesiæ hymnis, suas prophanas odas, aut suis certè cõmentis prophanatos psalmos ad naufeã vsq; ingeminare non desinunt. Verùm de rationibus & argumentis, quæ canticis Ecclesiasticis luculenter patrocinantur, satis; proximum est, vt nonnulla quoque ex Scriptura & Patrum doctrina, veterumque rituum & consuetudine de Ecclesiastico cantu in medium adferamus. Antagonistæ enim rationibus parum tribuunt, vt qui aliud nihil crepare soleant, quàm aut scripturam, aut puriorem antiquitatem.

Ætatis huius sectarij in publico cantu Arrianorum æmuli.

ET quidem quo precandi ritum vsi sint illi in publicis locis, qui Mosaicam legem antecesserunt; id ex Scripturis non est euidentius, nisi forsitan quòd Genesis quarto de inuocatione Enos, & tertio & quarto decimo eiusdem libri de inuocatione Abrahæ legitur ad sonoram & publicam orationem referendum videatur. Nam cum ante Enos natum Adam, Abel, & Seth, eorundemque familiæ ex animo DEVM inuocauerint, eidemque religiosè admodum sacrificauerint, quomodo verè dici potest Enos cepisse inuocare nomen Domini, nisi ille instituerit aliquem nouum & ante id tempus inusitatum inuocationis modum, quo Noè deinde, & Abraham, & reliqui Sancti, qui legem præcesserunt, in publicis, solennibusque precibus vsi sunt? Sanè videtur id oppidò probabile, facitque rem hanc non parum probabiliorem paganorum ritus vulgò tum temporis receptus. Constat namque a tate Abrahæ & multò etiã antè vsitatissimū apud idololatrias fuisse varij generis carmina & odas Deorum sacrificiis adhibere. Quem utique ritum nō aliundè mutuauerant quàm à veris veri DEI cultoribus. Est enim perquã familiare diabolo eiusdemque ministris, orthodoxorum studia & consuetudines simiarum more in plerisque æmulari ne videlicet publicè habeantur omnino profani, populumque decipere facilius ea ratione in errore semel concepto detineant.

Quo sensu Enos dicatur cepisse Deum inuocare.

Diabolus eiusdemque ministri in publico cultu, Dei, ministrorumque eiusdem simis.

VERVM

VERVM vtcunque tandem ea inuocatio, quam Enos primus omnium inchoasse dicitur, accipiatur (neque enim magnum aliquod ea in re præsidium colloco) certum & ex plurimis scripturæ locis manifestum est, omne genus carminum & musicorum instrumentorum apud eos, qui sub Moyfi lege vixerunt, fuisse receptissimum. Nam vt de aliis nihil nunc dicam, totum certè regij Prophetę psalteriũ si non primariò, secundariò sanè ad hoc à Spiritu sancto dictatum videtur, vt omnis generis vocibus & organis in DEI laudem & honorem publicè decantaretur. Ad musicam vocalem pertinet illud: *Cantabo Domino, quia bona tribuit mihi.* Et illud: *Cantabimus & psallemus virtutes tuas.* Et illud: *Cantate ei canticum nouum; laus eius in Ecclesia sanctorum.* Et illud: *Cantabo fortitudinem tuam.* Et illud: *Cantate DEO, psalmum dicite nomini eius.* Et illud: *Laudabo nomen Domini cum cantico.* Et illud: *Exultabunt labia mea, cum cantauero tibi.* Et illud: *Cantabo DEO Iacob.* Et illud: *Misericordias Domini in aeternum cantabo.* Et illud: *Cantate Domino omnis terra: Cantate Domino, & benedicite nomini eius.* Et illud: *Cantate Domino Canticum nouum.* Et illud: *Cantate & psallite, & exultate in Cythara & voce psalmi.* Et illud: *Misericordiam & iustitiam cantabo tibi Domine.* Et illud: *Cantabiles mihi erant iustificationes tue.* Et illud: *Et cantent in viis Domini.*

AD instrumentalem autem illud: *Laudate Dominum in sono tubæ, laudate eum in psalterio & Cythara; Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chor. tis & organo; Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, Laudate eum in cymbalis iubilationis.* Et illud: *Confitemini Domino in cythara, in psalterio decem chordarum psallite illi. Cantate ei canticum nouum, bene psallite illi in vociferatione.* Et illud: *Confitebor tibi in cythara.* Et illud: *Confitebor tibi in vasis psalmi, veritatem tuam, DEVS psallam tibi in cythara.* Et illud: *Sumite psalmum, & date tympanum, psalterium iucundum cum cythara. Buccinate in Neomenia tuba in insigni die solennitatis vestre.* Hæc omnia & alia multa in eandem sententiam vnus Propheta & Rex Iesæus Dauid.

AS T non constitit hinc religiosissimi principis deuotio, verum ultra progressa, magnam quoque cantorum omnisq; generis musicorum vim instituit, qui Psalmos, quos ille Spiritu sancto dictante ediderat, ad DEI Opt. Max. laudem diuersis organis, modulatisq; vocibus iugiter in tabernaculo decantarent. Qua de re primo Paralipomenon ita scriptum extat: *Isti sunt quos constituit*

003 David

Psalterium in publicam Dei laudē à Spiritu sancto dictatum.

Psal. 12.
Psal. 32.
Psal. 149.
Psal. 58.
Psal. 67.
Psal. 68.
Psal. 70.
Psal. 74.
Psal. 88.
Psal. 95.
Psal. 98.
Psal. 100.
Psal. 118.
Psal. 134.

Psal. 150.
Psal. 32.
Psal. 42.
Psal. 56.
Psal. 70.
Psal. 80.

David ingentem
cantorum & mu-
sicorum vim in
Dei laudem infli-
tuit.

David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca; & ministra-
bant coram tabernaculo testimonij canentes, donec Salomon adificaret domum
Domini in Hierusalem; stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio.

& infra:

NUMERATI sunt Leuita à viginti annis & supra, & inuenta sunt tri-
ginta octo millia virorū, ex his electi sunt & distributi in ministerium domus
Domini viginti quatuor millia; propositorum autem & iudicum sex millia;
porro quatuor millia ianitores, & totidem psaltes canentes Domino in organis,
quae fecerat ad canendum. Et infra rursum: Igitur David & magistratus
exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaps, & Heman, & Idibum,
qui prophetauerunt in cytharis, & psalteriis, & cymbalis secundum numerum
suum dedicato sibi seruitio seruientes. Et cap. 13. eiusdem libri: Porro Da-
uid & vniversus Israël ludebant coram DEO omni virtute in Canticis, &
in cytharis, & in psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis. Et capite 15,
rursum:

ET dixit David principibus Leuitarum, vt constituerent de fratribus
suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, vt
resonaret in excelsis sonitus laetitiae. Constitueruntque &c. Et cap. proxime
sequenti: Constituit David coram arca Domini de leuitis, qui ministrarent
& recordarentur operum eius, & laudarent Dominum DEUM Israël. *Zebai*
& recordarentur operum eius, & laudarent Dominum DEUM Israël. *Zebai*
super organa psalterij & lyras, *Asaph* autem vt cymbalis personaret. *Banaias*
verò & *Iaziel* sacerdotes canerent tuba iugiter, coram arca federis Domini.
Et lib. 2. cap. 7. Sacerdotes autem stabant in officiis suis, & leuita in organis
carminum Domini, quae fecit David Rex ad laudandum Dominum: Quo-
niam in aeternum misericordia eius hymnos David canentes per manus suas,
porro sacerdotes canebant tubis ante eos.

SED neque solus David DEO cecinit, variâque carmina in
eiusdem laudem instituit, sed alij praeterea complures, qui illum
partim antecefferunt, partim secuti sunt. Nam & Moyses propter
submersum in mari rubro Pharaonem Domino Epinicion ceci-
nit: fecit idem etiam eius soror Maria. Tum Anna Samuelis ma-
ter, & Delbora, & Baras, & Judith, & Esaias, & Abacuc, & Eze-
chias &c. Sed & Saulum quoque filium Cis, posteaquam gregem
prophetauerunt, ante quos ibat psalterium, & tympanum, & tibia,
& cythara, obuiam habuisset, prophetiae spiritum hausisse, vnaque
cum ceteris cecinisse & vaticinatum esse legimus. Sic Elizabeth
psalten adduci iussit, eoque canente manus Domini super illum
cecidit,

Vfus cantorū &
musicorū apud
veteres celebra-
rimus,

Exod. 15.

1 Reg. 2.

Jud. 5.

Jud. 16.

Esa. 5. 42. 23.

Abac. 3.

1 Reg. 10.

4 Reg. 3

cecidit; moxque, quæ futura erant, certò prædixit. Mitto alia; longum enim foret, si quis ea omnia in hunc locum referre vellet, quæ de veterum carminibus & odis prodita extant. Cum ergo hæc omnia peculiari DEI spiritu fuerint facta & instituta, tantòque feruore & spiritu à sanctis, illis viris frequentata, cur notatur Ecclesia, quòd diuinas laudes certo quodam ordine & modo publicè, solenniterque decantet?

AT nouum Testamentum hîc prorsus silet, inquit aduersarius, falsum est: nam etsi hac in re vetus non æquet, non tamen prorsus silet. Etenim Matthæi 26. inter cætera ita scriptum comperimus: *Dico vobis non bibam amodò de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Et vniuersæ ait, hoc est, vbi hymnum vel laudem DEO decantassent, exierunt in montem oliueti.* De hymni autem ratione est cantus; siquidem Græcis idem est ὕμνος, quod Latinis decanto vel carmine celebros, unde Augustinus: Hymni sunt laudes DEI cum Canticis. Si sit laus, & non est DEI, non est hymnus. Oportet ergo vt sit hymnus, vt habeat hæc tria, & laudem, & DEI, & Canticum. Eiusdem sententiæ sunt, quæ ea de re scribit Isidorus: Hymnus, ait, est canticum laudantium DEVM propriè; Aut hymni sunt cantus concinentes laudem DEI. Quod si sit laus, & non est DEI, non est hymnus. Quamobrem si, vt Matthæus & Marcus referunt, CHRISTVS vnà cum discipulis suis post vltimam cœnam celebratam ὕμνον, consequens fit, vt vnà cum discipulis suis DEO laudem & gratiarum actionem decantarit; Atque hoc disertis verbis asserit Synodus Toletana quarta.

DE hymnis canendis, exponit illa, Saluatoris & Apostolorum exemplum habemus. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo Euangelista testante, & hymno dicto exiuerunt in montem oliuetum. Et Paulus Apostolus ad Ephesios scribit, dicens: *Impleamini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & Canticis spiritualibus.* Iam si hymnus non constat sine cantu, vt ex Augustino & Isidoro & Concilio Toletano manifestum est, & ex voce ipsa validè confirmari potest, consequitur, Apostolum Paulum & Sylam nocturnas DEO laudes continuasse: Quandoquidem Actuum sexto decimo ita de illis legitur: κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνον

Quid sit hymnus propriè, & quæ de illius ratione. Ad Psal. 72.

Li. 6. c. 34. etym. De hymni ratione tria.

Can. 12.

Matth. 26.

Cap. 5.

Christus cum Apostolis, Paulus item & Silas Deo laudes decantauerunt.

ὑμνοῦ τὸν θεόν, hoc est, circa mediam noctem Paulus & Syllas orātes D E O laudes decantabant.

Noui Testamen-
ti Cantica quæ,
& quot.

SPECTAT ad hunc etiam locum Canticum Prophetæ Zachariæ, Canticum Simeonis, Canticum Virginis matris, Angelorum *δοξολογία*. Nam etsi ex Euangeliiis certum non est, CHRISTO recens nato concentu musico diuinas laudes decantasse Angelos, satis tamen ex illis compertum est, clara & lætabunda voce deprædicasse; quod idem est ferè quod cecinisse. Sed & Ecclesia quoque Catholica hoc ipso modulata voce vsos insinuat, quòd illorum carmen inter cætera scripturarum Cantica censet. Ad hæc Concilium Toletanum quartum Angelos *δοξολογίαν* illam: *Gloria in altissimis D E O, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, decantasse disertè affirmat.

Cap. 12.

Ab Ambrosio
& Hilario varij
hymni compo-
siti.

QVIA, ait, nonnulli hymni humano studio in laudem DEI atque Apostolorum & Martyrum triumphos compositi esse noscuntur: sicut hi, quos beatissimi Doctores Hilarius & Ambrosius condiderunt, quos quidam tamen reprobant pro eo, quòd de Scripturis sanctorum Canonum vel Apostolica traditione non existunt: Respuant ergo, & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico priuatòque officio in fine omnium psalmorum dicimus: Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui sancto in secula seculorum amen. Nam & illum hymnum, quem nato in carne CHRISTO Angeli cecinerunt; Gloria in excelsis D E O, & in terra pax, & reliqua, quæ sequuntur ibi, Ecclesiastici Doctores composuerunt; Ergo nec ipsi in Ecclesiis canendi sunt, quia in sacrarum Scripturarum libris non inueniuntur. Hæc Synodus Toletana de Angelorum *δοξολογία*. Cuius sententiæ Leo eius nominis nonº planis verbis astipulatur. Scribit enim: Hi duo solummodo hymni ab Angelis in nouo Testamento inueniuntur decantati Alleluia, & Gloria in excelsis D E O, quos pariter in septuagesima intermittimus, quia peccato veteris hominis à conuentu Angelicæ iubilationis expulsi, in huius miseræ vitæ Babylonem, super flumina eius sedemus & flemus, dum recordaremur illius Syon, in qua D E V M decet hymnus.

De conf. d. 1. c.
Hi duo.

Duo Angelorū
hymni.
Psal. 136.
Psal. 64.

DICIT autem in nouo Testamento duos tantum Angelorum hymnos extare: siquidè extat alius Esaia sexto, quem itidem
vel

vel decantarunt vel sonora & clara voce deprompserunt, vel depromere verius nunquam desinunt, utunque tandem in corporis expertes spiritus vocis vsus cadat. Habet autem textus in hunc modum: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & plena erat domus à maiestate eius. Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum. Seraphim stabant super illud: Sex ala uni, & sex ala alteri, duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant, & clamabant alter ad alterum: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus DEVS exercituum, plena est omnis terra gloria eius.* Hæc ibi, quæ choros in Ecclesia orthodoxa olim futuros minimè obscure adumbrabant. Nam vt Seraphim illa alternatim ad se inuicem clamabant: ita chori alternis sibi inuicem respondent, laudesque diuinas decantant. Sed & in omni quoque solenniori Missæ sacrificio idem ille seraphicus hymnus non absque musica symphonia adhiberi solet.

SIMILIS quædam Angelorum visio diuinas laudes alternatim decantantium, vt refert Nicephorus, obtigit itidem Ignatio tertio à D. Petro Antiochenorum Episcopo. Quæ autem is ea de re commemorat, eiusmodi sunt: Morem antiphonarum, hoc est, alternis per responsionem carminum concinendorum Ecclesia antiquitus iam inde ab Apostolis accepit. Diuinum namque Ignatium, qui tertius in Ecclesia Antiochena à Petro Apostolo Hierarcha fuit, & cum Apostolis omnibus plurimo tempore vixit, quum per extasin animi consternatus esset, visionem nouam vidisse ferunt, sanctos scilicet Angelos alternis & sibi inuicem respondentibus carminibus sanctam Trinitatem hymnis & laudibus vehentes; & ipse primus hanc concinendi formam Antiochenorum Ecclesiæ dedit. Vnde quasi à fonte in alias Ecclesias DEI omnes eiusmodi consuetudo est propagata. Hæc Nicephorus, quæ iisdem penè verbis exponit historia Tripartita. Habemus autem hinc duo obseruatione cum primis digna: Alterum horum est, alternis diuinas laudes canere non humanum commentum, sed cœleste planèque diuinum institutum esse; vtpote ex ipsis Angelis acceptum. Alterum est, ritum illum alternis & quasi per choros canendi non heri natum; sed Apostolorum ætate in Ecclesia inchoatum, indeque ad nos vsque perpetua quadam serie propagatum esse.

Esaï. 6.

Angeli alternis
Deo laudem decantant.

A tēporib⁹ Apo-
stolorū Ecclesia
choros egit, al-
ternisq; cecinit.

Lib. 6. cap 8.

Alternis canere
non humanum
commentum sed
cœleste institutum.

Hier. ecc. c. 3.
Lib. 2. ca. 16. de
velig. Alexan.

Cvi rei præter alios sacer Dionysius & ipse Apostolorum discipulus, & Iudæorum eruditissimus Philo luculentum quoque testimonium perhibent. Dionysius: Psalmorum sancta modulatio, quæ omnibus fermè sacerdotilibus mysteriis iungitur, & substantiæ ratione cohæret, summo omnium mysterio deesse non debuit. Philo: Est in vnoquoque ferè agro ædes sacra, quæ appellatur *συνᾶον* vel *μνασῆριον*, in quo illi ab aliis seiuncti vitæ piæ mysteria obeunt. Nihil eò vel cibi vel potionis vel aliarum rerum, quæ ad corporis vsum necessariæ sunt, omnino secum apportant; sed leges & oracula à Prophetis diuinitus edita, hymnosque ibi recolunt, & alias denique res, quibus diuina scientia & vera erga DEVM pietas crescat & perficiatur. Et infra: Ita planè non modò contemplationi solùm se dedunt, sed & cantiones & hymnos variis metri carminum cuiusque modi numeris grauiter fufis, ad DEI honorem & laudem conficiunt.

Cantus & hymnorum vsus celebris in Alexandria in Ecclesiæ exordio.

Epist. ad Imper. Traian.

HIS satis consentanea sunt, quæ scribit Plinius secundus de suæ ætatis Christianis. Affirmabant autem hanc fuisse summam vel culpæ suæ vel erroris, quòd essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenque CHRISTO quasi DEO dicere secum inuicem. Addit ibidem: Vnus ex omnibus confurgens in medio psallimus honestis modulis concinebat, & præcinenti ei vnum versiculum, omnis multitudo respondebat. Hæc omnia planum faciunt, tempore Apostolorum cantum in Ecclesia DEI publicè fuisse receptum; etsi fortè non ea solennitate & frequentia, quæ postea. Nam cum Ecclesia in cunis adhuc vagiens vix haberet domum, in qua latitaret, nulli mirum videri debet, si tum nõ habuerit splendida templa, in quibus diuinas laudes publicè decantaret.

Lib. 1. ca. 6. offi.

Varij & miri Ecclesiastici cantus effectus & fructus.

Lib. 9. c. 7. Conf.

DE psallendi vtilitate Isidorus ita scribit: psallendi suauitas tristitia corda consolatur, gratiosas mentes facit, fastiditos oblectat, mentes excitat, peccatores ad lamenta inuitat. De hac ipsa consolatione, spiritalique oblectatione Diuus Augustinus alicubi ita scribit. Quantum fleui in hymnis & canticis tuis suauis fontantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter; Voces illæ infuebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum; & ex ea æstuabat inde affectus pietatis, & currebant lachrymæ, & bene mihi erat cum eis.

Non longè cæperat Mediolanensis Ecclesia genus hoc consolati-

solationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrum continentium vocibus & cordibus. Nimirum annus erat aut nō multo amplius, cū Iustina Valentiniani Regis pueri mater hominē tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in Ecclesia mori parata cū Episcopo suo seruo tuo. Ibi mater mea ancilla tua sollicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus vivebat. Nos adhuc frigidi à calore spiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atq; turbata. Tunc hymni & Psalmi vt canerentur secundum morem orientalium partium, ne populus mœroris tædio tabesceret, institutum est; & ex illo in hodiernum retentū, multis iam & penè omnibus gregibus tuis & per cætera orbis imitantibus. Hæc Mediolani. Simile quid tempore Chrysostomi accidit Constantino- poli, qua de re Nicephorus ita scribit:

PORRO populus Constantinopolitanus nocturnis, matutinisque hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiusmodi primū causa: Arriani sub Theodosio sacris edibus expulsi, extra vr̄bis mœnia Ecclesias conuentusq; suos agebant. Prius autem nocturno tēpore in publicis porticibus cōgregati, atq; in choros suos segregati carmina quædam alternis antiphonarum modo sibi inuicem respondentia, ad hæresis suæ placita accommodata, concinnè canebant, & noctē multam in eiusmodi psalmodia consumebant. Sub aurorā autem publicè ea concinentes extra vr̄bem, in ea, vbi Ecclesias habebant, loca procedebant. Faciebant id autē maximè solennioribus festorum dierum temporibus, & prima, eademque vltima hebdomadis die, quam Dominicam vocamus: quibus temporibus etiam synaxes in Ecclesiis fieri solent. Postea verò cantus tales ad contentionem quoq; instituebant: Vbinam sunt, dicentes, qui trinitatem eiusdem substantiæ & eiusdem honoris colunt. Hæc & alia eiusmodi verba carminibus aspergebant.

SED etiam Ioannes ne aliqui ex Ecclesia sua eius generis cātibus demulsi, ab illis seducerentur, ad eundem modum contra illos psalmodiam instituit. Et breui ea celebrior, quàm aduersariorum esset, facta est; vt quæ & multitudine & honorifico progressu illos superaret. Nam eam cruces argenteæ cereos argenteos habentes præibant, Eudoxia Imperatoris coniuge impensas ad eam tem præbente, quæ hoc Brisoni cubiculi sui præfecto iniunxit,

pp 2 vt

Mediolani tempore Ambrosij & Augustini hymni & psalmi vt publicè canerentur institutum.

Lib. 13. cap. 8.

Arriani publicis profanisq; cantionibus in Trinitatis odiū concinnatis Rempu. Constantinopolitanam perturbant.

Chrysostomus contra Arrianos hymnos scribit & instituit.

Arriani hymno-
rum causa cum
orthodoxis con-
grediuntur, plu-
resque utrinque
cadunt & vulae-
rantur.

Qua occasione
hymni in Con-
stantinopolitana
Ecclesia recepti
& conseruati.

Ministri Ecclesie
muneri suo fa-
ciunt satis, si id
praestant, quod
imponit vel or-
dinat Ecclesia, in
qua deseruiunt.
Diuersitas rituum
& ceremoniarum
diuersarum Eccle-
siarum, index est
diuersorum do-

vt hymnorum cantus procuraret, & ad eum usum quam plurimum lucernarum pararet. Quare ad aemulationis ardorem perciti ad vindictam se contulerunt, & manus cum nostris conferere sunt aggressi. Adhuc enim ex ea, quam antea habuerat, potentia & dominatione, animis flagrabant, & ad pugnam committendam parati erant, nostrosque adeo despiciebant.

ITAQUE nocte quadam inter se congressi non pauci utrinque ceciderunt, & Brisone Imperatricis cubiculariorum Eunuchorum princeps in fronte lapide ictus est. Hac vero de causa commotus Imperator tales Arrianorum processiones sustulit. Catholica autem Ecclesia principio eiusmodi psalmodiarum hymnorumque canendorum inde sumpto, ad hunc usque diem consuetudinem eam retinet, & sacris cantilenis operatur. Haec Nicephorus, quibus ea subiungit, quae de D. Ignatio paulo antea retulimus. Eadem penes ad verbum habet Socrates lib. 6. ca. 8. Adiungerem his Ambrosium, Lactantium, Gregorium Nazianzenum, Augustinum, Rabanum, Bedam, & alios praeterea ex veteribus, qui de Ecclesiastici cantus usu & vetustate scripserunt complures; verum quia ex scripturis ceterisque, quae hactenus exposita sunt, res est manifesta, de qua primo Antagonistarum argumento disputatum est satis, superfedeo.

QUOD vero non idem ubique psallendi, aut celebrandi, aut precandi ritus obtineat (Hoc enim est, quod secundo loco cauillabantur Antagonistae) illud non est tanti momenti, ut propterea horas Canonicas ab Ecclesia proscribere oporteat. Siquidem disparitas illa neque aduersatur iustitiae, neque fidei, neque religioni, neque ipsius quoque rei naturae. Non est contra iustitiam, nam est illi, qui ex decimis, populique oblationibus vitam tolerant, iure diuino & naturali pro communi populi salute orare obligentur; attamen quid, quantum, quando, ubi, quomodo, &c. id neque diuino, neque naturali iure determinatum est: Sed ea determinatio Ecclesiae, praetatorumque eiusdem prudentiae integre relicta est. Quare si bona fide id praestant Ecclesiae ministri, quod Ecclesia, in qua Deo deseruiunt, exigit, suo muneri faciunt satis.

NEQUE est rursus contra fidem aut religionem, quia varietas illa non est index diuersae religionis, aut disparis fidei, sed diuersorum donorum, charismatum, ac gratiarum, quae in Ecclesia comperiuntur; habetque suas illa peculiare rationes, maxime quod

quod ad diuerfos vnus eiusdemque Ecclesiæ ritus & consuetudines attinet; siquidem diuersa tempora diuersas exigunt preces, diuersosque ritus & cæremonias. Neque enim eadem conueniunt tempore læto & mæsto, die festo & profesto, feriis quadragesimalibus & paschalibus.

NEQVE est tandem contra rei naturam; quandoquidem cuiusque rei natura & vsus spectandus est ex loco, tempore, personis, aliisque eiusmodi. Vbi ergo hæc variant, & rei quoque status & vsus mutetur oportet. Quamobrem vt in politicis non iidem vbiq; sunt mores, viuendive ritus, neque idem semper corporis cultus &c. nec esse quoque commodè possunt, & tamen hæc disparitas nullam omnino in rebus publicis vel regnis conciliat deformitatem, sed magnum potiùs decorem & venustatem; ita nõnulla rituum & cæremoniarum dissimilitudo, quæ vel in vna Ecclesia diuersis temporibus, vel in diuersis Ecclesiis eodem tempore inuenitur, nullam prorsus monstrositatis speciem præ se fert, sed magnam potiùs pulchritudinem & elegantiam.

DIXERIM nonnullam rituum dissimilitudinem nullam parere deformitatem: Nam etsi diuersæ vel eadem etiam Ecclesiæ in accidentariis, minusque principalibus partibus nonnihil inter se discrepant; in primariis tamen & quasi formalibus oppidò inter se conspirant? Constat enim, nullam esse, quæ horis Canonici non adhibeat psalmos, hymnos, lectiones, preces, versiculos, antiphonas, aliæque eiusmodi: Verùm pro locorum ratione aliæ plures, aliæ pauciores; & eadem pro temporum qualitate modò plures modò pauciores adhibent. Sed & omnes, quæ sub eodem Metropolitano degunt, iisdem ferè psallendi & celebrandi legibus & ritibus vtuntur. Loquimur hic de Ecclesiis cathedralibus & collegiatis, non de conuentualibus. Nam vt religiosi ab aliis Clericis secularibus, differunt instituto; ita quoque psallendi, diuinaque officia obeundi modo. Qui tamen modus vt licitus, legitimusque sit, ab Episcopo vel Pontifice Maximo approbatus sit oportet.

OPTARENT quidam, vt omnes omnino Ecclesiæ vsui & ritui Ecclesiæ Romanæ, quæ Ecclesiarum omnium mater & magistra est, sese accommodarent: Verùm quia iam olim oppositum multis locis receptum est; & quia rursum omnis omnino mutatio

norum & charismatum, non diuersæ fidei aut religionis.

Disparitas rituum & cæremoniarum pro locorum & temporum diuersitate venustatè parit in Ecclesia veritas, quæ deformitatem.

Omnes Ecclesiæ in primariis ritibus & cæremoniis conueniunt, maximè verò, quæ sub eadem metropolitana continentur.

Ecclesia Romana Ecclesiarum omnium magistra.

in rebus præsertim magnis, & propter diuturnum usum in naturam quodammodo versis solet esse periculosa, videtur id potius optandum, quàm tentandum. Quò tamen vnaquælibet Ecclesia ad Ecclesiæ Romanæ ritus accesserit propius, eò erit grauior & ab omni reprehensione, quod ad eam rem attinet, remotior.

QVI priuatim horas Canonicas recitant, faciliori negotio, à suæ Ecclesiæ consuetudine & more ad Romanæ Ecclesiæ morem & consuetudinem transire possent; sed neque hoc quoque absque ratione, sui que ordinarij permissione satis consultum videtur. Est enim membrum omne suo corpori non conformatum deforme: Cui malo hoc quoque accedit, quòd illi, qui priuatim recitant vnum & alterum, publicè faciliè confusionis cutuspiam occasionem offerant. De vigiliis mortuorum, de officio Virginis matris, de litanis, de psalmis gradualibus vnusquilibet, qui errare vel peccare non vult, id hinc seruet, quod **P I V S V.** Pontifex Maximus ea de re statuit.

Membrum suo corpori non conformatum deforme.

AD temporis conformationem quod spectat, qui precum horariarum pensum publicè persoluunt, tempori ab Ecclesia diocesana vel metropolitana præfinito, quoad eius fieri potest, sese accommodent. Quod si ob certam aliquam causam id nõ valent, saltem certum orandi tempus obseruare studeant. Nam alioqui plebem, quam edificare debent, grauius offenderent, & in legem nihilominus committerent. Qui autem priuatim horas Canonicas recitant, illi quacunque tandem hora recitauerint, neminem quidem offendunt, at culpa tamen non prorsus vacant, si citra vllam causam vel nimium prorogant, vel nimium quoque anticipant. Satius est tamen anticipare, quàm nimium differre. Vnde qui grauioribus negotiis distinentur cõsultè faciunt, si manè antequam opus aliud adorianatur, id totum absoluant, quod vesperas vel Completorium antecedit.

Qui priuatim horas Canonicas recitant, neque nimium anticipent, neque nimium rursum prorogent.

De Miss. cel. e. presbyt.

QVAE autem horæ ante priuatam Missam recitari debeant, disputant nonnulli. Quidam prius sacris operari, quàm dicta sit prima, illicitum iudicant: Alij preces matutinas vnà cum laudibus absolutas esse, fat esse existimant. Nonnulli denique neutrum horum necessarium putant; sed dubito an satis sanè: Nam etsi priuatæ Missæ cum horis Canonicis necessariam connexionem non habeant, neque vllum fortassis Ecclesiæ decretum extet,

Missam citra grauem causam ante dictas matutinas celebrare non licet.

tet, quod, ne quis ante dictas matutinas celebret, iubeat; attamen perpetua Ecclesie consuetudo contrarium docet & obseruat. Nihilominus si qua necessitas incumberet, aut euidentis utilitas id postularet, non esset cum noxa coniunctum, ante dictas matutinas sacris operari.

SIC quoque si quis ea tenetur infirmitate, vt matutinas vel alias horas sine magna difficultate dicere non valeat, Missam autem citra magnam molestiam celebrare queat, poterit is, horis Canonicis prætermisissis, Missam celebrare. Porrò Missæ solennes non solent dici ante tertiam vel sextam; imò verò quadragesimalium ieiuniorum tempore vsq; ad nonam, hoc est, vsq; ad tertiam horam post meridiem olim prorogabantur. De loco, eiusdemq; discrimine nulla est difficultas. Qui enim priuatim dicunt, quolibet loco dicere possunt, qui autem publicè, loca peculiariter ad id deputata obseruare debent.

Ieiuniorum tempore Missæ olim aliquot horas post meridiem celebrabantur.

TANDEM cum quædam publicis precibus admisceri cauillantur, quæ secularem leuitatem sapiant verius, quam Ecclesiasticam grauitatem, quorsum tendant non assequor. Nam instrumenta musica, varius ministrorum ornatus, thymiasis, multaque id genus alia, præter vsum vetustissimum, valida quoq; ex Scripturis & in scripturis firmamenta habent. Fatemur tamen, in iis omnibus abusum aliquem nonnunquam contingere posse. Verùm propter nonnullum abusum bonarum rerum vsus è medio tolli non debet. At de horis Canonicis, cæterisque, quæ ad orationis rationem secundum se spectant, dicta sunt multa satis. Restat, vt explicemus, cuius sit orare; tum cuius rursus gratia vel opera imploranda veniat, siue ad quem oratio dirigi debeat: postremò pro quibus personis vel rebus orare conueniat vel etiam oporteat.

Legitimus vsus propter abusum non tollendus.

De iis, quibus orare conuenit, vel non conuenit.

CAPVT DECIMVM.

EST oratio non solùm hominibus & Angelis, sed tropo quodam diuinis quoque personis tributa interdum comperiat (dicitur namque Spiritus sanctus inenarrabilibus gemitibus pro nobis interpellare)

Roman. 8.

In diuinis perso-
nas non conuenit
oratio

lare) in nullam tamen secundum se absolute acceptam orare conuenit; Siquidem proprie rationis oratio ponit indigentiam, naturæque & potestatis disparitatem, & certam nihilominus virium dimensionem. In diuinis autem nulla est substantiæ, aut potestatis, aut maiestatis diuersitas, nulla cuiuscunq; rei egestas, nulla virium dimensio: Vt enim tres diuinæ personæ vnus sunt essentia; ita vnus quoque sunt potentia, opulentiæ, & omnipotentia. Quare imaginaria quadam ratione posito, vni ex tribus aliquid deesse, hoc indigens frustra ab altera quacunq; peteret: Quippe cum totum id desit vni, quod deest alteri, & id totum rursum adsit vni, quod adest alteri.

Plures causæ cur
in diuinis perso-
nas oratio non
conueniat.

Cum ergo nemo id ab altero petere aut querere soleat, quo ipse abundat, vnaquæque autem hypostasis id totum integrè habeat, quod simul omnes: Rursum cum omnis omnino oratio aliquam inopiam & potentia disparitatem necessariò ponat (petit namque inferior aut miserior à superiori vel opulentiore, quod sibi deest) singulæ autem diuinæ personæ sint opulentissimæ & inter se æqualissimæ: Tandem cum trium diuinarum hypostasean vna sit voluntas, vna potentia, vna scientia, adeoque quicquid vult, scit, vel potest vna, hoc ipsum quoque velit, sciat, & possit alia, (opera enim Trinitatis ad extra sunt indiuisa) fit vt oratio, quæ est actus patriæ, quæ ipsa etiam inter pares & omnipotentes locum non habet, in diuinis personas nullo modo conueniat.

Quo sensu au-
toritas ponatur
in Patre.

Ponitur sanè à quibusdam in Patre auctoritas; ast illa nullam dicit præminentiam, aut disparitatem, sed solum originis ordinem; quicquid enim habet Pater, hoc totum habet Filius & Spiritus sanctus: Nihilominus hoc ipsum quod habet Filius, hoc à se non habet, accipit autem à Patre; et quicquid habet Spiritus sanctus, hoc totum accepit & accipit à Patre & Filio. Quapropter cum Spiritus sanctus gemitibus inenarrabilibus pro nobis interpellare, aduocare, vel preces offerre, vel aliquid aliud eiusmodi nostri causa præstare asseritur, hoc totum accipiendum est causaliter, nullo modo formaliter. Ipse enim suo aduentu efficit, vt homo de peccatis & miseriis suis gemat, & diuinam opem ardentè imploret, vt ad cœlestia intimè adspiret. Paucis eo sensu Spiritus sanctus dicitur gemere vel interpellare, quo frigus pigrum vel ignuum, ager vel dies lætus, cibus vel locus salubris. Tribuuntur au-

Quo sensu vel
modo Spiritus
sanctus pro no-
bis orare vel in-
terpellare dica-
tur.

tem Spiritui sancto familiaris deprecatio, gemitus, interpellatio, aduocatio, aliaque similia, quam Patri aut Filio, quia ipsi appropriatur bonitas vel benignitas; eius autem proprium est, supplicum preces suscipere, & promouere. Constat hinc ergo, orationem neq; in Spiritum sanctum, neque in ullam aliam personam diuinam absolute conuenire.

SED dicitur; CHRISTVS est persona diuina, vt qui verus naturalisque æterni Patris Filius existat: Hic autem inter homines adhuc agens integras noctes in oratione transigebat, & hoc ipso quoque tempore ab oratione non cessat, vt qui fidum semper patronum & aduocatum apud DEVM pro nobis agat. Non est ergo vniuersè verum, orandi officium in diuinam hypostasin nõ conuenire. Totum quod de incarnati verbi oratione hinc dicitur, verum est; At totum illi, quod capitis huius initio assertum est, nihil omnino aduersum est. Diximus enim, orationem diuinæ personæ secundum se absolute non conuenire, quod rectè dictum est: At verò vt CHRISTVS Dominus non solum DEVS, sed simul quoque homo est; ita illius hypostasis nõ solum diuinæ, sed humanæ quoque naturæ hypostasis est; vt quæ humanam naturam eque verè & propriè sustentet & terminet, atque hypostasis Petri vel Pauli, Petri vel Pauli naturam sustentat & terminat.

QUAMVIS ergo orare verè & propriè in CHRISTVM quadret, verèq; & propriè orauerit frequenter, hoc tamen in illu non conueniebat secundum naturam diuinam, hoc est, vt diuinæ tantum naturæ hypostasis erat, sed secundum naturam assumptam, siue vt hypostasis illius humanam naturam sustentans erat, secundum quam utiq; & Patre & seipso quoque minor erat, & indigens erat, & omnipotens nõ erat; adeoq; qui oraret, modis omnibus idoneus erat. Sed & multas quoque cur oraret, & crebrò oraret, iustas causas habebat: Inuitabat enim huc orationis meritum; inuitabat virtutis exemplum; inuitabat veritatis assumptæ naturæ argumentum; inuitabat tandem suscepti muneris officium.

INUITABAT meritum, quia CHRISTVS Dominus sua oratione & obsecratione ea nobis promeritus est, quæ nostris nos viribus promereri nullo modo valebamus. Nisi enim is partes suas interposuisset, indigni planè eramus, qui in Dei conspectum prodiremus, nedum qui votorum compotes efficeremur. Etenim vt

Cur spiritui sancto potius tribuatur deprecatio, vel intercessio, quam aliis personis,

Lucæ 6,

1. Ioan. 2.

Christo conuenit oratio secundum naturam assumptam.

Multæ erant Christo causæ, cur frequenter & ardentè oraret.

Per Christum patrefactus est nobis aditum ad Patrem.

non sui, sed nostri causa patiebatur & moriebatur; ita quoque non sui, sed nostri causa precabatur. Hactenus tamen ad se quoque hac pertinebant, quatenus resurrectionis gloriam nominisque claritatem per ea consequi debebat.

Christus datus
nobis in Redem-
ptorem, Ducem
& Pastorem.
Ioan. 13.
Matth. 11.

Ad Psal. 118.

INVITABAT rursus virtutis exemplum: Quandoquidem CHRISTVS Dominus non solum datus est nobis in Redemptorem & Legislatorem, verum etiam in morum, hoc est, vitæ disciplinæque magistrum & ducem: *Exemplum, ait, dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Et alio loco: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Et cõmuniter dici solet, totam CHRISTIVITAM, nostram esse instructionem. Quò Ambrosius alludens de CHRISTI oratione ita scribit: Pernoctabat Dominus IESVS in oratione, non indigens petitionis auxilio, sed statuens nobis imitationis exemplum. Nam si ille orabat, qui nullius rei egebat; ut qui de sua beatitudine certus iam esset, imò verò secundum potentiam sui partem re ipsa beatus iam erat; quanto magis iis orandum est, qui multis indigent, quotidieque cum carne, mundo, & diabolo incerto Marte dimicant?

Cap. 11.

Christus sacer-
dotis & pontifi-
cis munus susti-
nebat & exerce-
bat.

INVITABAT nihilofeciùs assumptæ naturæ veritas, quandoquidem si nihil orasset, si nihil à DEO petiuiisset, non leuem malè affectis suspicionem obtulisset, se neque hominem esse, neque verè à DEO missum esse. Quare apud Ioannem ita orat: *Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me: Ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi ut credant, quia tu misisti me.* Inuitabat tandem suscepti muneris ratio: Si quidem Sacerdotis & Pontificis munere fungebatur; Põtificum autem & Sacerdotum est, mediatores & intercessores esse inter DEVM & hominem. Quapropter ut ad illù pertinebat, pro peccatis populi sacrificare; ita quoque preces offerre. Atque huc spectat illud Apostoli:

Hebr. 5.

Psal. 2.

Hebr. 5.

OMNIS Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad DEVM, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Neque ququam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à DEO tanquam Aaron. Sic & CHRISTVS non clarificauit semetipsum, ut Pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: *Filius meus es tu, &c.* Et subdit: *Qui in diebus carnis suæ precibus supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Hæc Paulus ad rem, de qua hic agimus, admodum appositè,

CABTE-

CAETERVM quòd asserit hoc loco Apostolus, Pontificè nostrum pro sua reuerentia auditum esse, & **CHRISTVS** ipse, se semper à Patre audiri, hoc non de omnibus promiscuè accipiendū est, sed de iis præcipuè, quæ absoluta voluntate petebat. Constat em̄, pro calicis translatione Patrem ter rogasse, neq; tamen, quod tertio rogauerat, impetrasse. Sic quoq; deuotas preces pro illis fudit, qui illum crucifigebāt, quiq; per Apostolorum prædicationē in illum credituri erant, & tamen non omnes sunt conuersi, aut post conuersionem salute potiti. Sic tandem feruenti oratione petebat, vt discipuli illius seruarentur à malo, & tamen non omnes seruati sunt, neq; à malo pœnæ, neq; à malo quoq; culpæ; quia in his omnibus expressa vel tacita conditio latebat. Quod si absolutè ro-gasset, certò utiq; pro omnibus exauditus fuisset.

PORRO autem quomodo, quibúsue gestibus, vel sermonibus **CHRISTVS** Dominus iam nunc oret in cælo, id certò nobis nõ constat. Quidam tam non ipsum, quàm ipsius merita (vt quæ in perpetua, recentiq; semper **DEI** memoria & acceptatione sint) orantis munus obire dicūt. Alij sola humanitatis, eorumq; quæ in illa pertulit, ostensione orare asserūt. Nam vt pauperum in publicis viis expositorum plagæ, nuditas, miserix &c. ipsis tacentibus interpretatiuè orant; ita, vt illis placet, **CHRISTI** humanitas propter nos atrociter vulnerata, dirisq; modis tractata & excarnificata continuò causam nostram apud **DEVM** agit. Nonnulli vera postulatione, etsi non seruili, vel tali, quali utebatur dum agebat in carne mortali, Patrem adire contendunt.

HÆC postrema sententia, quod spectat ad diuersum præcãdi modum, cum Apostoli doctrina omnino cõgruit: Siquidem dum in diebus carnis suæ preces & supplicationes obtulisse asserit, satis ostendit nunc cum dexterâ Patri asidet, omnemq; in cælo & in terra potestaté obtinet, vel simpliciter nõ orare, vel certè eo modo nõ orare, quo orabat olim, dum adhuc versabatur in corruptibili carne. Attamè quia secūdum naturã assumptam & Deo, & se ipso quoq; infinitis partibus minor est, eritq; semper, non pugnat cum illius statu, etiã suppliciter pro nobis orare, pro se enim non orat; quippe cum nihil illi desit ampliùs, quod per orationē impetrare debeat. Quamuis ergo diuinę hypostasi orare per se non cõuenit, conuenit hoc illi tamen, vt humanam naturam sustentat.

qq 2 Ar

Ioan. 11.

Christus Dominus in iis omnibus exauditus, que absolutè petebat.

Luc. 23.

Ioan. 17.

Ioan. 17.

Quo modo vel ritu Christus in cælo nunc oret incertum.

Christus non eo modo nunc orat, quo orabat cum in terris adhuc degeret.

Bruta animantia neque Deum inuocant, neque eundem per naturæ conditionem inuocare valent.

Pfal. 146.

Quo sensu oratur pro brutis animalibus vel terræ frugibus.

Etsi demones aliquid à Deo interdum petant, non tamè illum propriè inuocant aut adorant.

AT verò vt orare in DEVM non conuenit, propter summam illius perfectionem; ita in bruta animantia non conuenit propter naturalem eorundem imperfectionem: Siquidem oratio, vt supra explicatum est, est actus rationis, vt potè mentis ad DEVM ascensus; bruta autè ratione destituuntur, neq; DEVM cognoscere possunt, vt qui sub sensum, quò illa solo vtuntur, nõ cadat, neq; beatitudinis, ad quam omnia, quæ ritè petuntur, proximè vel mediatè referuntur, sunt capacia, neq; vlla tandem libertate, quæ ad orationem est necessària, potiuntur. Dicuntur sanè coruorum pulli DEVM inuocare, nõ quòd quicquam omnino illis cum vera oratione sit commune, sed quòd suauis diuinæ prouidentiæ dispositio- ne id consequantur, in quod naturali desiderio feruntur. DEVS enim liberaliter pro sua clementia pascit omnia.

ET quemadmodum brutis, cæterisque ratione destitutis propter causas iam assignatas orare non conuenit, ita pro ipsis, vt bruta animantia sunt, orare temerarium fuerit. Oratur sanè nonnunquam etiam pro brutis, ne videlicet peste lædantur, aut alia clade vel miseria opprimantur, vel extinguantur; sicut oratur quoque pro terræ frugibus, cæterisque in hominum usum venientibus. At istud non propter ipsa bruta, sed propter hominem, qui in illis læditur, vel damnum patitur. Cùm ergo brutis, cæterisque inferioribus propter naturales illorum defectus & imperfectiones, ex quibus nonnullas iam retulimus, orare non conueniat; DEO autem hoc ipsum propter eminentissimam eiusdem perfectionem repugnet, consequens sit, vt orare in solos homines & Angelos, qui inter duo illa extrema medium quodammodo obtinent, propriè congruat.

SED neq; omnibus quoq; Angelis & hominibus orare propriè conuenit. Certum est enim, Angelis apostatis vel non conuenire, vel certè non satis propriè conuenire: Siquidem propria rationis oratio deposcit pium mētis ad Deum affectum; in demones autè nulla est sanctitas, nulla pia in Deum affectio. Est em̄ illorum volūtas in Dei odio obfirmatissima. Adhæc si demones verè & propriè orarent, aut p se orarent, aut pro aliis: Non orant aut pro se; com- pertum em̄ habent, bonum, quod amiserunt, se nulla orationis vi recuperare; malū verò, in quod incurrūt, se nullo vnq̄ tempore expugnare posse. Intelligunt nihilosecius, tantā esse animi sui malitiā & obli-

& obstinationem, vt voluntatem ad bonum aliquod & salutare consilium inflectere non valeant. Neque ignorant tandem, veræ rationis orationem earum rerum petitione præcipuè constare, quæ salutis deseruiunt, se autem ad salutis portum nunquam peruenturos. Cùm ergo hæc omnia exploratè sciunt, nolunt orando operam perdere.

NEQVE pro aliis rursus orant, quia cùm summè sint inuidi, neminem salute potiri desiderant, quin potiùs vnicū hoc studium habent, vt omnes à DEO auertant, vnàque secum ad æternum exilium pertrahant. Denique verè orantis est, humiliter sese DEO subdere, votorumque expletionem submissè & patienter ab eodem expectare: Dæmones autem, quòd sint superbissimi, nullo modo DEO se subdere in animum inducunt. Petiuerunt sanè potestatem in Iob, & in omnes liberos & facultates illius; tum in Gerasenorum quoque porcos, votique compotes euaserunt: verum petitiō illa non fuit vera oratio, vt quæ ad proximi exitium & detrimentum ex instituto referretur. Velle autem proximum sine vlla iusta causâ lædere, res ad eò decens aut æqua non est, vt sua quoque natura sit turpissima & ab omni æquitate alienissima. Indulsi nihilominus DEVS prauæ illorum voluntati, non quòd ea indulgentia Diabolo vellet gratificari, sed quòd suam potestatem, Diaboli verò imbecillitatem ostēderet; tum etiam quòd beati Iob virtutem & patientiam ea flagellatione orbi patefaceret, vel certè quòd occultum aliquem illius nœuum puniret. Nam etsi Iob iustus & simplex esset, non erat tamen absque vllò prorsus peccato, & vt ille modis omnibus insons fuerit, non erant tamen omnes insones, quorum porci magno numero in mari perierunt. Patet ergo, orationem in Dæmones non conuenire, vel non propriè conuenire.

INCITANT illi ad orandum quosdam nonnunquam, non quòd ex oratione, aut vllò alio bono opere oblectationem aliquam capiant, sed quòd oratione intempestiua, vel nimis assidua, vel contra superioris mandatum deprompta oranti perniciem moliantur. Et quod hîc de dæmonibus, eorundemque oratione dictum est, hoc ipsum de cæteris omnibus damnatis dictum accipiatur: Est enim par vtrobique ratio, par malitia, par obstinatio. Quod ad vtrorumque autem studia spectat, differunt hoc solùm

Dæmones neque pro se, neq; pro aliis orant.

Iob 1.
Matth. 8.
Luca 8.
Marc 5.

Cur Dominus Diabolo indulserit potestatem in Iob, & in quosdam alios.

Cur dæmō quosdam incitet ad frequentem orationem.

Par ferè ratio in omnibus dæmonum & damnatorum.

quòd dæmonibus permiffum est extra infernum circumuolare, etfi forfan non omnibus, hominesque ad peccati cœnum allecitate, hoc autem humanis spiritibus æterno supplicio mancipatis ordinariè non conceditur. Verùm quod attinet ad mentis obliuionem, animi à D E O auersionem, superbiam, desperationem, cæteráque incommoda, quæ damnatos vrgent, nullum inter hos & illos discrimen intercedit; Solùm miseriarum gradibus inter se discrepant. Vt ergo dæmones neque pro se, neque pro aliis orant; ita neque cæteri quoque perpetuis inferorum cruciatibus addicti.

D E illis autem, qui in purgatorio detinentur, non idem omnium est iudicium. Quidam quòd certam præfinitamque penam taxatam habeant, nihilque amplius mereri valeant, neque pro se neque pro aliis precari contendunt. Alij contrà & pro se & pro aliis interpellare afferunt. Multi pro se tantùm, non etiam pro aliis orare defendunt, quorum sententia est receptior. Pro se orare extra controuersiam est: Nam cùm diuinæ misericordiæ capaces existant (aliàs enim Ecclesia Catholica frustra pro illis oraret) Deumque ardentè super omnia diligant (sunt enim in gratia confirmati) ac propter salutis beneficium iugem gratiarum actionem omni iure D E O Conditori debeant, nullum est dubium, quin magno desiderio ad fontem illum viuum anhelent, debitamque gratiarum actionem eidem persoluant, nec non causam suam toto animo illi commendent; hæc autem omnia ad orationem pertinent.

Animæ in purgatorio detentæ pro se orant.

A D H A E C quicumque graui aliqua pœna exercentur, quam aliorum ope euadere queant, statim natura ipsa impellente ad illorum benignitatem & fidem conuertere se solent, à quibus certum præsidium sperant; at quotquot purgatoris pœnis exercentur, D E I misericordia, piorumque opera id consequi possunt, ut ab illis vel omnino absoluantur, vel mitiùs certè torqueantur; ergo D E I clementiam & benignitatem feruenter implorant; neque ad alios quoque interna suspiria eiaculari cessant; notum est enim illud Iob: *Miseremini mei saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me*, quod vniuersalis Ecclesia per Spiritum sanctum edocita illorum personæ accommodat, qui expiantur & detinentur in purgatorio. Denique deest illis bonum, ad quod toto pectore adspirant,

Animæ in purgatorio non solùm Dei clemenciam, sed aliorum quoque intercessionem implorant.

spirant, certòque intelligunt, per DEI misericordiam & aliorum intercessionem pertingere ad illud posse; ergo tam hac quàm illa potiri ex animo desiderant, hoc autem aliud nihil est, quàm preces ad alios transmittere, aut aliorum opem tacitè implorare.

VERVMENIMVERO licet purgatoriis cruciatibus mancipati mentales preces fundant; illorum tamen oratio non est meritòria, neque propriè quoque satisfactoria; Sunt enim extra viam et si id citra terminum. Sed neque plenè quoque & propriè spiritalis suavitatis sensum generat; siquidem propter ingentem pœnarum acerbiter gustus ille & spiritalis suauitas non ita hauritur in purgatorio, vt solet in cœlo, vel in huius etiam vitæ stadio. Est autem propriè impetratoria, hoc est, quæ impetret idonea; nam & gratia est informata, & ab amico pectore profecta, & ad eum directa, cuius clementia modum omnem transcendit. Atq; hoc fat est, vt pro se saltem orent.

Preces eorū, qui detinentur in purgatorio, neq; meritòria, neque propriè quoque satisfactoria sunt.

IAM si illi orant, quos purgatoriæ pœnæ etiamnum exercent, multò magis orabunt, qui iam olim cum CHRISTO in cœlesti gloria triumphant; quippe quibus ea omnia suppetant, quæ illis, qui detinentur in purgatorio, & aliquid eo etiam amplius. Nam & mente & ratione præditi sunt perinde atque illi; & iusti rursus, charitatèque ornati æquè ac illi; neque id totum adhuc consecuti sunt, cuius capaces sunt, & quo olim certò potituri sunt; & virtute tandem infinita præditi non sunt, ita vt id totum statim, quod cupiunt, ex se habere valeant. Hæc autem omnia planè demonstrant & pro se & pro aliis quoque orare. Atq; hoc Spiritus sancti oracula, pluraq; Catholicæ Ecclesiæ decreta non vno loco affirmant.

Sancti cœlesti gloria iam potiti, & pro se & pro aliis quoque orant.

AT obuiet hîc fortè quispiam: Sancti in patria CHRISTO, quatenus per naturam vel gratiã licet, sese conformant: at is neq; pro se orat, cum bonis omnibus affluat, neq; quicquam omnino amplius desideret; neque pro aliis rursus; alioqui, CHRISTE fili DEI viui ora pro nobis, dicere fas esset, at id vsus non habet. Ad hæc Diui omnes probè compertum habent, quid DEVS his vel illis impertiri velit, vel non velit; cum ergo frustraneam operam sumere non velint, pro iis, quos DEVM abieciisse vident, non orant; neque pro illis rursus, quorum illum misereri certò decreuisse intelligunt. Denique aliquid oratione impetrare ad

ad meritum pertinere videtur; Sancti autem nihil quicquam amplius merentur, cum sint in termino. Quod si praeceptorum meritorum ratione impetrare dixeris, consequens mox fiet, eos facilius impetraturos, qui maiorum apud DEVM meritorum extiterint, adeoque quod quisque haberetur maior, eò familiarius illius patrocinium imploraretur, efficaciusque patrocinaretur, quod tamen communiter fieri non videmus.

VERVM hæc omnia maiori ex parte iam antè sunt soluta: Ostensum est enim, CHRISTVM frequenter pro nobis orasse, & etiamnum orare, etsi non eo modo, quo olim, dum inter homines adhuc versabatur. Sed neque Sancti quoque eo modo nunc orant, quo dum in viuis adhuc agebant, quãuis de eo modo certò nobis non constet. Quòd autem non dicimus: CHRISTE fili DEI ora, vel intercede pro nobis, sicut dicimus: Petre vel Paule ora, vel intercede pro nobis, non vna est causa. Primò licet CHRISTVS verus sit homo, fratribus suis per omnia assimilatus, excepto peccato, est nihilominus verus quoque DEVS, Patri & Spiritui sancto in nullo dissimilis; DEI autem non est rogare aut petere, sed petita concedere; etsi interim secundum formam assumptam rogare vel petere ipsi non repugnet. Quamobrem Ecclesia Catholica eos æmulata, qui CHRISTVM inuocarunt, quando etiam nunc in mortali carne versabatur, nunquam orat: CHRISTE intercede,

Matth. 15.

Marc. 9.

Matth. 9. 15.

Marc. 10.

Luc. 8.

Matth. vlt.

vel ora pro nobis; sed semper, CHRISTE adiuua nos; IESV fili DAVID miserere nostri; CHRISTE præceptor vel Domine salua nos. Mox CHRISTO post resurrectionem etiam secundum naturam assumptam, data est omnis potestas in cælo & in terra; in summam autem potestatem magis conuenit mandare, disponere, & ordinare, quàm seruiliter orare, alteriusve opem implorare. Postremò Ecclesia ab eo orandi modo studio abstinet, ne Arianis, Nestorianis, cæterisque CHRISTI diuinitatem inficiantibus fauere videatur.

Deus communiter non vult finē citra ordinaria media, quæ p̄inde boni omnes adhibere cōtendunt.

SED & secundum quoque iam dudum antè dilutum est: dictum est enim, DEI voluntatem ita in hunc vel illum finem ferri, vt media tamen, quæ ad eiusmodi finem obtinendum opportuna vel necessaria iudicat, neutiquam negligat, aut negligi sinat. Quamuis ergo Sancti intelligant, DEVM hunc vel illum ad hoc vel illud bonum promouere certò statuisse (quod tamen certum non est neque

neque enim ad illorum beatitudinem pertinet, quid de hoc vel illo ab æterno decretum sit, exploratum habere, simul tamen intelligunt, non sine mediis hoc decreuisse. Cùm ergo inter ordinaria media primas facillè obtineant preces, diuinæ voluntati & ordinationi sese conformantes studiosè illas adhibent. Quod de ordinariis mediis hîc dicitur, eiusmodi exemplo declaro; **DEVS** Abrahæ promiserat fore, vt semè illius multiplicaretur in immensum. Post hanc autem promissionem Isâaco legitimo illius hæredi & successori obtigit vxor sterilis; cuius sterilitatem, vt scripturæ testantur, Isâac suis precibus sanauit, quæ proinde cœlestis benedictionis, promissæque multiplicationis fuerunt medium, & illud quidem adedò necessarium, vt sine illo promissio facta euentum fortitura nunquam fuerit.

Ad tertium respondetur, Sanctos in Patria nihil ampliùs mereri; verùm meritorum vi, quæ in vita collegerant, ea impetrare, quæ diuinæ voluntati consentanea petunt, aut quæ **DEVS** per illorum preces efficere iam inde ab æterno constitutum habebat. Neque hinc tamen sequitur, sanctiorum vel celebriorum patrocinia præ cæteris semper imploranda. Nam vt in terris non plus semper possunt in gratuitis, qui maiorum sunt meritorum, maiorisue sanctitatis, ita neque in cœlo quoque. Singuli enim in cœlo & in terra suas habent gratias, suâque dona & priuilegia, prout **DEO** vnicuique distribuere visum fuerit; plerunque maiora eduntur miracula & maiora humano generi conferuntur beneficia per minores Sanctos; siue **DEVS** per hoc indicare velit, eiusmodi dona gratis data non pendere ex cuiuspiam merito, sed ex libera sua voluntate; siue Sanctos, qui alioqui obscuriores erant, hac ratione mundo illustriores reddere studeat; siue eorum fidei & deuotioni, qui magis quandoque afficiuntur erga vnum, quàm erga alium, per hæc sese accommodare quærat. Patet ergo, beatorum spiritus non sine oratione vitam in cœlo traducere.

Quod si Sancti non pro se tantùm, sed pro aliis quoque orant, vt obiter iam indicatum est; non est putandum, Angelos omnino hîc feriari; Siquidem non minor est ratio, cur ipsi pro mortalium genere intercedant, quàm quicumque alij: Quandoquidem diuino decreto ad eorum custodiam & ministerium deputati sunt, qui olim salutis hæreditatem capturi sunt: Quo fit vt præcipua

rr qua-

Cur Deus per
minores ministr
ue illustres san
ctos maiora ple
runque miracu
la edat.

Angeli pro hu-
mani generis sa-
lute orant, præ-
cipuè verò p̄ iis,
quorum curam
gerunt.

quadam ratione illis incumbant ea procurare, quæ clientulorum suorum salutem promouere nata sunt: Cuiusmodi inter cætera sunt fides, spes, charitas, gratia, opera bona, aliâque id genus familia. Cùm hæc ergo illi per se largiri non queant (gratiam enim & gloriam, & quæ necessariam cum his connexionem habent, solus DEVS impertit) restat vt à DEO petant. Quod sedulò illos facere expositum habemus Danielis decimo, Matthæi decimo octauo, Psalmo nonagesimo, Tobia duodecimo, Apocalypsis octauo, & aliis quibusdam locis euidenter.

Luc. 15.
Esaï. 33.

ADHÆC, vt scripturæ disertè testantur, Angeli de mortali bono gaudent: *Est enim gaudium in celo super vno peccatore penitentem agente*, & de illorum ruina vicissim dolent. Ne illis ergo desit iusta lætitiæ causa, vel ne qua offeratur occasio mœstitiæ, hoc est, res talis, quæ sua natura mœstificandi vim habeat (siquidem nullus re ipsa in illos dolor aut tristitia cadere valet) orant ne mali quippiam generi nostro eueniat, bonumq; quod deest, maturè eidem obueniat. Cùm ergo impendens vel præsens malum per se non possint semper arcere vel impedire; neque bonum rursus desideratum conferre, reliquum est, vt ab illo semoueri vel exhiberi illud expetant, qui vnus quoduis malum amoliri & quoduis bonum impertiri potest. Denique ea omnia comperiuntur in Angelis, quæ ad proprii nominis precatorem deposci solent. Nam & mente pollent, & charitate ardent, & sua intercessione multum apud DEVM valent, & infinita tandem potentia, ita vt quicquid velint, per se statim possint, absolutè carent. Superest ergo, vt quæ per se nequeunt, ea à DEO quærant, hoc autem est precatorem agere.

Quicquid ad p̄-
catoris ratione
deposcitur, hoc
tantum in Ange-
lis comperitur.

PORRO autem pro aliisne tantum orent Angeli, an etiam pro se ipsis, ideo quidam dubitant, quia iam olim plena beatitudine potiti videntur: Neq; enim illi, vt cæteri beati, secundam stulam, hoc est, corporum suorum resurrectionem expectant, vt qui corporeæ concretionis omnino expertes viuant. Verum si idem est orare, quod mente in DEVM ascendere, vel animi sui desiderium DEO patefacere, & Angeli mentem in DEVM semper erectâ, desideramq; habent, bonumq; quod obtigit, perpetuè esse desiderant, & quod adhuc expectât, certò & citò obuenire exoptant, causam nullam video, cur sui quoque gratia orare negari debeat.

Quon

Angeli sui quo-
quæ causa preces
officiunt.

Quod autem totum illud nondum obtinent, quod expectant, communis doctorum hominum sententia habet. Vix enim comperias celebrem scriptorem, qui post communem carnis resurrectionem illorum gaudium consummatum iri non asserat; siue quod tunc demum omnia incarnati verbi mysteria plenè intelligent; siue quod detrimentum, quod lucifero cum cohortibus suis ruente acceperat, iam tum instauratum cernent: Siue etiam quod de tot hominum salute intensum gaudium capient. Si enim gaudium est in cælo super vno homine pœnitentiam agente, vt modò dicebamus, quanta erit lætitia & exultatio de tot millibus hominum ex mundi huius naufragio ad æternæ salutis portum adductis? Orant itaque Angeli non pro aliis tantum, sed pro se quoque. Pro aliis, vt salui fiant: pro se, quod votorum compotes fiant, quòque Deo Opt. Max. debitum honoris cultum deferant; siquidem oratio inter latriæ actus primas facile obtinet; & quò tandem meritas gratias pro acceptis beneficiis agant. Constat namque, gratiarum actionem inter alias etiam orationis species referri.

Vento ad viatores, in quos oratio propriè conuenit. Sunt hi autem bipartiti: alij enim sunt iusti, alij iniusti. Iustis orationis præsidio opus esse nemo sano iudicio vtens ambigit. Nam etsi stant, cadere tamè possunt. Quamdiu enim hîc viuunt, mens humana de bono ad malum auerti, & de malo rursùm ad bonum conuerti potest: Hoc habet per gratiam; illud per naturam. Sed & semper quoque aliquid inuenit, in quo proficiat, cum ad summum nunquam perueniat, neque in hac vita peruenire queat. Semper tandem pro quo satisfaciatur; cum in multis quotidie offendamus omnes, intrâque & extrâ hostem, cum quo pugnet, obuiam semper habeat: Ad hæc omnia autem obtinenda aut euadenda opus est gratia, quæ absq; orationis ope communiter non impetratur.

Iam si iustis conuenit & expedit orare, multò magis id conueniet & expedit iniustis & peccatorib; vt qui multò maioribus & efficacioribus præsidis indigeant, vt salui fiant, quàm iusti. Nam cum spiritaliter sint mortui, Diabolîq; laqueis irretiti, opus habent auxilio, quo à morte exsuscitentur, deque inferni & Diabolî laqueis, aliisq; miseris & sordibus, in quibus iacēt, eruantur.

Luc. 15.

Iusti orationis
præsidio multis
modis indigent.

Iniusti maioribus
præsidis indigent,
quàm iusti,
vt salui fiant, ad
eos; feruentius
& frequentius
orare debent
quàm illi.

Quæ omnia etiam eò ardentius petere & vrgere debent, quò grauior & periculosior est mors peccati, quàm alia quæcunque incommoda. Iusti autem eo liberationis beneficio non egent, alioqui iusta ratione inter iustos censerì non possent.

Quo sensu Deus non exaudit peccatores.

NEC obstat his, scriptum esse, DEVM peccatores non audire; sunt enim hæc verba cæci necdum plenè satis de omnibus illuminati. Quod si cæci dictum inter Spiritus sancti oracula rependum contendas, non de omnibus peccatoribus indiscriminatim, quod dicit, accipias; sed de insigniter obstinatis; vel de iis certè, qui ipsa oratione peccant; cuiusmodi sunt, qui illicita à Deo efflagitant. Nam etsi peccatores, qui à peccatis desistere fixum, deliberatumque habent, & aliquo iam propter admittà scelera doloris sensu tanguntur, non prorsus indigni videantur, qui diuinam clementiam implorantes exaudiantur; attamè qui ita orant, vt peccata peccatis semper agglomerent, neque vllam prorsus de emendanda vita cogitationè suscipiant, haud magna cum re Deum misericordiã implorant; notum est enim illud Propheta: *Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudia; quia manus vestra sanguine plene sunt.* At verò multò, qui audiantur, indigniores sunt, qui inimici mortè aut alterius vxorem, aut aliquid aliud istiusmodi à DEO poscunt.

Esai. 1.

Nemo quantūlibet in peccato obstinat⁹ in hac vita orationis p̄sidium negligere debet.

NEQUE tamen qui vni alicui, vel pluribus quoque sceleribus obstinati adhærent, ab oratione, elemosyna, aliisque pietatis officiis desistere debent, sed impigrè illis incubere, si fortè DEVS illorum misereatur, potentique gratiæ suæ manu ad se quandoq; rapiat. Etenim vt peccatores, dum vitæ spiritum trahunt, nunquam de salute desperare debent; ita nunquam ab iis operibus desistere, quæ salutem promouere nata sunt. Nam si DEVS Diabolum interdum audit in hominū perniciem, cur obstinati peccatoris cor tandem emollire non queat, si hac vel alia simili oratione infinitam illius clementiam subinde pulset: Domine IESV ne me in finem deferas. Vel; IESV fili Dauid, qui Saulum in Christianorum cædem crudeliter anhelantem admirabili virtute ad te conuertisti, ne me tandem in peccatis meis interire finas. Verùm de iis, ad quos orare vel non orare pertinet, satis.

De iis, quorum auxilium implorare licet, vel non licet.

CAPVT VNDECIMVM.

EXPLI-

EXPLICATVM est, cuius sit orare vel non orare, proximum est, vt ecquisnam rogandus vel inuocandus sit, siue ad quemnam orationem dirigere oporteat, vel non oporteat, paucis quoque inquiramus & explanemus. Nam etsi ex iis, quæ antè, cum de orationis quidditate ageremus, exposita sunt, id colligi vtcunque queat, attamen quòd non desint, qui DEVM rogare superuacaneum ducant, eò quòd is omnia nostra desideria & vota, commoda item & incommoda, priusquam ea proponamus, nota exploratq; habeat, paratiorq; sit ea explere, quàm nos proponere vel explanare; vel certè quòd nostra oratione id mutare nequeamus, quod ille ab æterno decreuit: Alij rursus (quòd orare sit actus patriæ, quæ in solum DEVM quadrat) qui nullum omnino præter vnum ipsum inuocandum existimant: Alij tandem, qui vnà cum ipso vel secundum ipsum homines quoque & Angelos auxiliij vel patrociniij causa salubriter adiri affirmant, non erit abs re, maioris lucis causa nonnulla etiam de hac controuersia in medium adferre. Ordiam autè ab eo, quod apud omnes ratione vtentes cæteris est certius, nempe à DEI Opt. Max. inuocatione.

IGITVR quòd DEVS in omni omnino discrimine & necessitate ex intimo corde sit inuocandus, vt cætera omnia, quæ sunt penè innumera, hinc taceam, id naturæ, qua constamus, impulsus & ratio ipsa tantum non sublata voce clamat, & publicus mortaliū & gentium omnium vsus validissimè confirmat. Quis enim vnquam compertus est, qui in graui vitæ, fortunarum, aut famæ periculo, aut in alia quacunque insigni necessitate constitutus DEVM, vel id, quod pro DEO colebat, nõ inuocaret? eiusq; opem ex animo nõ imploraret?

AT clariùs de rei huius vsu constabit, si ea paucis in mentem reuocauerimus, quæ per fidem, quæ naturæ cognitionem multis partibus excedit, didicimus. Didicimus per hanc autem, qui DEI præcepta non seruant; qui dæmoni, carni, mundo, prauisque eorundem suggestionibus locum dant; qui omne mortiferorum peccatorum genus non vitant, illos vt eiusmodi sunt, cœlesti beatitudine potiri nequaquam posse: Mox absque peculiari DEI auxilio nihil horum omnium constanter caueri, aut feliciter vnquam obtineri; Scriptum est em̃: *Sine me nihil potestis facere.* Postremo

De inuocatione diuersæ opinionēs, modi q; dicendi.

Deus in omnino discrimine & necessitate non modò licitè sed cum merito quoque inuocatur.

Matth. 19.
1. Cor. 6.

Fides Dei inuocationem necessariam docet.
Ioan. 15.

Luc. 11.

mò Deum Opt. Max. vt sua dona, necessariaq; salutis præfidia subministret, velle rogari: *Petite, ait, et accipietis: quærte et inuenietis: Pulsate, & aperietur vobis*, quasi dicat; Si nihil petieritis, aut quærueritis, nihil accipietis aut inuenietis: Si non pulsaueritis, nunquã intro-
mittemini. Cùm itaq; res nostrę ita habeãt, sequitur, quotquot in quocunq; salutis periculo constituti perire non volunt, Dei opem implorare debere; adeoque eos omnes fœdissimè errare & labi, qui Deum rogare vel inuocare superuacaneum asserunt.

Eadem lege te-
nemur Deū in-
uocare; qua a-
mare & vene-
rari.

ADHÆC non minores sunt causæ, cur DEVM inuocemus, quã cur eundem amemus & veneremur: Si illum ergo amamus propter infinitam illius bonitatem, ingentiaq; beneficia, quę contulit; si eundem rursus propter immensam eiusdem gloriam & maiestatem colimus & veneramur, par est, vt eundem quoque propter insignem nostrã miseriam & inopiam, quibus solus ille mēderi potest, humili submissoq; animo inuocemus. Certum est em̄, nullam veram vitam, nullam salutem, nullam veram fœlicitatem aut sanitatem citra DEI gratiã & amicitiam subsistere posse. Atqui vt is solus gratiã, reliquorumq; omnium spiritualium donorũ fons & origo est; ita solus quoq; is est, qui horum impedimenta, vt sunt carnis vel mundi tentationes, dæmonis insidiæ, aliãque eiusmodi complura, efficaciter submouere potest. Rogandus est proinde, vt hæc quidem clementer velit propulsare, illa verò liberaliter donare & conseruare.

Quicquid pro-
bat orationē ad
salutem necessa-
riam, simul pro-
bat Deum inuo-
candum esse.

DENIQUE omnes illæ Scripturæ, rationes, & auctoritates, quę probant, orationem salute potituro esse necessariam, simul quoq; probant, DEVM suo tempore submissem rogandum, humiliq; pectore inuocandum esse. Siquidem is vnus est, ad quem omnis omnino oratio proximè vel mediatè trãsmitti, & à quo id totum, quod nobis deest, impetrari debet. Rationes autem, quę probare videbantur, superuacaneum esse DEVM rogare, solutæ sunt iam antè. Verùm ne vllus prorsus scrupulus reliquus hęc fiat, adhibebo singulis vnum adhuc aut alterum verbum.

QUOD ergo omnia nostra vota & desideria DEO sint nota, id nemo negat, neq; quisquam sana mente vsus negare potest. At hinc tamen nequaquam sequitur, DEVM non esse rogandum vel inuocandum. Neque enim ea de causã desideria nostra DEO proponimus vel exponimus, quasi is ea ignoret (nouimus enim
vnum

unum illum non modò omnium etiam occultissimorum confcium, verùm omnium quoq; piorum votorum & desideriorum certissimum auctorem esse) sed quò humili, submissaq; miseriarum nostrarum confessione, plana; & sincera earundem propositione & explicatione, facilius, quod petimus, impetremus. Quemadmodum vt cognato exemplo rem hanc non nihil illustrem, licet confessarius quædam interdum non ignoret, quæ pœnitens designavit, attamè quò plena venia potiatur, debet ea omnia, quæ contra DEVM vel proximum sciens, volensq; perpetravit, confessario integrè, fideliterq; quatenus in mentem veniunt, proponere & exponere. Facimus id quoque, quò eius voluntati fiat satis, qui nos petere, quærere, & pulsare iussit.

Ad alterum respondemus, vt antè responsum est; nempe nõ ideo nos Deum inuocare, quò voluntatem eius flectamus, verùm quò id expleamus & impetremus, quod is per nostras preces explendum vel impetrandum constituit. Voluit enim ab æterno, vt hoc vel illud ab hoc vel illo fieret, propter hunc vel illum finè. Sed neq; absurdè quoq; asseritur, DEVM nõ quidem secundum se, sed secundum nostrum intelligendi & explicandi modum modò in hanc, modò in illam sententiam flecti: Exempli causa, hodie velle dicitur hunc vel illum lethali crimine obstrictum æterno supplicio mancipare, cras ipsum eundem ex animo iam conuersum sempiterna vita donare; totq; vt nos loqui consueuimus, imò verò vt Scripturæ ipsæ passim loquuntur, contingunt hinc vnus sententiæ mutationes, quot vnus eiusdemq; de hoc in illum statum oppositum transitiones. Eiusmodi autem non solum in tota vita, sed in vno quoque die accidere possunt plurimæ.

Atque huc pèrtinent, quæ Scripturæ, Patres, & nonnulla quoq; Concilia de diuinæ sententiæ mutatione prædicant. Immutabilis DEVS, ait Concilium Toletanum, idemq; semper existens, Deiq; summa natura sepe sua in sacris literis legitur promissa mutasse, & pro misericordia temperasse sententiam. Vnde licet sit impassibilis & incommutabilis, crebrò tamen eius iuramenta leguntur, & pœnitentia, quæ sacris extant mysteriis, adoperta. Iurare namq; Dei est, à seipso ordinata nullatenus conuellerè: pœnitere verò, eadem ordinata, cum voluerit, immutare. Sic enim per Hieremiam dicit: *Repente loquar aduersus gentem, & aduersus regnum,*

Proponim⁹ Deo desideria nostra, non quò ea cognoscat, sed quò illa propter nostram petitionem expleat.

Lyc. 11.

Quo sensu Deus modò in hanc, modò in illam sententiam flecti dicatur.

Can. 2.

22. q. 4. Immutabilis.

Cap. 18.

ut et q.

Lib. 2. in Luc.

Deus dupliciter
aliquid vult, ab-
solutè & condi-
tionatè; hoc vel-
le nõ semper im-
pletur, illud sem-
per.

et radicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam à malo, quod cogitavi ut facerem eis. Ad quod Propheta dictum Ambrosius alludens, ita scribit: Nouit DEVS mutare sententiam, si tu noueris corrigere delictum.

AT quomodo, inquis, idem mutabilis & immutabilis dicitur? Iam dixi DEVM secundum se absolutè immutabilem esse & immutabilem verè dici, respectu autem nostri mutabilem interdum vocari. Quod vt rectius intelligatur, aduerte DEVM bifariam aliquid velle. Vno modo absolutè; & quia hæc voluntas nullum necessarium ordinem dicit ad vllam omnino causam secundam, sed tota integrè dependet à se ipsa, fit, vt per opera nostra non mutetur, nec mutari queat. Altero modo non absolutè, sed certa quadam lege & conditione, & quia hæc voluntas respicit humanorum operum qualitatem, & aliquatenus ab iis etiam dependet, fit, vt non semper expleatur, verum iuxta operum mutationem, sæpe in hanc vel illam partem mutetur; non quidem secundum se, sed secundum nos, nostrumue intelligendi modum, qui rem metimur non secundum se, sed secundum statum, quem hoc vel illo temporis articulo obtinet. Ab æterno enim DEVS Paulum eo instanti, quo esset iniustus, voluit punire, pro alio rursus momento, quo esset iustus, eundem voluit coronare, eaque voluntas perstat, perstititq; semper immobilis ac indemutata.

EXEMPLO, quod hîc exponitur, eiusmodi declaro: fit Princeps vel Rex quispiam, cui DEVS omnia & singula serui sui consilia & opera patefecerit, isque primo statim principatus sui auspicio certò apud se statuat, toties seruum illum ex aula proscribere, quoties ille contra officium fecerit, aut crimè aliquod proscriptione dignum admiserit; toties rursus eundem in gratiam recipere, vel in aulam reuocare, quoties vera pœnitentia ductus veniam suppliciter flagitarit, hocque semel constituto certa quadam vicissitudine seruum è domo eiiciat, & eiectum rursus admittat, certum est, principis voluntatem, quod quidem ad seruum illum attinet, toto illo tempore semper fuisse similem. Nam quod nunc vult, hoc voluit antè, & quod nunc non vult, hoc nec antè quoq; voluit. Tota autè mutatio, quæ hîc accidit, accidit circa seruum & tempus: hic enim hoc temporis articulo probus est, & Domini sui gratia dignus; alio rursus improbus, & Domini sui gratia indignus.

S E D

SED instas nihilofeciùs: DEVS ab æterno sciuit hoc vel illud futurum vel non futurum: Si futurum sciuit, necessum est fieri; sin autem oppositum sciuit, omnino non fiet. Ergo omnis oratio nostra est superuacanea? Hoc argumentum iam dudum antè discussum est, breuiter nunc dixerim, DEI scientiam rei naturã nihil mutare. Quamobrem quod secundum se cõtingens est, quale est illud, quod causam proximam liberam vel cõtingentem sortitum est, hoc æterna DEI cognitione nõ obstante, manet semp contingens. Adde vt hoc vel illud sciuit futurũ vel non futurum; ita quoque per & propter hoc vel illud medium futurum vel nõ futurum sciuisse, puta per vel propter orationem, vel aliam quamcunque eiusmodi causam. Addo denuò, si vulgatum illud argumētum aliquid probaret, probaret quoq; nullum prorsus opus tentandum, vel negotium adoriundum esse: Siquidem de vnaquaq; re præuisum est, quid olim de ea futurum, vel non futurum est.

QVAMVIS ergo hæc: si DEVS hoc sciuit vel ordinauit, omnino erit, & contrã, si hoc vel illud non sciuit, vel non ordinauit, omnino non erit, perinde ac illa, si Titius currit, celeriter mouetur, necessaria est necessitate consequentiã, vel ex certa quadam hypothesi; non est tamen necessaria necessitate consequentis, vel secundum se simpliciter: Quia hoc consequens, Mæuius saluabitur, vel non saluabitur, non est necessarium secundum se, sed planè contingens, quia à causa contingente planè dependens. Denique licet DEVS promptior sit ad dandum, quàm homo ad accipiendum (nam hoc quoque inter argumentandũ tangebatur) Oratio tamen non est superuacanea: Quia vult vt petamus, & iubet vt petamus; idq; nõ solum propter nostram vtilitatem, verum etiam propter suam gloriam. Efflet enim profusionis veriùs quàm liberalitatis illustria dona, qualia sunt omnia dona spiritalia, alicui non petenti obtrudere. In causa proinde maneat DEVM adorare, eundemq; suppliciter inuocare, neutiquam vanum aut superfluum, sed vtile, planeq; necessarium esse.

AT quæstionem interim nonnullam habet, sub Deitatisne vel Essentiã nomine inuocandus sit DEVS, an verò sub personæ vel personalis cuiuspiam proprietatis ratione? Dubium est, inquam, oratione ad DEVM, vt DEVS vel potēs vel sapiens, vel bonus est, transmitti debeat; an verò vt Pater, vel Filius, vel Spiritus san-

ss

ctus

Dei scientia rei naturã non mutat.

Duplex necessitas consequētis & cõsequentiã.

Deus vt sua nobis dona imperat rogari vult,

Oratio familiaris dirigitur ad Deum vt Deus est, quàm vt Pater vel Filius, vel Spiritus sanctus est.

Etus est? disputant hac de re quidam prolixè, sed non ita magna cum re. Paucis responsio est, vtrumque citra errorem fieri posse; alterum interim, nempe prius, non modò familiariùs, sed multò quoque rectiùs & cruditiùs fieri. Neque enim alia de causa **DEVM** inuocamus, eiusdemque opem imploramus, quàm vt desiderium nostrum impleat, eaq; quæ petimus, clementer concedat: atq; ea impletio vel concessio non pertinet ad paternitatem secundùm se; aut filiationem secundùm se, aut processionem secundùm se, sed ad **DEI** sapientiam, potètiã, & clementiam. Etenim vt summè sapiens est, nouit quid nobis desit (penetrat enim omnes etiã intimos cordis nostri recessus) intelligit nihilominus, qua via, quãue ratione, quod deest, explere debeat. Vt autem summè potens est, totum quod petimus, summa facilitate præstare potest. Vt deniq; summè benignus & clemēs est, haud grauatim, quod iustè petimus, impertiri solitus est. Atqui tria hæc non personatum propria, sed essentiæ sunt attributa.

AD HÆC omnes nostræ petitiones, si tamen petitionis nomine indignæ non sunt, proximè vel propinquè ad cœlestem beatitudinem referuntur, hoc est, omnes eò tendunt, vt tandem aliquando beati efficiamur; **DEVS** autem vt personalibus proprietatibus propriè non est beatus, sed seipso suauè essentia; ita iisdem quoque propriè non beat, sed seipso. Demum inuocamus **DEVM**, vt aliquam ad nos, cæterasque res procreatas habitudinem sortitur, puta vt conditor, vel liberator, vel iustificator, vel glorificator est; hæc autem omnia ad essentiam pertinent. Non enim creat, aut gubernat, aut conseruat, aut liberat, aut glorificat, vt Pater, aut Filius, aut Spiritus sanctus, sed vt **DEVS**. Personæ enim vt tales, non referuntur ad creaturas, sed ad seipsas. Clarum est namque, Patrem per suam paternitatem non esse Patrem creaturæ, sed Filij; Neque Filium rursus creaturæ Filium, sed Patris: Neque Spiritum sanctum denique creaturæ Spiritum, sed Patris & Filij.

Deus seipso beatus
& beatus est.

Cùm vna persona seorsum ab altera inuocatur, mēs ab orationis consortio alterā excludere non debet.

CVM itaq; res ita habeat, oratio ordinaria lege non magis dirigenda est ad vnam personam, quàm ad aliam: Siquidem nihil potest vna præstare, quod non alia; imò verò nihil potest vna præstare absq; alia, cum opera Trinitatis ad extra sint prorsus indiuisa. Quod si voce tenuis ad vnam quandoq; referatur petitio, & nō ad

ad aliam, mens tamen nullam omnino ab orationis consortio secludere debet. Etenim si quis inuocaret Patrem solum, vel Filium solum, vel Spiritum sanctum solum, quasi impensius affectus vel incensius raptus erga vnam diuinam hypostasim, quam erga aliam, is aut apertè erraret, aut certè aperti erroris speciem præ se ferret: Quandoquidem intèsi or vel incensior dilectio ad vnam quam ad aliam personam subindicaret vnam altera vel clementiorem, vel potentiorē, vel sapientiorē, &c. quod blasphemum est cogitare; omnes enim eandem ad numerum habent clementiam, potentiam, & sapientiam, sicut eandem quoque naturam.

ÆQUE grauitè hîc erraret, qui tres diuinas hypostasim animo pertractans, ideo ad vnam potiùs preces suas dirigeret quam ad aliam, quòd existimaret, se faciliùs ab vna impetraturum, quòd petit, quam ab alia, vel aliquid ab vna obtinere posse, quòd non ab alia; Exempli causa sapientiam à Filio & non à Patre vel Spiritu sancto; potentiam à Patre & non à Filio vel Spiritu sancto; Benignitatem vel mansuetudinem à Spiritu sancto & non à Patre vel Filio. Est enim eadem ad numerum facultas, eadem largiendi facilitas omnium. Sic tandem non parum scèdè & perniciosè impingeret, qui ea de causa inuocaret vnam & non aliam, quòd vni latriæ cultum deferre vellet & non alteri: Siquidem tribus vna debetur latria, idem honor, eadem adoratio, eadem & reuerentia.

QUICUNQUE ergo ita vnam adorat vel inuocat, vt aliã inde excludat, quacunq; tandè de causa excludat, grauisimè errat, & in manifestam hæresin minimè obscurè inclinat. Nam etsi forsitan animo nullos gradus in Trinitate ponit, suo tamen facto ponendos ostèdit; Vel ergo oratio dirigèda est ad omnes simul, hoc est, ad DEVM absolutè; vel ita ad vnam, vt aliq; tamen ab orationis consortio nequaquam excludatur. Et hoc religiosè obseruat Catholica Ecclesia; nam etsi modò ad Patrem, modò ad Filium, modò ad Spiritum sanctum orationem dirigit, plerunq; tamen in fine, vel in alia orationis parte omnes personas simul coniungit, prout omnes quoq; sunt in singulis, & singulæ rursus in omnibus.

QUOD autem orthodoxa Ecclesia inter orandum interdum hanc, interdum illam personam exprimit; aut modò ad hanc, modò ad illam orationem dirigit, hoc non ideo facit, quòd aliquid

Errant, qui faciliùs aliquid ab vna quam altera persona impetrare se posse putant.

Ecclesia omnes personas in vna eademq; oratione plerunq; coniungit.

ab vna expectet, quod non ab alia, vel quòd vnam aliquid præstare credat, quod non aliam: Sed quia aliquid petit, quod maiorem cognationem habet cum idiomate vnius personæ, quam cum appropriato alterius personæ. Quamuis enim trium hypostaseon vna ad numerum sit potentia, vna sapientia, vna bonitas, attamen Patri, qui omnis principij expers est, peculiari quadam ratione adscribitur potentia: Filio, qui ex fecunda Patris memoria, eiusdemue intellectu ab omni sempiternitate natus est, & nascitur, sapientia: Spiritui sancto, qui à Patre & Filio per modum amoris indemutabiliter procedit, benignitas vel clementia. Secundùm hos itaque idiotissimos Ecclesia quandoque ad vnam, quandoque ad aliam personam dirigit preces suas, cæteris tamen nunquam seclusis.

Cur Ecclesia
modò ad hanc,
modò ad illam
personam ora-
tionem dirigat.

FACIT hoc ipsum quoque quòd filios suos in sacratissima Trinitatis mysterio validius confirmet. Nam hoc ipso, quòd modò Patrem, modò Filium, modò Spiritum sanctum inuocat, in vna diuina natura tres distinctas hypostases existere aperte declarat, quod Iudæus & tota Paganorum cohors negat. Adde his quam plurimas orationes, quæ ad Patrem, vel ad DEVM sub nomine Patris diriguntur, non dirigi ad illum, vt Pater est nomen personale, sed vt est nomen essentialia tribus commune. Tandem solo Patre nominato omnes nominatæ intelliguntur; nam & omnes sunt in Patre, & omnes originem à Patre trahunt. Quare etiam quidam ex veteribus Scriptoribus Patrem totius Deitatis principium vel fontem vocant: Non quòd essentia generet vel generetur, sed quia personæ, in quibus est essentia; imò quæ idem sunt cum sua essentia, à Patre fluunt, originemue ab eo ducunt.

Pater in diuinis
est nomen essen-
tiale & perso-
nale.

ANTIQUI non ita frequenter ad Spiritum sanctum orationem destinabant, etsi ad illum quoque destinarent, vt manifestum est ex litaniis, & aliis quibusdam publicis Ecclesiæ precibus: non quòd non æquè inuocandus sit, fueritq; semper Spiritus sanctus, atque Pater vel Filius; sed quòd vsitatus sit donatorem inuocare, quam donum ipsum; Spiritus sanctus autem Patris & Filij donum appellatur. Interim æquè seipsum & in se & in suis etiam donis impertitur ac Pater & Filius.

Cur veteres fa-
miliaritè inuo-
cauerint seorsim
Patrem vel Fi-
lium quam Spi-
ritum sanctum.

OBSER-

OBSERVANDVM est hîc quoque, licet oratio familiarius in **DEVM** tendat, sub ratione essentia quam personæ, multò tamen receptius esse **DEVM** inuocari quàm Deitatem, vel aliud quodcunque illius attributum in abstracto. Nam etsi **DEVS** & Deitas in diuinis sint idem, non eundem tamen significandi modum habent. Quare multa de **DEO** asserta sunt vera, quæ de Deitate affirmata apertè sunt falsa. Rectè dicitur, **DEVM** gignere & gigni, producere & produci; non rectè autem Deitatem vel diuinam essentiam gignere vel producere, gigni vel produci. Denique quod plerisque precibus in Ecclesia **DEI** vtitatis addi consuevit illud: Per Dominum nostrum **IESVM CHRIVM**, vel per eundem Dominum nostrum &c. nulla alia est causa, quàm quòd omnia dona spiritalia per **CHRIVM**, eiusque meritum à **DEO** in nos deriuantur. Et hæc de **DEI** inuocatione, inuocationisq; eiusdem modo & ratione hæctenus.

AT verò vt certum & apud omnes mente vtentes indubitatum est, **DEVM** inuocandù esse: ita à quibusdam iam olim in quæstionem vocatum est; an præter **DEVM**, vel iuxta **DEVM**, vel secundùm **DEVM**, quosdam quoque alios inuocare, eorundem uel opem vel intercessionem implorare liceat. Verùm nõ video causam, cur hac de re prolixè disputari debeat: quippe cùm maior controuersia huius portio vna sola distinctione è medio submoueri queat. Aduerte ergo, orationem bifariam ad aliquem dirigi, vno modo vt petita concedat; altero modo, vt eadem per viam meriti, vel intercessionis ab eo, penes què concedendi auctoritas vel facultas est, impetret. Priori modo omnes nostræ petitiones ad **DEVM** transmitti debent; hic enim solus vitam æternam, ad quam vnã proximè vel mediatè spectant omnes omnino veræ rationis preces, impertiri potest. Atque huc tendit illud Augustini: Non nisi à Domino petere debemus, quod speramus. Et illud eiusdem: Quid igitur oportet te orare, nisi id, quod cupiunt boni & mali? sed ad quod perueniunt non nisi boni? quasi dicat nihil quicquam. Et illud rursùm Anselmi: Liquidissimum est hunc solum esse, quem omnis alia creatura secundùm totum suum posse oportet diligendo venerari, & venerando diligere, de quo solo prospera sunt speranda, ad quem solum in aduersis confugiendum, cui soli pro qualibet re supplicandum. Mitto aliorum

Cur plerique
omnes Ecclesie
orationes concludantur per Dominum nostrum Iesum Christum &c.

Oratio bifariam ad aliquem dirigitur.

Euch. c. 18.

Epist. ad Prob.

In monolog.

Patrum dicta, quæ de solius DEI adoratione & inuocatione con-
cionantur.

Ecclesia aliter
Deum, aliter di-
nos inuocat.

POSTERIORI modo ad eos omnes oratione inculpatè di-
rigere licet, qui in quacunq[ue] re per modum meriti, intercessio-
nis, vel suffragij iuuare nos possunt. Quod etiam discrimè Eccle-
sia in suis precibus accuratè & religiosè vbique obseruat. Etenim
DEVM vel quamcunq[ue] diuinam hypostasim inuocans, perinde
cum eo agit ac cum absoluto rerum omnium Domino, infinita
virtute & maiestate prædito: At verò Sanctorum patrocinia im-
plorans, nihil magni illis tribuit, sed nudam tantum intercedendi
facultatem. Multum enim, vt quiuis facillè intelligit, inter hæc in-
tercedit: Petre vel Paule ora pro nobis, & hæc: Pater de cælis
DEVS, vel Fili Redemptor mundi DEVS, vel Spiritus sancte DEVS
miserere nobis; inter hæc rursum: omnes Sancti intercedite pro
nobis, & hæc: Ab omni malo libera nos Domine, vel propitius
esto nobis Domine. Denique omnes orationis formulæ, quibus
Ecclesia vtitur, clarissimè indicant, ingens discrimen esse inter
creatoris & creaturæ inuocationem.

Res inanimæ,
menteq[ue] destitu-
tæ nõ sunt inuo-
candæ.

AT quæ, inquis, aut quales sunt res illæ procreatæ, ad quas
tanquam ad quasdam patronas, vel aduocatas preces dirigere li-
ceat? nullæ omnino ex iis omnibus, quæ mente vel ratione desti-
tutæ sunt: Quandoquidem oratio est actus rationis, quo DEO
vel alteri desideria nostra pandimus & explicamus; rationis au-
tem expertia huius explicationis nullo modo sunt capacia. Ad
hæc omnis omnino oratio huc tendit, vt rogatus vel inuocatus
per se id, quod petitur, præstet; aut si id nequeat, ab altero, pe-
nes quem præstandi facultas est, petat, intercedendõque impe-
tret; neutrum autem horum est naturæ brutæ mentèue destitu-
tæ. Denique rebus rationis luce exortibus nullus per se debe-
tur cultus, neq[ue] latriæ, neque duliæ, vt quæ naturæ ordine in ho-
minis seruitium sint deputatæ; omnis autem inuocatio aliquem
secum cultum adfert. Qui enim alterius opem implorat, altero
inferiorem se iudicat, si nõ simpliciter, saltem secundum id, quod
ab altero petit. Vtimur sanè iumentorum obsequio, verum hoc
non per modum rogationis vel supplicationis, sed per modum
imperij, vel absoluti veriùs Dominij; siquidem brutis propriè non
imperamus.

Omnis veræ ra-
tionis inuocatio
duliæ vel latriæ
cultum includit.

SED

SED neque ad omnem quoque rem intelligentem, ratione-
 neventem oratio dirigi debet. Indubitatum est namque, perdi-
 tionis filios inferorum suppliciis iam olim mancipatos inuocare
 nullo modo fas esse: tum quia capitales DEI hostes existunt; tum
 rursum quia nullum nobis salutis præsidium adferre possunt; tum
 denique quia propter inuidiam, incensumque in eos omnes, qui
 DEO quouis modo coherent, odium, nullum adferre cupiunt,
 etiam si per impossibile aliquod adferre possent. At multò verò
 minùs pro quacunque re dæmones inuocare licet, esto more &
 modo idololatræ illud non fiat. Nam cum ad vnum omnes in-
 festissimi DEI Opt. Max. totiusque humani generis sint inimici,
 acri, indefessoque studio perpetuò ad hoc incumbentes, vt quam
 plurimos secum rapiant ad perditionem, nullo modo com-
 mercium cum illis habere, aut illorum opem implorare lici-
 tum est.

IMO verò tantum abest vt illos liceat inuocare, vt per mo-
 dum deprecationis eosdem quoque adiurare non liceat: Quan-
 doquidem eiusmodi adiuratio quandam benevolentia vel ami-
 citia speciem præ se ferret; talismodi autem cum dæmonibus ha-
 bere nullo modo fas est. At diuino nomine inuocato, licet illos
 adiurare ne nobis noceant, vel ne aliis quibuscunque detrimen-
 tum aliquod adferant; huc enim præcipue spectant Ecclesie exor-
 cismi. Peccant tamen hic non parum, qui illos adiurant, vt secre-
 tum aliquod reuelent, vel vt rem aliquam occultam patefaciant,
 vel vt obsequium aliquod præstent: Siquidem dæmonum magi-
 sterio, vel eorundem famulatu vt, pertinet ad genus quoddam
 domesticæ familiaritatis, quam, vt modò aiebam, cum illis inire
 nefas est; constat enim, inter discipulum & magistrum, inter ser-
 uum rursum & Dominum quandam familiaritatem intercedere.
 Quod si qui Sancti aliquid illis imperasse comperiuntur, hoc pe-
 culiari DEI instinctu fecere veriùs, quàm ordinaria lege aut po-
 testate. Sed neq; maleficium quoque dæmonis improbitate con-
 flatum, per aliud maleficium soluere licet: nam & hoc ipsum quo-
 que sapit quandam familiaritatem, domesticumque vsum, quem
 cum capitali DEI hoste habere nequaquam fas est. Patet hinc
 ergo, non omnem creaturam mente vel ratione præditam inuo-
 care licere,

Dæmonati nullo
 modo sunt inuo-
 candi, multò ve-
 rò minus dæmo-
 nes.

Non licet dæmo-
 nes adiurare per
 modum depre-
 cationis.

Non licet secre-
 ta à dæmonibus
 exquirere, aut il-
 lorum magiste-
 rio, aut obsequio,
 aut familiaritate
 vt.

SED

SED & nullam quoq; ne apud eos quidem, qui CHRISTVM vnicum apud DEVM $\mu\epsilon\omicron\varsigma\tau\eta\mu$ nostrum esse magna vi contendunt, quæstionem habet, viuos pro viuentibus salubriter orare, adeoq; viuos viuorum opem & intercessionem licitè, inculpatèque implorare. Nam præterquam quòd communis mortalium omnium consuetudo palàm id probet, diuina quoque scriptura innumeris exemplis & argumentis disertè illud ipsum confirmat: imò verò grauibis verbis non vno loco mandat. An non hæc CHRISTI vox est? *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos!* An non hæc Iacobi? *Orate pro inuicem, vt saluemini!* An non hæc Pauli? *Obsecro fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus!* An non Abraham orat pro Abimelech, & tota illius familia? An non Isaac pro sterili Rebeca? An non Iob pro amicis? An non Moyses pro populo idololatra & sorore Maria? An non pro Petro vniuersa Ecclesia? An non Apostoli pro Cananæa? An non Apostolus pro Collossensibus, Corinthiis, Philippensibus, Hebræis & aliis? Denique scriptura tam multa rei huius exempla & documenta suppeditat, vt vix vllus futurus sit finis, si quis ea omnia in hunc locum conferre instituat. Porrò autem an illi, qui verbo, vel scripto, vel alio modo viuentium opem, & apud Deum intercessionem implorant, verè & propriè dicantur orare vel inuocare, hoc nos in medio relinquimus. Sat nobis sit eiusmodi actum orationis nomine vulgò designari.

IAM si illorum preces, qui in hac mortali vita etiamnum degunt, & de sua salute & beatitudine adhuc incerti sunt, salubriter imploratur, vt sectarij magnis vocibus testatum faciunt, omnesq; tam docti quàm indocti lubenter concedunt, quantò magis illorum patrocinia nobis expetenda & imploranda sunt, qui iam factiles cum CHRISTO regnant? nihilque quòd pro sua salute sunt anxij, reliquum ampliùs habent?

VERVM licet vna hæc ratio ad firmandam Sanctorum inuocationem per se solam abudè sat esse queat; nam cum prima orationis radix sit charitas (ob id enim pro hoc vel illo oro, quia hoc vel illud bonum illi opto) quæ in beatis est ardentissima & consummatissima, amentia est dubitare, cælo ne donati pro viatoribus preces fundant; nihilominus quòd nouatores sanctissimum & antiquissimum hunc inuocandi ritum, veluti profanum & heri-

natum

Matth. 5.
Lucæ 6.
Iacob 5.
1. Tim. 2.
Genes. 20.
Genes. 25.
Iob 42.
Exod 34.
Num. 11.
Act. 12.
Matth. 15.

natum petulantissimè insectentur; lubet hoc loco pauca quædam adferre, quæ orthodoxam veritatem dilucidè confirmant, sectariorumque vanitatem palàm ostendant. Nam exactè de hac controversia disputare, non est huius loci; deposceret hæc res enim integram tractationem. Sed & alibi quoque de Sanctorum cultu & inuocatione, tum de venerandis eorundem reliquiis, sacrisque iconibus, ea publicè proposuimus, quæ ad veritatem statuendam & falsitatem refutandam sat esse videbantur.

PORRO hic autem vnum tanquam certum, & apud eos etiam, qui hic nobiscum non faciunt, indubitatum; puta quod ad intercedendi vel patrociniandi munus attinet, idem esse iudicium de Angelis & cæteris beatis. Nam etsi specie inter se non consentiant, in donorum tamen & charismatum transnaturalium susceptione, & communicatione inter se conspirant. Æquè enim homo eiusdemque spiritus gratiæ & gloriæ capax est, ac Angelus. Æquè rursus hominum salutem desiderat, eandemque, quod in se, procurat & promouet, atque Angelus. Æquè tandem ea omnia in verbo cognoscit, quæ ad felicitatem suam faciunt, ac Angelus: Imò verò multi in his multos Angelos multis partibus excellunt; sicuti multi vicissim à multis Angelis hic excelluntur. Atqui Angelos pro hominibus orare, eorundemque salutem auidè sitire & procurare, nemo, modò Catholicam Ecclesiam audiat, aut scripturarum auctoritatem recipiat, dubitat. Etenim Tobia: 12. inter cætera ita legimus:

QUANDO orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & eleemosynas dabas, ego orationem tuam obtuli Domino. Ast aliud nihil est, preces DEO offerre, quàm suppliciter eundem rogare, vti pro sua clementia eas admittere & explere dignetur. Neque enim Angelus DEO preces nostras offert, quò illi nostra desideria, nostramue necessitatem patefaciat: nouit enim, oculis Domini nuda & aperta esse omnia, verùm quò clientuli sui causam sua intercessione & commendatione fauorabiliorem reddat. Atque hoc satis manifestum est ex orationis filo, qua Raphael loco citato vtitur. Spectat ad idem quoque illud Ioannis:

STETIT Angelus ante altare, habens thuribulum aureum; & sunt ei data incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum. Et ascendit fumus incensorum de orationibus

tt de

Sectarij Diuors
inuocationi in-
fessi.

Beatorum spiri-
tus gratia & glo-
ria cum Angelis
communicant,
natura nõ item,

Tob. 12.

Quo sensu & mo-
do Angeli mor-
taliu preces Deo
offerant.

Apocal. 8.

de manu Angeli coram Deo. Hæc fanè minimè obscure indicant, Sanctorum desideria, eorundemque preces & vota Angelorum ministerio Deo Optimo Maximo præsentari & commendari.

Zach. 1. At enim quia non deerunt fortè, qui causabuntur, aliud esse orare pro altero, aliud alterius preces Deo offerre, vel commendare, adfero alium Scripturæ locum, qui de Angelorum intercessione planis verbis concionatur; etenim Zachariæ primo Angelus Domini eiusmodi orationem instituit: *Domine exercituum, usq; quo tu non misereberis Hierusalem, & urbium Iudæ, quibus tu iratus es?* Hic Propheta locus nulla exceptione potest infirmari, nulla iusta cauillatione eludi, nisi quis forsan ita desipiat, ut Angelos maiorem hominum curam ante Verbum incarnatum habuisse existimet, quàm post illud hominem factum. At nemo, opinor, ea vesania tenetur.

Matth. 18. **FACIT** huc quoque illud CHRISTI: *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorum in caelis semper vident faciem patris mei, qui est in caelis.* Hic Hilarius: Periculosè contemnitur, cuius desideria ac postulationes ad æternum & inuisibilem DEVM ambitioso Angelorum famulatu ac ministerio prouehuntur. Et clariùs ad Psalmum 129: Intercessione Angelorum non natura DEI eget, sed nostra infirmitas. Misi enim sunt propter eos, qui hæreditabunt salutem, Deo nihil ex eis, quæ agimus, ignorante, sed infirmitate nostra ad rogandum & promerendum spiritualis naturæ ministerio indigente. Hæc Hilarius ad locum Matthæi & Psalmum centesimum vndetrigesimum. Et illud tandem Danielis:

Cap. 10. **NEMO** est adiutor meus in his omnibus, nisi Michaël princeps vester; sensus enim est: Nemo est, qui causam vestram peculiari studio apud DEVM propugnet, quæ pro vobis peculiariter oret, nisi Michaël & ego. Vnde Hieronymus locum hunc periphrastice edisserens ita scribit: Ego sum Angelus ille, qui offero Deo orationes tuas, & nullus est alius, qui adiutor meus sit, rogando pro vobis DEVM, nisi Michaël Archangelus, cui creditus est populus Iudæorum. Similia de Angelorum intercessione comperies apud Augustinum, Ambrosium, Chrysostomum, Gregorium Nazianzenum, Gregorium Nyssenum, Basilium Magnum,

Magnum, & alios veteres, à quorum citatione breuitatis causa abstineo.

IAM si Angeli ante Verbum incarnatum tantam non hominum solùm, sed locorum quoque & prouinciarum curam habebant, cur post Verbum hominis causa hominem factum omnem de homine curam & cogitationem abiiciant? Rursum si Angeli, qui humanæ naturæ miserias nunquam experti sunt, neque natura cum homine communicant (sunt enim carnis, cæterorumque, quæ carnem consequuntur, vel cum carne coniuncta sunt, omnino expertes) pro hominibus orant, eorundemque salutem tam anxie procurant, cur diuorum spiritus, qui certo experimento didicerunt, quanta, quamque assidua & periculosa nobis cum carne, dæmone, & mundo sit lucta, non eundem vel multò quoque ardentiorum dilectionis effectum erga nos gerant, ostendantque? Atqui ex ardenti dilectione ardens nascitur iuuandi, promouendique studium. Cùm ergo mortalium spiritus cœlesti gloria iam donati, alia via fratres suos iuuare non queant, quam pro illorum salute apud DEVM intercedendo & interpellando, (siquidem non est illis permissum Angelorum more versari in terris, hominumque custodiam & curam habere) quis dubitet, quin ardentissimas pro illis preces fundant? illorumque causam, quanta vi possint, apud DEVM promoueat?

TANDEM existimandum non est, neque citra apertam amentiam existimari potest, minus illos velle, aut posse, aut nosse, qui iam cum CHRISTO in cœlesti gloria triumphant, quam norant, aut poterant, aut volebant patres, qui ante orbem redemptum detinebantur in limbo. Constat enim, hos multis partibus minus nouisse, voluisse, & potuisse, vt qui necdum ab omni pœna & debito absoluti, neque clara DEI visione, ex qua vna vt omnis perfecta beatitudo, ita omnis quoque perfecta cognitio & dilectio hauritur, potiti essent. Cùm hi ergo feruidas pro populo suo preces funderent, (scriptum est enim: *Vidit Iudas Machabæus Oniam prætendentem manus, & pro omni Iudæorum populo orantem. Post hæc autem vidit alium virum ætate & gloria mirabilem, de quo dixit Onias: Hic est fratrum amator & populi Israël: hic est, qui multum orat pro populo, & vniversa ciuitate Hierusalem. Hieremias Propheta DEI &c.*) aut Sancti, qui multò, vt modò aiebam, maioris charitatis,

Angeli humanæ naturæ miserias nunquam experti

Plus voluit & potuit modò Dei in cœlo; quam olim patres in limbo.

2. Machab. vii.

it. 2. factul-

facultatis & perfectionis sunt, causam nostram apud DEVM negligenter?

NEQUE est, vt quispiam, quod Iudas vidit, somnium extitisse cauilletur: Nam vt ibidem exponitur, non erat vulgare vel vanum aliquod somnium, sed *ὄνειδος ἀξιόπιστον*, hoc est, somnium fide dignum: Quale etiam fuit somnium Ioseph, cui Angelus *καὶ ὄνειδος* quoque apparuisse legitur, id quod ipse etiam rei euentus manifestè comprobauit. Obtinuit enim clarissimam contra blasphemum Nicanorem Victoriam. Et cui, quæso, mirum videri debeat, si Onias, si Hieremias, si Moyses, si Daniel, si Noë, si Iob viri sanctissimi pro suis ciuibus & contribulibus orare soliti erant, cum diues Epulo apud inferos ardens, se fratrum suorum cura tangi non dissimularet; aiebat enim: *Rogo te pater Abraham, vt mittas Lazarum in domum Patris mei; vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* hæc ille: quocunque tandem animo vel consilio hanc gratiam ab Abrahamo expetierit. Nulla est ergo causa, cur sectarij vel alij quicunque Oniæ vel Hieremiæ intercessionem in dubium vocent. Quod enim illi fecerunt, hoc quotidie faciunt non iusti tantum, sed multi quoque iniusti & scelerati: imò ipsi quoque sectarij, esto plurimi ex illis in sua hæresi sint planè obstinati, & à DEO prorsus alieni.

IAM si Synagogæ procures tanto cum feruore pro communi populi sui salute quondam contendebant; si damnati suorum curam non penitus abiiciunt; si non modò iusti, sed impij quoque & scelerati pro se inuicem orare, mutuasque preces deprecari non negligunt, quis dicere audeat, gloriosissimos Christianæ fidei principes, electos DEI athletas, iustos seculi huius iudices, vera, vt Bonifacius loquitur, mundi lumina, CHRISTI redemptoris nostri Apostolos, qui in carne viuentes sanguine suo Ecclesiam fundauerunt, sanctissimos quoque, clarissimosque viros, per quorum fidelissima & diligentissima studia Ecclesie sacra Euangelia eluxerunt, & reliquos noui Testamenti Patres, quasi nostri oblitos ab intercedendi officio cessare? præsertim cum vt hoc faciant præclarum CHRISTI Domini nostri exemplum ob oculos propositum habeant. *Quis est, qui condemnet? scribit Apostolus, CHRISTVS IESVS, qui mortuus est, & resurrexit, qui etiam interpellat pro nobis?* Simile huic est illud Ioannis: *Si quis pecca-*

Matth. 1.

Luc. 16.

De uene. Sancto.
ca Gloriosus.

peccauerit, aduocatum habemus apud DEVM, IESVM CHRISTVM Dominum nostrum; Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Hęc de CHRISTI intercessione duò illustres Apostoli. De Diuorum autem patrocinio hęc Augustinus: Non est credendum, tunc viscera misericordię amissuros Sanctos, cùm fuerint plenissimæ & perfectissimæ sanctitatis, vt qui tunc etiam orabant pro inimicis, cùm ipsi sine peccato non erant.

QVOD si sancti Angeli, cæteri que Diui nullis prouocati precibus, pro fidelium salute apud communem Patrem tanto studio intercedunt, quid, obsecro, piaculi fuerit, si vltro neo illorum officio agnito, id quod cupiunt, & spontè agunt, porrò agere vt pergant ab iis petamus? adeoque cum Chrysofomo, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Presbytero, Hieronymo, & aliis eiusdem fidei & religionis sectatoribus, hoc aut illo simili orationis genere illos compellemus? Chrysofomus: Cœlestis militiæ princeps, rogamus te nunc indigni, vt tuis intercessionibus munias nos. Greg. Nazianzenus: Tu autem sacrum & diuinum caput, ex alto nos respice, & carnis stimulum instructionem à DEO nobis datam, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade. Greg. Presbyter: Tu autem beate pater, scenæ veræ spectator & mysta, tui sis memor Gregorij. Hieronymus: Vale ô Paula & cultoris tui vltimam senectam orationibus tuis iuua; fides & opera tua te CHRISTO sociant, præsens facilius, quod postulas, impetrabis. Rursum Nazianzenus: Tu verò Cypriane, nos ab alto propitius respice, nostrum que sermonem & vitam dirige, & sanctum ouile hoc pacse, aut vnà rege, ac reliqua, quantum possibile est, ad meliora dispone.

AVGVSTINVS: O MARIA, quis tibi dignè valeat iusta gratiarum ac laudum præconia rependere, quæ singulari tuo assensu mundo succurristi perditio? Quas tibi laudes fragilitas humani generis persoluat, quæ sola tuo commercio recuperandi aditum inuenisti? Accipe itaque qualescunque exiles, qualescunque meritis tuis impares gratiarum actiones: & cùm susceperis vota, culpas nostras orando excusa. Admitte nostras preces intra sacrum exauditionis tuæ, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus, fiat impetrabile, quod pia mente poscimus. Accipe quod offerimus; redona

et 3 quod

Rom. 8.
1. Ioan. 2.

Lib. 12. c. 18. de
ciuit.

In liturg.

In orat. funebri
pro Bas.

In vita Grego.
Nazian.

In Epita. Paulæ.

Orat. 19 in Cy-
pria.

Ser. 18. de Sancte

Augustinus B.
Virginē prolixē
inuocat, Chry-
sost. Michaëlem,
Nazian. Basiliū.
Hierony. Paulū
Romanū & alij
alios.

quod rogamus; excusa quod timemus, quia tu es spes vnica pec-
catorum; per te speramus veniam delictorum, & in te beatissima
nostrorum expectatio est præmiorum. S. Maria succurre miseris,
iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro
Clero, intercede pro deuoto scæmineo sexu, sentiant omnes tu-
um iuuamen, quicumque celebrant tuam commemorationem.
Adfiste parata votis poscentium, & repende omnibus optatum
effectum. Sint tibi studia assidua orare pro populo DEI, quæ me-
ruisti benedicta Redemptorem ferre mûdi, qui viuit & regnat in
sæcula sæculorum, Amen. Hęc omnia de vnus gloriose Virginis
intercessione magnus Augustinus.

SIMILIA complura inuenias apud veteres Scriptores, & præci-
puè apud Cyrillū, Andream Hierosol. Proclum Cyzicenu, Theo-
dotum Ancyre Episcopū, Ioan. Damascen. & alios his adhuc ve-
rustiores. Missas hęc facio peculiare præcandi formulas, quibus Ec-
clesia iam inde ferè à sui exordio in anniuersariis Diuorū solenni-
tatib. vt cōsuevit: Cuiusmodi inter ceteras penè innumeras, quæ
in Græcorum & Latinorū liturgiis & horologiis (hoc em̄ nomine
appellāt illi Canonic. horarū codices) passim sunt obuię, sunt hęc:

Vniuersalis Ec-
clesia inuocat di-
uos cum Chri-
sto triumphan-
tes.

FAMVLORVM tuorum, quæsumus Domine, delictis ignosces
vt qui tibi placere de actibus nostris non valeamus, Genitricis Filij
tui Dñi nostri IESV CHRISTI intercessione liberemur. Item
Omnipotens æterne DEVS, qui nos omnium Sanctorum tuorum
merita, sub vna tribuisti celebritate venerari, quæsumus, vt deſide-
ratam nobis tuæ propitiationis abundantiam multiplicatis inter-
cessoribus largiaris. Tandem, (finis enim non esset, si quis omnes
huc referre instituat) DEVS qui conspicias, quia nos vndiq; mala
nostra perturbāt, præsta, quæsumus, vt beati Ioannis Apostolici tui
intercessio gloriosa nos protegat, & ad vitam perducatur æternam,
per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, &c.

DICIS: Esto Angeli, cæteri q; cœlesti gloria donati sedulo pro
nobis intercedant, tota q; antiquitas & vniuersa Ecclesia iam inde
ab exordio Diuorum patrocina piè semper, religioſe q; implora-
rint, hinc tamen non sequitur, quemquam omnino mortalium ad
idem faciendū obligari; siquidem particularium facta non faciunt
legem. Detur sanè, hinc non sequi, Diuorum inuocationē esse præ-
ceptam; euidenter hinc tamen sequitur, rem esse licitam Chri-
stianis.

rianāq; religioni consentaneam, adeoq; ab omni idololatrię specie prorsus alienam. Eset enim flagitium longè maximū. toti Ecclesię, totiq; venerandę & sanctissimę antiquitati idololatrię crimen impingere. Sequitur nihil seciūs, cultū esse non modò vetustum, longaq; consuetudine validè confirmatū, sed legi quoq; & rationi oppidò consentaneū: Siquidē nefas est credere, vniuersalē Ecclesiam, totq; sanctissimos ac doctissimos viros aliquid familiariter vsurpasse, quod diuinę legi, aut rectę rationi esset dissentaneum.

SEQUITVR tandem, rem esse vtilem & salutarem: Nam si Diui sua intercessione causam nostram promouere nullo modo possent, neq; illi pro nobis intercederēt, vt qui frustraneam operam sumere non vellent; neq; viri cordati illorum patrocina tam familiariter implorarent: implorant autem certatim, vt paulò antè audiuius: Vtilem proinde operam Diui sua aduocatione nobis nauant, & vtilem nihilominus salutaremq; rem præstant, qui illorum fidem frequenter implorant. Cuius rei Ecclesia nō ignara, quotiescunq; graui aliqua necessitate premitur, vel periculo minimè leui vrgetur, toto nixu & studio ita ad DEVM sese cōuertit, vt semper ferè Diuorum patrocina & intercessionem principali orationi adiungere vel interserere consueuerit. Quod dicimus ex litaniarum serie, quę ante mille annos apud orthodoxos receptę fuerūt, luce meridiana clarius est. Etenim exordio à DEI diuinarūue hypostase an inuocatione factō, fit mox, pgressio ad Angelorum, cæterorumq; Diuorum suffragia. Iterum fit reditio ad DEVM, sed non absq; meritorum & mysteriorum CHRISTI liberatoris nostri commemoratione & allegatione.

HANC Diuorum inuocationem, meritorumq; eorundē allegationē patriarcha Iacob vitę præsentis finem iam facturus, singulari studio posteritati suę commendasse visus est, ait enim: *DEVS, qui me pascit ab adolescentia mea vsq; in præsentē diem: Angelus, qui me eruit de cunctis malis, benedicat pueris istis, & inuocetur OMNIA, hoc est, inter illos, vel in eis nomen meum, & nomen patrum meorum, Abraham & Isaac.* Hic Augustinus: Iacob benedicens nepotes suos filios Ioseph, ait inter cætera: *Et inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum.* Vnde notandum est, nō solūm exauditionem, sed inuocationem quoq; dici aliquando, quę nō DEI, sed hominum sint. Hęc ille de testamentaria Patriarcharum inuocatione.

QVOD

Inuocatio Diuorum in Ecclesia DEI visitata, res est ab omni idololatrię crimine prorsus aliena.

Diuorum inuocatio res vtilis & salutaria.

Litaniarū vsus peruectus.

Genes. 48.

Lib. 1. cap. 200.
Loca de Genes.

Synagoga praxis
& usus in priorū
inuocatione &
meritorum eo-
rundem allega-
tione.

Exod. 32.

Dan. 3.

Baruch 3.

Quòd autem Augustiniana hæc interpretatio sit germana, id, vt cætera desint, ex sola Synagoga praxi colligi potest. Nam quotiescunque Iudæorum proceres infigne aliquod beneficium à DEO voluissent impetrare, vel grauem aliquam cladem, quæ illorum ceruicibus impedere videbatur, depellere, statim Patriarcharum merita & nomina allegabāt. Hinc illæ aliæq; similes preces: *Quiescat, obsecro Domine, ira tua, & esto placabilis super nequitiam populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Iacob, quibus iurasti per te metipsum Deus. Rursum: Ne, quaeso, Domine auferas misericordiam tuam à nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israël sanctum tuum. Demum: Omnipotens Deus Israël, audi nunc orationem mortuorum Israël, & filiorum ipsorum, qui peccauerunt ante te.* Hæc sanè minime obscure indicant, certò apud Iudæos creditum fuisse illos, qui cum pietate dormitionem acceperant, etiamsi antè sine peccatis non vixissent, pro sua posteritate & natione preces subinde fundere consueuisse; siquidem frustra, imò falsò planè diceretur. Audi DEVS orationem mortuorum Israël, si Israëlita vita functi, pro suo populo vel non orassent, aut certè orare crediti non fuissent: & vt istud certò illis persuasum erat; ita illorum patrocina efflagitare, eorundemq; merita publicè allegare nihil quicquam dubitabant.

Iob. 5.

Iob amicorum
monitu inuocat
Sanctos.

Cap. 19.

Annotat. in Iob
ca. 19.

Ad eandem Sanctorum inuocationem secula aliquot ante omnem legem scripto propositam, veluti iam tum vsitatam Eliphaz Themanites hortabatur flagellatum Iob quoq;: *Voca; ait, si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.* Quod ipsum etiã siue hoc monitore excitatus, siue diuinitus vtile id esse edoctus, fideliter præstitit. Quandoquidem illud: *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei;* Augustinus non aliò, quàm ad Diuorum vel sanctorum Angelorum inuocationem pertinuisse existimat. Nam locum hunc edisserens inter cætera ita scribit: *Vt pro se deprecentur, aut certè Sanctos, vt pro pœnitente orent, videtur postulare.*

Et vt quædam ex his Diuorum inuocationem disertè non constituerent, adhuc sola Ecclesiæ auctoritas, perpetuo orthodoxorum omnium sensu atque consensu instructa, quæ Sanctorum cultum & inuocationem tanquam rem vtilem & salutarem nobis commendat, vsuq; & exemplo quotidie inculcat, potenterq; perua-

persuadet, tanti roboris est, vt eam citra manifestam temeritatem in quæstionem vocare nullo modo liceat. Etenim si insolentissimæ cuiusdam vrsaniæ genus est vel vni ex veteribus Theologis sine graui auctoritate, aut euidenti ratione sese opponere, quantæ temeritatis & impudentiæ erit, toti Christiano orbi, toti que antiquitati ac sanctorum Patrum cœtui insolenter absq; vlla ratione vel auctoritate oppedere? Erat in animo ad maiorem Antagonistarum confusionem veterum de præsentī hac controuersia sententias in medium adferre, vt in aliarum quarundam controuersiarum explicatione fecimus; verum quia de Sanctorum inuocatione obiter hîc tantum disputamus, sola locorum, vnde hæc peti queant, indicatione contentus ero.

Insignis insolentia scelus est toti Christiano orbi absq; ratione & auctoritate sese opponere.

Qui igitur nosse desiderant, quid veteres de Sanctorum inuocatione tenuerint, publiceque docuerint, ij legant Dionysij Areopagitæ Apostolorum discipuli cœlestem hierarchiam c. 3. & li. de di. no. c. 3. Hilarium ad Psal. 124. Epiphanium lib. 3. tom. 1. hæref. 75. Irenæum li. 5. cont. hæref. Ephrem sermone de laudibus sanctorum Martyrum. Grego. Nyss. in vita Theodori. Hierony. contr. Vigil. Rufinum lib. 2. cap. 33. histo. Eccles. Nectarium in narratione de Theodoro Martyre, & 40. Martyrum. Gaudentium in anniuersario Philastrij. Victorem Vticensem de persecutio: Vandalica li. 3. Fulgentium sermone de laudibus Mariæ. Eusebium Emyssen. in hom. de SS. Genesio, Epipodio, & Alexandro. Sulpitium lib. 2. de vit. D. Martini. Dorotheum Episcopum de vita Esaiæ & Hieremiæ. Eusebium Cæsar. lib. 6. ca. 5. histo. Eccles. Iustinian. libro primo C. tit. 20. & in Nouell. const. 42. Procopium de ædific. Euphrasium histor. Eccles. cap. 13. & lib. 6. cap. 3. Gregorium Magnum lib. 5. epistola 19. & lib. 7. epistola 12. Gregorium Turonensem de Martyrum gloria, Ephodium ad Faustum. Fortunatum in Epitaphio Euphrasie. Cassiodorum ad Psal. 21. Andream Hierosolymitanum de salut. Mariæ. Iustum in cant. Cyrill. Hieros. Catechef. Clementem lib. 8. cap. 18. & 19. Const. Apost. Cornelium PP. epistola decretali. Euseb. lib. 4. cap. 15. Tertullianum de coron. Milit. Theodoritum li. 8. de Martyribus. Leonem primum de S. Petro & Paulo. Prudentium in hymno de S. Laurentio, Eulalia, Vincetio, Cassiano, &c. Paulinum Nolanum ad Seuerum, Bernardum, ser. 66. in Cant. Maximum Taurinensem Episcopum in natali sanctorum

uu Nazarij

Nazarij & Celsi, Thomam, Bonauenturam, Albertum, Durandum, & reliquos Scholæ Patres 4. dist. 45.

In liturg.

QVOD si qui sunt, vt multi vtiq; sunt, qui horum auctorum monumentis destituuntur, & aliquid nihilominus, quo cōtra Antagonistarum importunitatem se tueātur, in promptu habere cupiunt, allegēt ij illud Iacobi fratris Domini: Commemorationem faciamus sanctissimæ, immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ Dominæ nostræ matris DEI & semper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & iustorum, vt precibus & intercessionibus eorum, omnes misericordiam cōsequamur. Et illud Cypriani; Innocentes pueri ab Herode occisi in ordine Sanctorum primum habent locum, & secretorum conscij diuinorum, clementiam DEI pro nostris exorant laboribus. Et illud Basilij: Sæpe laborastis, sæpe operam dedistis, vt vnum orātem pro vobis inueniretis; Quadraginta sunt hi, vnam orationis vocem emittentes. Et paucis interiectis hæc subdit: Qui aliqua præmitur angustia ad hos confugiat: Qui rursum lætatur, ad hos oret; Ille vt à malis liberetur, hic vt duret in rebus lætis. Et illud Synodi sextæ:

De stell. & mag.
Sermo. de 40.
Martyr.

Can. 7.

VNVS QVIS QVE Christianus solo DEO creatore suo adorato, inuocet Sanctos, vt pro se intercedere dignetur apud diuinam maiestatem. Hæc faciant, quibus Basilicæ locus est, in Basilica; qui verò in itinere, aut pro qualibet occasione in syluis aut agris est, vbicunq; eum ipsa hora matutina vel vespertina inuenerit. Et illud Synodi septimæ: Cum DEI timore omnia agamus, postulantes intercessionem, incōtaminatæ Deiparæ & semper Virginis Dnæ nostræ Mariæ. Item sanctorū Angelorum omniumq; Sanctorum.

Astor. 6.

Astor. 11.

Et illud Synodi Chalcedonenis: S. Martyr Flavianus oret pro nobis. Hunc locum, qui propter synodi auctoritatē & vetustatem apprimè illustris est, Centuriatores Magdeburgici, vt cætera solent, quæ causæ suæ minùs fauent, fraudulenter suppresserunt. His non dissimilia adferri poterāt ex Synodo Nicena secunda, Ephesina prima, Florentina, Francofordiana, Tridētina &c. sed superuacaneum duco: Nam si semel nobis certò persuasum est, Concilia œcumenica legitimè congregata de fide vel moribus statuentia errare non posse, sat est, si vel vnus Concilij decretum adsit. Qui verò ita comparati sunt, vt Concilia in vtroq; errare posse arbitrentur, illis per nullas vnquam Synodorum definitiones fiet satis.

Magdeburgici
Centuriatores il-
lustrem locum
Synod. Chalced.
qui de Sanctorū
inuoctiōe agit
fraudulēter sup-
presserunt.

fatis. Dicent enim æquè errasse secundum, tertium, quartum, & sic deinceps, ac primum.

NE QVE verò putandum est, Sanctos ita generatim pro vniuersa Ecclesia intercedere, vt non etiã speciatiim pro hoc vel illo Ecclesie membro nonnunq̃ interpellét: *Pro hac*, inquit Dauid, iniquitate mea, *orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno*. Hieremias quoq; & Onias & Angelus Dñi sanctus non deprecabantur pro orbis salute vniuersi, sed hic quidem pro Inda Machabæo, populoq; eidem cõmisso, ille verò pro ciuitate sancta, & cæteris Palaestinae oppidis determinatè. Pari modo Archangelus Raphael nõ cuiuslibet preces promiscuè in conspectu DEI recitat, easdemq; quod in se quidem est, explendas curat, sed Tobie & Sarę solùm.

QVOD si cœlites generatim tantũ & non speciatiim pro mortalium incolumitate intercedunt, vt falsò & absq; vllò prorsus rationis fundamento quidam asserunt, cur Ecclesia ad peculiare Diuos peculiare preces instituit? Cur DEVS singulis singulos & non omnibus vnum duntaxat Angelum custodem præficit? Cur sancti insignisq; eruditionis viri pro hac vel illa re vel homine sigillatim, & nõ generatim pro omnibus semper orant? Cur iidem tandem modò huius, modò illius Diui patrociniũ speciatiim expetunt, & non omnium simul? Ast id non faciunt, aut certò ordinariè non faciunt.

CYPRIANVS: Memores ò Corneli simus inuicem, et si quis nostrũ hinc prior discesserit, apud misericordiarum patrem non cesset oratio. Chrysostomus: O pater Nicolae, fungere legatione apud CHRISTVM Dominum, vt animæ nostræ salutem consequantur. Augustinus: Nec sic arbitror Nebridium inebriari ex illo fonte viuo, vt obliuiscatur mei, cum tu Domine, quẽ potat ille, sis nostri memor. Hieronymus: Blesilla filia tua ò Paula pro te iam Dominum rogat. Gregor. Nazianzenus: Tu autem Athanasii è supernis propitius nos respice, & populum hũc sanctum dirige. Damascenus: Domina & mater sanctissima, quæ DEVM meum peperisti, amputata est dextera mea ob sanctas & diuinas imagines. Tu qua de causa Leo sciqui non ignoras, proinde quanto citius succurre; Dextera enim altissimi, quæ de te incarnata est, per tuas intercessionem multas fecit virtutes: Sanet oro hanc meam dexteram tuis precibus.

Psal. 13.

2. Machab. vii.

Zach. 1.

Tob 12.

Diui non generatim pro omnibus solùm, sed sæpe speciatiim quoq; pro hoc vel illo intercedunt.

Lib. 1. epist. ad Cornel.

In liturg.

Lib. 9. c. 3. cõse.

De obit. Blesil. ad Paulam.

Orat. 18. in Athanas.

Ioan. Hierosol. in vit. Damas.

Lib. 8. Græc. as-
fect.

Donatorum usus
ad Diuorum mo-
numenta ob re-
cuperatam sani-
tatem suspenso-
rum res antiquis-
sima.

In mor.

QUANTO S porro fructus adferat specialis oratio vel inuoca-
tio, id quotidiana exempla probant, & plurima huius rei monu-
menta in publicis locis erecta, ad oculum penè demonstrant. Piè,
scribit Theodoritus, fideliterq; precatos, ea maximè cōsequi, quæ
desiderant, testantur illa, quæ votorum rei dona persoluunt, ma-
nifesta nimirum adeptæ sanitatis indicia. Nam alij quidem ocu-
lorum, alij verò pedum, alij porro manuum simulachra suspen-
dunt ex auro, argentoq; confecta. Hæc itaq; omnium spectaculo
exporrecta, testantur morborum depulsionem, cuius ipsa certis-
sima signa sunt, à sanitate consecutis allata. Hæc, inquam, sepul-
torum ibi martyrum quæ sit virtus, ostendunt; Martyrum virtus,
quem ipsi coluerunt DEVM, verum esse DEVM declarat. Huc
quoq; spectat illud Basilij Magni: Potest re ipsa & opere sapiissime
nobis compertum esse, inuocationem Sanctorum ad intercedē-
dum pro nobis non solam placuisse, verum etiam iis, qui Sanctos,
modò tamen piè & absq; superstitione inuocassent, magno & ad-
mirando solatio, auxilio, & bono celsisse.

Lucæ. 16.

4. Reg. 5.

4. Reg. 6.

1. Reg. 9. & 10.

Acton. 5.

Acton. 7.

NE QVE turbare aut à Diuorum inuocatione alienos nos red-
dere debet, quòd magnum inter nos in sublunari hoc orbe cōsti-
tutos & Sanctos supra celos oēs mobiles euectos spacium inter-
iectū est. Nam si Abraham epulonem illum Euangelicum interno
tm̄ mentis strepitu inclamantem potuit audire, & epulo vicissim
eundem Abrahamum respondentem percipere, inter quos tamē
magnum chaos firmatū erat; Si Elizeus puerū Giezi cum Naaman
Syro procul negotiantē veluti coram astantē videre, eidemq; quæ
sibi, suæq; posteritati olim euentura erant, prædicere; Si idem va-
tes arcana Regis Syriæ cōsilia, quæ ille cum seruis suis secretò ad-
uersus Israëlē inibat, deprehēdere, Israëlitarumq; Regi patefa-
cere; Si Samuel Saulo patris sui afinas repertas, aliaq; multa, quæ
ipsi euentura erant, indicare; Si reliqui Prophetæ humanis infir-
mitatibus adhuc cincti ea certò pronunciare possunt, quæ à sola
DEI voluntate dependent; Si Apostolorum princeps occultam
Ananiæ & Saphiræ conspirationē deprehendere; Si Stephanus de-
niq; in Iudeorū concilio positus Filium hominis à dextris virtutis
DEI stantem valuit contueri, cur Sancti, qui immensum illud spe-
culum, in quo omnia relucent, irreuerberata mētis acie perpetuò
cōtemplantur, preces ad se directas non intelligant; maximè cum
ea co-

ea cognitio ad illorum felicitatem non parum faciat? grauesque Theologi citra vllam hæsitacionem istud de illis sentiant, publicè que doceant?

AVGVSTINVS: Animæ non clamorem vocis sed cordis audiunt: & se fideliter inuocantibus subueniunt. Nec magis clamorosas preces audiunt, quàm eas, quæ sine voce vel in lingua vel in corde tantùm fiunt: quia neque à nobis verba, sed voces cordis tantùm audiuntur; cæterùm verba mente videntur. Cùm ergo animæ nostræ aliquid secundùm DEVM desiderant, & hoc sibi à DEO per Sanctos dari, siue corde, siue lingua, siue voce postulant, animæ Sanctorum, quibus idem est audire, quod videre, & è conuerso, non voces, sed verba intuentes, desiderata eis à DEO impetrant, vt habetis scriptum; desiderium pauperum exaudiuit Dominus. Et aliquot capitibus ante huc locum ita scribit: Cùm Sanctos in oratione inuocatis, sic oportet de eis cogitare constitutis in gloria æternæ claritatis, scilicet splendidissima lumina longè præ solis fulgore lucentia, qui omnia bona pleniter in DEI visione habeant, & coniunctis se inuocantibus potenter subueniant.

HVC quoque facit illud Gregorij Magni: Sicut hi, qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur ignorant; ita mortui vitam in carne viuētium post eos, qualiter disponatur, nesciunt, quia & vita spiritus longè est à vita carnis, & sicut corporea & incorporea diuersa sunt in genere; ita etiam distincta cognitione. Quod tñ de animabus sanctis sentiendum non est, quia quæ intus DEI omnipotentis claritatè vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid, quod ignorent. Quod si nihilest foris, quod ignorat beati, ergo oēs nostras preces, omniâq; nostra desideria & vota explorata habet. Et illud rursus Basilij Magni:

VIRGO seipsam primùm conscientiamque suam reuerbitur, etiam si valde sit sola. Deinde sibi astantem custodem Angelum. Et infrà: Quid per singula pergam? ipsas Angelorum infinitas multitudines & vnà Patrum beatissimos spiritus reuerbitur; nullus enim ex iis est, qui non singula vbique consideret. Et illud tandem Hugonis Victorini: Non est incredibile, animas Sanctorum, quæ in abscondita facie DEI veri luminis illustratione latentur, in illius contemplatione ea, quæ foris aguntur, intelligere, quantum vel illis ad gaudium, vel nobis ad auxilium pertinet.

uu 3

Sicut

De cog. veræ vitæ cap. 37.

Sancti piè inuocati, quæ internas atque externas voces diuina quadam vi excitati, percipiunt.

Psal. 10.

Cap. 9.

Lib. 12. cap. 15. mor.

Sancti diuina claritate illustrati, quicquid quouis modo ad se pertinet clarè per illam lucè cognoscunt.

Lib. de Virg.

Li. 2. p. 16. c. vlt. de Sac.

Sicut enim Angelis ita & sanctis quoque, qui D E O assisunt, petitiones nostræ innotescunt in Verbo D E I, quod contemplantur. Hæc patres illi de beatarum animarum cognitione, quibus astipulatur vniuersa Theologorum Schola. Nam etsi de cognitionis huius modo nonnulla inter Scholæ Theologos est controuersia, de re ipsa tamen nulla penitus.

I M O ipsum quoque Euangelium eorundem sententiæ astipulatur; scriptum extat hîc enim: *Gaudium est Angelis in celo super uno peccatore penitentiam agente.* Iam si Angelos reliquosque cœlites (idem namque de omnibus est iudicium) afficit peccatorum poenitentia, afficiet eosdem quoque iustorum ruina: Siquidem eiusdem charitatis est gaudere de læto proximi successu, & dolere de tristi eiusdem casu. At peccatorum respicientia eosdem afficit, vt CHRISTVS disertis verbis testatur; ergo eosdem quoque afficiet iustorum ruina. Vtraque autem affectio ponit cognitionem: Nam vt nemo tristatur de malo prorsus ignoto; ita nemo quoque lætatur de bono prorsus incognito. Patet ergo Angelos, cæterosque beatos hominum omnium & singulorum lapsus & poenitentias vel simpliciter, vel hæcenus certè compertas habere, quatenus id ad illorum munus vel statum pertinet. Siue eiusmodi cognitionem hauriant ex verbo, in quo certa quadam ratione relucent omnia, siue ex peculiari reuelatione, quod magis videtur probabile, siue alio quocunque modo.

CAETERVM dum Angelos vel alios quoscunque cœlesti gloria iam donatos fratrum suorum miseris affici dicimus, aliud nihil significare volumus, quàm aliquem eiusmodi effectum edere, cuiusmodi illi solent, qui verè lugent. Idem accipiatur de cæteris eorundem pathematis & affectionibus; siquidè verus luctus nullum in iis locum habet. Sancti, scribit Augustinus, & sine ira puniunt, quos accipiunt æterna lege puniendos, & miseris sine miseris compensione subueniunt, & iis periclitantibus, quos diligunt, sine timore opitulatur. Nihilominus tamen istorum nomina passionum consuetudine locutionis humanæ in eis vsurpantur, propter quandam operum similitudinem, non propter affectionum infirmitatem; sicut D E V S quoque secundum scripturam irascitur, nec vlla tamen passione turbatur. Hæc Augustinus.

PORRO autem quòd diui vtrò vel precibus nostris prouocati pro nobis apud D E V M intercedunt, fidosque mortalium patronos &

Sanctos petitiones nostras exploratas habere, commune axioma est, interim cognitionis huius modus, non est vsque ad eò certus.

Luc. 15.

Mortalium lapsus & poenitentia cœlestibus spiritibus comperta.

Li. 9. c. 5. de ciui. Quosensu Sancti ceterisque beati dicitur tristitia vel dolore affici.

& aduocatos frequenter apud eundem agunt, hoc supremi illius Mediatoris officio adimit nihil prorsus. Nam etsi & hunc & illos quoque inuocemus, non vno tamen modo, nec simili mentis affectione id facimus: Siquidem CHRISTVM inuocamus vt patrem, vt seruatorem, vt vnicum salutis nostrae auctorem; quippe qui solus sua sacratissima morte & cruce ad patrem iter nobis aperuit. Cui proinde soli vnà cum Patre & Spiritu sancto hostias & sacrificia offerimus, decimas & primitias exoluimus, & cætera omnia, quæ soli Deo iure debentur, humiliter impendimus. Sanctos autem imploramus, vt causæ nostræ patronos & promotores, vt CHRISTI domesticos & amicos, vt secundarios quosdam ad vnicum illum inter DEVM & hominem μεσίτην & intercessorem mediatores & intercessores. Opus est mediatore ad mediatorem CHRISTVM, scribit Bernardus, nec alter nobis vtilior, quàm MARIA. Et in alio sermone de eadem matre Virgine ita scribit: Tenentes, charissimi, hanc viam, studeamus ad ipsum per eam ascendere, qui per ipsam ad nos descendit; per eam venire in gratiam ipsius, qui per eam in nostram miseriam venit. Et addit: Per te accessum habeamus ad filium, ô benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis, vt per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis.

PRAETEREA si Diuorum preces summi & certa quadam ratione vnici illius mediatoris muneri quicquam omnino derogarent, multò magis eorum patrociniæ & intercessionibus eidem derogarent, qui in vitæ huius stadio constituti cum carne, mundo, & Diabolo adhuc conligunt; sunt hi enim multò minùs CHRISTO vniti & quasi vnum quiddam cum ipso effecti, vt nemo ignorat, quàm lumine gloriæ perfusi; siquidem multò arctior sublimiorque est vnitio illa, quæ fit per gloriam, quàm quæ per gratiam vel solam fidem. Ast illorum preces, vt obiter iam antè indicatum est, & ex scripturis planissimum est, nihil quicquam illi derogant, sed quiddam potiùs externi splendoris eidem conciliant. Constat namque, Apostolos perstudiosè id semper quæsiuisse, quod ad CHRISTI gloriam illustrandam & amplificandam quam maximè facere intelligebant; illi autem non modò pro aliorum salute indefessè DEVM interpellabant, sed aliorum preces & intercessionem anxie quoque expetebant.

Non eodè modo inuocatur Christus, & diuorum cœtus.

Sermon. vii. de assumpt.

Intercessio Sanctorum Christi intercessioni nihil quicquid derogat, sicut neque illud quoque, quod presidijs causa viator viatorem interpellat.

VT

UT igitur mediatoris functione per omnia salua & incolumi
vini pro viuentibus apud DEVM intercedunt, & iuxta CHRISTI &
Apostolorum doctrinam salubriter intercedunt; ita illi quoque,
de quibus est hinc sermo; & id quidem multò feruētius & frequen-
tius, quàm dum in mortali corpore adhuc degebant. Si Paulus
cùm hinc esset, scribit Chrysostronus, vsque adeò dilexit homines,
vt cùm dissolui cuperet & esse cum CHRISTO, ex animi proposito
elegerit hinc esse: imò verò anathema fieri pro fratribus suis se-
cundùm carnem, multò sanè magis illic feruentiorem amorem
ostendit.

Ad c. 6. Rom.
serm. vii.

Hier. cont. Vigil.

HVC etiam facit illud Hieronymi: Si Apostoli & Martyres
adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando
pro se debent esse solliciti, quanto magis post coronas & trium-
phos? Et infra: Vnus homo Moyses sexcentis millibus armatorum
impetrat à DEO veniã, & Stephanus imitator Domini & primus
martyr in CHRISTO pro suis persecutoribus veniam deprecatur,
& postquam cum CHRISTO esse cœperint, minis valebunt?
& illud rursum Ambrosij: Petrus & Andreas tunc cùm viuerent,
potuerunt rogare pro viduis, nunc omnia possunt pro nobis &
pro omnibus impetrare. Et illud tandem Augustini: Exauditus est
Stephanus, vt eius oratione deleretur peccatum, quod commiserat
Saulus. Commendemus igitur nos orationibus eius, multò
enim magis nunc exauditur pro oratoribus suis à regnante Do-
mino nostro IESU CHRISTO. Similia apud eundem leguntur
super Exod. cap. 108. Serm. 244. de tempore, de spiritu & anima
cap. 95. lib. medit. cap. 29. de cura pro mortuis agenda cap. 5. & 6.
De ciuitate lib. 22. cap. 8. & cont. Faust. lib. 20. cap. 21. de spiritu &
litera lib. 1. cap. 59. de cognit. lib. 1. cap. 39. & alibi frequenter.

Lib. de vidu.
Ser. 1. de Sanct.

Licet Diuis pro-
termisus rectã
ad Christum &
per Christum ad
Patrem contem-
dere, sed nõ sem-
per expedit.

AT verò cùm Ecclesia per Sanctorum preces viam nobis ad
CHRISTVM ostendit, non est id ita accipiendum, quasi rectè ci-
tra cuiusquam Sancti intercessionem ad ipsum, aut per ipsum ad
patrem accedere non liceat; licet id enim, & frequentissimè vfur-
patur, indicat autem quid rectè, Catholicèque fieri queat, quidue
difficilioribus temporibus fieri magnopere expediat. Poterat sa-
nè Centurio Euangelicus nulla legatione interposita, rectè ad
CHRISTVM ire, moribundique serui exultationem efflagitare;
sed quia indignum se censebat, qui proximè per se CHRISTVM
conue-

conueniret, mirificè sua illa animi submissione & fide Seruatori nostro placuit, & expetitur nihilominus sanitatis beneficium citra ullam moram obtinuit.

Matth. 8.
Luce 17.

VERVM ENIM VERO haud magna cum re is diuorum suffragia & intercessionem efflagitat; qui in peccatorum sordibus iacens, de vitæ emendatione nihil cogitat. Debent enim Sancti aliquid in nobis recognoscere de suis virtutibus, vt scribit Augustinus, vt dignetur pro nobis Domino supplicare: Quare si segnes, desidesq; fuerimus, nec iustus, nec Propheta, nec Apostolus nobis patrocinabitur. Non quasi desides & otiantes de aliorum meritis pendeamus, scribit Chrysostomus, habent enim & quidem maximam vim orationes Sanctorum, sed tunc profectò cum nos id ipsum quoque per pœnitentiam postulamus, & ad meliora studia confugimus. Et hæc de Sanctorum inuocatione breuiter, quæ maiorem partem desumpta sunt ex capite tertio disputationis, quam inter alias de Diuorum cultu & inuocatione, eorundemq; reliquiis & imaginib⁹ superioribus annis Ingolstadij, proposuimus.

Ser. 2. & 22. de marty.

Ad c. 16. 1. Cor. hom. 42.

De iis pro quibus orandum, vel non orandum est.

CAPVT DVODECIMVM.

VÆSTIO, quæ hîc tractanda proponitur, paucis, si qua necessitas vrgeret, absolui posset; Interrogatus namque pro quibus orare conueniat, liceat, aut expediat, breuissimè pro iis omnibus & solis respondere is queat, quibus precibus nostris, vt vitam æternam consequantur, vel facilius consequantur, prodesse valeamus. Cuiusmodi sunt illi soli, qui etiam nû in hac mortali vita peregrinantur à Domino, vel propter peccatorum reliquias exercentur in igne purgatorio. Nam quicquid infra hominem positum est, hoc totum æternæ felicitatis capax non est, sancti autem Angeli, cæteri que celesti gloria iam potiti, re nulla, quæ nostris precibus impetrari valeat, indigent. Dæmones tandè & cæteri dånati pluribus egent, sed quia peccatis suis, obstinato animo adhærent, per nullas preces ad vitam æternam promoueri valent. Verùm quòd in his omnibus occurrant quædam, quæ nonnullam explicationem postulat, de membris obiter hîc iam prælibatis aliquantò articulatiùs differere placet.

Duo tantùm hõminum genera pro quibus orandum est.

xx

Er

Homo æquè obligatur p se ipso orare, acque seipsum diligere.

ET quidem vnumquemlibet mortalium pro se orare posse, & orare quoque pro se debere, id extra omnem controuersiam est. Nam præterquam quòd charitatis ordo postulat, vt homo secundùm DEVM seipsum diligat, omnis quoque rectè instituta oratio huc tendit, vt bonum, quod non habetur, per orationem impetretur, vel vt habitum conseruetur & augeatur; vel certè vt malum, quod cruciat, auferatur, aut quod impendet, coërceatur, vel aliò transferatur. At quilibet se suamque salutem verè & ex animo diligens, hæc omnia iure meritòque desiderare & consecrari potest, imò verò desiderare & consecrari debet. Quicquid autem licitè desideratur, hoc licitè quoque petitur. Ad hæc fructus, quos pia oratio de se fundit, sunt planè admirabiles; sed quilibet non modò inculpatè eiusmodi fructus optare & efflagitare valet, verùm etiam si seipsum non odit, exoptare & efflagitare necessè habet. Denique vnumquemlibet ea quærere & procurare oportet, quæ ad obtinendam vitam sunt necessaria; hæc autem citra orationis præsidium ordinariè non impetrantur nec impetrari possunt, licitè ergo istiusmodi expetuntur.

Qua lege proximum obligamur diligere, eadem tenemur pio eo quoque orare.

Matth. 22.

Quid sit alteri diligere.

QVOD autem quilibet pro aliis orare queat, & interdum etià orare debeat, id iisdè illis argumentis & rationibus demonstratur, quibus modò demonstratur pro se ipso orare posse & debere. Nà qua lege & ratione proximum obligamur diligere, eadè etiam obligamur pro eodem orare, eiusdemque salutem promouere, & DEO commendare: atqui sub æternæ salutis discrimine tenemur ipsum diligere, cum hæc dilectio inter præcipua legis naturæ & Evangelicæ præcepta contineatur: Siquidem CHRISTVS Dominus interrogatus, quod esset magnum, hoc est, primarium in lege mandatum, ita respondet: *Diliges Dominum DEVM tuum, ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem est simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum: in his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Propheta.* At verò alterum diligere, aliud nihil est quàm alteri bene velle, vel bonum aliquod eidem optare; ille autem alteri bonum non desiderat, vel non admodum intensè desiderat, qui oblata opportunitate & nonnulla etiam urgente necessitate desideratum bonum eidem procurare non studet. Bona autem spiritalia, quòd in nostra potestate non sint posita, alia commodiori ratione quàm oratione alteri procurare non possumus.

PRAE-

PRÆTEREA VT VNIUS CORPORIS CAPITISQUE MEMBRA SIBI MUTUO SERUIANT SESEQUE MUTUO IUVENT DEFENDANTQUE, id non modò charitatis lex suadet, sed ipsa etiam rei natura postulat: Atqui omnes vnius corporis & capituli membra sumus; æquum proinde & rationi quoque consentaneum est, vt pro inuicem oremus, pro inuicem solliciti simus, mutuâque onera portemus; præsertim cum CHRISTI lex non modò disertis verbis id iubeat, sed propria quoque vtilitas potenter suadeat: siquidem pro aliis orantes & meritum colligimus, si rectè id facimus, & ad id impetrandum, quod petimus, facilem viam nobis munimus. Deniq; extant quàm plurimæ scripturarum exhortationes, quæ partim in genere pro omnibus, partim in specie pro hoc vel illo hominum genere preces à nobis efflagitant.

Vtile & salutare est p aliis orare.

CAETERVM quòd proximorum nomine varij mortalium ordines comprehendantur: Nam & beati sunt proximi; & aliquo etiam modo damnati sunt proximi (communicant enim nobiscum natura etsi non gratia) & pœnis purgatoriis mancipati sunt proximi, & non modò iusti, sed cuiuscunque etiam generis iniusti & peccatores, vt sunt hæretici, pagani, excommunicati, &c. sunt proximi, quæstionem nonnullam habet, pro iis ne omnibus orare liceat, expediat, vel oporteat.

Proximi notio nomenque latè patet.

HABET sanè hoc quæstionem nonnullam, sed non admodum difficilem, certum est enim, pro iis orare non licere, quos cœlesti beatitudine donatos esse certò constat: Siue ea certitudo proueniat ex communi orthodoxorum sententia, siue ex publica Ecclesiæ doctrina, siue vndecunque aliunde. Siquidem idem est iudicium de martyribus & cæteris beatis, pro martyre autem orans adeò sua oratione illum non honorat, vt manifesta quoque iniuria afficiat. Nam hoc ipso quòd pro illo orat, quippiam illi deesse, quod per orationem, quam pro eo fundit, impetrare possit, factò ipso declarat: hoc autem aliud nihil est, quàm reipsa ostendere beatum non esse: implicat enim aliquem verè perfectèque beatum esse, & nostræ adhuc opis egentem esse.

Pro certò beatis orare non licet.

Iniuriam facit martyri, q orat pro martyre & quare.

AD HÆC VBI nulla vrget miseria, aut premit inopia, ibi nulla opus est releuante misericordia, aut adiuuante gratia; sed beati ad vnum omnes immunes sunt ab omni miseria, & nullius penitus

Cuiusmodi orationis cuiusque ferè sit copus,

rei inopia laborant: Quamobrem cum omnis omnino oratio huc tendat, ut aliquam subleuet penuriam, aut aliquam submoueat miseriam, cõsequitur, pro spiritibus beatis nullo modo orandum esse. Sed & posito quoque, aliquid deesse Sanctis ad obtinendam perfectam beatitudinem, adhuc nostræ orationis præsidio non indigerent: Nã cum Deo sint coniunctissimi, eidemq; charissimi, & in plerisque omnibus de eiusdem voluntate certi, longè facilius per se impetrarent, quicquid deesset, quàm per quemcunq; alium in hac mortali vita adhuc constitutum.

Cum itaque cœli ciues nullius rei, quæ pro præsentis rerum statu illis debeatur, egere certò sciamus, neque dubitemus quoque, quin ad quiduis impetrandum sint efficacissimi (siquidem nulla in illis est impetrandi indignitas, aut repulsæ dignitas, & nulla rursus de eorum euentu, quæ adhuc expectant, ambiguitas) non modò superuacaneum est de industria pro illis orare, sed stultum quoque planèque temerarium. Verùm si res incerta est, ut de plerisque hinc decedentibus incerta esse solet, nihil obstat quò minus pro iis oretur; Cedunt enim eiusmodi preces in gratiarum actionem, & in qualemcunque etiam accidentariam eorundem gloriam: Gaudent enim de bonorum operum fructu, de que peculiari sui in terris memoria, sed vtrumque in Domino.

Salus plerorumque hinc emigrãtium nobis est incerta, adeoq; pro omnibus defunctis salubriter oratur.

Nullo modo pro iis orare licet, quos communi Ecclesiæ iudicio constat esse damnatos.

At multò verò minùs pro iis orandum est, quos communi Ecclesiæ iudicio certò dånatos esse constat. Quales sunt ij omnes, qui mortifero peccato obstricti, vitæ finem fecerunt: Siquidem studio pro talibus orare, aliud nihil esset, quàm certa quadã ratione contra certum Dei decretum pugnare. Certa enim fide nouimus, quotquot in lethali crimine citra pœnitentiã extinguuntur, eos ad vnum omnes in ignem æternum amandari, indeque nullo vnquã tempore emergere, vel certè nunquam ita inde emergere, ut eò redire necesse non habeant: Siquidem in inferno nulla est redemptio. Adhæc ut paulò antè indicatũ est, pro iis tantum orandum est, qui precibus nostris adiuuari possunt; Damnati autem, quòd pœnitentiæ capaces omnino non sint, nullis precibus à damnationis vinculis liberari queunt. Deniq; communis theologorum sententia est, hoc homini mortem esse, quod Diabolo calusi Diabolus autem semel lapsus nunquam amplius resurgit, neque resurgere potest. Quamobrem quod de principe Traiano fertur,

Hoc homini mors, quod Diabolo casus, & vice versa.

aut extra communem legem factum est, aut certè iudicium illius vsq; ad illud tempus suspensum fuisse putandum est; potest enim DEVS propter causam aliquam, quam ille futuram cognoscit, iudicium ad tempus suspendere: quemadmodum extraordinaria quadam lege aliquando suspendisse legitur, & eorum omnium suspendisse creditur, quos Apostoli vel alij sancti viri in infidelitate vel alio grauiori peccato extinctos in vitam reuocarunt.

SED obicis: Ecclesia nonnunquam etiam pro damnatis orare videtur; Siquidem in sacris, precibusque funebribus multa vsurpat, quæ magis in damnatos quadrant, quàm in eos, qui detinentur in purgatorio: Cuiusmodi inter cætera sunt illa; libera eas, Domine, de ore leonis, de pœnis inferni, de morte æterna, de profundo lacu, de iudicio vltionis, aliaque eiusmodi non pauca? Ad hoc argumentum dilucidè & fusè à nobis responsum est in tractatu de purgatorio: inde solutionem petat, qui volet: nunc obiter dixerim, non omnes precandi formulas vsu receptas ad scholasticam amussim confectas esse. Maius enim priscorum studium fuit fidelium deuotionem excitare, quàm omnes vbique propriè loquendi formulas anxie obseruare; Ecclesia autè omnes orationes illas toto animo, totaq; mentis intentione ad eos solos refert, qui expiantur in purgatorio, quod propter loci & ignis & pœnarum cognationem, & vt quibusdam placet, identitatem iisdem passim nominibus designatur, quibus infernus.

ORAT ergo misericordiarum Patrem ne fideles vita iam defunctos demergat, aut cadere sinat in obscurum vel infernum, vel profundum lacum, hoc est, ne in purgatorium iam deiectos, diu multumque in eo detineat; verùm pro sua misericordia citò inde eripiat. Neque si quis Ecclesiæ voces sensu plano, omni profuso tropo secluso, accipiendas contendat, causam statim obtineat. Nam etsi DEVS Opt. Max. nunquam illos in damnatorum infernum demersurus sit, qui in illius gratia vitæ finem fecerunt; attamen si absoluta potestate vti vellet, propter acceptam iniuriam; imò verò citra vllam acceptam iniuriam, facere id posset, adeoq; non frustra rogatur ne id faciat. Quod hinc dicimus, CHRISTVS Dñs dum ita concionatur: *Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus; timete autem eum, qui posteaquam occidit corpus, habet potestatem mittere in gehennã,* neutiquam obscure confirmat. Quæ enim dicit huc tendunt: Ea

Non omnes preces Ecclesiasticæ ad Scholasticam amussim sunt confectæ.

Quamuis Deus illos qui in purgatorio detinentur nunquã condemnet, potestate tamè absoluta vsus condēnare possit.

Luc. 12.

mea est potestas, ut omnes in quocunq; statu vitæ munere pfunctos in gehennam mittere queam, si velim: Hac tamen potestate non semper vtor; me proinde magis quam tyrannorum gladium timete. Hanc sententiã CHRIS TI verba de plano offerunt, neq; aliter veteres Theologi hunc Euangelistæ locũ exponunt: Igitur, scribit Theophylactus, non omnino posteaquã occidit, mittit in gehennam, sed potestatem habet mittendi: Ne igitur cessemus per eleemosynã & intercessionem propitium reddere eum, q potestatem habet mittendi, non semper autẽ potestate hac vtemem, sed & valentem remittere quiddam. Et eodem illo capite rursus:

VIDES quòd non dixerit, metuatis eum, qui posteaquam occiderit, mittit in gehennam, sed habentem mittendi potestatem: Non enim semper, qui moriuntur peccatores, mittuntur in gehennam, sed sunt in potestate DEI, ut etiam dimitti possint. Hoc autẽ dico propter oblationes & distributiones, quæ fiunt pro defunctis, quæ nõ parum conducunt etiam his, qui in grauib; peccatis mortui sunt. Hæc Theophylactus Bulgavæ Episcopus, quæ purgatorij fidem, eaquẽ, quæ diximus, ita confirmant, ut quædam tamen ex iis commoda expositione indigeant. Neque enim, quæ de DEI potetia hîc asserit, de ordinaria potentia accipienda sunt, sed tãtũ de absoluta; Sic quoq; quod de grauib; peccatis subiungit, ad peccata mortifera in vitæ huius statione per veram pœnitentiam non condonata, referri non potest, sed ad lethalia per pœnitentiam quo ad noxam quidem hîc inducã, quo ad pœnam autem debitam in partem adhuc reliqua.

QVOD autem hæc Theophylactica purgatorij fidem discretè constituent, patet: Dicit namq; quosdã defunctos esse, pro quibus orandum sit, propterea quòd DEVS illos in gehennam mittere queat, etiamsi nõ mittat; Iam hîc ex illis quæro, qui purgatorium negant, et Theophylactum pro se stare falsò affirmant, vbinam sint illi? Non in terra, quia iam in viuis esse deserunt; Nec rursus in cœlo? quia pro talibus non est orandum, ut paulò antè ostensum est perspicuè: Nec etiam in inferno? asserit enim in gehennam necdum missos esse, mitti tamen posse; Nec deniq; sunt in Patrum aut puerorum limbo? quia nihil penitus cum illis pueris aut Patribus commune habent. Cũ ergo nullus alius sit locus, quàm purgatorium, sequitur necessariò, Theophylactum

Ad cap. 12, Luc.

Theophylacti oratio de potentia Dei & grauiorum peccatorum remissione commodè exponenda.

Locus elegans et euidens Theophylacti p purgatorio.

de iis ex instituto agere, qui expiantur in emendatorio illo igne.

QUAMVIS ergo, (vt ad argumenti solutionem reuertamur) ex purgatorio certò liberandi sint omnes, qui in eo detinentur, non frustra tamen rogatur DEVS, vt inde liberet, vel ne in infernum demergat: quia si vellet posset eò præcipientes agere, vel inde nõ liberare. Neque nouum aut inusitatum est pro iis orare, quæ certò euentura sunt, sua tamen natura eiusmodi sunt, vt certò euenire nõ queant. Decreuerat, exempli causa, DEVS certò carnem suscipere, & quidem eo modo, tempore, & loco, & tamen grata fuit illi oratio Sanctorum, qui pro eius aduētu feruidè orabant. Sic certò rursum statuit omnibus verè & ex animo pœnitentibus veniam dare, & tamen placet illi pœnitentis oratio, qua precatur, vt dignam pœnitentiam acceptare dignetur. Sic tandem sanctè promissit, se Ecclesiæ œcumenicisq; Conciliis legitimè congregatis nunquam defuturum, & tamen grata sunt illi vota & preces, quibus illius præsentia & assistentia religiosè expetitur.

ORATIONES porrò, quas Ecclesia pro illis fundit, de quorù salute dubitat, nõ eò ptinent, quasi suis precibus eorum pœnã abolere, aut diminuere studeat, q̄ iam ardent apud inferos, suãq; pœnam certa mēsurā & pondere taxatā habent (nouit em̄ tales salute potiri non posse) referuntur aut eiusmodi preces ad eos, qui vsq; ad eò pditè vixerant, vel tam tepidè conuersi mortem obierant, vt dubium sit nõ parũ, dignine sint, quibus suffragiorũ præsidia, quæ pro illis fiunt, applicētur, esto sub vitæ finem pœnitidine ducti, in purgatorio detineantur. Nam etsi efficacium suffragiorũ basis sit gratia, cõmuniq; lege ij oēs illorum capaces censei soleant, qui non absq; gratia vitæ finem fecerunt, nihilominus, vt magnis quibusdã Theologis non sine ratione placet, præter cõmunem legem fit, vt ij, qui aliis cum potuissent & debuissent, suffragari contempserunt, vel pœnitentiã vsq; ad vltimum vitæ hiatum studio distulerunt, suffragiorũ fructu, quæ illorum causa fiunt, DEO præteritã illorum negligentiam puniente, nõ plenè semper potiantur. Orat proinde Ecclesia, si tales promeriti non sint, vt per communia vel priuata suffragia à taxatis pœnis liberentur, hætenus saltem illis profint, quatenus aliquantò mitiùs remissiũsue puniantur, quàm alioqui puniendi erāt. Constat ex his ergo pro iis orare nõ licere, quos Ecclesia certò iudicat dānatos, inferniue cruciatibus mancipatos.

EST

Earum quoque rerum causa inlubriter orari, q̄ certò euenturæ sunt.

Quò spectent oraciones, quas Ecclesia pro iis fundit, de quorum salute dubitare videtur.

Non omnibus semper profint suffragia etiam si gratia destituti non sint.

EST autem ardentem, fideliterque; pro iis orandum, qui expiantur in purgatorio, vel in eo expiari probabiliter creduntur, ut qui orationis praesidio magnopere indigeant, suffragiorumque praesidio subleuari queant. Posset id fusè & validè probari; verùm cum ex Scripturis & sanctorum Patrum monumentis, perpetuaque Ecclesiae praxi sit notissimum, & alibi prolixè & validè à nobis demonstratum, nullum est operæ precium nouam hinc denuò ea de re tractationem instituere, maximè verò cum frustra cum iis laboretur etiam in politicis, qui vniuersales ritus, perpetuasque maiorum traditiones & consuetudines non recipiunt: Nisi forsitan recepti ritus vel consuetudines sint tales, quæ cum lege, aut ratione, aut diuinarum scripturarum auctoritate pugnent, quod hic locum non habet. Scripturæ enim disertè astruunt sanctum & salubre esse pro defunctis orare, ut à peccatis soluantur: Astruunt idem etiã quàm plurima Ecclesie Catholice decreta, innumeraque sanctorum Patrum testimonia, & confirmant tandem multa humanæ rationis argumenta. Quare verbum ea de re hinc amplius non addo.

SED quid de viatoribus, nunquid pro iis omnibus orandum est? Omnino; siquidem nullus mortalium est, cui gratiam & peccatorum remissionem, adeoque vitam æternam optare non debeamus. Iubemur namque proximum diligere sicut nos ipsos, nobis autem hæc omnia desiderare & procurare obligamur. Ad hæc si pro aliquo in hac vita etiamnum constituto orandum non esset, maximè pro eo orandum non esset, qui in peccatis planè obstinatus videtur; pro talibus autem orandum est, & sæpe & feruèdè orandum est. Nam ut Augustinus & alij Patres docent, de nullo desperandum est, quam diu vitæ huius spiritum duxerit: Quam diu enim viuitur, de morte ad spiritalem vitam per DEI gratiam patet reditus. Quare etiam Apostolus Paulus pro omnibus hominibus orationes, obsecrationes, & postulationes fieri iubet. Iacobus quoque neminem à communi oratione excipit: *Orate, ait, pro inuicem et saluemini*, & vterque ad CHRISTI doctrinam & vitam consentaneè. Constat enim illum non pro iustis tantum, sed pro omnibus mortè oppetiisse: Imò pro peccatoribus præcipuè ait namque: *Non veni vocare iustos, sed peccatores*. Ecclesia tandem pro omnibus orat, etsi non semper pro omnibus publicè. Docet sanè

In ope, de purg.

Salubriter p iis oratur, qui detinentur in purgatorio.

Matth. 22.

Pro omnibus viuentibus quantumlibet obstinatis orandum est.

1. Tim. 2.

Iacob 5.

Marc. 2.

1. Ioan. 1.

sanè Ioannes, pro iis orandum non esse, qui peccant peccatum ad mortem, verùm is, vt alibi ostensum est, non loquitur de viuentibus: sed de iis, qui in mortifero peccato citra vllam veram pœnitentiam, aut veræ pœnitentiæ significationem extincti sunt.

DICTIS: Frustra pro iis oratur, qui gloriam aut peccatorum remissionem consequi non possunt: Præsciti autem & qui in Spiritum sanctum peccant, neutrum queunt. Præterea pro illis orandum non videtur, pro quibus non orat Ecclesia: Sed hæc pro hæreticis, excommunicatis paganis, catechumenis, Iudæis, aliisque similibus orare non solet. Sed neque pro illis quoque orare tenemur, quos secundum corpus & animam iure occidere possumus: In bello autem iusto non modò paganos & infideles mactare licet; verùm etiam fideles & Christianos. Quotquot autem in tali bello perimuntur, secundum corpus & animam pereunt, vt qui vel infideles existant, vel iniusti belli peccato sese contaminent. Denique pro altero orare, & alteri dira imprecari inter se pugnancia videntur: Sed Dauid & alij Prophetæ improbis & sceleratis dira passim imprecantur; non est ergo vniuersaliter verum, pro omnibus promiscuè, nemine prorsus excepto, orandum esse.

VERVM licet hæc nonnullam difficultatem adferant, esse tamen in hac vita, pro quibus orare non liceat, euidenter non probant. Nam ad primum quod attinet, licet peccatum in Spiritum sanctum irremissibile perhibeatur, nõ est tamen eiusmodi simpliciter; nisi quis forsan peccati huius nomine finalè impœnitentiã designatam existimet: Constat enim, permultos peccare in Spiritum sanctum, qui tamen conuertuntur & salui fiunt. Appellatur nihilominus peccatum illud irremissibile, quia difficulter remittitur: Siquidè qui ex destinata animi malignitate malè agunt, non ea facilitate ad veniam admittuntur, aut ad veniam aspirant, qua illi, qui ex infirmitate vel infirmitate labuntur. Quamobrem Philosophus studio vel ex certa malitia peccantes simpliciter ἀμετανόητους pronunciat. Attamen quòd tales etiamnum in vita degant, neque voluntatem in malo simpliciter adhuc obfirmatam habeant, orare pro illis licet; imò verò pro huiusmodi orare omnino oportet: Nam & maximè egent, & diuinæ misericordiæ præsidio ad sanam mentem redire adhuc valent.

Cur peccati in Spiritum sanctum irremissibile dicatur, cum sepe tamen remittatur.

Ioan. 11.

Quo orationis
genere videndum
ad profligandum
peccatum in Spi-
ritum sanctum
secundum quod-
dam.

At sunt interim, qui in hoc peccati genere quadam potius insinuatione utendum putant, quam oratione, aut postulatione, aut aperta petitione. Quemadmodum, exempli causa, Maria & Martha sanationem vel excitationem Lazari, per quem, ut Hugoni Victorino & aliis quibusdam placet, obstinati peccatores designantur, verius insinuarunt, quam aperte petierunt. Quo etiam Bernardus alludens alicubi ita scribit: Non audeo aperte dicere, Domine veni, suscita mortuum nostrum, corde tamen suspensio tremulus intus clamare non cesso. Sed & Augustinus quoque; fateretur propter rei difficultatem, eiusdemque grauitatem & magnitudinem, pro talis peccati remissione gemendum & suspirandum esse magis, quam orandum. Tandem utcumque; CHRISTI dictum exponatur, vel pro iis oretur, qui peccatum in Spiritum sanctum admisisse dicuntur, certum est, nullum flagitium esse tantum, quod per veram penitentiam in hac vita aboleri non queat.

To. 23, q. 83, 7.

Ad id quod de preescitis obiciebatur, respondent quidam, ut nemini in hac vita subtrahenda est correctio fraterna, quia nescitur, quem DEVS proiecerit; ita pro omnibus indiscriminatum orandum esse, quia in hac vita preesciti a predestinatis secerni non possunt. Verum ex hac doctrina sequitur, pro preescitis in communi vel pro iis, quos preescitos vel incorrigibiles esse certo constaret, orare non licere: Quod consecrarium tametsi durum videatur,

An Christus p
preescitis quan-
doque orarit,

ratione tamen & CHRISTI exemplo quadantenus fulcitur. Ratione quidem, quia oratio, quae finem, ad quem dirigitur, consequi non potest, frustra funditur; CHRISTI vero exemplo, quia licet is frequenter orarit, nusquam tamen disertè pro preescitis orasse cooperitur; Imò verò alicubi incredulos & obstinatos omnes à sua oratione excludere videtur. Ait enim: *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo; sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt: & non pro iis tantum, sed pro iis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Ex eadem quoque solutione sequitur, si cui DEVS damnationem suam reuelasset, eum pro se ipso orare non debere. Quod ipsum quoque; consecrarium æquè durum videtur atque; alterum illud.

Ioan. 17.

Chm De aliquo
reprobat, aut re-
probare dicitur,
bisaria id intel-
ligi potest,

UT illud ergo, quod prima fronte durum apparet, nonnihil mitigetur, aduerte DEVM aliquem reprobasse vel reiecisse bisariam intelligi posse: Vno modo absolute, nullius omnino operis aut qualitatis personae habita ratione; & contra eiusmodi vo-
lunta.

Innitatem, modò certò de ea constiterit, non est nitendum, oppositum quacunq; oratione vrgendo; quia eiusmodi obnixus esset frustraneus, & suo quoq; modo temerarius. Altero modo **D E V S** reiicit vel reprobat non absolutè, sed ex causa penes reprobatum hærente, puta propter scelera, quæ in reprobato hære, & ad finem vsq; vitæ hæsurâ videt, & hoc modo reprobat quoscunq; reprobat. Neq; enim, vt est apud Augustinum, **D E V S** priùs est vltor, quam homo sit peccator, pro eiusmodi autem præscitis salubriter oratur, quandoquidem illorum damnatio maiorem partem dependet ex libero eorundem arbitrio. Possunt namque si velint oblatam **D E I** gratiam admittere, & pœnitere, sicut eadẽ quoq; possunt repudiare. Neque qui pro talibus orant, diuinæ voluntati sese opponunt, sed eidem oppidò sese conformant: Vult is enim pro omnibus orari, vt salui fiant.

S E D & dato quoq; hunc vel illum certò periturum esse, eiusq; rei certa documenta extare, adhuc oratio locum haberet: Siquidem hoc casu posito orare licet, vt morti destinatus minùs peccet, & ex consequenti minores pœnas apud inferos luat, quandoquidem liberari à noxarum parte, est liberari à parte pœnæ. Ad quem orationis vsum **D. Bonaventura** alludens, iis, qui de sua finali salute fluctuabant, ita dicere solitus erat; Age, fac bonum, de bono opere nunquam condemnaberis.

Q V O D ex orationis **C H R I S T I** ratione petebatur, parum vrget: Fieri enim non potest, vt fide destituti vel mundo addicti, vt eiusmodi, salui fiant. Quamobrem vt **C H R I S T V S** non orauit, nisi pro iis, qui vel iam tum mundo mortui, in illum credebant, vel olim credituri erant, vt salute potirentur; ita neque nos quoque orare debemus, vt infideles, aut mundo dediti, aut quocunq; peccato obstricti, quatenus eiusmodi sunt, salutem consequantur: Hoc enim pugnaret cum ratione & ordine, quem **D E V S** instituit. Orandum est autem, vt infideles ad fidem, & peccatores ad pœnitentiam conuertantur, & mundo eiusdemque vanitatibus dediti mundo moriantur, & ita tandem salui fiant. Et hoc sensu **C H R I S T V S** mundanos & infideles à sua oratione nequaquã exclusit; Exclussit autem hætenus tantum, quatenus in sua infidelitate, aut mundana vanitate perseuerarent. Pro iustis ergo orandum est, vt in iustitia perseuerantes salui fiant,

yy 2 pro

Deus neminem reprobat citra præuisum peccatum.

Eriam illis piorum oratio prodesse potest, qui certò perituri creditur.

Quo animo orandum sit pro mundanis vel infidelibus vt salui fiant.

pro peccatoribus autem & infidelibus & mundanis, ut mundo spreto, peccatoque & infidelitate abiecta, ad DEVM ex animo conuertantur, & per eiusmodi conuersionem vitam æternam consequantur.

AD alterum consecrariū, quod ex allata argumenti solutione inferebatur, eodem modo respondendum est, quo iam respōsum est ad primum. Nam si cui DEVS patefaceret, sese velle ipsum absolutè, nullius prorsus boni vel mali operis habita ratione, ad infernum detrudere, (id quod nunquā fecit neq; vnquam facturus est) præscitus eiusmodi pœnā deprecari non deberet, ne videlicet Dei voluntati sese opponeret; Si autē non absolutè se id velle indicaret, sed ea tantū lege & conditione, nisi vitam & mores corrigeret, vel à peccatis desisteret; Quemadmodum per scripturas iam olim id reuelauit, & quotidie per suos ministros inculcare non desinit, pro se utiq; orare deberet. Constat ergo pro præscitis & incorrigibilibus orandū esse, nisi omnib. modis sint incorrigibiles, quod in hac vita locū non habet: Quamdiu enim decurrit præsens hæc vita, correctionem sperare licet. DEVS enim viuētib. non negat suā gratiam & misericordiam, modò faciāt quod in se est; adeoq; pro omnibus orandum est, etiam pro pessimis. Verūm post hanc vitam, si adsit peccatum mortale, nulla speranda est correctio.

CVM verò inter progrediendum allegatur, Ecclesiam pro paganis, hæreticis, excōmunicatis, &c. orare non solere, id allegatur, quod apertè falsum est; Ecclesia enim pro omnibus viuētib. orat, cuiuscunq; demum status, ordinis, sectæ, aut conditionis illi fuerint. Nouit em̄, Christum pro omnibus mortuum esse, Deum item velle, omnes saluos fieri, & ad agnitiōē veritatis venire: Neque ignorat, Apostolum pro omni hominum genere orationes, postulationes & obsecrationes indixisse, eundēq; fideles cōiuges, ne infideles deserant, si qua conuersionis spes est, fideliter admonuisse. Fatendum est tamen, & fatemur libenter, Ecclesiā propter graues causas pro excōmunicatis, hæreticis, paganis, catechumenis, & Iudæis, publicè ordinariè non orare; verū aliud est, simpliciter pro hoc vel illo non orare, aliud palàm non orare. Certum est enim, non solūm publicas preces efficaces apud DEVM esse, verūmetiam priuatas. Orat proinde Ecclesia pro omnibus salutis quouis modo capacibus, etī non pro omnibus publicè.

AD

In hac mortali vita nemo absolutè incorrigibilis, adeoque pro omnibus viuētib. orandum est.

1. Tim. 2.

1. Cor. 7.

Ecclesia pro omnibus hominibus orat, sed nō pro omnibus publicè.

Ad tertium respondetur, potestatem occidendi hostem in bello iusto, legem, qua pro proximo orare obligor, nequaquam infirmare: siue enim propria auctoritate legitimum bellum administro, siue sub legitimo duce stipendia facio, si alia ratione ius meum obtinere, aut ad scopum mihi præfixum peruenire non valeo, iure contumaci hosti, vitam adimo. Sed interim non solum desiderare, sed si tempus suppetit, orare quoq; deo, ut de iniustitia sua pœnitentiam agat, ne secundum vtrumque hominem simul pereat. Quod si resipiscere, suumque peccatum agnoscere & detestari non voluerit, non occidentium sed sua culpa perit: Debebat enim ab iniusto bello desistere, vel certe de iniustitia sua pœnitentiam agere. Idem de illis statuatur, qui cum moderamine inculpatæ tutelæ latrones vel quoscunque inuafores vel oppressores fortè occidunt.

Ad vltimum dicitur, imprecationes illas, quas viri sancti in obstinatos peccatores, coniuratosque DEI hostes interdum depromere videntur, quasdam futurorum euentuum denunciationes esse veriùs quàm absolutas imprecationes. Quod enim ad illorum mentem attinet, idem est confundantur, pereant, mendicent, gladio consumantur, &c. quod confundentur, peribunt, mendicabunt, gladio consumentur. Quod si veræ rationis orationes vel imprecationes sunt, ut quidam non improbabiler defendunt, non tendunt in sceleratorum perniciem, sed salutem. Etenim cum ad eum improbitatis statum adducti sunt, ut nullis amplius admonitionibus acquiescant, Sancti imprecantur illis varij generis flagella, quò per hæc admoniti & excitati ad se redeant, Deumque ex animo quarant, ac ita salui tandem fiant. Vnde secundum Augustinum Prophetæ & alij sancti perfectique viri non imprecantur DEI inimicis mala, ut homines sunt; sed ut impij, omnisque equitatis & honestatis inimici sunt. Optant, inquã, illis, ut pereant quatenus tales sunt, vel quod in idem redit, optant ut impietate abiecta tales esse desinant, Deique amici fiant. Est itaq; pro omnibus orandum, pro bonis videlicet & malis, pro amicis & inimicis, pro fidelibus & infidelibus, pro Catholicis & Hæreticis, pro domesticis & peregrinis, pro Magistratibus & subditis: Siquidem hi omnes ex charitate sunt diligendi; non est tamen par vel æqua ratio vel obligatio pro omnibus orandi. Nam ut charitas non est

Quomodo citra peccatum hostis in bello iusto perimere liceat, etiam si illum interitum certò conlect.

Quo sensu accipiendæ sunt imprecationes Sanctorum, quæ in scripturis passim obuia sunt.

expers ordinis, ita neque oratio quoque. Verum de iis, pro quibus orandum, satis.

Quid interorandum petendum sit, quidue honestè & licitè peti possit.

CAPVT XIII. ET POSTREMVM.

PORRO autem quid à Deo petendum sit, honestèue peti possit, id ex orationis definitione, quam Damascenus assignat, planum euadit; docet is autem aliud nihil esse orare, quàm decentia à Deo petere.

Omnia quæ honestè petantur, ad duo capita referri possunt,

Cæterum decentia omnia, quæ sub iustam petitionem quam ratione cadunt, communi quadam ratione ad duo capita referri possunt; puta ad mali depulsionem, & boni adeptionem: siquidem duabus hisce rebus perfecta beatitudo contineri videtur. Vbi enim abest omne malum, & adest omne bonum, ibi nulla infelicitatis superest portio.

Bonum, quod iuste petitur, generatim est bipertitum, absolutè tale, & secundum quid eiusmodi.

BONVM autem, quod quidem ad nostrum institutum attinet, est bipertitum. Alterum simpliciter & per se eiusmodi est; alterum secundum quid tale est. Hoc bonum & malum vsum admittit; illud bonum tantum. Ad hoc bonorum genus spectat peccatorum remissio, vita æterna, fides, spes, charitas, cæteraquæ virtutes. Ad illud omnia naturalia; siue ea sint interna animæ vel corporis bona, vt sunt agilitas, fortitudo, pulchritudo, ingenij perspicacitas, ciuilibus vel politica prudentia, rerum naturalium vel transnaturalium scientia; siue externa, vt sunt amicitia, diuitia, liberi, Magistratus, dignitates, principatus, principum gratia, & cætera fortunæ bona. Pertinent ad hoc genus quoque supernaturalia per se non sanctificantia, quæ alio nomine appellari solent gratia gratis datæ, vt est donum linguarum, interpretatio sermonum, gratia sanitarum, donum miraculorum & prophetia, aliæque eiusmodi complura. Hæc petere licet, sed non absolutè, verum quatenus ad ea sunt utilia, vel necessaria, quæ per se simpliciter sunt bona, quæ proinde absolutè petere fas est.

Duplicis generis & ordinis malum est, simpliciter nimirum & secundum quid.

ET quia oppositorum æqua ferè est ratio vnâque tractatio, vt duplicis ordinis & rationis est bonum, ita duplicis quoque generis est malum: Alterum simpliciter, alterum secundum quid est tale; hoc

hoc mediū, illud absolutè malum appellare licet. Absolutè malum est malum culpe. Hoc enim secūdum se bonum vsum habere non potest; quippe quod à summo bono, quod DEVS est, simpliciter abducatur, & ad Diabolum æternamque damnationem rectè adducat, cuius proinde depulsio absolutè petenda est. Secundū quid malū, est malum pœnæ: siue id proueniat ex primogenio vel alio quocunq; peccato, siue infligatur à DEO, siue illo permittente irrogetur à Diabolo, siue vndecunq; aliunde adueniat. Pertinent huc quoque cuiuscunq; generis tentationes. Et quoniam hoc malum bonum & malū vsum recipit (tentationes namq; & cætera vitæ huius incommoda aliis proficiunt ad mortem, aliis ad vitam) eius depulsionem hætenus expetere licet, quatenus salutis expedit. At iam de singulis pauca quædam seorsum.

QVOD igitur vitam æternam, fidem, spem, charitatem, aliâq; his cognata absolutè petere liceat, id clarè constat, ex oratione Dominica; simpliciter hinc enim petimus: *Sanctificetur nomen tuum:* Matth. 6. *adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua, &c.* Constat idem rursus ex multis aliis scripturæ locis, legimus hinc enim: *Ostende nobis Domine faciem tuam, & salui erimus. Dirige me in semita recta,* plurimâque id genus alia. Constat tandem ex perpetua Ecclesiæ praxi: Omnipotens, orat illa, sempiternæ DEVS, da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum, & vt mereamur assequi quod promittis, fac nos amare quod præcipis. Item: DEVS virtutum, cuius est totū quod est optimum, infere pectoribus nostris amorem tui nominis: & præsta in nobis religionis augmentū, vt quæ sunt bona nutrias, ac pietatis studio, quæ sunt nutrita, custodias. Mitto alias, sunt enim plures, quàm quæ hoc loco commodè referri queant, aut referri debeant. De absolutè malis par est ratio. Licet enim horum depulsionem æquè absolutè petere, atque absolutè bonorum ademptionem; neque hoc vllus in dubium vocat.

QVOD ea rursus, quæ ad præsentem hanc vitam sustentandam necessaria habentur, citra noxam petere liceat, id in iisdem illis fontibus pari claritate lucet. Etenim vt in oratione Dominica legimus: *Fiat voluntas tua, Dimitte nobis debita nostra, &c.* Matth. 6. ita in eadem quoque legimus, *panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Psal. 84. Rursus vt per scripturas edocti oramus: *Ostende nobis Domine misericordiam tuam, adauge nobis fidem &c.* ita oramus quoque; *virtus* Luc. 17. *tribue* Prouerb. 30.

meo tribue necessaria. Denique ut Ecclesia à Deo petit fidem, spem, charitatem; ita eadem quoque petit pluuiam, serenitatem, sanitatem, temporalium abundantiam, pacem, tranquillitatem, &c. Adhæc communi Theologorum sententia ea omnia licet petere, quæ citra peccatum licet desiderare, cum aliud nihil sit oratio, quam interni desiderij interpres; atqui animæ & corporis comoda, & quæ sunt his annexa, citra peccatum desiderare licet: ergo etiam petere.

DENIQUE ea inculpate desiderare & petere licet, sine quibus ad scopum vel terminum præfixum, hoc est, ad vitam æternam peruenire nemo valet. Ad terminum autem contendimus per viam; at via est præsens hæc vita (quare etiam viatorum appellationem sortimur) porro autem præsens hæc vita absque cibo & potu cæterisque, quæ horum nominibus continentur, transigi nullo modo potest. Quamobrem totum illud, citra quod humanæ vitæ infirmitas consistere non potest, petere licet; imò unquamlibet petere oportet, quippe cum hoc ipsum quoque citra DEI auxilium obtineri non queat. Petuntur hæc tamen non propter se, sed propter aliud: Quemadmodum, verbi gratia, medicina propter sanitatem, & cætera vtilia propter honestum aliquem finem.

TANDEM quòd media illa bona & mala, siue ea corporis fuerunt, siue animæ, siue fortunæ, absolute expetere aut deprecari non conueniat; sed eatenus tantum, quatenus ad salutem est vtile, vel necessarium, patet; quia licet horum absentia vel præsentia prodesse queat, potest tamen interdum quoque obesse. Cum ergo sæpe nobis incertum sit, (quid enim oremus sicut oportet, nescimus) profuturane sint an obfutura, consulte Christi quoque exemplo & doctrinæ consentaneè faciemus, si rem totam in DEI voluntatem reiecerimus, cum ipso dicentes: *Veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat, vel, ut habemus in oratione Dominica: Fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra.* Nam & Paulus liberationem à carnis stimulo & Sathana colaphizante urgebat, quæ tamen liberatio salutis illius non expediebat, & filij Zebedæi fessionem ad dexteram & sinistram ambiebant, quæ ex illorum re non erat, eo saltem sensu & modo, quo illi eam petebant. Quare iustam quoque reprehensionem incurrerunt.

QVÆ

Ea omnia à Deo licet petere, quæ citra peccatum licet desiderare.

Ea citra quæ præsens hæc vita consistere non potest, absolute petere licet.

Rom. 8.

Matth. 26.

Matth. 6.

2. Cor. 12.

Matth. 20.

QVÆ hæcenus exposita sunt, ea ostendunt non quarumlibet moralium virtutum vsum à quibusvis promiscuè rectè semper peti. Constat namque, quasdam id genus virtutes esse, quarum actus citra corporis vel fortunæ bona absolutè constare non possunt. Si ergo corporis vel fortunæ bona absolutè petenda non sunt, vt ostensum est paulò antè, neque illæ quoque virtutes secundùm actus exercitium absolutè expetendæ erunt, quæ sine illis bonis constare nequeunt. Tales virtutes sunt liberalitas, munificentia, bellica fortitudo, castitas coniugalis, & aliæ id genus complures. Dixerim nõ à quibusvis promiscuè rectè peti absolutè; nam si quis actu diues & avarus est, non peccat, si liberalitatis donum absolutè petat. Sic quoque intemperans coniugatus non malè facit, si coniugalis castimonix gratiam absolutè à D E O petit. Idem statratur de reliquis similibus.

Non omnium moralium virtutum vsum rectè semper petitur,

SEQUITVR hinc etiam, superflua vel ad quotidianum vitæ vsum non necessaria petere, secundùm se nefas non esse. Nam & licitum est, diuitias habere, & meritorium est, eas in pauperes vel alias pias causas, puta in diuini cultus amplificationem, in captiuorum redemptionem, in pauperum puellarum dotem, in fidei defensionem, aliâque eiusmodi erogare. Est tamen eiusmodi superuacaneorum petitio, tametsi cõditionata, qualis omnino esse debet, periculosa; notum est enim illud Salomonis: *Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, ne fortè saturatus alliciar ad negandum, & dicam, vbi est Dominus?* Et illud rursum Prophetæ Regij: *Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.* Et illud tandem CHRISTI: *Facilius est Camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem in regnum cælorum.* Idem diuitias appellat spinas, quòd diuitis mentem distrahant, variis curis & cogitationibus animum eiusdem discerpant & quasi conuulnerent.

Prouerb. 30.

Psal 16.

Matth. 19.

Luc. 18.

Marc. 10.

Matth. 13.

Marc. 14.

Luca 8.

DICIS: CHRISTVS Dominus omnia vitæ necessaria vltro iis obuentura promittit, qui regnum cælorum ex animo quæserint; ergo nullum est operæ precium, temporaria inquirere, aut eorundem causa D E V M interpellare? Responso est, CHRISTVM temporariorum bonorum inquisitionem aut petitionem non inhibere; inhibere autem nimis anxiam de eiusmodi rebus curam & sollicitudinem; ait enim: *Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia inquirunt gētes.*

z z

Scit

Matth. 6.
Christus Domi-
nus temporarii
curam aut con-
quisitionem nō
prohibet, prohi-
bet autem curā
de iis rebus ni-
mis anxiam.

Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quod autem illorum petitionem aut conquisitionem absolute non prohibeat, planum est ex ipso literę cōtextu: Siquidem hoc ipso, quod monet, aperte quærendum esse regnum cœlorum eiusdemque iustitiam, aperte insinuat, secundario ea quoque petere & conquirere licere, quæ ad iter illud conficiendum, quod ad cœleste regnum ducit, sunt necessaria; cuiusmodi inter cetera, ut CHRISTVS ipse loco allegato non dissimulat, sunt victus & amictus; subdit namque: Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quod si his indigemus, petere ergo inculpatè possumus: Nam quicquid ad hanc vel illam vitam est necessarium, hoc omni iure expetere fas est. Denique iubemur orare; *panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; panis autem quotidiani nomine ea omnia complectitur Dominus, quibus præsens hæc vita sustentatur.

Cur Dominus
inhibeat curam
de rebus ad vitam
sustentaculi ne-
cessariis nimis
anxiam.

NON prohibet ergo rerum temporalium inquisitionem, sed nimiam de eiusmodi rebus sollicitudinē, & hoc meritò; siquidem nimia illa sollicitudo & anxietas perturbat quietū animæ statum, munit certam ad multa vitia & peccata viam. Vix enim à fraudibus, dolis, & aliis iniustitiæ partibus abstant, qui opibus congerendis tātò opere inhiant. Ad hæc cum motus ad terrena & cœlestia sint planè oppositi: quò terrenorum studium magis intēditur, cō cœlestium desiderium magis remittitur. Deniq; animus terrenis immersus & à cœlestibus profusus seuocatus, in omne peccati genus præceps fertur: id quod Apostolus eo ipso clarè indicat, quod avaritiam omnium vitiorum radicem appellat, eandemque idolatriæ nomine designat.

1. Tim. 6.
Ephes. 5.

Ex prædictis colligi quoque potest, quando, quæ ratione aut modo suam vel alterius mortem desiderare vel petere liceat. Et enim si magnæ & iustæ huius desiderij vel petitionis extant causæ, vel quæ tales esse videntur, adhibita ea conditione, de qua paulò antè diximus, puta si DEO ita visum fuerit, vel si morituri salutis id expediuerit, citra peccatum, suam vel alterius mortem optare vel petere licebit. Ea autem conditione seclusa, etiamsi appareant aliquæ causæ, quæ id petere vel desiderare fas esse aliquatenus persuadeant, nequaquã id optare, aut petere fas fuerit. exemplo vno aut altero id declaro.

Citra conditio-
nē nullius mor-
tem optare, aut
desiderare licet.

Est quispiam bene sibi conscius, metuit, ne in eo mentis statu diu persistat, non peccat, si cum Paulo prius dissolui cupiat, & esse cum CHRISTO; quã denuo in DEI offensam cadat. Sic audio aliquem plurima damna Ecclesię vel Reip. inferre, vel quia Tyrannus est, vel quia pertinax & inquietus hæreticus est; peto si nunquam ad sanam mentem est rediturus, sed mala malis peccatãque peccatis semper additurus, vt DEVS illum è medio tollat, ne vel pluribus sceleribus miseram animam suam oneret, vel pluribus quoq; noceat, nihil ea petitione charitati dissentaneum designo.

Ad eundem modum cognosco aliquem lubricum peccatisq; assuetum, hoc tamen tempore verè ad DEVM conuersum, nullum scelus cõmitto, si orauero, vt DEVS prius illum hinc ad se euocet, quã denuo in pristinas sordes recidat. Denique quia probabile fit, infantes, qui apud hæreticos vel schismaticos nascuntur & renascuntur, omnino perituros, si apud illos adoleuerint, vitę que finem fecerint, nõ pecco, sed saluti illorum consultũ cupio, si ante rationis vsuram hinc abripi desidero vel peto. Nullo tamẽ modo, si de DEI voluntate certò non constat, vt communiter de ea constare non solet, ad eorum internecionem consilium dare licet, multò verò minùs auxilium. Hoc enim facere aliud nihil esset, quã DEI auctoritatem sibi sumere, & vniuersam Remp. Christianam turbis & infontium cædibus implere.

Nõ peccant, qui prius mori, quã Deum offendãt, exoptant.

Nullo modo ad infontis mortẽ cooperati licet.

Nunquã ea desiderare, aut petere licet, quibus bene vti nullus mortalium valet: qualia sunt peccata, vel quæ peccatum adiunctum habent. Nunquam proinde petere licet priuatam de inimicis vindictam, ex iniusto bello victoriam, vires ad opprimendum pauperem, vel alios quoscunque infontes, occasionem vel potestatem committendi adulterium, vel aliud quodcunque flagitium. Et vt hæc aliãque similia à DEO petere non licet, ita nefas quoque est, auxilium ad eiusmodi perpetranda ab illo efflagitare. Velle enim vt DEVS cuicunque peccato patrocinetur, aliud nihil est, quã velle illum peccati auctorem efficere, quod impium est planissimè.

HÆC ergo de iis, quæ inter orandum petere licet, vel non licet breuiter: Nam accurata eius rei tractatio pertinet ad Dominicę orationis explicationem, quam bonis de causis hinc attingere

Lucæ 6.

Lucæ 18.

non lubuit. CHRISTVS Dominus, qui nostri causa totas saepe noctes in oratione transegit, semperq; orandum esse docuit, feruida orationis, veraeque deuotionis & humilitatis spiritum pro sua immensa clementia nobis impertiatur. Idemque in omnem eternitatem ab omnibus laudetur, pieque & religiosè inuocetur, AMEN.

ET SI per CHRISTI gratiam confidam, nihil his libris, quod orthodoxe fidei, aut sacris moribus quouis modo aduersetur, contineri; attamen, quia homo sum & labi possum, si quid forte eiusmodi vel in hisce, vel in aliis quibuscunque libris, tractatibus, aut disputationibus, quas unquam edidi, extaret, hoc totum nunc & in omne deinceps eum Romana Ecclesia, omniumq; rectius sentientium correctioni, censura, atque iudicio toto animo submitto. Absit enim à me, ut aliquid obstinatè defendam, aut prudens in lucem edam, quod Catholicae fidei, in qua natus, & in hunc usque diem religiosè constanterque educatus sum, quauis via aut ratione contraueniat.

Hunc librum de Eleemosyna, Ieiunio, & Oratione Catholicum & doctum esse censeo, adeoque typis dignissimum.

BARTHOLOMÆVS VISCHERVS
Theologiae Doctor, & eiusdem
facultatis pro tempore Decanus
in Academia Ingolstadiana.